

מסכת סוכה

פרק א

הלכה א

מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ור' יהודה מכשיר. ושאינה גבוהה עשרה טפחים, ושאין לה שלש דפנות, ושחמתה מרובה מצילתה פסולה.

גמ' סוכה שהיא גבוהה וכו'; ר' יוסי אמר לה סתם, רבי אחא בשם רב, רבנן ילפין לה מפתחו של היכל, ורבי יודה יליף לה מפתחו של אולם. אם מפתחו של אולם דיו ארבעים אמה, דתנינן תמן פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה, תני רבי חייה אפילו ארבעים חמשים אמה, תני בר קפרא אפילו מאה אמה? אמר ר' אבין ר' יודה כדעתיה ורבנן כדעתהון, דתנינן תמן וכן גשרים

שם של פתח, ורבי יודה יליף לה מפתחו של אולם שהיה גבוה יותר מכ' אמות. שואלת הגמ' אם ר' יהודה לומד את זה מפתחו של אולם, א"כ דיו להתיר שהקורה תהיה עד ארבעים אמה, שזה היה גובה פתח האולם, דתנינן תמן במסכת מדות פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה, והרי תני רבי חייה בדעת ר' יהודה, שאפילו אם הקורה למעלה מארבעים או חמשים אמה המבוי כשר, וכן תני בר קפרא בדעת ר' יהודה, שאפילו אם הקורה למעלה ממאה אמה המבוי כשר, וא"כ מוכח שר' יהודה לא לומד את זה מפתח האולם? אלא אמר ר' אבין שר' יודה כדעתיה הולך לשיטתו ורבנן כדעתהון; דתנינן תמן במסכת עירובין וכן גשרים

מתני' סוכה שהיא גבוהה למעלה מעשרים אמה פסולה, ור' יהודה מכשיר. ושאינה גבוהה עשרה טפחים, או שאין לה שלש דפנות, או שחמתה מרובה מצילתה פסולה.

גמ' סוכה שהיא גבוהה וכו'; מבארת הגמ' את המחלוקת בין ר' יהודה לחכמים (ובתחילה הגמ' מבארת את המחלוקת שיש ביניהם לעניין הכשר מבוי, האם יכולים להניח את קורת המבוי למעלה מכ' אמה); ור' יוסי אמר לה את טעם המחלוקת סתם, היינו בשם עצמו, ורבי אחא אמר את זה בשם רב, שרבנן ילפין לה מפתחו של היכל שהיה גבוה כ' אמות, וכיון שמצינו שזה נקרא פתח, לכך אם הוא הניח את הקורה עד כ' אמה זה כשר, שהרי יש לזה

מסכת פרק א [ה"א - דף א] סוכה

המפולשין מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יהודה, וחכמים אוסרין, היך מה דאת אמר תמן את רואה את התקרה כאילו היא יורדת וסותמת, כך את אמר הכא את רואה את המלתירה כאילו היא יורדת וסותמת, היא דעתיה דר' יהודה בסוכה, היא דעתיה במבוי. היא דעתהון דרבנן בסוכה, הוא דעתהון במבוי. ולא דמיא, יש דברים כשירים בסוכה ופסולים במבוי, כשירים במבוי ופסולים בסוכה, דוקרנין כשירים בסוכה ופסולין במבוי, ותני כן הביא ארבעה דוקרנין וסיכך על גביהן - בסוכה כשר ובמבוי פסול. הדא דאת אמר בגבוהין שלשה למעלה

במבוי. והיא דעתהון דרבנן בסוכה, שפוסלים כשהסכך מעל כ' אמה, כיון שצריך להבחין שיושבים באויר הסכך (וכשהסכך מעל כ' אמה האדם לא מבחין שהוא יושב באויר הסכך). **והוא דעתהון במבוי,** ולכך חכמים פוסלים קורה שהיא מעל לכ' אמה. אבל אומרת הגמ' **ולא** לכל הדברים **דמיא** מדמים את המבוי לסוכה, שהרי **יש דברים כשירים בסוכה ופסולים במבוי,** ויש דברים **כשירים במבוי ופסולים בסוכה;** דהיינו **דוקרנין** שאם הוא העמיד ארבע עמודים (שיש בראשם פיצול להניח על זה קורה) בארבע פינות הגג וסיכך על גביהם, **כשירים בסוכה** כיון שאומרים 'גוד אסיק מחיצות' (קירות הבית עולים לכיוון הסכך). וא"כ יש לסוכה הזאת ד' דפנות, אבל **ופסולין במבוי** שאם הוא הניח שתי עמודים על גבי כותלי המבוי והניח את הקורה על גבי העמודים - המבוי פסול, כיון שצריך להניח את הקורה על גבי כותלי המבוי, **ותני כן, הביא ארבעה דוקרנין וסיכך על גביהן - בסוכה כשר ובמבוי פסול.** ואומרת הגמ' **הדא דאת אמר** שאם הוא הניח את הקורה על גבי העמודים שבמבוי זה פסול, זה דוקא בשהעמודים **גבוהין שלשה למעלה**

המפולשין - מטלטלין תחתיהן בשבת דברי רבי יהודה, כיון שיש תחת הגשר (לרוחב הגשר) שתי מחיצות גמורות, וזה עושה את המקום לרה"י, ובשני הצדדים האחרים (לאורך הגשר) אומרים פי תקרה יורד וסותם, ולכך מותר לטלטל תחת הגשר, ולא צריך לעשות שם לחי או קורה. **וחכמים אוסרין,** כיון שחכמים סוברים ששתי מחיצות לא עושה את המקום לרה"י, ולכך הרבים שבוקעים תחת הגשר מקלקלים את המחיצה הנעשית ע"י פי תקרה. וא"כ **היך (כמו) מה דאת אמר תמן שר' יהודה אמר שם שא"ת רואה את פי התקרה (עובי קורות הגשר) כאילו היא יורדת וסותמת, כך את אמר הכא כר' יהודה אומר כאן שא"ת רואה את המלתירה (הקורה) כאילו היא יורדת וסותמת,** ולכך הגם שהקורה נמצאת מעל כ' אמה - זה מכשיר את המבוי, אבל חכמים סוברים שאין בקורה משום מחיצה, והיתר הקורה הוא משום היכר, ולכך צריך שהקורה תהיה ניכרת לבני רה"ר, והיות ולא מבחינים בקורה הנמצאת מעל כ' אמה, לכך ימעט. **והיא דעתיה דר' יהודה בסוכה,** שר' יהודה מתיר שהסכך יהיה מעל כ' אמה (הגם שהסכך לא ניכר ליושב בסוכה), **והיא דעתיה**

מסכת פרק א [ה"א - דף א] סוכה ג

מכותלי המבוי, אבל אם אינן גבוהין שלשה מכותלי המבוי כשר, בשאין בהן רוחב ארבעה, אבל אם יש בהן רוחב ארבעה, אפילו גבוהין כמה כשר. שתי דפנות כשירות בסוכה ופסולות במבוי, ותני כן שתיים כהלכתן והשלישית אפי' טפח. רבי חייה בשם ר' יוחנן שתיים של ארבעה ארבעה טפחים, והשלישית אפילו טפח כשר, ובמבוי עד שיהא מגופף מארבע רוחותיו. רחב מעשר אמות בסוכה כשרה ובמבוי פסול, הדלה עליה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גביו פסולה, הדא דאת אמר על בית סאתיים, אבל יותר מבית סאתיים נעשית כמחיצה שהוקפה זרעים - שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות.

רק עד שיהא מגופף (מוקף מחיצות) מארבע רוחותיו, דהיינו ג' מחיצות וברוח הרביעית הוא מניח לחי או קורה. וכן אם הפתח רחב מעשר אמות - בסוכה כשרה, כיון שמספיק ג' מחיצות, ובמבוי זה פסול, כיון שזה נקרא פרצה. וכן אם הוא הדלה עליה על הסוכה את הגפן ואת הדלעת ואת הקיסוס וסיכך על גביו פסולה, כיון שצריך לסכך רק בדבר התלוש מהקרקע, אבל אם הוא הדלה את הדברים האלו על גבי המבוי - המבוי כשר גם בלי לחי וקורה, כיון שהמבוי מקוּרָה, ומבוי מקורה (ואפי' אם הקירוי מעל כ' אמה) לא צריך לחי או קורה, היות והוא לא דומה לרה"ר (שהרי כל מה שחכמים אסרו לטלטל במבוי, זה כדי שלא יבואו לטלטל ברה"ר). ואומרת הגמ' הדא דאת אמר שהמבוי כשר, זה דוקא שהוא הדלה על גבי מבוי קטן, שהוא עד שטח של בית סאתיים (5000 אמות מרובעות), אבל אם המבוי היה יותר מבית סאתיים, א"כ המבוי נעשית כמחיצה שהוקפה לזרעים שאין מותר לטלטל בה אלא בארבע אמות (דהיינו המקיף שטח שהוא יותר מבית סאתיים שלא לצורך דירת האדם, כגון שהקיף

מכותלי המבוי, אבל אם אינן גבוהין שלשה מכותלי המבוי, כשר כיון שאומרים לבוד, וא"כ זה נחשב שהקורה מונחת על גבי כותלי המבוי, וכן זה דוקא בשאין בהן בעמודים רוחב ארבעה, אבל אם יש בהן רוחב ארבעה, א"כ אפילו אם העמודים גבוהין כמה (הרבה) מעל לכותלי המבוי (אך הקורה נמצאת תוך כ' אמה) כשר, כיון שיש בעמודים שיעור חשוב, לכך הם נחשבים כחלק מכותלי המבוי. וכן שתי דפנות כשירות בסוכה ופסולות במבוי; ותני כן - שתיים כהלכתן והשלישית אפי' טפח, ורבי חייה בשם ר' יוחנן אמר שאפי' אם הוא עשה שתיים (שתי דפנות) של ארבעה ארבעה טפחים, והשלישית אפילו טפח כשר, ומעמיד דופן אחד בצד מזרח ומרחיק ג' טפחים ומעמיד את הדופן השני בצד דרום, וכיון שהעומד מרובה על הפרוץ א"כ זה נחשב שיש כאן (בצד מזרח) דופן בשיעור של ז' טפחים (שזה שיעור סוכה), ומרחיק ג' טפחים מהדופן הדרומי ומניח את הדופן (הקטן) בצד מערב, וכיון שהעומד מרובה על הפרוץ, א"כ זה נחשב שיש כאן (בצד דרום) דופן בשיעור של ז' טפחים. אבל ובמבוי - המבוי יהיה כשר

מסכת פרק א [ה"א - דף א] סוכה

חמתה מרובה מצילתה בסוכה פסולה ובמבוי כשר. סוכה מקורה פסולה מבוי מקורה כשר. רבי אחא בשם רב הושעיה לא סוף דבר מקורה, אלא נתן מלתירה ויש בו רוחב ארבעה טפחים מתרת את המבוי. אילו בית שהוא גבוה מכמה, שמא אינו חייב במעקה?! אינו חייב במזוזה?! אלא בית מקורה ואין סוכה מקורה. מצינו סיכוך שהוא כקירוי, דתנינן תמן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה? אלא בית מגופף ואין סוכה מגופפת. והרי אכסדרה שנפרצה במלואה לרשות הרבים, רבי אילא בשם רב ורבי יוחנן תריהון אמרין מטלטלין בכולה, מאי כדון?

וכי אינו חייב במזוזה?! והרי ודאי שזה חייב, וא"כ מוכח מזה שבית למעלה מכ' אמה הוא בית, וא"כ היות וסוכה היא בבית מדוע סוכה למעלה מכ' אמה פסולה? מתרצת הגמ' **אלא** יש חילוק שבית הוא מקורה ולכך גם הוא למעלה מכ' אמה יש לו דין של בית, אבל ואין **סוכה מקורה**, כיון שזה רק מסוכך בסכך בעלמא, לכך הוא כשר רק אם הוא עד כ' אמה. שואלת הגמ' והרי מצינו סיכוך שהוא כקירוי, דתנינן תמן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה, אבל אם הוא הרחיק פחות מג' טפחים אומרים בזה לבוד, והרי לבוד אומרים רק במחיצה, וא"כ מוכח שהסכך הוא כקירוי? **אלא** אומרת הגמ' שהחילוק הוא שבית הוא מגופף (סגור) מד' רוחותיו ואין הסוכה מגופפת מד' רוחותיה, ולכך אם הסכך מעל לכ' אמה זה לא נחשב לגג. שואלת הגמ' והרי אכסדרה (חדר) שכותלה נפרצה במלואה לרשות הרבים, ורבי אילא אמר בשם רב ורבי יוחנן שתריהון אמרין שמטלטלין בכולה כיון שאומרים פי תקרה יורד וסותם, וא"כ מוכח שגם במקום שהוא לא מגופף וסגור מכל רוחותיו זה נחשב לבית, וא"כ ק' מאי כדון מזה עכשיו, ומדוע סוכה שהיא למעלה מכ'

את השדה כדי לשמור על הזרעים, אסור לטלטל שם אלא בד' אמות, והיות והוא לא הדלה את הגפן על גבי המבוי כדי להכשיר את המבוי, לכך זה כמו שהוא הקיף את המבוי שלא לצורך דירת האדם, ולא יכולים לטלטל במבוי הזה הגם שהוא מקורה, אא"כ הוא יכשיר את המבוי בלחי או קורה). וכן חמתה מרובה מצילתה – בסוכה פסולה, ובמבוי כשר מחמת הקירוי (אפי' בלי לחי או קורה) כיון שלא צריך שהמבוי יהיה מקורה קירוי גמור. וכן **סוכה מקורה פסולה** כיון שצריך לסכך אותה, ומבוי מקורה כשר. רבי אחא בשם רב הושעיה אומר שלא סוף דבר לא רק אם המבוי מקורה לגמרי הוא כשר הגם שהקירוי מעל כ' אמה, אלא אפי' אם הוא רק נתן מלתירה (קורה) ויש בו רוחב ארבעה טפחים, היא מתרת את המבוי אפי' שהיא מעל כ' אמה, כיון שאומרים בזה פי תקרה יורד וסותם, והגם שחכמים מצריכים שיהיה גם היכר, אבל כיון שהקורה הזאת רחבה הרבה יש בזה היכר, והיא מכשרת את המבוי. שואלת הגמ' והרי אילו בית שהוא גבוה מכמה וכמה אמות, שמא אינו חייב במעקה (רק גג שהוא מעל בית חייב במעקה, אבל גג שהוא לא מעל בית פטור ממעקה)?

מסכת פרק א [ה"א - דף א] סוכה ה

רבי אבהו בשם רבי יוחנן התורה אמרה [ויקרא כג] בַּסֶּפֶת תִּשְׁבּוּ, עד עשרים אמה את יושב בצילה של סוכה, מעשרים אמה ולמעלה את יושב בצילן של דפנות. אמר ר' יונה הדא דאת אמר בנתונה למעלה מכ' אמה לדפנות, אבל אם היתה נתונה למטה מכ' אמה לדפנות כשירה, א"ל ר' יוסה על דעתך דאת אמר בדפנות הדבר תלוי, ניתני סוכה שהיא נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה? ר' בא בשם רב בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו, אבל אם היתה מחזקת יותר כשרה. ר' יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה בשאין דפנותיה עולות עמה, אבל אם היו דפנותיה עולות עמה כשרה, והא מתניתא פליגא, אמר ר' יהודה מעשה בסוכתה של הילני המלכה בלוד שהיתה גבוהה יותר מכ' אמה, והיו חכמים נכנסין ויוצאין בה ולא אמר אדם דבר, אמרו לו מפני שהיא אשה - ואין אשה מצוה על

שהיא פסולה, זה דוקא בשאינה מחזקת אלא כדי ראשו ורובו ושולחנו שאין זה בבית דירה, אלא היא כלול של תרנגולים, אבל אם היתה מחזקת יותר כשרה. ור' יעקב בר אחא בשם רבי יאשיה אומר, שסוכה למעלה מכ' אמה שהיא פסולה, זה דוקא בשאין דפנותיה עולות עמה, שאז היושב לא מבחין שהוא יושב תחת הסכך, אבל אם היו דפנותיה עולות עמה כשרה, כיון שמחמת הדפנות העין שולטת ומבחינה שהוא יושב תחת הסכך. שואלת הגמ' והא לכא' מתניתא פליגא שהרי שנינו בברייתא אמר ר' יהודה שאני יוכיח לך שסוכה למעלה מכ' אמה שהיא כשרה, שהרי מעשה בסוכתה של הילני המלכה שזה היה בלוד, שהיתה גבוהה יותר מכ' אמה והיו חכמים נכנסין ויוצאין בה ולא אמר אדם דבר, וא"כ מוכח שסוכה למעלה מכ' אמה שהיא כשרה, אמרו לו שבאמת הסוכה פסולה, ומה שלא אמרו לה דבר זה מפני שהיא אשה - ואין אשה מצוה על

אמה פסולה? אלא אמר רבי אבהו בשם רבי יוחנן שהתורה אמרה בַּסֶּפֶת תִּשְׁבּוּ, דהיינו שצריך לשבת בצל הסכך, ועד עשרים אמה את יושב בצילה של סוכה, אבל מעשרים אמה ולמעלה את יושב בצילן של דפנות. אמר ר' יונה הדא דאת אמר שסוכה למעלה מכ' אמה שהיא פסולה, זה דוקא בשסכך נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות, אבל אם היתה נתונה למטה מכ' אמה מעל הדפנות אפי' שזה נמצא מעל כ' אמה מקרקעית הסוכה כשירה, כיון שהוא יכול לבנות אצטבה בתוך הסוכה שאז הסכך יהיה פחות מכ' אמה לאצטבה ויהיה היקף מחיצות בתוך כ' אמה לסכך, אבל אם הוא הרחיק את הסיכוך כ' אמה מהדפנות, שאם הוא יבנה אצטבה לא יהיה לו היקף מחיצות, לכך הסוכה פסולה, א"ל ר' יוסה על דעתך דאת אמר שבדפנות הדבר תלוי, א"כ ניתני סוכה שהיא נתונה למעלה מכ' אמה לדפנות פסולה? ואומרת הגמ' שר' בא בשם רב אומר שסוכה למעלה מכ' אמה

מסכת פרק א [ה"א - דף ב] סוכה

ו

המצות, אמר להן אם משם ראייה, והלא שבעה בנים תלמידי חכמים היו לה, אית לך מימר בסוכתה של הילני בשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו? אלא בשאין דפנותיה עולות עמה? מסתברא מה דאמר רבי יאשיה לית היא פליגא, דכן ארחיהון דעתיריאי מיעבד דפנתא קלילן - די ייא קרירה עליל.

רב הושעיה בעי הביא נסר ונתנו על גבי חולייה של עמוד, פשיטא אם ימוד מן הנסר אין כאן עשרים אמה, אם ימוד מן הקרקע יש כאן עשרים אמה - מה את עביד ליה כאויר פסול כסכך פסול, אין תעבדיניה כאויר פסול פוסל בג' טפחים, אין תעבדיניה כסכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות, ר' יוסה בר' בון בשם חזקיה מפני מה אמרו סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות, שלא בא אלא להיתירה של

שואלת הגמ' **רב הושעיה בעי** שאל, מה הדין בסוכה שהיא למעלה מכ' אמה, והביא **נסר ונתנו על גבי חולייה של עמוד** העומד בסוכה שישמש כרצפה מוגבהת, והוא הניח את הנסר סמוך לדפנות, והרי זה פשיטא שהיות ואם הוא ימוד מן הנסר אין כאן עשרים אמה, אז אפי' שאם הוא ימוד מן הקרקע יש כאן עשרים אמה, שכל הסוכה כשרה (גם מה שנמצא חוץ לנסר, היות וזה כפסל היוצא מהסוכה שזה כשר כדלקמן), אלא השאלה היא מה הדין אם הוא הניח את הנסר רחוק מהדפנות, מה את עביד ליה איך אנחנו מסתכלים על הסכך שהוא מעל לכ' אמה, האם כאויר פסול או כסכך פסול, ואין תעבדיניה כאויר פסול א"כ הוא פוסל בג' טפחים, אבל אין תעבדיניה כסכך פסול א"כ אינו פוסל אלא בהרחיק את הנסר ד' אמות מהדפנות? ר' יוסה בר' בון בשם חזקיה אומר, שהרי מפני מה אמרו שסכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות, כיון שהסכך לא בא אלא להיתירה של

המצות שהזמן גרמא, אמר להן ר' יהודה אם משם ראייה אם זה כל תשובתכם, התשובה לא נכונה, שהרי והלא שבעה בנים תלמידי חכמים היו לה, ואם הסוכה היתה פסולה היו צריכים להוכיח את בניה על זה שהם יושבים בסוכה פסולה, וא"כ אומרת הגמ' שאם דברי רב ור' יאשיה נכונים א"כ מה ר' יהודה מוכיח לחכמים, וכי אית לך מימר בסוכתה של הילני - בשאינה מחזקת אלא ראשו ורובו ושולחנו? וכן וכי אלא סוכתה של הילני המלכה היתה בשאין דפנותיה עולות עמה? והרי מסתמא מחמת עושרה היא עשתה דפנות עד לסכך? חוזרת הגמ' ואומרת שאומנם מהברייתא ק' על דברי רב, אבל מסתברא מה דאמר רבי יאשיה לית היא פליגא מהברייתא לא ק' על דברי ר' יאשיה, כיון שמסתבר שדפנות הסוכה של הילני המלכה לא הגיעו עד לסכך, דכן ארחיהון דעתיריאי שזה דרך העשירים מיעבד דפנתא קלילן לעשות דפנות נמוכים די ייא קרירה עליל כדי שיכנס הקרירות והאויר לסוכה.

מסכת פרק א [ה"א - דף ב] סוכה ז

סוכה. אמר ר' מיישא ותמיה אנא היך רב הושעיה צריכא ליה, ולמה לא יליף לה מן הדא דרבי בא בר ממל, דתנינן תמן המשלשל דפנות מלמעלן למטן, אם גבוה מן הארץ ג' טפחים פסולה, ואמר ר' בא בר ממל כשאנו יושב ואוכל בצילן של דפנות, אבל אם היה יושב ואוכל בצילן של דפנות כשירה, אמר ר' יוסה לית הדא דר' בא בר ממל אולפן, מן מתניתן יליף לה ר' בא בר ממל, דתנינן תמן כצוצטרא שהיא למעלה מן הים אין ממלין ממנה בשבת, אלא אם כן עשו לה מחיצה גבוהה י' טפחים, בין מלמעלן בין מלמטן, ואמר ר' זעירא רב יהודה בשם רב והוא שתהא מחיצה משוקעת במים כמלואו של דלי, ולא דמיא ים כרמלית היא אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים, ברם הכא התורה אמרה בפספת תשבו,

סוכה (להועיל לסוכה), ואנחנו אומרים דופן עקומה, וא"כ גם כאן אנחנו אומרים דופן עקומה, והסוכה תהיה פסולה רק אם הוא הרחיק את הנסר ד' אמות מהדפנות. שואלת הגמ' **אמר ר' מיישא ותמיה אנא היך (מדוע) רב הושעיה צריכא ליה** הסתפק בשאלה הזאת, ולמה לא יליף לה למד את הדין מן הדא דרבי בא בר ממל, דתנינן תמן המשלשל דפנות מלמעלן למטן והוא לא השלים את הדפנות עד קרקעית הסוכה, אם הדופן גבוה מן הארץ ג' טפחים פסולה, ואמר ר' בא בר ממל שזה דוקא כשאנו יושב ואוכל בצילן של דפנות דהיינו שהוא יושב על גבי מחצלת, אבל אם היה יושב במקום גבוה ואוכל בצילן של דפנות כשירה, כיון שהוא מוקף במחיצות, וא"כ היה צריך להיות גם כאן שאפי' אם הוא ירחיק את הנסר מדפנות הסוכה יותר מד' אמות שזה יהיה כשר, כיון שהוא יושב בתוך כ' אמה? **אמר ר' יוסה שלית הדא דר' בא בר ממל אולפן** הוא לא קיבל את זה מרביתו, אלא מן מתניתן יליף לה מהמשנה ר' בא בר ממל למד את

דינו דתנינן תמן כצוצטרא – גזוטרא (מרפסת), שהיא למעלה מן הים, אין ממלין ממנה בשבת, כיון שאסור להכניס את המים מהים שהוא כרמלית לרה"י, אלא אם כן עשו לה למרפסת מחיצה גבוהה י' טפחים, ואת המחיצה הזאת יכולים לעשות בין מלמעלן היינו מעל המים תחת המרפסת וסמוך למרפסת, בין מלמטן סמוך למים, וכיון שהוא עושה את המחיצה, א"כ זה כאילו שהוא מכניס את המים מרה"י לרה"י, ואמר ר' זעירא שרב יהודה אמר בשם רב, שאם הוא עשה את המחיצה סמוך למים, זה מועיל דוקא והוא שתהא מחיצה משוקעת במים כמלואו של דלי, היינו בשיעור של ד' טפחים, אבל ולא דמיא אין לדמות את דין המשנה לכאן, כיון שהים כרמלית היא שהיא אינה לא רשות היחיד ולא רשות הרבים ולכך מקילים ע"י המחיצה הזאת, אבל ברם הכא התורה אמרה בפספת תשבו, וקרקעית הסוכה היא חלק מהסוכה (ובסוכה שהדופן שלה כגבוה ג' טפחים מהקרקע לא מועיל מזה שהוא יושב על גבי מקום גבוה, הגם שהוא מוקף מחיצות), וכן

מסכת פרק א [ה"א - דף ב] סוכה

מקרקע סוכה את מודד עשרים אמה.

היתה למעלה מעשרה ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בהן - ממעטין בה לפסול, ואם לאו ממעטין בה לכושר. היתה למעלה מעשרים אמה ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בה - ממעטין בה לכושר, ואם לאו ממעטין בה לפסול. אמר רבי שמי כשם שאמרו למעלן כך אמרו למטן, קש ותבן אין ממעטין בה, עפר וצרורות ממעטין, אמר רבי יוסה בר' בון עלו בו עשבים אין ממעטין בה. **ושאינה** גבוהה עשרה טפחים: מנין למעלה מעשרה שהיא רשות אחרת? ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש [שמות כה] וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מַעַל הַכְּפֹרֶת, וּכְתִיב [שמות כ] אֲתֶם רְאִיתֶם כִּי מִן הַשָּׁמַיִם דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם, מִה דִּיבּוּר שֶׁנֶּאֱמָר לְהֵלֶן רְשׁוֹת אַחֲרַת, אֵף דִּיבּוּר שֶׁנֶּאֱמָר כֹּאן רְשׁוֹת אַחֲרַת.

פעמים שזה ממעט את גובה הסוכה, כך אמרו למטן, דהיינו שאם הוא הניח קש או תבן בקרקעית הסוכה אין ממעטין בה בגובה הסוכה, כיון שהוא לא מבטל אותם, אבל אם הוא הניח עפר או צרורות הם ממעטין את גובה הסוכה. אמר רבי יוסה בר' בון שאם עלו בו בקרקעית הסוכה עשבים אין ממעטין בה, כיון שהוא לא מבטל אותם.

ושאינה גבוהה עשרה טפחים: והטעם הוא מפני שאין לזה שם של מחיצות, ואומרת הגמ' מנין שלמעלה מעשרה טפחים ברה"ר שהיא רשות אחרת - רה"י? ר' אבהו בשם ר' שמעון בן לקיש אומר, שיודעים את זה ממנה שכתוב, וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שָׁם, וְדִבַּרְתִּי אִתָּךְ מַעַל הַכְּפֹרֶת, וּכְתִיב בַּמִּתָּה דִּבַּרְתִּי עִמָּכֶם, וא"כ אנחנו אומרים מה דיבור שנאמר להלן בהר סיני, זה היה מרשות אחרת (מהשמים), אף דיבור שנאמר כאן במשכן, זה בא מרשות אחרת, והיות וגובה הארון

לעניינינו מקרקע סוכה את מודד את העשרים אמה, ואם הנסר (שמשמש כקרקעית הסוכה) מונח רחוק מדפנות הסוכה, לא יכולים לצרף את הדפנות לנסר, והסוכה פסולה.

היתה הסוכה למעלה מעשרה טפחים ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בהן - ממעטין בה כדי לפסול את הסוכה, שזה נחשב שהיא פחותה מ' טפחים, ואם לאו דהיינו שהעיטורים האלו לא ראויים לסכך בהם, הגם שהם ממעטין בה בגובה הסוכה, אבל זה לכושר זה לא פוסל את הסוכה, וכן לצד השני, שאם היתה הסוכה למעלה מעשרים אמה ותולה בה עיטורין שהן ראויין לסכך בה - ממעטין בה את גובה הסוכה לכושר והסוכה כשרה, כיון שזה נחשב שהסוכה היא פחותה מ' אמה, ואם לאו אלא העיטורים האלו לא ראויים לסכך בהם, הגם שהם ממעטין בה בגובה הסוכה, אבל זה לפסול זה לא מכשיר את הסוכה. אמר רבי שמי כשם שאמרו למעלן שיש

וארון לא תשע טפחים הוא?! דבית ר' ינאי אמרין וכפורת טפח. ר' זעירא בעי מניין לכפורת שהיא טפח? תנא ר' חנינה בן שמואל כל הכלים שהיו במקדש נתנה התורה מידת ארכן ורוחבן ושיעור קומתן, חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת ארכה ורחבה ולא נתנה שיעור קומתה, ונלמדינה מכלי קטן שבמקדש [שמות כה] ועשית לו מסגרת טפח סביב, מה כאן טפח אף כאן טפח, או אינו אלא ועשית זר זהב למסגרתו סביב, מה כאן כל שהוא, אף כאן כל שהוא, מאי כדון? ר' אחא בר יעקב אומר [ויקרא טז] 'פני' ואין פני פחותים מטפח. ר' יוסה בעי אילו מגדל שהוא עומד בתוך הבית גבוה כמה שמה אינו מותר להשתמש מתוכו לבית ומן הבית לתוכו?! אלא בשעה שהיה מרבע להן את הרוחות אנן קיימין.

רוחב הֶזֶר הוא כל שהוא, אף כאן הכפורת תהיה כל שהוא (שהרי תפסת מרובה לא תפסת) וא"כ מאי כדון? מה עכשיו, ומדיכין יודעים שגובה הכפורת היתה טפח? מתרצת הגמ' ר' אחא בר יעקב אומר, שהיה וכתוב בכפורת "פני" ("וְהָיָה בְּאֶצְבְּעוֹ עַל פְּנֵי הַכְּפֹרֶת קֶדְמָה"), והרי אין פני אדם פחותים מטפח, ומכאן שכשכתוב "פני" בכפורת היינו טפח. שואלת הגמ' ר' יוסה בעי שאל, הרי אילו מגדל ארון שהוא עומד בתוך הבית שהוא גבוה כמה וכמה טפחים, שמה אינו מותר להשתמש מתוכו לבית או מן הבית לתוכו! ומכין שזה לא חולק מקום לעצמו בתוך הבית, לכך יכולים להשתמש ממנו לבית, וא"כ איך יכולים לומר שהארון שהיה בתוך המשכן, שהוא חולק מקום לעצמו? מתרצת הגמ' אלא זה נלמד מהארון בשעה שהיה מרבע להן לעם ישראל את הרוחות אנן קיימין, דהיינו שהיו מניחים את הארון לפני שהקימו את המשכן, ובדרך נס הארון היה מסתובב ומצדד את עצמו מזרח – מערב, ועי"ז ידעו את הצדדים, ובאותו הזמן הארון לא היה בתוך המשכן, ומזהזמן הזה נלמד

היה י' טפחים, מכאן שי' טפחים חולק רשות לעצמו. שואלת הגמ' וארון לא תשע טפחים הוא?! שהרי גובה הארון היה אמה וחצי? מתרצת הגמ' דבית ר' ינאי אמרין, וכפורת טפח, הרי הקב"ה דיבר עם משה רבינו מעל הכפורת המונחת על הארון שהיא בגובה של טפח, וא"כ מעל הכפורת יש י' טפחים מהקרקע. שואלת הגמ' ר' זעירא בעי שאל ומניין לכפורת שהיא טפח? מתרצת הגמ' תנא ר' חנינה בן שמואל, שהרי כל הכלים שהיו במקדש, נתנה התורה מידת ארכן ורוחבן ושיעור קומתן, חוץ מן הכפורת שנתנה התורה מידת ארכה ורחבה, ולא נתנה שיעור קומתה, וא"כ נלמדינה תלמד את השיעור מכלי הקטן שהיה במקדש – מהמסגרת של השולחן, שכתוב בו ועשית לו מסגרת טפח סביב, ולכך אנחנו אומרים מה כאן (מסגרת השולחן) הוא בשיעור של טפח, אף כאן גובה הכפורת, הוא בשיעור של טפח, שואלת הגמ' או אינו אלא נלמד את גובה הכפורת מהזר שהיה על השולחן, שנאמר בו ועשית זר זהב למסגרתו סביב, ונאמר מה כאן

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה

ניחא כמ"ד בַּאֲמַת ששה, ברם כמ"ד באמת חמשה - וארון לא שבעה טפחים ומחצה הוא? ר' יעקב בר אחא אמר, דבית ר' ינאי ור"ש בן יהוצדק, חד יליף לה מן הארון, וחורנה יליף לה מן עגלות, ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון מאן דיליף לה מן העגלות, מסתברא דבית ר' ינאי ילפין לה מן הארון, דבית ר' ינאי אמרין וכפורת טפח, ור"ש בן יהוצדק יליף לה מן העגלות. ר' זעירא בעי מניין לעגלות שהן גבוהות עשרה? אמר ר' יוסה ואפי' תימר גבוהות עשרה, לא כן תני בשם ר' נחמיה, 'צב' כְּמִין קְמַרְסְטָה הוּא, אִילוּ חוּר בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים גְּבוּהָ עֶשְׂרֵה וּרְחֵב אַרְבַּעַה שְׁמַא אֵינוּ אֲסוּר לְהִשְׁתַּמֵּשׁ מִתּוֹכּוֹ לְרֵה"ר וּמִרְשׁוֹת הָרִבִּים לְתוֹכּוֹ, אֲלֵא בִשְׁעָה שֶׁהָיוּ מוֹשִׁיטִין אֶת הַקְּרָשִׁים מִזּוֹ לָזוֹ תְּרוּטוֹת הָיוּ.

דבית ר' ינאי ילפין לה למדו מן הארון, שהרי דבית ר' ינאי אמרין ותימצו לעיל "וכפורת טפח", וא"כ ר"ש בן יהוצדק יליף לה לומד את זה מן העגלות. שואלת הגמ' ר' זעירא בעי שאל, ומניין לעגלות שהן גבוהות עשרה? ויותר מזה מק' ואמר ר' יוסה ואפי' תימר שיש בידך מסורת שהעגלות היו גבוהות עשרה, אבל וכי לא כן תני בשם ר' נחמיה, שכוונת הפסוק ש' עֲגֹלָת "צב" דהיינו שהעגלות כְּמִין קְמַרְסְטָה ארגו היו ("אין צב אלא מחופים"), וכיון שהם היו כמין ארגו, א"כ ודאי שיש לזה דין של רה"י, שהרי אילו חור היינו מקום מוקף מחיצות (כמו שהחור הוא מוקף) הנמצא ברשות הרבים שהוא גבוה עשרה ורחב ארבעה טפחים, שמא וכי אינו אסור להשתמש מתוכו לרה"ר ומרשות הרבים לתוכו, והרי על זה לא היה ספק, וכל השאלה היא רק לעניין מקום חָשׂוּף, שהוא גבוה עשרה טפחים, מהיכן יודעים שהוא רה"י? אלא אומרת הגמ' שלומדים את זה מהעגלות בשעה שהיו מושיטין את הקרשים מזו לזו מעגלה לעגלה, שתרוטות היו שקיפלו

שמקום מעל י' טפחים חולק רשות לעצמו. שואלת הגמ' ניחא כמ"ד בַּאֲמַת ששה, בשלמא לר"מ שאומר שהיו מודדים את הכלים באמה בת ששה טפחים, וא"כ הארון יחד עם הכפורת היה י' טפחים, אלא ברם כמ"ד באמת חמשה, אלא לר' יהודה שאומר שהיו מודדים את הכלים באמה בת חמשה טפחים, א"כ וכי הארון לא שבעה טפחים ומחצה הוא? שהרי הארון היה אמה וחצי, ואפי' אם נסיף את גובה הכפורת, זה יהיה רק שמונה וחצי טפחים, וא"כ מהיכן יודעים ש' טפחים ברה"ר חולק מקום לעצמו? אלא ר' יעקב בר אחא אמר, שדבית ר' ינאי ור"ש בן יהוצדק אמרו מהיכן יודעים שמעל י' טפחים חולק מקום לעצמו, ואחד יליף לה למד את זה מן הארון (וזה רק כשיטת ר"מ), וחורנה והאחר יליף לה מן עגלות שלקחו בהם את קרשי המשכן, שהעגלות היו בגובה של י' טפחים (והרי משם נלמד איסור הוצאה, ומהעגלות ר' יהודה לומד ש' טפחים חולק מקום לעצמו), ואומרת הגמ' ולא ידעינן מאן דיליף לה מן הארון מאן דיליף לה מן העגלות, אבל מסתברא

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה יא

תני ר"מ אומר ארבע אמות אף על פי שאין שם ארבע דפנות, ר"ש אומר ארבע דפנות אף על פי שאין שם ארבע אמות, רבי יוסי אומר ארבע אמות וארבע דפנות, וכן היה רבי יהודה מחייב במזוזה, מסתברא רבי יהודה יודי לאילין רבנין, אילין רבנין לא יודון לרבי יהודה, אף על פי שיש שם ארבע אמות וארבע דפנות שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל למעשרות.

ושאין לה שלש דפנות: תני רבי שמעון אמר ארבע, ורבנן אמרי שלש. מה טעמון דרבנן? סכות סכות סכות הרי שלש - אחד למעלן ושתים למטן, והשלישית מדבריהן. מה טעמא דרבי שמעון? סכת סכת סכות מלא הרי ארבע - אחת למעלן ושלש למטן, והרביעית מדבריהן. רבי חייה בר אדא אמר תרין אמורין

למעשרות, כיון שהם סוברים שסוכה היא דירת עראי.

ושאין לה שלש דפנות: תני רבי שמעון אמר שצריך ארבע דפנות, ורבנן אמרי שמספיק שלש דפנות, ואומרת הגמ' מה טעמון דרבנן? כיון שכתוב שלש פעמים **סכות סכות סכות** (דהיינו כתוב 'בספת' תשבּו שבעת ימים, כַּל הָאֶזְרָח בְּיִשְׂרָאֵל יֵשְׁבוּ 'בספת' לַמֶּעַן יִדְעוּ דְרֹתֵיכֶם כִּי 'בספות' הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל) הרי שלש, וא"כ אנחנו אומרים שאחד בא ללמד לעניין למעלן היינו שצריך סכך, ושתים למטן ללמד שצריך שתי דפנות, והדופן השלישית (של טפח) היא מדבריהן, ואומרת הגמ' מה טעמא דרבי שמעון כיון שכתוב פעמיים **סכת סכת** חסר בלי וא"ו (שזה בלשון יחיד), ואחד כתוב **סכות מלא** עם וא"ו (שזה בלשון רבים), וא"כ הרי הם ארבע, אחת בא ללמד לעניין למעלן שצריך סכך, ושלש למטן שצריך שלש דפנות, והדופן הרביעית (של טפח) היא מדבריהן. רבי חייה בר אדא אמר שתרין אמורין אמרו שלא מסתבר

את הכיסוי (טרטוט זה מלשון מרובע (עין מדות פ"ב מ"ה), וכשמורידים את כיסוי העגלה, העגלה נראית מרובעת), והעגלה חשופה, ומכאן שמקום גבוה י' טפחים חולק מקום לעצמו.

תני ר"מ אומר שבית שהוא בגודל של ארבע אמות, אף על פי שאין שם ארבע דפנות הוא נחשב לבית, ומחייב במעשרות (פירות מתחייבים במעשר רק כשהם נכנסים לבית), ר"ש אומר שבית שיש לו ארבע דפנות, אף על פי שאין שם ארבע אמות הוא נחשב לבית, רבי יוסי אומר שצריך שיהיה לבית גם ארבע אמות וגם ארבע דפנות ורק אז הוא נחשב לבית. למדנו בבבליא וכן היה רבי יהודה מחייב את סוכת החג בחג - במזוזה, וא"כ אומרת הגמ' שמסתברא שרבי יהודה יודי לאילין רבנין שרק אם יש לסוכה ד' אמות וד' דפנות זה מחייב במעשרות ובמזוזה, אבל אילין רבנין לא יודון לרבי יהודה, אלא אף על פי שיש שם בסוכה ארבע אמות וארבע דפנות, שהוא פטור מן המזוזה ואינו טובל

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה

חד אמר טעמון דרבנן וחורנה אמר טעמא דרבי שמעון, מה טעמון דרבנן [ישעיהו ד] וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת לַמַּעֲלָן, סוּכוֹת סוּכוֹת הָרִי שְׁלֹשׁ. מ"ט דר"ש וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת לַמַּעֲלָן, סִכַּת סִכַּת סוּכוֹת מִלֵּא הָרִי אַרְבַּע. רבנן דקיסרין שמעון טעמא דר"ש וטעמון דרבנן מן הדין קרייא, וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת, וְלִמְחָסָה וְלִמְסָתוֹר הָרִי שְׁתֵּים, מְזָרֵם וּמְמָטָר - רבנן עבדין מְזָרֵם וּמְמָטָר אַחַת, ר"ש עבד מְזָרֵם וּמְמָטָר שְׁתֵּים, וְתַנִּי כֵּן שְׁתֵּים כְּהִילְכָתָן וְהַשְׁלִישִׁית אֲפִילוּ טַפַּח.

ר' חייא בשם ר' יוחנן שתיים של ארבעה ארבעה טפחים, והשלישית אפילו טפח כשר, רב הושעיה בעי אותן של טפח שנתנן באמצע מהו? חזר ואמר אותן

נחלקו חכמים ור"ש, שרבנן עבדין מְזָרֵם וּמְמָטָר אַחַת, כיון שכוונת הפסוק מזרם של מטר, וא"כ מוזכר כאן רק שלשה דפנות, ור"ש עבד לה מְזָרֵם וּמְמָטָר כְּשֵׁתִים, וא"כ יוצא שכתוב כאן ד' דפנות. ותני כן שלשיטת חכמים מספיק שתיים כהילכתן והשלישית אפילו טפח.

ר' חייא בשם ר' יוחנן אמר שאפי' אם הוא עשה שתיים (שתי דפנות) של ארבעה ארבעה טפחים, והשלישית אפילו טפח כשר, ומעמיד דופן אחד בצד מזרח ומרחיק ג' טפחים ומעמיד את הדופן השני בצד דרום, וכיון שהעומד מרובה על הפרוץ א"כ זה נחשב שיש כאן (בצד מזרח) דופן בשיעור של ז' טפחים (שזה שיעור סוכה), ומרחיק ג' טפחים מהדופן הדרומי ומניח את הדופן (הקטן) בצד מערב, וכיון שהעומד מרובה על הפרוץ, א"כ זה נחשב שיש כאן (בצד דרום) דופן בשיעור של ז' טפחים. רב הושעיה בעי מה הדין באותן דופן של טפח שנתנן באמצע הרוח רחוק מהדפנות מהו האם הסוכה כשרה או לא? חזר ואמר שאפי' אם אותו דופן היה

לומר שהדופן השלישית לשיטת חכמים או הרביעית לשיטת ר"ש הוא מדרבנן, ולכך הם אמרו טעם אחר במחלוקת בין ר"ש לרבנן, ואחד אמר את טעמון דרבנן, וחורנה אמר את טעמא דרבי שמעון, והוא אמר מה טעמון דרבנן כיון שכתוב וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת נאמר לעניין למעלן שסוכה היינו שיש לה סכך, וא"כ כשכתוב סוּכוֹת סוּכוֹת סוּכוֹת - הרי זה בא ללמד על שלש דפנות, ומ"ט דר"ש היות וכתוב וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת נאמר לעניין למעלן שסוכה היינו שיש לה סכך, וא"כ כשכתוב סִכַּת סִכַּת חסר בלי וא"ו, ואחד כתוב סוּכוֹת מִלֵּא עם וא"ו (שזה בלשון רבים), וא"כ הרי זה בא ללמד שצריך ארבע דפנות. ורבנן דקיסרין שמעון את טעמא דר"ש וטעמון דרבנן מן הדין קרייא מהפסוק הזה, שהוא מבאר מהו 'סוכה', וכשכתוב וְסִפָּה תְּהִיָּה לְצֹל יוֹמָם מִחֶרֶב הָרִי אַחַת מכאן שצריך לסכך את הסוכה, וכשכתוב וְלִמְחָסָה וְלִמְסָתוֹר הָרִי שְׁתֵּים מכאן לומדים שצריך שתי דפנות, וכשכתוב 'מְזָרֵם וּמְמָטָר' ובוזה

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה יג

של ד' טפחים שנתנן באמצע מה הן, ר' יעקב בר אחא כהדין עובדא אתא קומי רבי יסא ואכשר, ותני כן חצר שהעמודין מקיפין אותה, הרי העמודין כדפנות. והא מתניתא פליגא, עשויות כהילכתן כשירות שלא כהילכתן פסולות, סברין מימר באמצע, אמר רבי שמואל בר רב יצחק אלו שלא כנגד אלו. רב אמר אותה של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל, שמואל אמר אפילו כנוסה כמה - רואין אותה כאילו היא יוצא, ר' בא חנינא בר שלמיה רב ירמיה בשם רב אפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא, רבי יעקב בר אחא אמר, ר' יוחנן ור"ש בן לקיש, חד כהדין וחד כהדין, כהנא ואסא עלון והוון קומי רב כהדא דשמואל. רבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי והוא שתהא נתונה בתוך ג' טפחים כלחיים.

מניח בצד צפון מערב (שיהיה דומה לאות ה'), ואז כל השטח הפנימי כשר, אבל שמואל אמר אפילו אם הוא הניח את הדופן הקטן כנוסה כמה היינו סמוך לדופן המזרחי רואין אותה כאילו היא יוצא ומונחת סמוך לצד מערב, וכל השטח כשר לסוכה, ואומר ר' בא חנינא בר שלמיה שרב ירמיה אמר בשם רב שאפילו כנוסה כמה רואין אותה כאילו היא יוצא כדברי שמואל (דהיינו רב חזר בו, כדלהלן). ורבי יעקב בר אחא אמר שר' יוחנן ור"ש בן לקיש נחלקו במחלוקת הזו, ואחד אמר כהדין ואחד אמר כהדין (אחד אמר כדברי רב, והאחר אמר כדברי שמואל). ואומרת הגמ' שר' כהנא ור' אסא עלון נכנסו והוון קומי ודנו לפני רב האם הדופן הקטן צריך להיות דוקא רחוק מהדופן המזרחי או לא, והסיקו כהדא כדברי שמואל. ואומרת הגמ' שרבי יודה בר פזי בשם רבי יהושע בן לוי אומר והוא שתהא הדופן הקטנה נתונה בתוך ג' טפחים לדופן המזרחי כלחיים, אבל אם ירחיקו אותו, אומרים שמגיע האויר של הצד הזה והאויר של הצד הזה, ומבטל אותו.

של ד' טפחים שנתנן באמצע מה הן וכי זה מועיל משהו? אבל אומר ר' יעקב בר אחא שכהדין עובדא אתא קומי שהגיע כזה מעשה לפני רבי יסא (באחד שהניח את הדופן השלישית באמצע הרוח) ואכשר, ותני כן וכן שנינו בברייתא שחצר שהעמודין מקיפין אותה - הרי העמודין כדפנות והוא יכול לסכך על גבי החצר הזו, וא"כ מוכח שגם אם הדופן האמצעי רחוק משני הדפנות הצדדיים, זה כשר, שואלת הגמ' והא לכאור' מתניתא פליגא שהרי שנינו לקמן שסוכות כותים העשויות כהילכתן כשירות ושלא כהילכתן פסולות, וסברין מימר והבינו בני הישיבה שהיינו שהכותי הניח את הדופן האמצעי באמצע הרוח, ולכך הסוכה פסולה? מתרצת הגמ' אמר רבי שמואל בר רב יצחק שכאן מדובר שהוא הניח את הדפנות הצדדיים אלו שלא כנגד אלו (שדופן אחד לא נמצא ממול השני) ולכך הסוכה פסולה. רב אמר שאותה דופן של טפח צריכה שתהא משוכה מן הכותל, דהיינו הוא מניח את שתי הדפנות הרגילים אחד בצד מזרח והשני בצד דרום, ואת הדופן של טפח הוא

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה

אמר רבי יוחנן מעשה שהלך ר' יהושע אצל רבי יוחנן בן נורי לנגנינה, הראהו שדה אחת ובית חבירתה היתה נקראת, והיו שם פרצות יותר מעשר, והיה נוטל אעין וסותם, דוקרנין וסותם - עד שהעמידן על עשר, ואמר כזה כן מחיצת שבת. רבי שמעון בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה נעץ ארבעה קנים בארבעה זוויות שבכרם וקשר גמי מלמעלה - מציל משום פיאה, אמר רבי יונה כמחיצת כלאים כן מחיצת שבת, אמר ר' זעירא מודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת שאין הפיאה מצלת יותר מעשר, אמר ר' חגי מתניתא אמרה כן, מקיפין שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, אם אמר את שהפיאה מצלת יותר מעשר דיו חבל אחד.

זוויות שבכרם, וקשר גמי עלה של עשב מלמעלה, מציל את הכרם משום פיאה - משום צורת הפתח (ואפי' אם זרעו תבואה סמוך לכרם), ואפי' אם הגמי מונח מן הצד, והגם שהפתח היה יותר מעשר אמות. **אמר רבי יונה כמחיצת כלאים** שצורת הפתח מן הצד מועיל, **כן לענין מחיצת שבת** צורת הפתח מן הצד מועיל, גם ביותר מעשר אמות, אבל ר' זעירא נחלק על ר' יונה, **ואמר ר' זעירא שמודה רבי שמעון בן לקיש לענין שבת, שאין הפיאה מצלת יותר מעשר, אמר ר' חגי מתניתא אמרה כן** שלא מועיל צורת הפתח מן הצד ביותר מעשר, שהרי למדנו במשנה, **מקיפין אפשר להקיף שטח ע"י שהוא מסובב שלשה חבלים זה למעלה מזה וזה למעלה מזה, והוא מגביה חבל מחבל פחות מג' טפחים שזה לבוד, ורוחב החבל הוא כשליש טפה, וביחד יש לו גדר בגובה של י' טפחים, ואמר ר' חגי שאם אמר את שהפיאה מצלת יותר מעשר אמות גם כשהיא עומדת מן הצד, א"כ דיו חבל אחד, ע"י שיעשה אותו כצורת הפתח, אלא ע"כ שצורת הפתח מן הצד לא מועיל ליותר מעשר אמות, ולכן הוא צריך להקיף את השטח הזה**

(נוסח הסוגיא שבהמשך היא כגירסת הגר"א במסכת כלאים)

אמר רבי יוחנן, מעשה שהלך ר' יהושע אצל רבי יוחנן בן נורי לנגנינה שם מקום, והראהו ור' יהושע הראה לר' יוחנן בן נורי שדה אחת, ובית חבירתה היתה נקראת, כיון שבשדה גדל גפנים צמוד למקום שגדל תבואה, והיו שם בגדר שבין השדות פרצות יותר מעשר אמות, אלא שהיה שם צורת הפתח מן הצד, דהיינו הקנה שלמעלה לא היה ע"ג הקנים, אלא הוא היה מחובר מן הצד, ושאל ר' יהושע את ר' יוחנן בן נורי, האם צורת הפתח מן הצד מועיל, והיה ר' יוחנן בן נורי נוטל אעין חתיכות עצים וסותם בפתח, וכן ר' יוחנן בן נורי נטל דוקרנין - קנים וסותם בפתח, עד שהעמידן את הפרצות על עשר אמות, ואמר ר' יוחנן בן נורי לר' יהושע כזה כמו שלענין כלאים צורת הפתח מן הצד לא נקרא צורת הפתח, **כן מחיצת שבת כך לענין שבת צורת הפתח מן הצד לא נקרא צורת הפתח, וא"כ אינו מתיר ביותר מעשר אמות.**

רבי שמעון בן לקיש בשם ר' יודה בן חנינה אומר, נעץ ארבעה קנים, בארבעה

ר' יונה אמר, ר' יאשיה בעי הדא פיאה מהו - מלמעלן או מן הצד, אין תימר מן הצד כל שכן מלמעלה, אין תימר מלמעלן אבל מן הצד לא, אין תימר מן הצד יאות אמר ר' חגי, אין תימר מלמעלן לא אמר ר' חגי כלום, רבני דקיסרין בשם רבי ירמיה תיפתר בעשוין כמין דוקרן. ר' זעירא רבי אבודמא דחיפה בשם רבי שמעון בן לקיש לגובה אפילו עד מאה אמה, אמר רבי יודן הדא דאת אמר לענין כלאים, אבל לענין שבת לא תהא פיאה גדולה מן הקורה, אמר רבי יוסי היא כלאים היא שבת,

יש הוכחה מהמשנה שלא מועיל צורת הפתח ביותר מעשר, כיון שתיתפתר בעשוין הקנים כמין דוקרן, דהיינו שכאן מדובר שהקנים שמעמידים את צורת הפתח היו מחודדים בראשם, שהוא היה יכול להניח את החבל על גבי הקנים, ומה שהמשנה אומרת שצריך להקיף דוקא ע"י שלשה חבלים מוכח שלא מועיל צורת הפתח ביותר מעשר אמות, ואפי"ו מלמעלה.

ר' זעירא בשם רבי אבודמא דחיפה בשם רבי שמעון בן לקיש אומר, שאפשר לעשות את צורת הפתח לגובה, אפילו עד מאה אמה, אמר רבי יודן הדא דאת אמר שאפשר לעשות את צורת הפתח בגובה של מאה אמה, זה דוקא לענין כלאים, אבל לענין שבת לא יכולים לעשות את צורת הפתח כ"כ גבוה, שהרי לא תהא פיאה גדולה מן הקורה, והרי את הקורה צריך להניח רק עד עשרים אמה, הגם שרוחב הקורה הוא טפח, וא"כ ודאי שבצורת הפתח שמספיק רוחב משהו, שלא יוכלו לעשות אותו יותר גבוה מעשרים אמה, אבל אמר רבי יוסי שהיא כלאים היא שבת, וכמו שבכלאים מועיל צורת הפתח למעלה מעשרים אמה, כך גם בשבת מועיל צורת הפתח למעלה,

ע"י שלשה חבלים שזה מחיצה גמורה ע"י לבד (וקשה לעשות עם החבלים צורת הפתח מלמעלה, לכן הגמ' לא מקשה שהוא יעשה את צורת הפתח מלמעלה).

ר' יונה אמר שר' יאשיה בעי, הדא פיאה אותו צורת הפתח מהו היכן הוא מניח אותו, האם דוקא מלמעלן, או שאפשר להניח אותו גם מן הצד, ואומרת הגמ' שאין תימר שאפשר להניח מן הצד, כל שכן שאפשר להניח אותו מלמעלה, שהרי כך זה יותר צורה של פתח, אבל אין תימר שצריך להניח אותו מלמעלן, א"כ אבל מן הצד אולי לא יכולים להניח אותו, כיון שזה לא דומה לצורה של פתח. ואומרת הגמ' שאין תימר שאפשר לעשות צורת הפתח מן הצד, א"כ יאות אמר ר' חגי שיש הוכחה מהמשנה של מקיפים בשלשה חבלים, שלא מועיל צורת הפתח ביותר מעשר אמות, אבל אין תימר שצריך להניח את הצורת הפתח דוקא מלמעלן, א"כ לא אמר ר' חגי כלום, כיון שיכול להיות שהמשנה אמרה להקיף בשלשה חבלים, כיון שקשה לו להניח את החבל על גבי הקנים, והרי לא מועיל צורת הפתח מן הצד. רבני דקיסרין בשם רבי ירמיה אומרים, שגם אם צריך צורת הפתח מלמעלה,

מסכת פרק א [ה"א - דף ג] סוכה

על דעתיה דרבי יוסי מה בין קורה מה בין פיאה? פיאה אינה מצלת מרוח אחת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה, קורה מצלת מרוח אחת, ואתיא כההיא דמר רבי זעירא בשם רב המנונא הפיאה אינה מצלת עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה. אמר ר' בא בר ממל טיטרפליות שבכרמים אסור לטלטל תחתיהן - מפני שהן סוף תקרה, ואין סוף תקרה מציל משום פיאה, מה בין זה לזה, זה נעשה לכך וזה אינו נעשה לכך. אמר רבי פינחס אתא עובדא קומי רבי ירמיה בארבעה עמודין ועליהן ארבעה פיסטליות - והתיר לטלטל תחתיהן משום פיאה. רבי בון ורבנין בעון קומי רבי זעירא סוף סכך מהו שיציל בסוכה? אמר לון אין סוף סכך מציל בסוכה,

שזמורות הגפן יגדלו עליהם, ואחרי שזמורות הגפן גדלו זה נהיה כמו סככה, אסור לטלטל תחתיהן בשבת אם לא עשו מחיצות אחרות, מפני שהן סוף תקרה כיון שיש כאן רק תקרה, ואין סוף תקרה מציל משום פיאה זה לא נקרא צורת הפתח. שואלת הגמ' מה בין זה לזה, למא באמת סוף תקרה לא נחשב כצורת הפתח? מתרצת הגמ' שיש הבדל, כיון שזה נעשה לכך צורת הפתח נעשה לשם מחיצה, וזה והתקרה הזאת אינו נעשה לכך לשם מחיצה, אלא להעמיד את זמורות הגפן. אמר רבי פינחס שאתא עובדא קומי רבי ירמיה בארבעה עמודין ועליהן ארבעה פיסטליות בולי עץ, והתיר ר' ירמיה לטלטל תחתיהן בשבת משום פיאה, משום צורת הפתח.

רבי בון ורבנין ובני הישיבה בעון קומי רבי זעירא, סוף סכך מהו שיציל בסוכה, האם אפשר לעשות סוכה ע"י ארבע קנים ובלי מחיצות, ונחשב את סוף הסכך למחיצות, כיון שנאמר פי תיקרה יורד וסותם? אמר לון ר' זעירא אין סוף סכך מציל בסוכה וצריך לעשות מחיצות גמורות, עוד שאלו את ר'

מעשרים אמה. שואלת הגמ' על דעתיה דרבי יוסי מה בין קורה שלא יכולים להניח אותה מעל עשרים אמה, ומה בין פיאה שיכולים להניח אותה מעל עשרים אמה? מתרצת הגמ' שיש הבדל, פיאה אינה מצלת מרוח אחת, אלא עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה דהיינו בצורת הפתח הקורה העליונה צריכה לגעת בשני קנים שבצדדים, וכן הקנים שבצדדים צריכים להיות מונחים על הארץ, א"כ יוצא שבצורת הפתח המקום סגור מארבע כיוונים (למעלה, למטה, ושני הצדדים). אבל קורה מצלת מרוח אחת, שהרי את הקורה אפשר להניח על גבי כותלי המבוי, וא"כ יוצא שהמקום סגור רק בכיוון אחד, דהיינו למעלה, ולכן הקורה צריכה להיות בתוך עשרים אמה, ואתיא וזה כההיא דאמר רבי זעירא בשם רב המנונא שהפיאה אינה מצלת אלא עד שתהא מגופפת מארבע רוחותיה.

אמר ר' בא בר ממל טיטרפליות הסוכות שבכרמים (דהיינו מעמידים קנים בכרם ועליהם מניחים קנים לאורך ולרוחב, בשביל

מסכת פרק א [ה"א - דף ד] סוכה יז

פיאה מהו שתציל בסוכה? אמר לון פיאה אין מצלת בסוכה, אמר ר' אבהו כל אילין מיליא לענין משא ומתן - הא להורות אסור להורות, מה אם סוכה קלה את אמר אסור, שבת החמורה לא כל שכן. רבי בון בר חייא בעא קומי ר' זעירא מאן תנא פיאה מצלת, לא ר' יוחנן בן נורי? אמר ליה אדהי תנא.

תני נמצאת אומר, לענין כלאים; כל הפחות משלשה כסתום. מג' ועד ארבעה - אם העומד רבה על הפרוץ מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד, אף כנגד העומד אסור. מארבעה ועד עשר - אם עומד מרובה על הפרוץ מותר, ואם פרוץ מרובה על העומד, כנגד העומד מותר כנגד הפרוץ אסור. יותר מעשר - אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ, כנגד העומד מותר, כנגד הפרוץ אסור. לענין שבת; כל הפחות משלשה כסתום. משלשה ועד ארבעה, מארבעה ועד עשר - אם העומד רבה על הפרוץ מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד אסור. יותר

היא פחות משלשה טפחים יש לזה דין **כסתום**. ואם הפירצה היא מג' ועד ארבעה טפחים, אז אם העומד רבה על הפרוץ מותר, אבל ואם הפרוץ רבה על העומד, אז אף כנגד העומד אסור, כיון שהאוויר שמכאן ומכאן, מבטל את המחיצה. ואם הפירצה מארבעה טפחים ועד עשר אמות, אז אם עומד מרובה על הפרוץ מותר גם ממול הפירצה, שהרי זה נקרא פתח, אבל ואם פרוץ מרובה על העומד, אז כנגד העומד מותר, כנגד הפרוץ אסור. ואם הפירצה יותר מעשר אמות, אז אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ, כנגד העומד מותר, כנגד הפרוץ אסור, כיון שזה לא נקרא פתח. וכל זה לענין כלאים, אבל לענין שבת הדין הוא כך; כל הפחות משלשה כסתום. אבל משלשה ועד ארבעה, ומארבעה ועד עשר (ובזה יש את החילוק בין כלאים לשבת) אם העומד רבה על הפרוץ מותר, ואם הפרוץ רבה על העומד אסור, יותר

זעירא פיאה מהו שתציל בסוכה האם צורת הפתח מועיל כמחיצות לסוכה? אמר לון ר' זעירא שפיאה אין מצלת בסוכה וצריך לעשות מחיצות גמורות, אמר ר' אבהו א"כ כל אילין מיליא שהתרנו צורת הפתח זה רק לענין משא ומתן לפלפול בעלמא, אבל הא להורות הלכה למעשה, אסור להורות, שהרי ק"ו ומה אם סוכה הקלה שהיא רק מצות עשה, את אמר שאסור לסמוך על צורת הפתח, א"כ לענין שבת החמורה שהיא בכרת, לא כל שכן שלא יועיל צורת הפתח. רבי בון בר חייא בעא אמר קומי ר' זעירא, מאן תנא שפיאה מצלת בכלאים ובשבת, וכי זה לא ר' יוחנן בן נורי? וכמו שלמדנו לעיל, אמר ליה ר' זעירא אדהי תנא, וכי איזה תנא אמרה? הרי ודאי שר' יוחנן בן נורי הוא אמר שמועיל צורת הפתח.

תני הברייתא מפרשת את דיני המחיצות; נמצאת אומר לענין כלאים, כל שהפירצה

מסכת פרק א [ה"א - דף ד] סוכה

מעשר, אף על פי שעומד רבה על הפרוץ אסור. ר' חנניה ר' יודה בר פזי בשם ר' יוחנן לית כאן משלשה ועד ארבעה, יש כאן פירצה שלשה, אין כאן מקום ארבעה. מתיב רבי מנא והתנינן מקיפין בקנים, וקנה יש לו מקום? א"ל לא תתיבני פחות משלשה, שכל הפחות משלשה כסתום הוא. רבי יוסי בר' בון בשם רב מכל מקום מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר.

תני ראשי פסל היוצאין מן הסוכה נידונין כסוכה, ר' חונה בשם רבנן דתמן ובלבד על פני כולה, ר' יעקב בר אחא רבי יסא רבי יוחנן בשם רבי הושעיה ואפילו כנגד הדופן, ר' יעקב בר אחא ר' חייא ר' יוחנן בשם ר' הושעיה ואפילו שלא כנגד הדופן, על דעתיה דרבי יסא ניהא, על דעתיה דר' חייא (בר בא) מה היקלתה בה?

העומד מרובה על הפרוץ מותר, כדברי הברייתא.

תני ראשי פסל (סכך) היוצאין מן הסוכה – נידונין כסוכה, ר' חונה בשם רבנן דתמן חכמי בבל אומר ובלבד שהסכך יוצא חוץ לסוכה על פני כולה רוחב כל הסוכה, ור' יעקב בר אחא בשם רבי יסא בשם רבי יוחנן בשם רבי הושעיה אמר ואפילו אם הסכך יוצא כנגד הדופן, דהיינו שדופן אחד נמשך חוץ לסוכה, ואותו 'סכך היוצא' סמוך אליו, ג"כ דינו כסוכה, ור' יעקב בר אחא בשם ר' חייא בשם ר' יוחנן בשם ר' הושעיה אמר ואפילו אם הסכך יוצא לא כנגד הדופן דהיינו שהסכך יוצא למאחורי הסוכה, ג"כ דינו כסוכה. שואלת הגמ' בשלמא על דעתיה דרבי יסא שמתיר את הפסל היוצא חוץ לסוכה רק כשהוא נמשך לכיוון פתח הסוכה זה ניהא מובן, כיון שאנחנו רואים כאילו הסוכה נמשכת, אבל על דעתיה דר' חייא (בר בא) שמתיר ג"כ כשהסכך יוצא למאחורי הסוכה, מה (מדוע) היקלתה בה כ"כ?

מעשר, אף על פי שהעומד רבה על הפרוץ אסור. ר' חנניה ור' יודה בר פזי שניהם אומרים בשם ר' יוחנן שלית כאן אין את הדין שמשלשה ועד ארבעה שאם העומד מרובה על הפרוץ שזה יהיה מותר, כיון שיש כאן פירצה שלשה, ואין כאן מקום מחיצה ארבעה שהוא חשוב לעצמו, וא"כ האויר שמכאן ומכאן מבטל את המחיצה הזאת, מתיב רבי מנא, והתנינן מקיפין בקנים, וכי לקנה יש לו מקום? וא"כ מוכח מכאן שהאויר לא מבטל את המחיצות, וא"כ גם במשלשה ועד ארבעה אם העומד מרובה על הפרוץ האויר לא יבטל את המחיצה, א"ל ר' חנניה ור' יודה בר פזי לא תתיבני אל תקשה מפירצה פחות משלשה, כיון שכל הפחות משלשה טפחים כסתום הוא כיון שאומרים לבד, וא"כ אין כאן בכלל פירצה, וא"כ זה לא הוכחה לדין של משלשה ועד ארבעה, רבי יוסי בר' בון בשם רב אומר, שמכל מקום מכיון שהעומד רבה על הפרוץ מותר, ולכן גם מג' ועד ד' טפחים, אם

מסכת פרק א [ה"ב - דף ד] סוכה יט

ושחמתה מרובה מצילתה: ושחמתה מרובה מצילתה פסולה, הא מחצה למחצה כשירה, סוכה מדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה, הכא את אמר כשירה והכא את אמר פסולה? רבנן דקיסרין רב יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה שנייא היא באילן שדרכו לפסע.

הלכה ב

מתני' סוכה הישנה, בית שמאי פוסלין וב"ה מכשירין, איזו היא הישנה? כל שעשאה קודם לחג שלשים יום, אבל אם עשאה לשם החג, אפי' מתחילת השנה כשירה.

גמ' סוכה הישנה וכו': תני צריך לחדש בה דבר, חברייא אמרו טפה, ר' יוסה אומר כל שהוא, מאן דאמר כל שהוא - ובלבד על פני כולה. אף במצה כן,

הלכה ב

מתני' סוכה הישנה בית שמאי פוסלין

כיון שהם סוברים שצריך לעשות את

הסוכה לשם מצות סוכה, וב"ה מכשירין, כיון

שמספיק שעשאוה לשם צל. ואומרת המשנה

איזו היא סוכה הישנה? כל שעשאה קודם

לחג שלשים יום באופן סתם, שהוא לא פירש

שהוא עושה אותו לשם מצות סוכה, אבל

אם עשאה לשם החג, א"כ אפי' אם עשוהו

מתחילת השנה כשירה.

גמ' סוכה הישנה וכו': תני שלשיטת

ב"ה לכתחילה צריך לחדש בה

דבר, דהיינו להגביה את הסכך ולהניחו

לשם מצות סוכה, וחברייא בני הישיבה

אמרו שלכתחילה צריך להגביה מהסכך

טפה על טפה, ור' יוסה אומר שמספיק

כל שהוא, ואומרת הגמ' שמאן דאמר

שמספיק **כל שהוא, ובלבד** שזה יהיה על

פני כולה (או אורך או רוחב הסוכה).

ואומרת הגמ' שלכאו' אף במצה כן דהיינו

ושחמתה מרובה מצילתה: אומרת הגמ'

מזה שהמשנה אמרה **ושחמתה מרובה**

מצילתה פסולה משמע **הא מחצה**

למחצה כשירה, וא"כ שואלת הגמ' והרי

לקמן שנינו **סוכה מדובללת שצילתה**

מרובה מחמתה כשירה א"כ משמע

שמחצה למחצה פסולה, וא"כ **הכא** (אצלנו)

את אמר שמחצה למחצה כשירה, והכא

(לקמן) **את אמר פסולה?** מתרצת הגמ'

רבנן דקיסרין (חכמי קיסריה) אמרו בשם

רב יצחק בר נחמן בשם רבי הושעיה

שבאמת מחצה על מחצה כשר, אלא

שנייא היא בסוכה מדובללת שחלק מהסכך

הוא ענפי **אילן** המחוברים לקרקע, וכיון

שדרכו של האילן לפסע (להתרבות),

לכך מכשירים את הסוכה רק כשרובה

מסוככת, כיון שאם הסוכה תהיה מסוככת

רק מחצה על מחצה, יש לחשוש שמא

ענפי האילן יגדלו ואז רוב הסכך יהיה סכך

פסול.

מסכת פרק א [ה"ב - דף ד] סוכה

כ

מצה הישנה תפלוגתא דבית שמאי ובית הלל, אמר רבי יוסה דברי הכל הוא, מכיון שלא עשאה לשם הפסח - דבר בריא שלא דיקדק בה.

סוכת הרועים סוכת היוצרים כשירה, סוכת הכותים עשויה כהילכתה כשירה, שלא כהילכתה פסולה. העושה סוכה לעצמו מהו אומר - ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה, לאחר - על עשיית סוכה. נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה, משהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון, אינו צריך לברך עליה עוד מעתה, חנין בר בא בשם רב זמון. מכיון שחשיכה מהו שיהא צריך להזכיר זמן? רב הושעיה אמר צריך להזכיר זמן, רבי אילא אמר צריך להזכיר זמן, ר' זבידה אמר צריך להזכיר זמן, ר' חייא בר אדא עביד לה שמועה - ר' זעירה ר' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה, רבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה מכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן.

הסוכה, ולכך הוא משבח את הקב"ה על עצם מצוות סוכה. נכנס לישב בה, אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה, ומשהוא מברך עליה בלילי יום טוב הראשון - אינו צריך לברך עליה עוד מעתה אם הוא לא יצא מהסוכה (ואם הוא יצא, הוא יצטרך לברך שוב פעם). חנין בר בא בשם רב אומר שכאשר הוא בונה את הסוכה הוא צריך לברך ג"כ 'זמן' (שהחיינו). שואלת הגמ' מכיון שחשיכה ליל יו"ט מהו שיהא צריך להזכיר זמן כמו בכל יו"ט, או שהיות והוא כבר בירך בזמן עשיית הסוכה שהחיינו, לא יברך שהחיינו בכניסת יו"ט סוכות? ואומרת הגמ' שרב הושעיה אמר שצריך להזכיר זמן, וכן רבי אילא אמר שצריך להזכיר זמן, וכן ר' זבידה אמר שצריך להזכיר זמן, ור' חייא בר אדא עביד לה שמועה (עשה את זה כמימרא) שר' זעירה ור' יצחק בר נחמן בשם ר' הושעיה, ורבי יודה בר פזי בשם רבי חמה אבוי דרבי אושעיה אמרו שמכיון שחשיכה צריך להזכיר זמן.

מצה הישנה שעשו אותה יותר מל' יום לפני הפסח (שלא עשוהו לשם פסח), לכאור' זה תלוי בתפלוגתא במחלוקת דבית שמאי ובית הלל (האם הוא יכול לאוכלו בשאר ימות הפסח, לעניין קיום מצות מצה, ודאי שצריך לעשות לשם מצוה) שנחלקו לעניין סוכה הישנה (שלא עשוהו לשם מצות סוכה), אבל אמר רבי יוסה שכאן לדברי הכל הוא המצה אסורה, שהרי מכיון שלא עשאה לשם הפסח - דבר בריא זה בטוח שלא דיקדק בה שלא תחמיץ, וא"כ היא אסורה באכילה בכל ימות הפסח.

סוכת הרועים שעושים לצל, או **סוכת** היוצרים (עושי כלי חרס) כשירה, ו**סוכת** הכותים אם היא עשויה כהילכתה כשירה, ו**שלא** כהילכתה פסולה. ואומרת הברייטא שהעושה סוכה לעצמו מהו אומר בשעת בניית הסוכה? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות סוכה, ואם הוא בונה את הסוכה לאחרים, הוא מברך על עשיית סוכה, שהרי הוא לא מצוה לבנות לחבירו את

הלכה ג

מתני' העושה סוכתו תחת האילן, כאילו עשאה בתוך הבית, סוכה על גבי סוכה, העליונה כשירה והתחתונה פסולה, ר' יהודה אומר אם אין דיוורין בעליונה התחתונה כשירה.

גמ' סוכה על גבי סוכה וכו': שני סככין זה על גבי זה - העליון חמתו מרובה מצילתו התחתון חמתו מרובה מצילתו, ע"י זה וע"י זה צילתן מרובה מחמתן, כמה יהא ביניהן ויצטרפו? תרין אמורין חד אמר עשרה, וחורנה אמר ארבעה, מתיב מאן דאמר עשרה למאן דאמר ארבעה, משום אהל - מצאנו אוהל שהוא טפח. רבי יהודה אומר אם אין דיוורין בעליונה התחתונה כשירה: מה, דיוורין ממש או אפי'

הלכה ג

מתני' העושה סוכתו תחת האילן - כאילו עשאה בתוך הבית וזה פסול. סוכה על גבי סוכה, העליונה כשירה והתחתונה פסולה כיון שכתוב "בספת תִּשְׁבוּ" והיות וזה כתוב חסר וא"ו, לכך זה נדרש שצריך לשבת רק תחת סוכה אחת, ולא תחת שני סככים, אבל ר' יהודה אומר שאם אין דיוורין בסוכה העליונה - התחתונה כשירה, כיון שהסוכה העליונה לא נחשבת.

גמ' סוכה על גבי סוכה וכו': אומרת הגמ' שאם היו שני סככין זה על גבי זה, והסכך העליון היה חמתו מרובה מצילתו וכן הסכך התחתון היה חמתו מרובה מצילתו, ורק ע"י זה וע"י זה (ע"י שנצרף את שתי הסככים) יהיה צילתן מרובה מחמתן, כמה יהא ביניהן ויצטרפו (ושהסוכה העליונה לא תיחשב לסוכה בפני עצמה, ויהיה בזה את הפסול

של סוכה תחת סוכה)? תרין אמורין שני אמוראים נחלקו בזה; ואחד אמר שעד עשרה טפחים (שזה שיעור סוכה) הסוכה כשרה, וחורנה אמר שעד ארבעה טפחים, שזה שיעור חשוב בכל מקום, שואלת הגמ' מתיב מאן דאמר שהשיעור הוא עשרה טפחים למאן דאמר שהשיעור הוא ארבעה טפחים, בשלמא אני משער ב' טפחים כיון שזה שיעור שנאמר בסוכה, אלא לשיטתך שאתה משער בד' טפחים משום שיש בו שיעור חשוב ולכך זה כבר נקרא אהל, והרי מצאנו אוהל לעניין טומאה שהוא טפח, וא"כ היה לך לשער בטפח, שאם יש הבדל של טפח בין סכך לסכך שזה כבר יפסול?

רבי יהודה אומר אם אין דיוורין בעליונה התחתונה כשירה: שואלת הגמ' מה כוונת ר' יהודה, האם ר' יהודה מצריך שיהיה בסוכה העליונה דיוורין ממש, ורק אז הסוכה התחתונה פסולה, או אפי' אם הסוכה

מסכת פרק א [ה"ד - דף ה] סוכה

ראויה לדיורין? מן מה דתנא חד סב קומי רבי זעירא ואפילו התחתונה כשירה, לית בר נש אמר 'אפילו' אלא דהוא מודה על קדמייתא, הדא אמרה דיורין ממש.

הלכה ד

מתני' פירס עליה סדין מפני החמה, או תחתיה מפני הנשר, או שפירס על גבי הקינוף פסולה, אבל פורס הוא על נקליטי המטה.

גמ' או תחתיה מפני הנשר וכו': תני תולה בה קיטיות כשירה, אמר ר' חנניה הדא דאָת אמר מן הצד הא מלמעלן פסולה, אמר ר' יוסה לא אמרו אלא מפני הנשר, הא שלא מפני הנשר כשירה.

מפני הנשר העלים הנופלים מהסכך (שלא יפלו על שולחנו), או שפירס סדין על גבי הקינוף (ארבע מוטות העומדים סביב למיטה) פסולה, אבל פורס הוא על נקליטי המטה (שתי מוטות העומדים בראש ובמרגלות המיטה), כיון שזה דבר עראי, לכך זה לא מבטל את אוהל הסוכה, וזה נקרא עדיין שהוא ישן בסוכה.

גמ' או תחתיה מפני הנשר וכו': תני אבל תולה בה קיטיות בד יפה לנוי, והסוכה כשירה, אמר ר' חנניה הדא דאָת אמר שהוא יכול לפרוס את הבד לנוי, זה דוקא מן הצד כיון שיכולים לעשות את הדפנות גם מדבר המקבל טומאה, אבל הא מלמעלן פסולה, כדין הפורס סדין מפני החמה או הנשר, אבל אמר ר' יוסה שלא אמרו שאסור לפרוס סדין בסוכה אלא מפני הנשר, שזה מגן עליו, אבל הא שלא מפני הנשר כשירה, כיון שהסדין הזה לא מגן עליו, לכך זה לא פוסל את הסוכה.

העליונה ראויה לדיורין דהיינו שהסכך של הסוכה התחתונה חזק לקבל בו דיורים, כבר הסוכה התחתונה פסולה? מתרצת הגמ' מן מה דתנא חד סב חכם זקן קומי רבי זעירא שאם אין דיורים בסוכה העליונה ואפילו הסוכה התחתונה כשירה, מוכח שאפי' אם יכולים לדור בסוכה העליונה אלא שלא דרים בו, הסוכה התחתונה כשרה, שהרי לית בר נש אמר (בן אדם לא אומר) 'אפילו' אלא רק במקום שהוא מודה על קדמייתא שהוא מודה על הדבר הראשון, דהיינו שלא רק הסוכה העליונה כשרה, אלא גם הסוכה התחתונה כשרה, וא"כ הדא אמרה מוכח מכאן שיכולים לדור בסוכה העליונה, ור' יהודה פוסל רק אם יש בסוכה העליונה דיורין ממש.

הלכה ד

מתני' פירס עליה על הסכך סדין מפני החמה, או תחתיה תחת הסכך

מסכת פרק א [ה"ה - דף ה] סוכה כג

אבל פורס הוא על נקליטי המיטה: רבי ביבי בשם רבי יוחנן שכן הוא עושה חלל באצילי ידיו.

הלכה ה

מתני' הדלה עליה את הגפן את הדלעת ואת הקיסום וסיכך על גבן פסולה, אם היה הסיכוך הרבה מהן, או שקצצן כשירה, זה הכלל דבר שהוא מקבל טומאה, אם אין גידוליו מן הארץ אין מסככין בו, וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ - מסככין בו.

גמ' או שקצצן כשירה: רבי בא בשם רב והוא שידלה אותן לכך, רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא צריך לנענע, אמר ר' יוסה תרתיהון לקולה, הדלה אותן לכך אף על פי שלא נענע, נענע אף על פי שלא הדלה אותן לכך.

אין מסככין בו, וכל דבר שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ - מסככין בו.

גמ' או שקצצן כשירה: רבי בא בשם רב אומר שקציצת ענפי הגפן מועילה, דוקא והוא שידלה אותן לכך לשם צל, אבל אם הוא הדלה את הגפן כדי שכך יגדלו לו הענבים טוב, לא יועיל מה שהוא קוצץ אותם, כיון שיש בזה פסול של 'תעשה ולא מן העשוי', ורבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא אומר שהוא צריך לנענע את הענפים לאחר שהוא קוצץ אותם, אמר ר' יוסה שתרתיהון ששניהם (רב ור' זעירא) אמרו את דבריהן לקולה, דהיינו שאם הוא הדלה אותן לכך לשם צל, אז אף על פי שלא נענע, זה כשר לאחר שיקצוץ את הענפים מהקרקע, ואם הוא נענע את הענפים לאחר שקצצן, אז אף על פי שלא הדלה אותן לכך לשם צל, הסוכה כשרה, כיון שהוא עשה מעשה.

אבל פורס הוא על נקליטי המיטה: רבי ביבי בשם רבי יוחנן אומר שהטעם שהוא יכול לפרוס על נקליטי המיטה, שכן זה ודאי שאם הוא עושה חלל ע"י שהוא מגביה את הסדין שהוא מתכסה בו באצילי ידיו שזה לא פוסל כיון שזה דבר ארעי לגמרי, לכך הוא יכול ג"כ לפרוס על גבי נקליטי המיטה, היות וזה גם דבר ארעי.

הלכה ה

מתני' הדלה עליה על הסוכה את ענפי הגפן או את הדלעת או את הקיסום (מין צמח מטפס), וסיכך על גבן פסולה, כיון שלא יכולים לסכך בדבר המחובר בקרקע, אבל אם היה הסיכוך הכשר הרבה מהן, שאז הענפים המחברים לקרקע מתבטלים ברוב, או שקצצן כשירה, זה הכלל כל דבר שהוא מקבל טומאה, או אם אין גידוליו מן הארץ אז אפי' שהוא אינו מקבל טומאה

מסכת פרק א [ה"ה - דף ה] סוכה

ר' בא חנינא בר שלמיה רב ירמיה בשם רב סיככה בשלכיות פסולה - בזכרים כשירה בנקיבות פסולה. סיככה באניצי פשתן פסולה, בהוצני פשתן כשירה. סיככה בחבלים אית תנאי תנאי כשירה, ואית תנאי תנאי פסולה, מאן דמר כשירה בחבלים של סיב, ומאן דמר פסולה בחבלים של פשתן.

זה הכלל וכו': אמר ר' יוחנן כתיב [דברים טז] בְּאַסְפָּד מִגֶּרֶן וּמִקֶּבֶד, מפסולת שבגורן ושבקיב את עושה לך סכך. ר"ש בן לקיש אמר [בראשית כ] וְאֵד יַעֲלֶה

בבריייתא שהסוכה כשירה, ואית תנאי תנאי יש ששנו בבריייתא שהסוכה פסולה, ואומרת הגמ' שאין מחלוקת בין הבריייתות, אלא מאן דאמר שהסוכה כשירה מדובר שהוא סיכך בחבלים של סיב הגדל סביבות לדקל, כיון שלא נשתנה מראהו, וכן הוא לא קרוב לקבל טומאה, ומאן דאמר שהסוכה פסולה, מדובר שהוא סיכך בחבלים של פשתן (אפי' שלא עיבדו את הפשתן), כיון שזה קרוב להיות מקבל טומאה (אם יעשו את החבל מפשתן טווי), או שהיות ונשתנה מראהו, ולא ניכר שהוא מגידולי קרקע.

זה הכלל וכו': אמר ר' יוחנן מדיכן יודעים שצריך לסכך דוקא בגידולי קרקע ושאינו מקבל טומאה, כיון שכתוב בְּאַסְפָּד מִגֶּרֶן וּמִקֶּבֶד, ומזה שלא כתוב 'באספך את דגנך' (ללמד על זמן עשיית סוכות). אלא כתוב 'מגרנך', מכאן שהתורה באה לומר לך שמפסולת שבגורן ושבקיב את עושה לך סכך. ור"ש בן לקיש אמר שזה נלמד ממה שכתוב לְמַעַן יִדְעוּ דִּרְתִּיכֶם כִּי בְּסֻכּוֹת הוֹשַׁבְתִּי אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, והסוכות האלו היו עננים, והיות והעננים אינם מקבלים טומאה וגידולם מן הארץ, כמו שנאמר וְאֵד יַעֲלֶה

ר' בא חנינא בר שלמיה אמר בשם רב ירמיה בשם רב שאם הוא סיככה את הסוכה בשלכיות (בשליבות הסולם) פסולה, ומבארת הגמ' שאם הוא סיכך בשליבות זכרים (שהשליבות האלו נכנסים במוטות הסולם) כשירה כיון שאין להם בית קיבול, לכך זה לא נראה ככלי המקבל טומאה, ומסככים בהם, אבל בנקיבות (שיש בהם נקב להכניס לתוכם את מוטות הסולם) פסולה כיון שיש להם בית קיבול, לכך זה נראה ככלי המקבל טומאה, ואין מסככים בהם (הגם שמעיקר הדין השליבות אינם מקבלים טומאה, היות וזה בית קיבול העשוי למלאות אותו לעולם שאין זה נחשב לכלי). ואם הוא סיככה באניצי פשתן היינו פשתן סרוק פסולה, כיון שזה קרוב להיות מקבל טומאה (לאחר שיטוו אותו), וי"א שהפסול הוא שהיות ונשתנה מראהו והוא לא ניכר שהוא מגידולי קרקע. אבל אם הוא סיכך בהוצני פשתן היינו קני פשתן לאחר שיבשו אותם בתנור (לפני שסרקו אותם) כשירה, כיון שזה ניכר שהם גידולי קרקע, וכן הם רחוקים מלקבל טומאה. ואומרת הגמ' שאם הוא סיככה בחבלים, אז אית תנאי תנאי יש ששנו

מסכת פרק א [ה"ו - דף ו] סוכה כה

מִן הָאָרֶץ, אָמַר ר' תַּנְחוּמָה דִּין כְּדַעְתִּיהּ וְדִין כְּדַעְתִּיהּ, ר' יוֹחָנָן דּוֹ אָמַר עֲנָנִים מְלַמְעֵלָה הִיוּ - דּוֹ יִלְיָף לָהּ מֵאֶסְפָּךְ, ר"ש בֶּן לָקִישׁ אָמַר עֲנָנִים מְלַמְטָן הִיוּ - דּוֹ יִלְיָף לָהּ מֵעֲנָנִים. אָמַר ר' אֲבִין דִּין כְּדַעְתִּיהּ וְדִין כְּדַעְתִּיהּ, ר' יוֹחָנָן דּוֹ מַדְמִי לָהּ כַּמְשֻׁלָּח לְחִבְרֵי חֲבִית וְקִנְקָנָה, ר"ש בֶּן לָקִישׁ דּוֹ מַדְמִי לָהּ פֶּתֶן דֹּאמֵר לְחִבְרִיהּ שֶׁלָּח קוֹפֶתֶךָ, וְסָב לָךְ חִיטִּין.

הלכה ו

מֵתָנִי חֲבִילִי קֶשׁ וְחֲבִילִי עֲצִים וְחֲבִילִי זֹרֵדִים אֵין מִסְכְּכִין בָּהֶן, אִם הִתִּירָן כְּשִׁירוֹת, וְכוּלָּן כְּשִׁירוֹת לְדַפְנוֹת.

גַּמ' חֲבִילִי קֶשׁ וְכוּ': ר' חִייהּ בִּשְׁם ר' יוֹחָנָן מִפְּנֵי שֶׁהָיָא נִרְאִית כְּאוֹצֵר, ר' יַעֲקֹב בַּר אֲבִיָּא רַב שֵׁשֶׁת בִּשְׁם ר' חִייהּ רַבָּה אֵין חֲבִילָה פְּחוּתָהּ מֵעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה.

לר' יוחנן ובין לרשב"ל מי הגשמים מגיעים מהמים העליונים).

הלכה ו

מֵתָנִי חֲבִילִי קֶשׁ וְחֲבִילִי עֲצִים וְחֲבִילִי זֹרֵדִים (ענפים דקים) אֵין מִסְכְּכִין בָּהֶן, אֲבָל אִם הִתִּירָן (פתח את הקשר) כְּשִׁירוֹת, וְכוּלָּן כְּשִׁירוֹת לְדַפְנוֹת.

גַּמ' חֲבִילִי קֶשׁ וְכוּ': ר' חִייהּ בִּשְׁם ר' יוֹחָנָן אָמַר שֶׁהִטְעַם שְׂאִין מִסְכְּכִים בָּהֶם הוּא מִפְּנֵי שֶׁהָיָא נִרְאִית כְּאוֹצֵר שׁוּה נִרְאָה שֶׁהוּא הִנִּיחַ אֶת הַחֲבִילוֹת עַל גְּבֵי הַסּוּכָה כְּדִי לִיַּיֶּשֶׁן וְלֹא לֶשֶׁם צֶל. וְאוֹמֵר ר' יַעֲקֹב בַּר אֲבִיָּא שֶׁרַב שֵׁשֶׁת בִּשְׁם ר' חִייהּ רַבָּה אָמַר שְׂאִין חֲבִילָה פְּחוּתָהּ מֵעֲשָׂרִים וְחֲמִשָּׁה קָנִים, אֲבָל אִם הוּא עֲשָׂה חֲבִילָה קֹטֵנָה שְׁלֹא נִרְאָה שֶׁהִבִּיאוּ מִהַשְּׂדֵה, אֲלֵא זֶה נִרְאָה שֶׁהוּא קָשֶׁר אֶת הַקָּנִים אוֹ הַעֲצִים כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְפּוּזְרוּ לוֹ, לָכֵךְ זֶה כָּשֶׁר.

מִן הָאָרֶץ, מִכָּאֵן שְׁצִרִיךְ לִסְכָּךְ דּוּקָא בְּגִידוּלִי קֶרֶקַע וְשִׁאֲנֵי מִקְבֵּל טוֹמָאָה. אָמַר ר' תַּנְחוּמָה שְׁדִין כְּדַעְתִּיהּ וְדִין כְּדַעְתִּיהּ, דִּהֵינּוּ ר' יוֹחָנָן דּוֹ (שְׁהוּא) אָמַר שֶׁהֵעֲנָנִים מְלַמְעֵלָה הִיוּ (נוֹצְרִים), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאָרוּ עִם עֲנָנֵי שְׁמַיָּא (לָכֵךְ הוּא לֹא יִכּוֹל לְלַמּוֹד אֶת זֶה מֵעֲנָנִים). וְלָכֵךְ דּוֹ יִלְיָף לָהּ 'מֵאֶסְפָּךְ', וְר"ש בֶּן לָקִישׁ שֶׁהוּא אָמַר שֶׁהֵעֲנָנִים מְלַמְטָן הִיוּ (נוֹצְרִים), לָכֵךְ דּוֹ יִלְיָף לָהּ מֵעֲנָנִים. אָמַר ר' אֲבִין שְׁדִין כְּדַעְתִּיהּ וְדִין כְּדַעְתִּיהּ דִּהֵינּוּ ר' יוֹחָנָן דּוֹ מַדְמִי לָהּ אֶת יְרִידַת הַגֶּשֶׁם כַּמְשֻׁלָּח מִתְנָה לְחִבְרֵי חֲבִית יִין וְקִנְקָנָה, כִּךְ בּוֹרָא עוֹלָם נוֹתֵן לָנוּ אֶת הַגֶּשֶׁם וְהֵעֲנָנִים מִהַשְּׁמַיִם, אֲבָל ר"ש בֶּן לָקִישׁ דּוֹ מַדְמִי לָהּ אֶת יְרִידַת הַגֶּשֶׁם פֶּתֶן דֹּאמֵר לְחִבְרִיהּ כְּמוֹ מִי שְׁאוֹמֵר לְחִבְרֵי תְלוּוָה לִי חִיטִּים, וְהַמְלוּוָה אוֹמֵר לוֹ שֶׁלָּח לִי אֶת קוֹפֶתֶךָ, וְסָב וְקַח לָךְ חִיטִּין, כִּךְ כְּבִיכּוֹל הַקַּב"ה אוֹמֵר לְאָרֶץ תְּבִיאִי אֶת הָעֲנָנִים וְאִמְלֵא בִּזָּה אֶת מִי הַגֶּשֶׁמִּים (בֵּין

מסכת פרק א [ה"ו - דף ו] סוכה

חיננא בר שלמיה בשם רב קצר לסכך אין להן ידות, קצר לסכך וחישב עליהן למאכל בא במחשבה, קצר למאכל וחישב עליהן לסכך, אחרים אומרים עד שיהא הקש רבה על האוכל ועל היד, רב כהדא דאחרים. מה אנן קיימין קצר לסכך והוכשרו, ואמר לכשיעשו מצותן אחזירם לגורן, צריכין הכשר פעם שנייה או כבר הכשירן בידם.

וכולן כשירות לדפנות: רבי יסא בשם רבי חמא בר חנינה [שמות מ] וספכת על הארץ את הפרכת, מיכן שהדופן קרוי סכך, מיכן שאין עושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה.

לכשיעשו מצותן לאחר סוכות אחרים את התבואה לגורן להוציא מהם את החיטה, האם צריכין הכשר פעם שנייה כדי לקבל טומאה, או שכבר הכשירן בידם, ומועיל מה שהתבואה הגיעה במגע עם המים, הגם שזה היה בזמן שזה לא נחשב ליד?

וכולן כשירות לדפנות: רבי יסא בשם רבי חמא בר חנינה אומר שהיות וכתוב וספכת על הארץ את הפרכת, מיכן שהדופן קרוי סכך, שהרי הפרוכת היתה בצד הארון, ומיכן שאין עושין דפנות בדבר שהוא מקבל טומאה, כשם שאין עושים את הסכך בדבר המקבל טומאה, ולכך המשנה אמרה כאן "וכולן כשירות לדפנות", דהיינו דוקא בחבילי קש שמעיקר הדין הוא ראוי לסיכוך יכולים לעשות בו את הדפנות, אבל סכך שהוא פסול מעיקר הדין לא יכולים לעשות ממנו דפנות לסוכה.

חיננא בר שלמיה בשם רב אומר שאם הוא קצר תבואה כדי לסכך בו, אין להן ידות לטומאה (אותו חלק שמחזיקים בו את המאכל זה נקרא יד, והוא מכניס ומוציא את הטומאה). וא"כ מספיק שיש רוב קש כנגד האוכלים, ולא צריך שהקש יתרבה גם כנגד הידות. ואומרת הברייתא שאם הוא קצר לסכך ואח"כ חישב עליהן למאכל א"כ בא הטומאה במחשבה, ויש להם ידות, ואם הוא קצר למאכל ואח"כ חישב עליהן לסכך, אחרים (היינו ר"מ) אומרים שהוא יכול לסכך בקש, דוקא עד שיהא הקש רבה על האוכל ועל היד, ואומרת הגמ' שרב הורה הלכה כהדא דאחרים. שואלת הגמ' מה אנן קיימין (מה הדין) בקצר לסכך והוכשרו דהיינו שהידות באו במגע עם מים (שבעצם החיטה לא הוכשרה לטומאה, כיון שהקוצר לסכך אין להם ידות). ואח"כ הוא חוזר ואומר

הלכה ז

מתני' מסכבין בנסרין דברי ר' יהודה ור"מ אוסר, נתן עליה נסר שהוא רחב ד' טפחים כשירה, ובלבד שלא יישן תחתיו.

גמ' ר' ירמיה בשם רב כשיש בהן רוחב ארבעה נחלקו, רבי יסא בשם רבי יוחנן במשופין בכלים נחלקו. והא ר' ירמיה בשם רב כשיש בהן רוחב ארבעה נחלקו, הא אם במשופין לכלים דברי הכל מותר? מן מה דאמר ר' ירמיה סיככה בשלכיות פסולה, ואמרין כר"מ הורי, הדא אמרה היא הדא היא הדא. הא ר' יוסה בשם ר' יוחנן במשופין לכלים נחלקו, הא כשיש בהם רוחב ארבעה דברי הכל אסור? מן מה דהורי ר' יוסא בסדרא רבא מלתרה מסכבין בה, ואמרין כר' יודה

הלכה ז

מתני' מסכבין בנסרין דברי ר' יהודה ור"מ אוסר, נתן עליה נסר שהוא רחב ד' טפחים כשירה, ובלבד שלא יישן תחתיו.

גמ' מבארת הגמ' את המשנה; ור' ירמיה בשם רב אומר שכשיש בהן בנסרים רוחב ארבעה טפחים נחלקו ר"מ ור' יהודה, שר"מ חושש לגזירת תיקרה, שמא הוא יבוא להישאר בביתו שהוא ג"כ בנוי מנסרים, ור' יהודה לא גוזר. ורבי יסא בשם רבי יוחנן אומר שכאן מדובר בנסרים משופין (משוייפים), ובגזירת כלים נחלקו ר"מ ור' יהודה, שר"מ חושש שמא הוא יבוא לסכך בכלים, ור' יהודה לא חושש. שואלת הגמ' והא (והרי) ר' ירמיה בשם רב אומר שבשיש בהן רוחב ארבעה טפחים נחלקו, וא"כ יש לשאול הא אם (האם) בנסרים משופין לכלים, לדברי הכל מותר לסכך בהם? אומרת הגמ' מן

מה דאמר ר' ירמיה סיככה בשלכיות (בשלכיות הסולם) פסולה, ואמרין שכר"מ הורי, א"כ הדא אמרה היא הדא היא הדא, ור' ירמיה ג"כ סובר שר"מ ור' יהודה נחלקו בנסרים משוייפים (ואומנם לעיל הגמ' אומרת שכל האיסור בשלכיות הסולם הוא רק בנקבות, אבל בזכרים מותר לסכך הגם שהם משוייפים, הטעם הוא שרק בדבר הדומה לכלי חכמים אסרו, ולכך בנקבות שהם דומים לכלי שיש בו בית קיבול אסור לסכך בו, אבל בזכרים שאין להם בית קיבול, ולא יבואו מחמתם לסכך בכלים, לכך לא אסרו לסכך בהם). שואלת הגמ' הא (הרי) ר' יוסה בשם ר' יוחנן אומר שבמשופין לכלים נחלקו, וא"כ יש לשאול הא (האם) בשיש בהם רוחב ארבעה לדברי הכל אסור לסכך בהם? אומרת הגמ' מן מה דהורי ר' יוסא בסדרא רבא בבית המדרש הגדול, שבמלתרה קורה רחבה ד' טפחים מסכבין בה, ואמרין שכר' יודה

מסכת פרק א [ה"ז - דף ו] סוכה

הורי, הדא אמרה היא הדא היא הדא. שמואל אמר הדא דאָת אמר לאורך, אבל לרוחב כשר, ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין בין לאורך בין לרוחב כשר, ר' זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן, רבין ור' בון בעון קומי ר' זעירה, מה ר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין? אמר לון משם שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות, מתניתא פליגא על רב המנונא, סוכה שאינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, והביא נסר ויצרף ממנו שלשה טפחים, אין תימר לרוחב לית יכול - דאמר ר' זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן פוסל כאן, אלא כן אנן קיימין לאורך, ואיפשר שלא יישן תחתיו.

הסוכה (אלא שלשית ר"מ לא ישנים תחת הנסר הזה). שואלת הגמ' מתניתא פליגא על רב המנונא, שהרי שנינו בברייתא סוכה שהסכך אינה מחזקת ראשו ורובו ושולחנו, יכול הוא להביא נסר ויצרף ממנו שלשה טפחים, וא"כ אומרת הגמ' באיזה אופן הוא מניח את הנסר, אין תימר שהוא מניחו לרוחב (על עוביו) לית יכול לא יתכן לומר כך, דאמר ר' זריקן בשם רב המנונא כדברי מי שהוא פוסל כאן כשמניחים את הקורה על רוחבו פוסל כאן כשמניחים אותו על עוביו, ואלא תאמר כן אנן קיימין שהוא מניח את הקורה לאורך (על רוחבו) והוא לא יישן תחתיו, ג"כ לא יתכן לומר כך, שהרי וכי איפשר שלא יישן תחתיו, והרי כל רוחב הסוכה הוא ז' טפחים שג' טפחים מתוכם זה הקורה הזו, וא"כ איך הוא יישן בסוכה, אלא ע"כ שהברייתא היא לא כדברי ר' המנונא, אלא מוכח מכאן שהוא יכול להניח את הקורה על עוביו ולישון תחתיה.

הורי, א"כ הדא אמרה היא הדא היא הדא, ור' יוסה ג"כ סובר שר"מ ור' יהודה נחלקו גם בנסרים שרוחבן ד' טפחים. שמואל אמר הדא דאָת אמר שאסור לסכך בנסר שהוא רחב ד' טפחים, זה דוקא כשהוא מניח אותו לאורך (היינו לרוחבו). אבל אם הוא מניח את הנסר לרוחב (היינו על עוביו) כשר, כיון שאז אין בו רוחב ד' טפחים, ור' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין שבין אם הוא מניח את הקורה לאורך ובין לרוחב הסוכה כשרה, ור' זריקן בשם רב המנונא אומר שכדברי מי (ר"מ) שהוא פוסל כאן כשמניחים את הקורה על רוחבו פוסל כאן כשמניחים אותו על עוביו. שואלת הגמ' רבין ור' בון בעון קומי שאלו את ר' זעירה מה הטעם שר' יוחנן ור"ש בן לקיש תריהון אמרין שבין אם הוא מניח את הקורה לאורך ובין לרוחב הסוכה כשרה? אמר לון משם שאין סכך פסול פוסל אלא בארבע אמות, ואפי' אם הוא מניח את הנסר באמצע הסוכה זה לא מחלק את

הלכה ה

מתני' תקרה שאין עליה מעזיבה; ר' יהודה אומר משום בית הלל או מפקפק או נוטל אחת מבינתיים, ובית שמאי אומרים מפקפק ונוטל מבינתיים, רבי מאיר אומר נוטל אחת מבינתיים ואינו צריך לפקפק.
גמ' רבי מאיר אומר וכו': ואם פיקפק אינו צריך ליטול אחת מבינתיים.

הלכה ט

מתני' המקרה סוכתו בשפודין או בארוכות המיטה, אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה. החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינו סוכה.
גמ' אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה: תני יותר מכמותן, חברייא אמרין שאין טפח נכנס לתוך טפח, התיב ר' בא בר ממל הרי כלי זכוכית הרי

הלכה ח

תקרת הבית, והוא יכול להיות תחת הקורות האלו.

הלכה ט

מתני' המקרה סוכתו בשפודין של ברזל, או בארוכות (בקרשי) המיטה שהם מקבלים טומאה (הגם שהם לא מחוברים למיטה, אבל היות ובקלות יכולים לחברם למיטה, לכך הם מקבלים טומאה). **אם יש ריוח ביניהן כמותן** והוא מניח שם סכך כשר **כשירה**, שהרי מספיק לסכך מחצה על מחצה. **החוטט בגדיש לעשות לו סוכה אינו סוכה**, הגמ' תבאר מדוע.

גמ' **אם יש ריוח ביניהן כמותן כשירה:** תני צריך שיהיה רווח ביניהם יותר מכמותן, וחברייא אמרין שהטעם הוא מפני שאין טפח של סכך נכנס לתוך הטפח של הרווח, וא"כ יוצא שהסכך הפסול יהיה יותר מהסכך הכשר. שואלת הגמ' **התיב ר' בא בר ממל והרי בכלי זכוכית הרי הפקק שהוא**

מתני' תקרה העשויה מקורות של ד' טפחים שאין עליה מעזיבה שלא הניחו עליה עדיין את הטיט, ר' יהודה אומר משום בית הלל או שהוא מפקפק מנענע את הקורות ומניח אותם לשם סוכה (ר' יהודה לשיטתו שאומר שמסככים בנסרים), או שהוא נוטל קורה אחת מבינתיים מבין שתי קורות, ומניח שם סכך כשר, **ובית שמאי אומרים שהוא מפקפק ונוטל מבינתיים**, ורק אז הוא יכול לשבת תחת התקרה הזו בסוכות, **ורבי מאיר אומר שנוטל אחת מבינתיים ואינו צריך לפקפק.**

גמ' **רבי מאיר אומר וכו':** אומרת הגמ' **ואם הוא פיקפק ונענע את הקורות אינו צריך ליטול אחת מבינתיים**, והגם שר"מ סובר שאין מסככים בנסרים, אבל כאן היות והוא נענע את הקורות א"כ הוא גילה את דעתו שהוא יודע שתקרת הבית פסולה לסוכה, לכך לא חוששים שיבוא לישב תחת

מסכת פרק א [ה"י - דף ז] סוכה

טפח נכנס לתוך טפח, אמר ר' יוסה תמן נכנס ויוצא, ברם הכא נכנס ואינו יוצא.
החוטט בגדיש וכו': ר' אבהו בשם ר' יוחנן מפני שהיא נראית כאוצר, תני ר'
 חייה תַעֲשֶׂה לָךְ - לא מן העשוי לך, מה נפק מביניהון? ישב בה, על
 דעתיה דר' חייה פסולה, על דעתיה דר' יוחנן כשירה.

הלכה י

מתני' המשלשל דפנות מלמעלן למטן אם גבוה מן הארץ שלשה טפחים
 פסולה, מלמטן למעלן, אם גבוה מן הארץ עשרה טפחים כשירה, ר'
 יוסי אומר כשם שמלמטן למעלן עשרה טפחים, כך מלמעלן למטן עשרה טפחים.

הזו פסולה (ר' יוחנן סובר שהחטיטה היא
 כעשיה), ואומרת הגמ' מה נפק מביניהון
 איזה חילוק דין יש ביניהם? אם הוא יושב בה
 בגדיש החטוט הזה ואכל את סעודתו, שעל
 דעתיה דר' חייה שזה פסולה מעיקר הדין,
 א"כ בלילה הראשון הוא יצטרך לחזור ולאכול
 בסוכה אחרת בזית לחם, אבל על דעתיה דר'
 יוחנן שהסוכה כשירה מעיקר הדין, א"כ הוא
 לא צריך לחזור ולאכול בסוכה אחרת.

הלכה י

מתני' המשלשל דפנות מלמעלן למטן
 והדופן לא הגיע עד לארץ, אם
 הדופן גבוה מן הארץ שלשה טפחים
 פסולה, ואם הוא בנה את הדפנות מלמטן
 למעלן, אם הדופן גבוה מן הארץ
 עשרה טפחים כשירה, ור' יוסי אומר
 כשם שאם הוא בונה את הדפנות מלמטן
 למעלן מספיק שהדופן יהיה עשרה טפחים,
 כך כשמשלשלים את הדפנות מלמעלן
 למטן מספיק שהדופן יהיה עשרה טפחים.

טפח נכנס לתוך הבקבוק שהוא ג"כ טפח,
 וא"כ מוכח שטפח נכנס לטפח? מתרצת הגמ'
 אמר ר' יוסה שתמן בכלי זכוכית הפקק
 נכנס ויוצא וא"כ מוכח מזה שהפקק קצת
 פחות מטפח, ברם הכא אנחנו צריכים
 שהסכך יהיה נכנס ואינו יוצא כדי שהסוכה
 תהיה מסוככת לכל הפחות במחצה סכך כשר,
 ולכך צריך שיהיה רווח ביניהם יותר מכמותן.
החוטט בגדיש וכו': ר' אבהו בשם ר'
 יוחנן אומר שהטעם שזה אינו סוכה, מפני
 שהיא נראית כאוצר, דהיינו שזה גזירה
 שמא הוא יוציא תבן מאמצע הגדיש להאכיל
 לבהמתו, ואח"כ הוא ירצה להשתמש בחלל
 שנוצר בגדיש בסוכה, שזה פסול, שהרי הוא
 לא חטט לשם צל, ולכך גם כשהוא חוטט
 בגדיש לשם סוכה, זה פסול. אבל תני ר' חייה
 שהפסול הוא משום שנאמר חג הסוכות תַעֲשֶׂה
 לָךְ שמשמע שצריך לעשות את הסוכה, ולא
 יוצאים ידי חובה מן העשוי לך ממילא, והיות
 והוא לא הניח את הסכך, אלא הסכך היה מונח
 שם כשהניחו את התבן בגדיש, לכך הסוכה

מסכת פרק א [ה"י - דף ז] סוכה לא

הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה.

גמ' ר' יוסי אומר וכו': אמר רבי יוחנן לא אמר רבי יוסי אלא לענין סוכה, אבל לענין שבת אף ר' יוסי מודה, מילתיה דר' חנינא אמר אף לענין שבת, דאמר רבי חנינא שלטון בא לציפורין ותלו לו קיטיות - והתיר ר' ישמעאל בר' יוסי לטלטל תחתיהן, בשיטת אביו. רבי יוסי בר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק אתייה דר' יוסי בר' חנינא כרבי חנינא, ותרויהון פליגי על שיטתיה דר' יוחנן, דאמר ר' יוסי בר' חנינא - ר' יודה ור' יוסי ור' חנניה בן עקביה שלשתן אמרו דבר אחד, ר' יודה דגשרים מפולשין, רבי יוסי ההן דהכא, ר' חנניה בן עקביה דתני שלשה דברים התיר רבי חנניה, התיר עֵצָה שְׁפִיָּם, והתיר כצוצרה, והתיר הבאת אלונטית.

ושניהם נחלקים על שיטתיה דר' יוחנן שאמר שר' יוסי לא התיר מחיצה תלויה, אלא לענין סוכה, דאמר ר' יוסי בר' חנינא שר' יודה ור' יוסי ור' חנניה בן עקביה שלשתן אמרו דבר אחד שמחיצה תלויה מתרת; ר' יודה דאמר שמותר לטלטל תחת הגשרים המפולשין כיון שאומרים פי תקרה יורד וסותם, וא"כ ודאי שמחיצה תלויה מתרת. רבי יוסי ההן דהכא שמשלשלים דפנות מלמעלה למטה. ר' חנניה בן עקביה דתני שלשה דברים התיר רבי חנניה בן עקביה, התיר עֵצָה שְׁפִיָּם, שאם טמנו פירות בְּעֵצָה (תבן של קטניות), בזמן שהעֵצָה היתה לחה מחמת הטל, אפי"ה הפירות לא הוכשרו לקבל טומאה, כיון שהטומנים לא מעוניינים בַּטַּל, ומה שהם לא המתינו שהעֵצָה תתייבש, זה מכיון שהם ממהירים לעבודתם. והתיר כצוצרה דהיינו הרי אסור להוריד דלי מהבית לים כדי לשאוב מים, שהרי הים הוא כרמלית, ואסור להכניס מכרמלית לרה"י, אלא א"כ הוא עשה מחיצה עשרה והוא מעלה את המים דרך המחיצה, כיון שאומרים גוד אחית

הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה, כיון שהדפנות לא משתייכים לסכך, ולכך זה כסוכה בלי דפנות.

גמ' ר' יוסי אומר וכו': אמר רבי יוחנן שלא אמר רבי יוסי שמחיצה תלויה (שיכולים לשלשל את הדפנות י' טפחים, מלמעלה למטה) מתרת, אלא רק לענין סוכה, שזה במצות עשה, אבל לענין שבת החמורה שהיא באיסור סקילה, אף ר' יוסי מודה שמחיצה תלויה לא מתרת, אבל מילתיה דר' חנינא אמר מדברי ר' חנינא מוכח, שר' יוסי אמר את דבריו אף לענין שבת, דאמר רבי חנינא שמעשה שהשלטון בא לציפורין ותלו לו (ביום חול) קיטיות וילונות ברה"ר לכבודו, והם לא הגיעו עד הקרקע, והתיר ר' ישמעאל בר' יוסי לטלטל תחתיהן ביניהן בשבת, בשיטת אביו שמחיצה תלויה מתרת, וא"כ מוכח שר' יוסי אמר את דבריו גם לענין שבת. ואומרת הגמ' שרבי יוסי בר' בון בשם ר' שמואל בר רב יצחק אמר, שאתייה דברי ר' יוסי בר' חנינא כרבי חנינא, ותרויהון פליגי

הלכה יא

מתני' בית שנפחת וסיכך על גביו, אם יש בין הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה, וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרא. סוכה גדולה שהקיפיה דבר שאין מסככין בו - אם יש תחתיו ד' אמות פסולה.

גמ' תני רבי חייה אויר פסול - פוסל בג' טפחים, סכך פסול - אינו פוסל אלא בד' אמות. אמר ר' יוסה אף אנן תנינן תרתיהון, אויר פסול פוסל בג' טפחים - דתנינן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה, סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות - דתנינן בית שנפחת וסיכך על גביו, אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה, הא פחות מיכן כשירה. מהו לישן תחתיו? התיב רבי יצחק בן אלישיב הרי טיט הנרוק משלים במקוה ואין מטבילין בו, והכא

בדבר שאין מסככין בו - אם יש תחתיו ד' אמות פסולה.

גמ' תני רבי חייה אויר שהוא פסול - פוסל בג' טפחים, אבל סכך פסול אינו פוסל אלא בד' אמות. אמר ר' יוסה אף אנן תנינן תרתיהון שנינו את שני הדינים האלו במשנה; אויר פסול פוסל בג' טפחים - דתנינן הרחיק את הסיכוך מן הדפנות שלשה טפחים פסולה, וכן לעניין סכך פסול שאינו פוסל אלא בד' אמות - דתנינן בית שנפחת וסיכך על גביו, אם יש בין כותל לסיכוך ד' אמות פסולה, משמע מזה הא פחות מיכן כשירה.

שואלת הגמ' מהו לישן תחתיו תחת האויר (כשהוא פחות מג' טפחים)? מתרצת הגמ' התיב השיב רבי יצחק בן אלישיב ואמר הרי טיט הנרוק טיט דליל שיכולים להריק ולשפוך אותו מכלי לכלי, הוא נחשב למים, ולכך הוא משלים במקוה לארבעים סאה, אבל ואין מטבילין בו, וא"כ אמר ר' יצחק בן אלישיב וא"כ גם הכא לעניין האויר שבסוכה,

מחיצה וכאילו המחיצה מגיעה עד למים, ור' חנינא בן עקביה התיר גם לעשות חור בשיעור של ד' טפחים בקרקעית המרפסת שהיא באורך ורוחב של ד' אמות - שזה כ"ד טפחים, כיון שיש לכל צד מהחור י' טפחים, וא"כ אומרים 'כוף וגוד' דהיינו מסתכלים על קרקעית המרפסת כאילו היא כפופה כלפי מטה, ויש כאן מחיצה של י' טפחים. והתיר הבאת אלונטית להביא מגבת למרחץ, ולא חוששים שמא הוא יבוא לסחוט אותה לאחר הניגוב. בכל אופן מזה שר' יוסי בר' חנינא אמר "שלושתן אמרו דבר אחד" מוכח שהוא סובר שר' יוסי אמר את דבריו גם לעניין שבת.

הלכה יא

מתני' בית שנפחת שנשברה תקרתו וסיכך על גביו, אז אם יש בין הכותל לסיכוך ד' אמות פסולה, וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרא גג, אז אם רוחב הגג הוא עד ד' אמות הוא יכול לסכך את מרכז החצר, וכן סוכה גדולה שהקיפיה

מסכת פרק א [ה"ב - דף ח] סוכה לג

משלים בסוכה ואסור לישן תחתיו. חזקיה אמר מפני שהיא נראית כדופן עקומה, תני ר' הושעיה מפני שהיא נראית כדופן עקומה, ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן מפני שהיא נראית כדופן עקומה, רבי זעירה ר' יסא בשם כהנא מפני שהיא נראית כדופן עקומה, אמר ר' יונה לר' יוסי ולמה לינן אמרין משום שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות.

הלכה יב

מתני' העושה סוכתו כמין צריף או שסמכה לכותל, ר"א פוסל מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירין. מחצלת קנים; מחצלת גדולה עשאה לשכיבה מקבלת טומאה ואין מסככין בה, ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה, ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה - עשאה לשכיבה מקבלת

הלכה יב

מתני' העושה סוכתו כמין צריף בצורה משופעת, דהיינו שהוא הניח קנים שישענו זה על זה, והם משמשים גם כדפנות וגם כסכך, או שסמכה את הסכך לכותל בצורה משופעת, שאז הקנים משמשים גם כדופן וגם כסכך, ר"א פוסל מפני שאין לה גג, וחכמים מכשירין. אומרת המשנה מה דינם של מחצלת הקנים; אם היא מחצלת גדולה שעשאה לשכיבה א"כ היא מקבלת טומאה ואין מסככין בה, אבל אם היא עשאה באופן סתם, א"כ מסתמא היא נעשתה לסיכוך ואינה מקבלת טומאה ומסככים בה. ומחצלת קטנה שעשאה סתם, א"כ מסתמא היא נעשתה לשם שכיבה ואין מסככים בה, ורק אם היא עשאה לסיכוך אז מסככין בה ואינה מקבלת טומאה, אבל ר' אליעזר אומר אחת גדולה ואחת קטנה מסתמא הוא עשאה לשכיבה ולכך היא מקבלת

הוא משלים בסוכה אבל ואסור לישן תחתיו (וזה דוקא באויר ההולך על פני כל אורך הסוכה, או שיש באויר כדי להכניס שם את ראשו).

חזקיה אמר שהטעם שסכך פסול אינו פוסל עד ד' אמות, זה מפני שהיא נראית כדופן עקומה, ולכך אם הסכך הפסול נמצא באמצע הסוכה, הוא פוסל כבר בד' טפחים, וכן תני ר' הושעיה מפני שהיא נראית כדופן עקומה, וכן ר' בא ר' חיה בשם ר' יוחנן אמר שזה מפני שהיא נראית כדופן עקומה, וכן רבי זעירה ר' יסא בשם כהנא אמר שזה מפני שהיא נראית כדופן עקומה, שואלת הגמ' אמר ר' יונה לר' יוסי ולמה לית אנן אמרין שהטעם הוא משום שאין סכך פסול פוסל אלא בד' אמות כפשטות המשנה, וא"כ גם אם הסכך הפסול יהיה באמצע הסוכה הוא לא יפסול אלא בד' אמות?

מסכת פרק א [ה"ב - דף ח] סוכה

טומאה ואין מסככין בה, ולסיכוך מסככין בה ואינה מקבלת טומאה.
גמ' העושה סוכתו כמין צריף וכו': מודה ר' ליעזר לחכמים שאם היתה נתונה על ארבעה אבנים, או שהיתה גבוהה מן הארץ פותח טפח שהיא כשירה. תני העושה סוכתו כבית יער הלבנון כשירה, למי נצרכה? לר' ליעזר.
מחצלת קנים וכו': אבא בר בר חנה בשם ר' יוחנן במחצלות אושא שנו, אמר ר' ליעזר סתם מחצלות אושא טמאות עד שיעשם אוהלים, סתם מחצלות טיברייא טהורות עד שיעשם לשכיבה, ר' יצחק בר חקולה ר"ש ברבי הורין באילין על פתח החנויות שהן טהורות. הורי ר' אימי ארוגה טמאה. מהו לסכך בה -

מחצלת קנים וכו': אבא בר בר חנה בשם ר' יוחנן אומר, במחצלות העשויות באושא שהם רכים שנו את המחלוקת בין ר"א לחכמים, אבל אמר ר' ליעזר (האמורא) שסתם מחצלות אושא טמאות כיון שהם רכים, א"כ מסתמא הם נעשו לשכיבה, עד שיעשם לשם אוהלים, וסתם מחצלות העשויות בטיברייא טהורות כיון שהם קשים, א"כ מסתמא הם נעשו לסכך בהם, עד שיעשם לשם שכיבה, והמחלוקת בין ר"א לחכמים הוא במחצלות של שאר המקומות. ואומרת הגמ' שר' יצחק בר חקולה ור"ש ברבי הורין באילין הורו במחצלות הנתונים על פתח החנויות שהן טהורות. ואומרת הגמ' שהורי ר' אימי במחצלת ארוגה שעשאוה לשכיבה שהיא טמאה, שואלת הגמ' ומהו לסכך בה במחצלת ארוגה שעשאוה סתם, האם כאן חכמים מודים לר"א שהיות והיא רכה יותר ממחצלת העשויה ע"י קליעה שסתמא לשכיבה?

טומאה ואין מסככין בה, ורק אם עשאה לסיכוך או מסככין בה ואינה מקבלת טומאה.

גמ' העושה סוכתו כמין צריף וכו': אומרת הגמ' שמודה ר' ליעזר לחכמים שאם הצריף הזה היתה נתונה על ארבעה אבנים הגבוהים טפח, או שהיתה גבוהה מן הארץ פותח טפח (דהיינו שהוא עשה דופן קטן בשיעור של טפח) שהיא כשירה, כיון שזה נקרא שיש לסוכה הזאת דפנות. תני העושה סוכתו כבית יער הלבנון דהיינו שהוא הניח את הקורות שמעל הסוכה רחוקים זה מזה, ובין קורה לקורה הוא הניח את הסכך כמין צריף (זה דומה ליער, שהרי העומד חוץ ליער רואה את ראשי האילנות, וכן כאן העומד חוץ לסוכה רואה את ראשי הצריפים האלו) כשירה, ואומרת הגמ' למי הברייא נצרכה? לר' ליעזר! שאומנם ר"א פוסל את הסוכה העשויה כמין צריף, אבל כאן היות ויש לסוכה הזאת דפנות, לכך היא כשרה.

מסכת פרק א [ה"ב - דף ח] סוכה לה

מחלוקת ר' ליעזר וחכמים. ר' יצחק ב"ר לעזר הורי מדוחק להתיר ראשי מעדנים ולסבך בהן, תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה, ואת אמר הכין?

הדרן עלך פרק סוכה

א"כ גם לכתחילה הוא יכול לסבך בזה, שהרי זה כבר לא מקבל טומאה, שהרי תנינן וכן המתיר ראשי מעדנים טהורה, ואת אמר הכין שזה כשר רק בדיעבד? והטעם שר' יצחק בר"א התיר רק בדיעבד, כיון שבעבר זה קיבל טומאה, לכך לכתחילה אסור לסבך בזה.
הדרן עלך בלי נדר פרק סוכה

אומרת הגמ' שגם בזה יש את המחלוקת בין ר' ליעזר וחכמים. ואומרת הגמ' שר' יצחק ב"ר לעזר הורי מדוחק (בשעת הדחק) כשאין לו סבך אחר אלא רק מחצלת שעשאה לשכיבה, להתיר (לפתוח) את ראשי מעדנים (הקשרים) ולסבך בהן, שואלת הגמ' אם הוא פותח את הקשר של המחצלת,

פרק ב

הלכה א

מתני' הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו, אמר ר' יהודה נוהגין היינו ישינים תחת המטות בפני הזקנים, ולא אמרו לנו דבר, אמר ר' שמעון מעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה, אמר רבן גמליאל לזקנים - ראיתם טבי עבדי שהוא תלמיד חכם, יודע שעבדים פטורין מן הסוכה, וישן לו תחת המטה, ולפי דרכינו למדנו - שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

גמ' הישן תחת המטה וכו': תמן תנינן אבל פורס הוא על גבי נקליטי המטה, וכא הוא אומר הֲכִין? אמר רבי ליעזר תמן הוא וטליתו תחת הסוכה, ברם הכא הוא וטליתו תחת המטה.

אמר ר' יהודה נוהגין היינו וכו': מחלפא שיטתיה דר' יודה, תמן הוא אמר המעשה

הלכה א

ארעי לכך זה לא חוצץ בינו לבין הסכך, **וכאן הוא אומר הֲכִין** שהישן תחת המיטה לא יצא ידי חובתו, והרי צריך להיות שהיות והאווהל שהמיטה עושה זה ארעי (שהרי המיטה עשויה לשכב עליה ולא תחתיה) שזה לא יחצוץ? מתרצת הגמ' **אמר רבי ליעזר** שיש הבדל, כיון שתמן הוא וטליתו (הסדין שפרס על גבי הנקליטין נחשב כבגד) נמצאים תחת הסוכה, אבל ברם הכא הוא וטליתו נמצאים תחת המטה (שאינה נחשבת כבגד) ולכך לא יכולים לישון תחת המיטה.

אמר ר' יהודה נוהגין היינו וכו': מבינה הגמ' שדוקא בפני הזקנים הם היו ישינים תחת המיטה, כדי לשמוע את דבריהם (דהיינו שדברי תורה דוחים את קיום המצוות), וא"כ שואלת הגמ' שמחלפא שיטתיה דר' יודה שהרי תמן הוא ר' יהודה אמר שהמעשה

מתני' הישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו, כיון שהמיטה חוצצת בינו לבין הסכך, אבל **אמר ר' יהודה** שנוהגין היינו להיות ישינים תחת המטות בפני הזקנים ולא אמרו לנו דבר, וא"כ מוכח מזה שהמיטה לא חוצצת בינו לבין הסכך, **אמר ר' שמעון** שמעשה בטבי עבדו של רבן גמליאל שהיה ישן תחת המטה ואמר רבן גמליאל לזקנים ראיתם את טבי עבדי שהוא תלמיד חכם והוא יודע שעבדים פטורין מן הסוכה ולכך ישן לו תחת המטה, ולפי דרכינו למדנו - שהישן תחת המטה לא יצא ידי חובתו.

גמ' הישן תחת המטה וכו': שואלת הגמ' הרי תמן לעיל תנינן אבל פורס הוא סדין על גבי נקליטי המטה, היות וזה דבר

מסכת פרק ב [ה"א - דף ח] סוכה לו

קודם לתלמוד, וכא הוא אומר הכין? סבר רבי יודה הישן תחת המטה כישן תחת הסוכה, כל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יודה, דתנינן תמן ר' יודא אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה, הא אם יש דיורין בעליונה - התחתונה פסולה, אמר רבי יוסה תמן יש שם חלל אחר, ברם הכא אין כאן חלל אחר.

אמר ר' שמעון מעשה בטבי עבדו וכו': מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל, דתני טבי עבדו של רבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים, וכא מיחו בידו? שלא לדחוק את החכמים, אם שלא לדחוק את החכמים, ישב לו חוץ לסוכה? רוצה היה טבי עבדו של רבן גמליאל לשמוע דברי חכמים.

אבל ברם הכא (הישן תחת המיטה) אין כאן חלל חשוב אחר, ולכך הגם שהוא ישן תחת המיטה, זה נקרא שהוא ישן בסוכה.

אמר ר' שמעון מעשה בטבי עבדו וכו': שואלת הגמ' שלכאו' מחלפה שיטתיה דרבן גמליאל, דתני טבי עבדו של רבן גמליאל היה נותן תפילין ולא מיחו בידו חכמים הגם שהוא פטור ממצות עשה שזמן גרמא, וכאן לכאו' טבי לא ישן בסוכה, כיון שמיחו בידו ואוסרו עליו לקיים מצות עשה שהזמן גרמא? מתרצת הגמ' שהטעם שטבי לא היה בסוכה עצמה זה כדי שלא לדחוק את החכמים (ואם היה מקום בסוכה הוא היה ישן בסוכה עצמה). שואלת הגמ' אם טבי ישן תחת המיטה שלא לדחוק את החכמים, א"כ שישב לו חוץ לסוכה? מתרצת הגמ' רוצה היה טבי עבדו של רבן גמליאל לשמוע דברי חכמים לכך הוא היה בסוכה, אבל כדי שלא לדחוק את החכמים לכך הוא היה תחת המיטה, וכך הוא נרדם לו.

קודם לתלמוד, וכאן הוא אומר הכין שדברי תורה דוחים את קיום המצוות? מתרצת הגמ' שסבר רבי יודה שהישן תחת המטה כישן תחת הסוכה, וגם שלא בפני הזקנים הם היו ישנים תחת המיטה, אלא שר' יהודה הוכיח מזה שהזקנים לא אמרו להם דבר, ע"כ שיכולים לישון תחת המיטה. שואלת הגמ' שכל שכן מחלפה שיטתיה דרבי יודה, דתנינן תמן - ר' יודא אומר אם אין דיורין בעליונה התחתונה כשירה, כיון שהסוכה העליונה לא נחשבת, משמע הא אם יש דיורין בעליונה - התחתונה פסולה, כיון שהסוכה העליונה נחשבת (ולכך יש את הפסול של סוכה תחת הסוכה), וא"כ כאן שיש דיורין על גבי המיטה, צריך להיות שזה נקרא שהוא נמצא תחת המיטה? מתרצת הגמ' אמר רבי יוסה שיש הבדל ודוקא תמן (בסוכה תחת סוכה) שיש שם חלל חשוב (של הסוכה התחתונה) אחר, לכך יש את הפסול של סוכה תחת הסוכה,

הלכה ב

מתני' הסומך סוכתו לכרעי המטה כשירה, ר' יהודה אומר אם אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה.

גמ' ר' יהודה אומר וכו': אמר רבי אימי משם שאין מכרעי המיטה לסכך עשרה טפחים, אמר ר' בא משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא, והא תני מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין מיטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן, אין תימר משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא, הרי מעמידין על גבי דבר טמא? הוי לית טעמא אלא משם שאין מכרעי המיטה לסכך עשרה טפחים.

הלכה ג

מתני' סוכה המדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה. המעובה כמין בית, אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה.

הלכה ב

מתני' הסומך סוכתו לכרעי (לרגלי) המטה כשירה, ר' יהודה אומר אם הסכך אינה יכולה לעמוד בפני עצמה פסולה.

גמ' ר' יהודה אומר וכו': אמר רבי אימי שהטעם שר' יהודה פוסל, משם שאין מכרעי המיטה לסכך עשרה טפחים, והיות והוא לא יכול להוציא את המיטה מהסוכה, א"כ בעצם המיטה היא קרקעית הסוכה, ולכך צריך למדוד את גובה הסוכה מהמיטה, וחכמים סוברים היות והסכך הוא י' טפחים מהקרקע, זה כשר. אבל אמר ר' בא שהטעם שר' יהודה פוסל הוא משם שאין מעמידין את הסכך על גבי דבר טמא דבר המקבל טומאה, שמה הוא יבוא לסכך בדבר המקבל טומאה. שואלת הגמ' והא תני מעשה באנשי ירושלים שהיו משלשלין

מיטותיהן לפני חלונותיהן והיו מסככין על גביהן, ואין תימר שהטעם שר' יהודה פוסל זה משם שאין מעמידין על גבי דבר טמא, א"כ איך אנשי ירושלים עשו את הדבר הזה, הרי מעמידין על גבי דבר טמא? אלא הוי ע"כ שלית טעמא שאין הטעם שר' יהודה פוסל אלא משם שאין מכרעי המיטה לסכך עשרה טפחים, ואנשי ירושלים הקפידו שיהיה י' טפחים מהמיטה לסכך, ואין איסור להעמיד את הסכך בדבר המקבל טומאה.

הלכה ג

מתני' סוכה המדובללת שצילתה מרובה מחמתה כשירה (הגמ' תבאר את המשנה). ואומרת המשנה המעובה מי שהניח הרבה סכך עד שהסכך התעבה כמין בית, אז אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשירה.

מסכת פרק ב [ה"ד - דף ט] סוכה

לט

גמ' סוכה המדובללת וכו': רב ושמואל, חד אמר מדוללת, וחורנה אמר מדובללת, מאן דאמר מדוללת - בשצילתה מרובה, ומאן דאמר מדובללת - בשאין צילתה מרובה.

המעובה כמין בית וכו': הדא אמרה צריכין הכוכבים שיהו נראין מתוכה, ר' לוי בשם רבי חמא בר חנינה בכוכבי חמה שנו.

הלכה ד

מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה, כשירה ועולין לה ביום טוב. בראש האילן או על גבי הגמל, כשירה ואין עולין לה ביום טוב. שתים בידי אדם ואחת באילן, או שתים באילן ואחת בידי אדם, כשירה ואין עולין לה ביו"ט. שלש בידי אדם ואחת באילן, כשירה ועולין לה ביום טוב. זה הכלל כל

שנו, אבל אין עניין שיראו את הכוכבים דרך הסכך.

הלכה ד

מתני' העושה סוכתו בראש העגלה או בראש הספינה - כשירה הגם שהיא מתנענעת, ועולין לה ביום טוב, אבל אם הוא עשה את סוכתו בראש האילן או על גבי הגמל - כשירה ואין עולין לה ביום טוב, כיון שאסור להשתמש באילן או בבהמה בשבת וביו"ט. ואם הוא עשה שתים מהעמודים המחזיקים את הסכך בידי אדם ואחת באילן, או שתים באילן ואחת בידי אדם - כשירה ואין עולין לה ביו"ט, היות ודרכם היה להניח חפצים על גבי הסכך, וכאן הרי הסכך נשען על האילן שאסור להשתמש בו, ולכך אסור להיכנס לסוכה הזו בשבת וביו"ט, שמא יניח את חפציו על הסכך, אבל אם שלש מהעמודים המחזיקים את הסכך נעשו בידי אדם ואחת באילן - כשירה ועולין לה ביום טוב, כיון שזה הכלל - כל

גמ' סוכה המדובללת וכו': רב ושמואל מבארים את המשנה; ואחד אמר שהיינו מדוללת שהוא הניח סכך בצורה דלילה, וחורנה אמר שהיינו מדובללת שהסכך הכשר מעורב במיעוט ענפי אילן המחזיקים לקרקע, ואומרת הגמ' שמאן דאמר מדוללת מדובר בשצילתה מרובה מחמתה (והמשנה סוברת שצריך שיהיה צילתה מרובה מחמתה), ומאן דאמר מדובללת מדובר בשאין צילתה מרובה מחמת הסכך הכשר, אלא רק בצירוף הסכך הפסול (ומה שצריך שיהיה צילתה מרובה, כיון שחוששים שמא ענפי האילן יגדלו והסכך הפסול יתרבה על הסכך הכשר כדלעיל).

המעובה כמין בית וכו': אומרת הגמ' מזה שהמשנה אומרת "אף על פי שאין הכוכבים נראין מתוכה כשרה", **הדא אמרה** מוכח שלכתחילה **צריכין הכוכבים שיהו נראין מתוכה**, אלא שגם אם אינם נראים הסוכה כשרה, ואומר ר' לוי **בשם רבי חמא בר חנינה שבכוכבי (נצנוצי) החמה**

מסכת פרק ב [ה"ד - דף ט] סוכה

שינטל האילן והיא יכולה לעמוד בפני עצמה כשירה ועולין לה ביום טוב.
גמ' העושה סוכתו בראש העגלה וכו': מה אנן קיימין אם בנתונה בארץ, דברי
 הכל מותר, אם במפרשת מחלוקת ר' אלעזר בן עזריה ור' עקיבה? אלא פן
 אנן קיימין בנתונה באלמין.

ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא, ר"מ ורבי יוסי ורבי אלעזר בן עזריה - שלשתן
 אמרו דבר אחד, ר"מ דלחיים, דתנינן מטמא משום גולל ר"מ מטהר. רבי
 יוסי דאהילות, דרבי יוסי אומר הבית שבספינה אינו מביא את הטומאה. ר"א בן
 עזריה, דתני מעשה בר' אלעזר בן עזריה ור"ע שהיו באין בספינה ועשה לו ר"ע
 סוכה בראש הספינה, ובאת הרוח והפריחתה, אמר לו ר' אלעזר בן עזריה, עקיבא!
 איה סוכתך.

קבועה אינה מחיצה; ר"מ דלחיים שר"מ
 אוסר לעשות לחי מבעלי חיים, דתנינן כמו
 ששנינו במסכת עירובין - בכל עושין לחיים
 אפילו בדבר שיש בו רוח חיים, ור"מ אוסר,
 ומטמא משום גולל ור"מ מטהר, כיון
 שהבהמה אינה קבועה שם לכך אינה נחשבת
 מחיצה. רבי יוסי דאהילות, דרבי יוסי
 אומר (במסכת אוהלות) הבית שבספינה
 שיש בו מת, אינו מביא את הטומאה על
 מה שבבית, כיון שהבית הזה לא קבוע שהרי
 הוא לא עומד ברוח, לכך אין לו שם של אוהל.
ר"א בן עזריה, דתני מעשה בר' אלעזר
 בן עזריה ור"ע שהיו באין בספינה
 בסוכות, ועשה לו ר"ע סוכה בראש
 הספינה, ובאת הרוח והפריחתה, אמר לו
 ר' אלעזר בן עזריה, עקיבא! איה סוכתך?
 וכיון שהסוכה לא עומדת ברוח, א"כ גם
 כשהיית בה - לא קיימת מצות סוכה, כיון
 שאין לזה שם של סוכה.

שינטל האילן והיא (הסכך) יכולה לעמוד
 בפני עצמה כשירה ועולין לה ביום טוב,
 כיון שמותר להשתמש בסכך הזה, היות והוא
 לא נשען לגמרי על האילן.

גמ' העושה סוכתו בראש העגלה וכו':
 שואלת הגמ' מה אנן קיימין היכן
 הספינה נמצאת, אם מדובר בספינה הנתונה
 בארץ, א"כ הרי זה פשוט ולדברי הכל
 מותר לבנות בה סוכה, ואם מדובר בספינה
 המפרשת בים, הרי זה מחלוקת ר' אלעזר
 בן עזריה ור' עקיבה האם הסוכה כשרה או
 לא כדלהלן, ומדמשנה משמע שלכו"ע היא
 כשרה? אלא פן אנן קיימין כאן מדובר
 בספינה הנתונה באלמין בנמל, שאין שם
 רוח חזקה מאוד, ומחדשת המשנה שהגם
 שהספינה מתנענעת מהרוח, הסוכה כשרה.
ר"ש בר כרסנא בשם רבי אחא אומר,
 שר"מ ורבי יוסי ורבי אלעזר בן עזריה -
 שלשתן אמרו דבר אחד, שמחיצה שאינה

מסכת פרק ב [ה"ד - דף ט] סוכה מא

שתיים בידי אדם ואחת באילן וכו': נתנו באילן; למעלה מעשרה טפחים אינו עירוב, למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו, למטה משלשה מותר. וקשיא אם עירובו עירוב - יהא מותר לטלטלו, אם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב? ראוי הוא לעבור על השבות ולוכל, מעתה אפילו למעלה מעשרה? רב יהודה בשם שמואל תיפתר שהיתה כורתו ארבעה, אמר ר' מנא והוא שתהא רשות הרבים מקפתו מכל צד, באומר שביתתי תחתיו. תני נתנו בכלכלה ותליין באילן, אפי' למעלה מעשרה טפחים עירובו עירוב ואסור לטלטלו, למטה מעשרה טפחים

אם הוא הניח את העירוב **למעלה מעשרה** שיהיה עירובו עירוב, שהרי יש כאן רק איסור שבות, כשהוא נוטל מהאילן את עירובו? מתרצת הגמ' **רב יהודה בשם שמואל** אמר **תיפתר שהיתה כורתו** הגזע של האילן **ארבעה** טפחים, ומעל י' טפחים הרי הוא כרשות היחיד, ולכך אפי' בבין השמשות הוא לא יכול להוריד את העירוב מהאילן, ולהביאו אצלו לרה"ר. **אמר ר' מנא והוא שתהא רשות הרבים מקפתו** את האילן **מכל צד** (אבל אם האילן נמצא בכרמלית שהורדת העירוב ממנו הוא רק איסור שבות, א"כ אפי' אם הוא הניח את העירוב מעל ל' טפחים עירובו עירוב), **ובאומר שביתתי תחתיו** ברה"ר (אבל אם הוא התכוין לשבות על האילן שאיסור השתמשות באילן הוא רק איסור שבות, עירובו עירוב, כיון שחכמים לא גזרו על השבות בבין השמשות). **תני נתנו** את העירוב **בכלכלה** (בסל) **ותליין** (ותלאו) **באילן** - אפי' למעלה מעשרה טפחים **עירובו עירוב**, אבל ואסור לטלטלו, שהרי אסור להוציא מרה"י לרה"ר בשבת, ואם הוא הניח את הסל למטה מעשרה טפחים -

שתיים בידי אדם ואחת באילן וכו': אומרת הגמ' ששנינו במסכת עירובין, שאם נתנו את העירוב באילן - **למעלה מעשרה טפחים** שזה רה"י אינו עירוב אם הוא התכוין לשבות ברה"ר, אבל אם הוא הניח את העירוב למטה מעשרה טפחים עירובו עירוב, כיון שהוא ועירובו נמצאים ברשות אחת, ובבין השמשות (שזה זמן קניית העירוב) יכולים להוריד את העירוב מהאילן, שהרי לא גזרו על שבות בבין השמשות, אבל **ואסור לטלטלו** ולהורידו מהאילן בשבת, שהרי אסור להשתמש באילן בשבת, ואם הוא הניח את העירוב באילן **למטה משלשה מותר** ליטלו, כיון שכל ג' סמוך לקרקע הרי הוא כקרקע. שואלת הגמ' **וקשיא אם** בשנותנו למטה מ' טפחים **עירובו עירוב** א"כ **שיהא מותר לטלטלו** בשבת, ואם **אסור לטלטלו** את העירוב בשבת, **שלא יהא עירובו עירוב?** מתרצת הגמ' **שראוי הוא לעבור על השבות** בבין השמשות וליטול את העירוב מהאילן **ולוכל** (ולאכול) את עירובו, כיון שחכמים לא גזרו על השבות בבין השמשות. שואלת הגמ' א"כ **מעתה אפילו**

מסכת פרק ב [ה"ד - דף ט] סוכה

עירובו עירוב ומותר לטלטלו, וקשיא אם עירובו עירוב - יהא מותר לטלטלו, ואם אסור לטלטלו לא יהא עירובו עירוב? רבי אחא בשם רבי חיננא ראוי הוא להופכה ולבטל רשות היחיד שבה, אמר ר' יוסה הדא אמרה ספסל שהוא נתון ברשות הרבים גבוה עשרה ורחב ארבעה - מכיון שהוא ראוי להופכו ולבטל רשות היחיד שבו, הדא אמרה שעירובו עירוב. ומותר לטלטלו, תמן תנינן שתיים בידי אדם ואחת באילן, או שתיים באילן ואחת בידי אדם כשירה ואין עולין לה ביו"ט, הכא את אמר כשירה ואין עולין לה ביו"ט, והכא את אמר עירובו עירוב ומותר לטלטלו? אמר ר' ירמיה כאן מלמעלן וכאן מן הצד. הדא ילפא מן ההיא וההיא ילפא מן

והרי תמן אצלנו במשנה (הסוגיה היא העתק ממסכת עירובין לכך כתוב כאן 'תמן') תנינן, שאם שתיים מהעמודים המחזיקים את הסכך היו עשויות בידי אדם ואחת באילן, או שתיים באילן ואחת בידי אדם הסוכה כשירה, אבל ואין עולין לה ביו"ט, וא"כ שואלת הגמ' מדוע הכא את אמר כשירה ואין עולין לה ביו"ט כיון שהסכך נשען על האילן (היות ודרכם היה להניח חפצים על גבי הסכך, וכאן הרי הסכך נשען על האילן שאסור להשתמש בו, ולכך אסור להיכנס לסוכה הזו בשבת וביו"ט, שמא יניח את חפציו על הסכך), ואסור להשתמש בצידי האילן ביו"ט, והכא את אמר שעירובו עירוב ומותר לטלטלו, כיון שמותר להשתמש בצידי האילן? מתרצת הגמ' אמר ר' ירמיה שיש הבדל כאן בסוכה מדובר שהסכך נשען מלמעלן מעל האילן, ולכך אסור להשתמש בסכך הזה, אבל וכאן בעירוב מדובר שהוא תלה את הסל מן הצד, ולכך מותר ליטול את העירוב בשבת, כיון שמותר להשתמש בצידי האילן בשבת. ואומרת הגמ' שהדא (עירוב) ילפא מן ההיא (מסוכה), וההיא (וסוכה) ילפא מן

עירובו עירוב ומותר לטלטלו, כיון שזה מונח במקום פטור, ומותר להשתמש בצידי האילן. שואלת הגמ' וקשיא כשהוא תלה את הסל מעל לי"ט טפחים, אם עירובו עירוב א"כ שיהא מותר לטלטלו, ואם אסור לטלטלו א"כ שלא יהא עירובו עירוב? מתרצת הגמ' רבי אחא בשם רבי חיננא אמר שכאן מדובר שעובי גזע האילן לא היה ד' טפחים אלא רק בצירוף הסל, וכיון שראוי הוא להופכה את הסל ולבטל רשות היחיד שבה, לכך עירובו עירוב, אבל כל עוד שהוא לא הפך את הסל, אסור ליטלו בשבת ולהביאו אצלו. אמר ר' יוסה הדא אמרה זה מלמד אותנו שאם הוא התכוין לשבות ברה"ר והניח את עירובו על גבי ספסל שהוא נתון ברשות הרבים שגבוה עשרה ורחב ארבעה (שהוא ברה"י), מכיון שהוא ראוי להופכו את הספסל ולבטל את הרשות היחיד שבו, א"כ הדא אמרה שעירובו עירוב. למדנו בבביתא שאם הכלכלה נתונה למטה מי' טפחים שעירובו עירוב ומותר לטלטלו, כיון שמותר להשתמש בצידי האילן; שואלת הגמ'

מסכת פרק ב [ה"ה - דף י] סוכה מג

הדא; הדא ילפא מן ההיא - שאם היה נתון באיבו של אילן שעירובו עירוב ואסור לטלטלו, וההיא ילפא מן הדא - שאם היו שתי יתידות יוצאות וסיכך על גביהן שהיא כשרה ועולין לה ביו"ט. אמר ר' יוסה בין הכא בין תמן מן הצד היא, מאי כדון? כההיא דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא דרבי שמעון בן אלעזר היא, דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת, היא צידדי בהמה היא צידדי אילן.

הלכה ה

מתני' העושה סוכתו בין האילנות כשירה. שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה. חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה. אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה.

הולכת בדברי חכמים האוסרים להשתמש בצידדי בהמה ואילן, ולכך לא עולים ביו"ט – לסוכה שהסכך נשען אפי' על צידדי האילן.

הלכה ה

מתני' העושה סוכתו בין האילנות כשירה ועולים לה בשבת או ביו"ט (ואין חשש שמא הוא יתלה חפצים על האילן כמו שחוששים במניח את הסכך על האילן, שלכך אסור להיכנס לסוכה שהסכך מונח על האילן כדלעיל). **שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה** שהרי העוסק במצוה פטור מן המצוה. **חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה**, כיון שכתוב "תשבו כעין תדורו" והרי החולה כשלא נוח לו להיות בביתו הוא הולך למקום אחר. **אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה**, כיון שדרך לאכול עראי חוץ לבית (הירושלמי (סנהדרין פ"ז) סובר שגם אכילת פירות בקביעות אסורה חוץ לסוכה).

הדא (מעירוב); הדא (עירוב) ילפא מן ההיא (מסוכה), שאם היה הסל נתון באיבו (בגזע) של האילן – **שעירובו עירוב** אבל ואסור לטלטלו, שהרי אסור להשתמש באילן בשבת. **וההיא (סוכה) ילפא מן הדא (מעירוב)**, שאם היו שתי יתידות יוצאות מהאילן וסיכך על גביהן – **שהיא כשרה ועולין לה ביו"ט**, כיון שהסכך מונח על צידדי האילן, ומותר להשתמש בצידדי האילן, אבל אמר ר' יוסה שבין הכא (לעניין עירוב) בין תמן (לעניין סוכה) מדובר מן הצד היא, אומרת הגמ' מאי כדון מה עבשיו (איך תסביר את הסתירה)? אלא זה כההיא דאמר רבי יעקב בר אחא בשם רבי זעירא שהברייתא המתירה ליטול את העירוב מצידי האילן בשבת, זה מדברי רבי שמעון בן אלעזר היא, דתני רבי שמעון בן אלעזר אומר מותר להשתמש על צידדי בהמה בשבת, והרי היא צידדי בהמה היא צידדי אילן, אבל משנתינו

מסכת פרק ב [ה"ה - דף י] סוכה

גמ' שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה: רב חונה אזל לעייני טב למימנה, מי אתי צחא גו איסרטא, ולא קביל עלוי מיטעום כלום, עד דעל ליה למטללתיה דר' יוחנן ספרה דגופתא.

חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה: אמר ר' מנא לא סוף דבר חולין של סכנה, אלא אפי' חולין שאינן של סכנה. תני אמר רשב"ג מעשה שהייתי חושש עיני בקיסרין, והתיר לי ר' יוסי ברבי לי ולכל משמשי לישן חוץ לסוכה.

רבי בא בר זבדא אמר שושבינן וכל בני חופה פטורין מן הסוכה. תני שומרי העיר ביום - פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה, שומרי העיר בלילה - פטורין מן הסוכה בלילה וחייבין ביום, שומרי העיר ביום ובלילה - פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה, הדא דאמר בשומרי גייסות, אבל בשומרי ממון עשו אותן בשומרי

והתיר לי ר' יוסי ברבי (הגדול) לי ולכל משמשי לישן חוץ לסוכה.

רבי בא בר זבדא אמר שהשושבינן החברים של החתן וכל בני חופה - פטורין מן הסוכה, והם אוכלים בבית החתנות. תני שומרי העיר ביום - פטורין מן הסוכה ביום וחייבין בלילה, שומרי העיר בלילה - פטורין מן הסוכה ביום וחייבין ביום, שומרי העיר ביום ובלילה - פטורין מן הסוכה בין ביום ובין בלילה, אבל הדא דאמר שהשומרים פטורים מהסוכה, זה דוקא בשומרים שלא יבוא גייסות של האויב, אבל בשומרי ממון שלא יבואו גנבים, עשו אותן בשומרים על הגנות ופרדיסין שהם חייבים בסוכה, ויעשו את סוכתם על פתח הגינה או הפרדס וישבו בה, וכך ישמרו על הגינה או הפרדס, וכן שומרי העיר יעשו סוכה בשער העיר וישמרו על העיר, אבל את שומרי העיר שלא יבואו גייסות, חכמים לא הטריחו, ופטורים מן

גמ' שלוחי מצוה פטורין מן הסוכה: רב חונה אזל הלך לעייני טב (שם היה מושב הסנהדרין לקידוש החודש ולעיבור השנה) למימנה לחשב האם צריך לעבר את השנה, מי אתי כשהלך צחא נהיה צמא גו איסרטא באמצע הדרך, אבל ולא קביל עלוי מיטעום כלום ר' חונה לא הסכים לשתות חוץ לסוכה, עד דעל ליה נכנס למטללתיה לסוכתו דר' יוחנן שהוא היה ספרה דגופתא הסופר של העיר גופתא, ושם הוא שתה, דהיינו ר' חונה החמיר על עצמו שתי חומרות; גם לא לשתות מים הגם שזה עראי, והגם שהוא היה שליח מצוה שפטור מהסוכה.

חולין ומשמשיהן פטורין מן הסוכה: אמר ר' מנא לא סוף דבר (המשנה לא דברה דוקא על) **חולין של שיש בהם סכנה, אלא אפי' חולין שאינן של סכנה, שהם פטורים מן הסוכה.** וכן תני, אמר רשב"ג מעשה שהייתי חושש בעיני כשהייתי בקיסרין,

מסכת פרק ב [ה"ה - דף י] סוכה מו

גנות ופרדיסין. אבודמא מלחא הוה דמך קומי חנותיה, עבר רבי חייה בר בא אמר ליה איזיל דמך גו מטללתך. ר' מנא הוה שושביניה דר' יעקב בר פליטי, אתא שאיל לר' יוסי אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך, רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש, שאיל לרבי לעזר אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך. מעשה שהלך רבי אלעאי אצל רבי אליעזר בלוד, אמר ליה אף את משובתי הרגל?! והלא אמרו שאין שבחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו, כהדא ר' זעירה סליק לגזורה דרבי אילא, ולא קביל עלוי מיטעום כלום, ולא ידעין אין משום דלא הוה עיסקיה טעם כלום עד יפני מוסף, אין משום שאין שבחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו.

אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: אמר ר' לעזר אכילה עראי, אין שינה עראי,

ברגל והולך לו, הגם שהוא הולך לדבר מצוה להקביל את פני רבו ברגל, אפי"ה זה אסור, היות וכתוב "וְשָׁמַחְתָּ בַּחֲגֹךָ" ועושים ג"ש ממעשר שני שכתוב שם "וְשָׁמַחְתָּ אֹתָהּ וּבִיתְךָ", וכמו ששם צריך לשמוח עם האשה כך בחג צריך לשמוח עם האשה, וזה כהדא כמו אותו המעשה שהיה בר' זעירה שסליק לגזורה שעלה לברית מילה דרבי אילא, ולא קביל עלוי ור' זעירה לא הסכים מיטעום כלום, ואומרת הגמ' אבל ולא ידעין מדוע ר' זעירה לא אכל כלום, אין משום דלא הוה עיסקיה טעם כלום האם זה מחמת שר' זעירה לא היה אוכל כלום עד יפני מוסף עד שיגמור להתפלל מוסף (את הברית עושים לפני תפילת מוסף). אין או שהטעם הוא משום שאין שבחו של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו ברגל והולך לו, ור' זעירה החמיר ג"כ לא לאכול לבד בלי אשתו.

אוכלין ושותין עראי חוץ לסוכה: אמר ר' לעזר שיש אכילה עראי, ומותר לאכול עראי חוץ לסוכה, אבל אין שינה עראי,

הסוכה. ומעשה היה באבודמא מלחא (מוכר מלח) שהוא דמך קומי חנותיה שישן לפני חנותו לשמור על החנות, ועבר רבי חייה בר בא וראה את זה, ואמר ליה איזיל דמך גו מטללתך לך תישן בסוכה, היות ואתה יכול לבנות סוכה בפתח החנות ולשמור כך על החנות, לכך אין לך פטור מסוכה. ואומרת הגמ' שר' מנא הוה שושביניה דר' יעקב בר פליטי, ואתא שאיל לר' יוסי האם הוא חייב בסוכה, ור' יוסי אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך לך תישן בסוכה, ואומנם שושביני החתן פטורים מהסוכה ביום, אבל בלילה שאין אז את עיקר השמחה, לכך הם צריכים ללכת לישון בסוכה, וכן רבי יצחק בר מריון הוה שושביניה דחד בר נש, ור' יצחק הלך ושאיל לרבי לעזר האם הוא חייב בסוכה, ור"א אמר ליה איזיל דמוך גו מטללתך לך לישון בסוכה. תני, מעשה שהלך רבי אלעאי אצל רבי אליעזר בלוד, ור"א אמר ליה וכי אף את משובתי הרגל?! והלא אמרו שאין שבחו אפי' של תלמידי חכמים להיות מניח את ביתו

מסכת פרק ב [ה"ו - דף י] סוכה

חברייא אמרין שכן אדם נשתקע בתוך שנתו, אמר ר' אילא שכן אדם ישן קימאה ודיו, מה נפק מן ביניהון? מסר שְׁנָתוֹ לַאֲחֵר, על דעתהון דחברייא מותר, על דעתיה דרבי אילא אסור.

הלכה ו

מתני' מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל, ולרבן גמליאל שתי כותבות ודלי של מים, ואמרו העלום לסוכה, וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל פחות מכביצה, נטלו במפה ואכלו חוץ לסוכה, ולא בירך אחריו.

גמ' ולא בירך אחריו: היוינן סברין מימר שלא בירך אחריו שלש ברכות, הא ברכה אחת בירך, אשכח תני לא ברכה אחת ולא שלש ברכות. תני כל שאומרין עליו שלש ברכות, אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ, כל שאין אומר אחריו

יש טעם תרומה בתבשיל והוא אסור לזר באכילה). ולרבן גמליאל נתנו שתי כותבות תמרים ודלי של מים, ואמרו העלום לסוכה, כיון שהם החמירו על עצמם שלא לאכול כלל חוץ לסוכה כדלקמן, אבל וכשנתנו לו לר' צדוק אוכל (לחם) פחות מכביצה הוא נטלו במפה משום נקיות (אך הוא לא נטל ידיים היות וזה פחות מכביצה, לכך לא צריך ליטול ידיים לפני האכילה הזו) ואכלו חוץ לסוכה, כיון שאין זה אכילת קבע, ולא בירך אחריו. **גמ'** ולא בירך אחריו: אומרת הגמ' שהיוינן סברין מימר שבני הישיבה חשבו לומר שר' צדוק לא בירך אחריו שלש ברכות (ברכת המזון), אבל הא ברכה אחת היינו מעין שלש, ר' צדוק בירך, אבל אשכח תני נמצאה ברייתא האומרת שר' צדוק לא בירך לא ברכה אחת ולא שלש ברכות. אומרת הגמ' תני כל שאומרין עליו שלש ברכות – אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ, אבל כל שאין אומר אחריו

ולכך אסור לישון אפי' משהו חוץ לסוכה, וחברייא ובני הישיבה אמרין שהטעם הוא, שכן מצוי שאדם נשתקע בתוך שנתו, ולכך אסורים עליו לישון אפי' משהו חוץ לסוכה, אבל אמר ר' אילא שהטעם הוא שכן אדם ישן קימאה ודיו, ולכך אפי' משהו של שינה הרי היא כשינת קבע, ואומרת הגמ' מה נפק מן ביניהון איזה חילוק דין יש בין שתי הטעמים? כשהוא מסר את שְׁנָתוֹ לַאֲחֵר דהיינו שהוא העמיד שומר שלא ישן הרבה זמן, שעל דעתהון שלשיטת דחברייא מותר כיון שהשומר יעיר אותו, אבל על דעתיה דרבי אילא אסור, כיון שהרי אפי' שינה מועטת הרי היא כשינת קבע.

הלכה ו

מתני' מעשה שהביאו לו לרבן יוחנן בן זכאי לטעום את התבשיל

(יש אומרים שהתערב תרומה בתבשיל, והביאו לר' יוחנן בן זכאי שהוא היה כהן לטעום ולראות האם

שלש ברכות, אין אומרים לפניו המוציא לחם מן הארץ, התיבון הרי פחות מכזית
אין אומרים עליו שלש ברכות, מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ?
רבי יעקב בר אחא אמר לשאר המינין נצרכה.

הלכה ז

מתני' ר' אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה, אחת
ביום ואחת בלילה, וחכמים אומרים אין לדבר קיצבה, חוץ מלילי יום טוב
הראשון בלבד. ועוד אמר רבי אליעזר מי שלא אכל בלילי יו"ט הראשון - משלים
בלילי יום טוב האחרון, וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין, ועל זה נאמר [קהלת
א] מְעוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל לְהִמָּנֹת.

גמ' ר' אליעזר אומר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה וכו': מה
טעמא דר' ליעזר? נאמר כאן 'תִּשְׁבוּ' ונאמר להלן [ויקרא ח] וּפְתַח אֹהֶל
מוֹעֵד 'תִּשְׁבוּ' יוֹמָם וְלַיְלָה, מה ישיבה שנאמר להלן עשה בה את הלילות כימים,

כזית לחם. ועוד אמר רבי אליעזר שמי
שלא אכל בלילי יו"ט הראשון – משלים
את האכילה בלילי יום טוב האחרון,
וחכמים אומרים אין לדבר תשלומין, ועל
זה נאמר מְעוֹת לֹא יוּכַל לְתַקֵּן (לא יכולים
לתקן את מה שקלקלו). וְחֶסְרוֹן לֹא יוּכַל
לְהִמָּנֹת (ומצוה שהחסירו לא יכולים
להשלים).

גמ' ר' אליעזר אומר ארבע עשרה
סעודות חייב אדם לוכל בסוכה
וכו': אומרת הגמ' מה טעמא דר'
ליעזר? כיון שנאמר כאן לעניין סוכה
בספת 'תִּשְׁבוּ' שבעת ימים, ונאמר להלן
בשבעת ימי המילואים וּפְתַח אֹהֶל מוֹעֵד
'תִּשְׁבוּ' יוֹמָם וְלַיְלָה, וא"כ אנחנו אומרים
מה ישיבה שנאמר להלן (בשבעת ימי
המילואים) עשה בה את הלילות כימים,

שלש ברכות, אין אומרים לפניו המוציא
לחם מן הארץ, שואלת הגמ' התיבון השיבו
על הברייתא הזאת הרי לחם פחות מכזית –
אין אומרים עליו שלש ברכות, וכי מעתה
לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ?
מתרצת הגמ' רבי יעקב בר אחא אמר
שלשאר המינין נצרכה, דהיינו הברייתא
אומרת שעל מין (כגון תבשיל מדגן) שלא
מברכים ברכת המזון – לא מברכים עליו
המוציא, אלא רק בורא מיני מזונות.

הלכה ז

מתני' ר' אליעזר אומר שארבע עשרה
סעודות חייב אדם לוכל (לאכול)
בסוכה, אחת ביום ואחת בלילה, וחכמים
אומרים שאין לדבר קיצבה, חוץ מלילי
יום טוב הראשון בלבד, שאז חייבים לאכול

מסכת פרק ב [ה"ז - דף יא] סוכה

אף ישיבה שנאמר כאן, נעשה בה את הלילות כימים.

וחכמים אומרין אין לדבר קיצבה וכו': ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל, נאמר חמשה עשר בפסח ונאמר חמשה עשר בחג, מה חמשה עשר שנאמר בפסח - לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות, אף חמשה עשר שנאמר בחג - לילה הראשון חובה ושאר כל הימים רשות. חברייא בעיי מה להלן עד שיכנסו למצה בתאווה, וכא עד שיכנסו לסוכה בתאווה. רבי זעירה בעי אי מה להלן עד שיאכל כזית מצה, וכא עד שיאכל כזית דגן בסוכה. רבי הושעיה אמר כל שבעה חובה, ר' ברכיה אמר פליגין, רב אבונא אמר לא פליגין, מה דאמר ר' יוחנן בשנתן דעתו,

כאן אסור לאכול בערב סוכות מסמוך למנחה עד הלילה, כדי שיכנסו לאכילת סוכה בתאווה. וכן רבי זעירה בעי אמר אי מה להלן כמו שלענין מצה הוא לא יוצא ידי חובתו עד שיאכל כזית מצה (הקרויה לחם, דהיינו שהיא אפוייה בתנור), וא"כ גם כאן הוא לא יוצא ידי חובתו עד שיאכל כזית דגן הקרוי לחם בסוכה. רבי הושעיה אמר שבכל שבעה ימי החג יכולים להשלים את החובה באכילת הכזית, דהיינו מי שלא אכל בליל יו"ט הראשון, יכול להשלים בשאר ימות החג (וחכמים נחלקו עם ר"א רק האם יכולים להשלים גם בליל יו"ט האחרון), ואומרת הגמ' שר' ברכיה אמר שר' הושעיה ור' יוחנן פליגין, כיון שר' יוחנן לומר את אכילת הכזית בסוכות ממצה, וכמו שלענין מצה לא יכולים להשלים בשאר ימי החג, כך גם את אכילת הכזית של ליל יו"ט של סוכות לא יכולים להשלים, אבל רב אבונא אמר שר' הושעיה ור' יוחנן לא פליגין, ומה דאמר ר' יוחנן שבשאר ימי החג זה רשות, מדובר בשנתן דעתו והוא אכל בליל יו"ט הראשון,

אף ישיבה שנאמר כאן נעשה בה את הלילות כימים, והיות וצריך לשבת בסוכה כמו שיושבים בבית, והרי הדרך בבית לאכול סעודה ביום וסעודה בלילה, לכך צריך לאכול י"ד סעודות בסוכות, וחכמים סוברים שכמו שהאדם בביתו רוצה אוכל רוצה אינו אוכל, כך בסוכות, רוצה אוכל רוצה אינו אוכל. **וחכמים** אומרין אין לדבר קיצבה וכו': ר' יוחנן בשם ר' ישמעאל אומר מהיכן יודעים שצריך לאכול בליל יו"ט הראשון, כיון שנאמר חמשה עשר בפסח (ובחמשה עשר יום לה' חג המצות), ונאמר חמשה עשר בחג (בחמשה עשר יום לה' חג המצות), וא"כ אנחנו לומדים בגזירה שווה ואומרים מה חמשה עשר שנאמר בפסח, בלילה הראשון יש חובה לאכול מצה, אבל ושאר כל הימים זה רשות, אף חמשה עשר שנאמר בחג (הסוכות), בלילה הראשון יש חובה לאכול פת, ושאר כל הימים זה רשות. וחברייא בעיי אמרו מה להלן בפסח, אסור לאכול בערב פסח מסמוך למנחה עד הלילה, כדי שיכנסו לאכילת מצה בתאווה, ולכך גם

מה דאמר רבי הושעיה בשלא נתן דעתו. תני בשם ר' ליעזר מי שלא עשה סוכתו בערב הרגל - אל יעשנה ברגל, והתני בר קפרא נפלה סוכתו ברגל - יקימנה ברגל? ר' אחא בשם רבי חנינא קנס קנסו רבי ליעזר, שלא עשה סוכתו מערב הרגל.

ועוד אמר רבי אליעזר וכו': מחלפה שיטתיה דר' ליעזר, תמן הוא אמר ארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה, וכא אמר הכין? אמר ר' אחא למצוה הושווה.

הלכה ח

מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית; בית שמאי פוסלין, ובית הלל מכשירין, אמרו בית הלל לבית שמאי מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את יוחנן בן החורוני, ומצאוהו ראשו ורובו בסוכה ושולחנו

שהוא צריך להשלים רק את סעודת ליל יו"ט הראשון ולא את שאר הסעודות? מתרצת הגמ' **אמר ר' אחא** שכל הג"ש שר"א עשה (תשבו תשבו) זה רק **למצוה** לכתחילה **הושווה**, ורק הכזית הראשון של ליל יו"ט יש חובה לאכול, ורק אותו צריך להשלים אם לא אכלוהו.

הלכה ח

מתני' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית (ב"ש אוסרין, כיון שחוששים שמא ראשו ימשך אחר שולחנו, ובעצם הוא יאכל בבית, וב"ה מתירין, וכן סוכה שאינה מחזקת כדי ראשו ורובו ושולחנו) **בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין**, אמרו בית הלל לבית שמאי והרי מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את ר' יוחנן בן החורוני (היה גר בבית חורון) ומצאוהו שהיה יושב ראשו ורובו בסוכה ושולחנו

ומה **דאמר רבי הושעיה** שבכל ימי החג יש חובה, מדובר **בשלא נתן דעתו** בליל יו"ט הראשון לאכול את הכזית, ולכך הוא יכול להשלים בשאר ימי החג. **תני בשם ר' ליעזר מי שלא עשה סוכתו בערב הרגל - אל יעשנה ברגל**, שואלת הגמ' **והתני בר קפרא** שאם **נפלה סוכתו ברגל - יקימנה ברגל?** מתרצת הגמ' **ר' אחא בשם רבי חנינא** אומר מה שר"א אוסר לבנות סוכה זה רק מחמת קנס שקנסו רבי ליעזר, שכיון שלא עשה סוכתו מערב הרגל שלא יעשנה ברגל (שכר עבירה עבירה), אבל אם הוא בנה סוכה והיא נפלה מודה ר"א שהוא יכול לחזור ולבנותה ברגל.

ועוד אמר רבי אליעזר וכו': שואלת הגמ' שלכאור' מחלפה שיטתיה דר' ליעזר, שהרי תמן ברישא הוא ר"א אמר שארבע עשרה סעודות חייב אדם לוכל בסוכה, וכאן ר"א אמר הכין שמי שלא אכל בליל יו"ט הראשון שהוא משלים בליל יו"ט האחרון, שמשמע

מסכת פרק ב [ה"ח - דף יא] סוכה

נ

בתוך הבית, אמרו להן בית שמאי משם ראייה? אף הן אמרו לו, אם כך היית נוהג - לא קיימת מצות סוכה מימך.

גמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית וכו': לא סוף דבר שולחנו אלא אפילו כדי שולחנו, כמה הוא כדי שולחנו - טפח.

רבי יודן בר פזי ורבי אייבו בר נגרי הוון יתיבין אמרין תנינן - אחר שהודו, מי הודה למי, ב"ש לבית הלל או בית הלל לב"ש? אמרין נצא לחוץ ונלמוד, ונפקין ושמעון רבי חזקיה רבי אחא בשם ר' יודה בר לוי לא מצינו שהודו ב"ש לב"ה אלא בדבר זה בלבד, ר' יונה בשם ר' אבייא מתניתא אמרה כן, המערה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח, אם יש בו יעלה באחד ומאה, אין תימר ב"ה

מתבטלת בתרומה טהורה, ואומרת המשנה "אחר שהודו", והם הקשו מי הודה למי, האם ב"ש הודו לבית הלל (שלא תעלה), או בית הלל הודו לב"ש? אמרין נצא לחוץ - לבית המדרש הנמצא מחוץ לעיר, ונלמוד מבני הישיבה, ונפקין ויצאו ושמעון שרבי חזקיה ורבי אחא בשם ר' יודה בר לוי אמרו, שלא מצינו שהודו ב"ש לב"ה אלא בדבר זה בלבד, וא"כ מוכח שב"ש הודו לב"ה. ואומרת הגמ' שר' יונה בשם ר' אבייא אמר, שמתניתא אמרה כן שמהמשנה במסכת טבול יום יכולים להוכיח שב"ש הודו לב"ה, שהרי למדנו במשנה, המערה יין של תרומה מכלי לכלי ונגע טבול יום בקילוח, אם יש בו יין מאה כנגד מה שהוא נגע, יעלה באחד ומאה, כיון שטבול יום הוא רק פוסל את מקום מגעו ולא מטמא את כל היין, לכך יכולים להעלות את היין הפסול באחד ומאה, וא"כ אמר ר' אבייא שאין תימר שב"ה

בתוך הבית, וא"כ מוכח מכאן שזה מותר, אמרו להן בית שמאי וכי משם אתם מביאים ראייה? והרי אף הן זקני ב"ש אמרו לו, אם כך היית נוהג - לא קיימת מצות סוכה מימך כהוגן וכמצות חכמים.

גמ' מי שהיה ראשו ורובו בסוכה ושולחנו בתוך הבית וכו': אומרת הגמ' שלא סוף דבר שצריך שכל שולחנו יהיה בסוכה, אלא מספיק שיהיה בסוכה אפילו כדי שולחנו, ואומרת הגמ' וכמה הוא כדי שולחנו - טפח, דהיינו מספיק שטפח מהשולחן יהיה בסוכה, כיון שזה עיקר תשמישו, ואם טפח משולחנו נמצא בסוכה, כבר אין חשש שמא הוא ימשך לבית.

(הסוגיא כולה שייכת למסכת תרומות, אלא הגמ' הביאה כיון שבסוף הסוגיא הגמ' מוכיחה מהמשנה). **רבי יודן בר פזי ורבי אייבו בר נגרי הוון יתיבין ואמרין** ישבו והקשו, תנינן במסכת תרומות (לאחר שנחלקו ב"ש עם ב"ה האם תרומה טמאה

הודו לבית שמאי - שלא תעלה, מאן תני הכא תעלה, לא בית שמאי ולא בית הלל? אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל נאמר בית הלל שנו אותה עד שלא הודו לבית שמאי, אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן, אחר שהודו, ר"א אומר תירום ותשרף, ור"א לאו שמותי הוא? אמר ר' חנינא מתניתא אמרה כן, אחר שהודו אלו לאלו, תעלה. בית שמאי מסלקין לון ואינן מודיי לון? אמר רבי אבון תשובה אחרת יש כאן, כהדא דתני ר' הושעיא, מה אם טהורה שהיא בעון מיתה אצל זרים הרי היא עולה, טמאה שהיא בעשה אצל כהנים, לא כל שכן.

מה זכו בית הלל שתיקבע הלכה כדבריהן? אמר ר' יודה בר פזי שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן, ולא עוד אלא שהיו רואין דברי בית

הם קלין שהרי הם מותרים לזרים, אבל תרומה החמורה שאסורה לזרים איך היא תעלה את הטמאה? ולכך תרומה טהורה לא מעלה ומבטלת את התרומה הטמאה, וא"כ מדוע **אינן מודיי לון**, מדוע ב"ש הודו לב"ה? מתרצת הגמ' **אמר רבי אבון תשובה אחרת** שב"ה השיבו לב"ש **יש כאן, כהדא דתני ר' הושעיא**, שאמרו ב"ה לב"ש שיש ק"ו שתרומה הטמאה תעלה, שהרי ומה אם תרומה טהורה שהיא בעון מיתה אצל זרים אפי"ה הרי היא עולה באחד ומאה (והזר יכול לאכול אח"כ את החולין), תרומה טמאה שהיא רק באיסור עשה אצל כהנים, לא כל שכן שהיא תעלה ותבטל באחד ומאה? ולכך ב"ש הודו לב"ה.

שואלת הגמ' מה זכו בית הלל שתיקבע הלכה כדבריהן? אמר ר' יודה בר פזי שזה מפני שהיו מקדימין דברי בית שמאי לדבריהן, שהרי רבי היה נכד של ההל הזקן, ואעפ"כ בכל פעם המשנה מביאה קודם את דברי ב"ש ורק אח"כ את דברי ב"ה, ולא עוד אלא שאם ב"ה היו רואין שדברי בית

הודו לבית שמאי שתרומה טמאה לא תעלה מהתרומה הטהורה באחד ומאה, א"כ **מאן תני הכא** מי שנה את המשנה שתעלה באחד ומאה, לא בית שמאי ולא בית הלל, אלא מוכח מכאן שב"ש הודו לב"ה, אמר רבי חנינא בריה דרבי הלל שאין זה הוכחה, כיון שנאמר שבית הלל שנו אותה - את המשנה, עד שלא הודו לבית שמאי (ומשנה לא זוה ממקומה). אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן שב"ש הודו לב"ה, שהרי המשנה במסכת תרומות אומרת לאחר שהודו, ר"א אומר תירום ותשרף, וא"כ אמר ר' יוסי וכי ר"א לאו שמותי הוא וכי ר"א לא מתלמידי ב"ש? ור"א אמר שתירום ותשרף, וא"כ ע"כ שב"ש הודו לב"ה. אמר ר' חנינא שמתניתא אמרה כן שגם בברייתא למדנו שב"ש הודו לב"ה, שלמדנו בברייתא, לאחר שהודו אלו לאלו, הסאה הטמאה תעלה. שואלת הגמ' הרי בית שמאי מסלקין לון השיבו לב"ה (שלא יכולים ללמוד שתרומה טהורה תעלה את הטמאה, מזה שחולין מעלים את התרומה, כיון שחולין

מסכת פרק ב [ה"ט - דף יא] סוכה

שמאי וחזקוני בהן. התיב רבי סימון בר זבדא קומי רבי אילא או נאמר תנייה חמתון סבון מינין ואקדמון? והא תני מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את יוחנן בן החורוני, נאמר זקנינו וזקניכם.

אמר רבי זעירה רב הונה בשם רב הלכה בבית שמאי, רבי ירמיה רבי שמואל בר רב יצחק בשם רב ממה שסילקו ב"ש לב"ה, הדיא אמרה הלכה כדבריהן.

הלכה ט

מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה, כל קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, מעשה שילדה כלתו של שמאי הזקן ופחת את המעזיבה וסיכך ע"ג המיטה בשביל הקטן.

נמצא בבית. ואומר רבי ירמיה שרבי שמואל בר רב יצחק בשם רב אמר, שההוכחה היא ממה שסילקו ב"ש לב"ה ואמרו להם "אמרו לו אם כך היית נוהג, לא קיימת מצות סוכה מימך" וב"ה לא ענו לב"ש, א"כ הדיא אמרה מוכח מכאן שהלכה כדבריהן כדברי ב"ש.

הלכה ט

מתני' נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הסוכה, הקטן פטור היות והוא קטן, והאשה העבד פטורים היות וזה מצות עשה שהזמן גורם לעשותו. ואומרת המשנה שכל קטן שאינו צריך לאמו – חייב בסוכה מדין חינוך, אבל שמאי מחמיר וסובר שגם קטן מאוד היות ויכולים להכניסו לסוכה, הוא חייב בסוכה, ומעשה שילדה כלתו של שמאי הזקן תינוק בסוכות, ושמאי פחת והוריד את המעזיבה את הטיט מעל לקורות התיקרה, וסיכך ע"ג המיטה – בשביל הקטן.

שמאי נכונים היו חוזרין בהן (עיין עדיות פ"א), שואלת הגמ' התיב רבי סימון בר זבדא קומי רבי אילא מי אמר שב"ה היו מקדימים את דברי ב"ש לדבריהם, או אולי נאמר שתנייה שהתנא ששנה את המשנה חמתון סבון מינין ראה שחכמי ב"ש היו מבוגרים מחכמי ב"ה ולכך אקדמון הוא הקדים את דברי ב"ש לב"ה, ורבי העתיק את לשון התנאים שקדמו לו? מתרצת הגמ' שלא יתכן לומר כך, שהרי והא תני שאמרו ב"ה לב"ש שמעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה לבקר את יוחנן בן החורוני, ואם תאמר שב"ה לא היו מקדימים את דברי ב"ש לדבריהם, א"כ נאמר התנא היה צריך לומר כלשון דברי ב"ה 'זקנינו וזקניכם', ומזה שב"ה אמרו "מעשה שהלכו זקני בית שמאי וזקני ב"ה מוכח שב"ה הקדימו את דברי ב"ש לדבריהם.

אמר רבי זעירה שרב הונה בשם רב אמר שכאן ההלכה בבית שמאי, שסוכה קטנה פסולה, וכן שאסור לשבת בסוכה כשזולחנו

גמ' אי זהו קטן? דבית ר' ינאי אמרי כל שהוא צריך לאמו שתקנחנו, ר' יוחנן אמר כל שהוא ניעור משנתו וקורא אימא, תני רבי הושעיה קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, ויוצא בעירובה של אמו.

הלכה י

מתני' כל שבעה ימים עושה אדם את סוכתו קבע ואת ביתו עראי. ירדו גשמים, מאימתי מותר לפנות? משתסרח המקפה, מושלין אותו משל למה הדבר דומה - לעבד שבא למזוג כוס לקונו, ושפך הקיתון על פניו.

גמ' כל שבעה ימים עושה אדם את סוכתו קבע וכו': כתיב [ויקרא כג] בַּסֹּכֶת תֵּשְׁבוּ - ואין תשבו אלא תדורו, כמה דאת אמר [דברים יא] וַיֵּרְשֶׁתֶּם אֶתְּהָ וַיֵּשְׁבֻתֶם בָּהּ. שיהא אוכל בסוכה, ומטייל בסוכה, ומעלה כליו לסוכה. ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו': לא סוף דבר שתסרח, אלא אפילו

שמושלין אותו משל למה הדבר דומה כשיורד גשם בסוכות, לעבד שבא למזוג כוס לקונו (לאדונו שקנהו), והאדון שפך את הקיתון הבקבוק על פניו של העבד, כלומר שהוא לא מעוניין בשירותו, וכן כשיורד גשם כביכול הקב"ה לא מעוניין במצות הסוכה שבני ישראל עושים.

גמ' כל שבעה ימים עושה אדם את סוכתו קבע וכו': אומרת הגמ' מדיכן יודעים את זה? כיון שכתיב בַּסֹּכֶת תֵּשְׁבוּ שְׁבַעַת יָמִים, והרי אין תשבו אלא תדורו, כמה דאת אמר (כמו שנאמר) וַיֵּרְשֶׁתֶּם אֶתְּהָ וַיֵּשְׁבֻתֶם בָּהּ, ומכאן אמרו חכמים שיהא אוכל בסוכה, ומטייל שוכב בצל הסוכה, ומעלה את כליו הנאים לסוכה.

ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות וכו': אומרת הגמ' לא סוף דבר לאו דוקא שיש לאותו אחד דייסה בסוכה, שהוא יוצא מהסוכה כשתסרח, אלא אפילו אם אין לו

גמ' אי זהו קטן שצריך לאמו, שהוא פטור מהסוכה? דבית ר' ינאי אמרי כל שהוא צריך לאמו שתקנחנו לאחר שיוצא ליציאותיו. ור' יוחנן אמר כל שהוא ניעור משנתו וקורא אימא, ואינו נרגע, עד שהיא באה אליו. תני רבי הושעיה קטן שאינו צריך לאמו חייב בסוכה, ויוצא בעירובה של אמו, דהיינו שאם אביו עירב עליו את התחום לצד אחד ואמו לצד השני, הוא נגרר אחרי אמו, אפי' שהוא גדול קצת שאינו צריך לאמו.

הלכה י

מתני' כל שבעה הימים (של סוכות) עושה אדם את סוכתו קבע ושם הוא עושה את כל צרכיו, ואת ביתו עראי, ואומרת המשנה שאם ירדו גשמים מאימתי מותר לפנות ולצאת מהסוכה? משתסרח משתקלקל המקפה הדייסה (זה דבר שמתקלקל מהר), ואומרת המשנה

מסכת פרק ב [ה"י - דף יב] סוכה

כדי שתסרח. לא סוף דבר מקפת גריסין, אלא אפילו מקפה של כל דבר. תני כשם שמפנין מפני הגשמים, כך מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה, רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה, חד תלמיד מן דרבי מנא הורי לחד מן קריביי דנשייא - יצא אין מטריחין עליו שיחזור, ולא שמיע רבן גמליאל נכנס ויוצא כל הלילה, רבי ליעזר נכנס ויוצא כל הלילה.

הדרן עלך פרק הישן

כל הלילה, וכן רבי ליעזר אומר כדברי ר"ג שנכנס ויוצא כל הלילה. ואומרת הגמ' חד תלמיד מן תלמידי דרבי מנא הורי לחד מן קריביי דנשייא לאחד מקרובי הנשיא שאם הוא יצא בלילה מחמת הגשמים, שאין מטריחין עליו שיחזור בלילה לסוכה, ואותו תלמיד הורה כך, היות ולא שמיע ליה (הוא לא סובר) את דברי רבן גמליאל שאמר שנכנס ויוצא כל הלילה, וכן רבי ליעזר אומר שנכנס ויוצא כל הלילה.

הדרן עלך בלי נדר פרק הישן

דייסה, משערים כדי שתסרח המקפה אילו היה לו מקפה (כיון שקילקול המקפה הוא לא הסיבה לצאת מהסוכה, אלא זה סימן לריבוי הגשמים). וכן לא סוף דבר לאו דוקא מקפת דייסת גריסין, אלא אפילו מקפה של כל דבר, אילו זה היה מתקלקל, הוא יכול לצאת מהסוכה. תני כשם שמפנין ויוצאים מהסוכה מפני הגשמים, כך יוצאים מהסוכה מפני השרב ומפני היתושין. רבן גמליאל אומר שאם ירד גשם, ועלה לביתו ופסקו הגשמים, א"כ הוא חוזר ונכנס לסוכה, וכשיחזור וירד גשם הוא יוצא מהסוכה, ואפי'

פרק ג

הלכה א

מתני' לולב הגזול והיבש פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת פסול. נקטם ראשו ונפרצו עליו פסול, נפרדו עליו כשר, רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה. ציני הר הברזל כשירות. כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר. **גמ'** לולב הגזול וכו': תני רבי חייה [ויקרא כג] וּלְקַחְתֶּם לָכֶם - משלכם ולא הגזול, אמר ר' לוי זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה? לאחר שכיבד את השלטון תמחוי אחד, ונמצא משלו, אמרו אי לו לזה שנעשה סניגורו - קטיגורו. **של אשירה** ושל עיר הנדחת פסול: שופר של ע"ז ושל עיר הנדחת, ר' לעזר אמר כשר, תני רבי חייה כשר, תני רבי הושעיה פסול, הכל מודין בלולב שהוא פסול, מה בין שופר ומה בין לולב? אמר ר' יוסה בלולב כתיב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם

בין שזה נלמד מהסברא, שהרי זה שהוא נוטל לולב גזול למה הוא דומה? לאחר שכיבד את השלטון בתמחוי בתבשיל אחד ונמצא שהתבשיל הוא היה משלו משל המלך (והוא גבבו) והרי אמרו עליו אי לו לזה שנעשה סניגורו – קטיגורו, וכן מי שעושה מצוה בדבר הגזול, נמצא שהמצוה שאמורה להיות סניגורו, תקטרג עליו, ולכך זה פסול.

של אשירה ושל עיר הנדחת פסול: אומרת הגמ' שופר של ע"ז או של עיר הנדחת ר' לעזר אמר כשר, וכן תני רבי חייה כשר, אבל תני רבי הושעיה פסול; ואומרת הגמ' שהכל מודין בלולב של ע"ז או של עיר הנדחת שהוא פסול, שואלת הגמ' מה החילוק בין שופר שר"א מכשיר ומה בין לולב שלכו"ע זה פסול? מתרצת הגמ' אמר ר' יוסה כיון שבלולב כתיב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם

הלכה א

מתני' לולב הגזול והיבש פסול, של אשירה אילן שנטעו אותו לשם ע"ז, ושל עיר הנדחת (עיר שרוב תושביה עבדו ע"ז), שממונם אסור בהנאה פסול. נקטם נחתך ראשו של העלה העליון של הלולב, או אם הלולב גדל הרבה עד שנפרצו נפתחו עליו יותר מדאי פסול, אבל אם רק נפרדו נפתחו עליו קצת כשר, ורבי יהודה אומר יאגדנו את העלים מלמעלה. ציני הר הברזל היינו לולב קשה שעליו קצרים כשירות. כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר, הגמ' תבאר מה כוונת המשנה.

גמ' לולב הגזול וכו': תני רבי חייה מהדיכן יודעים שלולב גזול פסול? כיון שכתוב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם היינו משלכם ולא את הגזול, אמר ר' לוי שלא צריך לזה פסוק,

מסכת פרק ג [ה"א - דף יב] סוכה

משלכם - לא משל איסור הנייה, ברם הכא [במדבר כט] יום תרועה יהיה לכם מכל מקום, אמר ר' לעזר תמן בגופו הוא יוצא, ברם הכא בקולו הוא יוצא, ויש קול אסור בהנייה?! מה פליגין בשגזלו משופה, אבל אם גזלו ושיפהו דמים הוא חייב לו. גזל לולב מיכן והדם מיכן וערבה מיכן ואגדן, נישמעניה מן הדא סוכה גזולת; אית תנאי כשירה, אית תנאי פסולה, רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי מאן דאמר כשירה בשגזל קרקע, מאן דאמר פסולה בשגזל פסל, ואיפשר שלא יקשר? במיישב מלמעלן, רבנן דקסרין בשם רבי יוחנן בין

לשינוי והוא ייצא ידי חובתו בלולב הזה, או לא? אומרת הגמ' נישמעניה מן הדא שיכולים להוכיח ממה ששינוי סוכה גזולה; אית תנאי פסולה, ואית תנאי כשירה, ואית תנאי פסולה, ואמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי שאין מחלוקת בין הברייתות, אלא מאן דאמר כשירה מדובר בשגזל קרקע מחבירו ובנה על זה את הסוכה, והיות קרקע לא נגזלת, לכך הסוכה כשרה, ומאן דאמר פסולה, מדובר בשגזל פסל (ענפי אילן) וסיכך בזה את סוכתו, וא"כ אומרת הגמ' וכי איפשר שהוא סיכך בענפים האלו את סוכתו ולא יקשר? אלא ודאי מדובר שהוא קשר את הענפים, ואפי"ה הסוכה פסולה, וא"כ מוכח שזה לא נקרא שהוא עשה שינוי בסכך, וא"כ גם לענייננו, אגידת הלולב זה לא נקרא שינוי, חזרת הגמ' ואומרת שאין מכאן הוכחה, כיון שיתכן שמדובר במיישב ומניח את הסכך מלמעלן מעל הסוכה, בלי שהוא קשר את הענפים, ולכך הסוכה פסולה, אבל אם הוא יקשור את הענפים, וכן לענייננו אם הוא יאגוד את הלולב, יש להסתפק האם זה שינוי או לא. ואומרת הגמ' שרבנן דקסרין חכמי קיסריה בשם רבי יוחנן אמרו, שבין

היינו משלכם, ולכך לא יכולים לקחת משל איסור הנייה, כיון שדבר שאסור בהנאה אין לו בעלים, אבל ברם הכא לעניין שופר, הרי כתוב יום תרועה יהיה לכם, היינו מכל מקום, שהתורה מדברת לעניין עם ישראל שישמעו שופר בר"ה (שהרי לא שייך גזל או קניין בקול השופר), ואמר ר' לעזר שיש עוד הבדל, שהרי תמן בלולב בגופו של הלולב הוא יוצא שצריך ליטול את גוף הלולב עצמו, ברם הכא אבל כאן לעניין השופר הרי בקולו הוא יוצא, וכי יש קול אסור בהנייה? ולכך ר"א אומר שיכולים לשמוע תקיעות משופר של ע"ז. ואומרת הגמ' שכמו שר' חייה ור' הושעיה נחלקו לעניין שופר של ע"ז, הם נחלקו ג"כ לעניין שופר גזול, ואומרת הגמ' מה פליגין היכן המחלוקת? דוקא בשגזלו את השופר כשהוא כבר משופה (משויף), אבל אם גזלו את השופר לפני העיבוד והגנב שיפהו, א"כ הגנב קנה את השופר בשינוי, ורק דמים הוא חייב לו, וא"כ לכר"ע הוא ייצא ידי חובתו בשופר הזה. שואלת הגמ' מה הדין אם אחד גזל לולב מיכן והדס מיכן וערבה מיכן (אפי' אם שלשתן היו של אדם אחד, אלא שהוא גנב אותם כשהיו מופרדים) ואגדן, האם זה נחשב

זה ובין זה פסולה, איזו היא גזולה פסולה? כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חברו שלא מדעתו, כהדא גמליאל זוגא עבד ליה מטלא גו שוקא, עבר ר"ש בן לקיש אמר ליה מאן שרא לך.

יבש פסול: רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי היבש פסול, על שם [תהילים קטו] לא המתיים יהללו יה, תני בשם ר' יודה היבש עצמו כשר, אמר להן ר' יהודה והלא בכרכי הים מורישין לולביהן לבניהן, אמרו לו אין למדין משעת הדוחק. בעון קומי רבי אבינא יבשה ציציתו מהו, מה בינו לקטום? אמר לון זה הדור וזה אינו הדור. **נפרצו** עליו פסול: רבי מלוך בשם רבי יהושע בן לוי נחלק המתאים כמי שנפרצו העלין.

(כדברי ת"ק), אלא גם לולב היבש עצמו כשר, ואמר להן ר' יהודה והלא בכרכי (בא"י) הים שלא גודל שם דקלים, מורישין את לולביהן לבניהן, אמרו לו חכמים שאין למדין משעת הדוחק, ואומנם הלולב היבש פסול, אבל נוטלים אותו כדי שלא ישכח תורת ד' מינים. שואלת הגמ' בעון קומי שאלו את רבי אבינא אם יבשה ציציתו העלים של הלולב מהו, האם זה כשר, וכל מה שלמדנו שלולב היבש זה הולך כלפי שדרת הלולב, או שגם אם העלים התייבשו זה פסול, כיון שאם לא נאמר כך, יש לשאול מה בינו ללולב הקטום שהוא פסול? אמר לון שאם העלים התייבשו הלולב כשר, ויש הבדל בין לולב שעליו התייבשו שהוא כשר, כיון שזה לולב שעליו התייבשו, הוא הדור ויפה, וזה לולב שנקטם ראשו אינו הדור, ולכך הוא פסול.

נפרצו עליו פסול: אומרת הגמ' רבי מלוך בשם רבי יהושע בן לוי אומר שאם נחלק המתאים אם כל העלים של הלולב שהם כתאומים נחלקו לשתיים, א"כ זה כמי שנפרצו העלין והלולב פסול.

זה ובין זה (בין אם הוא גזל סכך וסיכך בזה, ובין אם הוא גזל קרקע ובנה שם את סוכתו) פסולה, ויותר מזה איזו היא סוכה גזולה שהיא פסולה? אפי' כל שהוא נכנס בתוך סוכתו של חברו שלא מדעתו, כיון ששואל שלא מדעת הרי הוא כגזול (והגם שבאופן רגיל אנחנו אומרים "ניחא ליה לאיניש דתייעביד מצוה בממוניה" ולכך מותר להשתמש בתפילין של חברו שלא מדעתו, אבל לענין סוכה זה שונה, היות ואדם לא מעוניין שיכנסו לביתו שלא מדעתו), וזה כהדא כאתו מעשה שהיה בגמליאל זוגא (הספר) שעבד ליה מטלא גו שוקא שבנה לו סוכה בשוק, וכשעבר ר"ש בן לקיש וראה את זה, אמר ליה מאן שרא לך מי התיר לך לעשות סוכה בשוק, והרי אתה גזול את הרבים, וא"כ מוכח מכאן שהבונה סוכה בקרקע שאינה שלו, שזה פסול.

יבש פסול: רבי אבין בשם רבי יודה בר פזי אומר שלולב היבש פסול, על שם שנאמר לא המתיים יהללו יה, והיבש הוא כמת. תני בשם ר' יודה שלא רק לולב הכמוש כשר

מסכת פרק ג [ה"א - דף יב] סוכה

רבי יהודה אומר **יאגדנו מלמעלה**: **פפת תמרים**, ר' **טרפון** אומר **פפות תמרים**, ר' **עקיבה** אומר **פפת תמרים כשמן**, ר' **יודה** אומר אם **נפרד יאגדנו**.

ציני **הר הברזל כשירות**: **אלו** **הן ציני** **הר הברזל** **שהן כשירות**, **כל שראשה של זה מגיע לצד עיקרה של זו**. **תני חרות פסולה**, **דומה לחרות כשר**.

כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר: **רבי שמעון** **בר אבא בשם ר' יוחנן כיני מתניתא וכדי לנענע בו כשר**. **תני הדס וערבה ג' ולולב ארבעה**, **תני פאמת חמשה דברי רבי טרפון**, **וחכ"א באמת ששה**, **על דעתיה דר' טרפון פושכין רברבין**, **על דעתיה דרבנן פושכין דקיקין**, ר' **יונה ור"ש בן לקיש בשם רבי יודה נשייא לולב טפח**, **רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי אזור טפח**, ר' **זעירה בעי לולב טפח אזור טפח?**

בו כשר, וזה כמו **שתני** **ששנינו** **בברייתא הדס וערבה צריכים להיות ג' טפחים**, **ולולב ארבעה טפחים**. **תני** **שמודדים את הטפחים של הד' מינים פאמה בת חמשה טפחים**, **דהיינו שמחלקים את האמה רק לחמשה טפחים** (ולא לששה טפחים כאמה רגילה) **דברי רבי טרפון**, **וחכ"א שמודדים את הטפחים באמה רגילה**, **דהיינו באמה בת ששה טפחים**, **ומבארת הגמ' שעל דעתיה (לשיטתו) דר' טרפון מודדים בפושכין רברבין בטפחים גדולים**, **ועל דעתיה דרבנן מודדים בפושכין דקיקין בטפחים קטנים (רגילים)**. ר' **יונה ור"ש בן לקיש בשם רבי יודה נשייא** אומר **שהשיעור של לולב הוא טפח**, **ורבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי** אומר **שהשיעור של אזור לטהרת המצורע הוא טפח**, **שואלת הגמ' ר' זעירה בעי האם ריב"ל אמר שגם לולב טפח וגם אזור טפח**, או **שריב"ל נחלק על ר' יהודה נשיאה וריב"ל סובר שרק אזור טפח**, אבל **בלולב לא אמרו את השיעור הזה?**

רבי יהודה אומר יאגדנו מלמעלה: אומרת **הגמ' שהיות וכתוב פפת תמרים מכאן ר' טרפון אומר שזה מלשון פפות תמרים**, ומכאן שצריך שעלי הלולב יהיו כפותים וצמודים ללולב, ר' **עקיבה אומר פפת תמרים זה כשמן** וא"כ לא יכולים ללמוד מכאן שעלי הלולב יהיו כפותים, ר' **יודה אומר שאם נפרדו עלי הלולב – יאגדנו**, כיון שזה מלשון שצריך לכפות ולקשור את העלים.

ציני הר הברזל כשירות: אומרת **הגמ' אלו הן ציני הר הברזל שהן כשירות**, **כל שראש העלה של זה (של התחתון) מגיע לצד עיקר העלה של זו (של העליון)**. **תני אם הלולב נהיה חרות קשה פסולה**, אבל אם הוא רק התקשה קצת, והוא **דומה לחרות כשר**.

כל לולב שיש בו ג' טפחים כדי לנענע בו כשר: **רבי שמעון בר אבא בשם ר' יוחנן אומר כיני מתניתא** כוונת המשנה לומר שיש ללולב ג' טפחים ועוד טפח **כדי לנענע**

אמר ר' יוסי קיימה ר' סימון - ר' חנינא ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי לולב טפח, אזוב טפח, שופר טפח, שיליית טפח, ויש אומרים אף דופן שלישית טפח. ר' זעירא בעי לולב טפח מלבד שיזרה, אזוב טפח חוץ מגבעולין, ר' יוסה רבי מבי בשם רב, רבי חנינא רבי פרנך רב מתנה יוסי בר מנשיא בשם רב, לולב טפח מלבד שיזרה, אזוב טפח חוץ מגבעולין.

הלכה ב

מתני' הדס הגזול והיבש פסול. של אשירה ושל עיר הנדחת פסול. נקטם ראשו, נפרצו עליו, או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול, ואם מיעטן כשר, ואין ממעטין ביום טוב.

גמ' כתיב [ויקרא כג] וַעֲנַף עֵץ עָבַת - שענפיו חופין את רובו, ועולה כמין קליעה,

יוסה ורבי טבי אמרו בשם רב, ורבי חנינא ורבי פרנך ורב מתנה ור' יוסי בר מנשיא אמרו בשם רב, שעלי הלולב צריכים להיות טפח מלבד שיזרה חוץ מהשדרה, וכן הענפי האזוב צריכים להיות טפח חוץ מגבעולין מהקנה.

הלכה ב

מתני' הדס הגזול והיבש פסול, של אשירה ושל עיר הנדחת פסול, נקטם ראשו או נפרצו עליו או שהיו ענביו (בהדס גודל כמין ענבים) מרובות מעליו פסול, אבל ואם מיעטן כשר, ואין ממעטין ביום טוב כיון שזה דומה לתיקון כלי.

גמ' אומרת הגמ' מהיכן יודעים שצריך ליטול הדס בסוכות? כיון שכתוב וּלְקַחְתֶּם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן וַעֲנַף עֵץ עָבַת היינו עץ שענפיו שהעלים חופין את רובו, ועולה כמין קליעה,

מתרצת הגמ' אמר ר' יוסי שקיימה ר' סימון שר' סימון העמיד שריב"ל סובר שגם בלולב משערים בטפח, שהרי ר' חנינא אמר בשם ר' סימון בשם רבי יהושע בן לוי שמשערים את הלולב בטפח, וכן אזוב צריך להיות טפח, וכן שופר צריך להיות טפח, וכן שיליית שיעורה בטפח (דהיינו אם יצא איזה הפרשה מאשה, ומסתפקים האם זה שליא וזה יטמא בטומאת לידה או לא, אז אם הוא פחות מטפח ודאי שזה אינו שליא), ויש אומרים שאף דופן שלישית שיעורה בטפח, ומה שר' חנינא עצמו לא מנה את הדופן השלישית, זה מפני שהוא סובר שהדופן השלישית הוא רק מדרבנן כדלעיל, והוא מנה רק דברים שמן התורה צריך לעשותן טפח. ואומרת הגמ' שר' זעירא בעי אמר שעלי הלולב צריכים להיות טפח מלבד שיזרה חוץ מהשדרה, וכן הענפי האזוב צריכים להיות טפח חוץ מגבעולין מהקנה, וכן ר'

ואיזה זה - זה הדס, אין תימר זרגונה - עולה כמין קליעה ואין ענפיו חופין את רובו, אין תימר זיתא - ענפיו חופות את רובו ואינו עולה כמין קליעה, ואיזה זה - זה הדס.

או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול: חייה בר אדא בשם ר"ש בן לקיש במשחירות שנו, למה משם שאינן דומות לעצו או משם שנגמר פריו, מה נפק מן ביניהון היה דרכו לגדל ירוקים, אין תימר משם שאינן דומות לעצו, הרי אינן דומות לעצו?! הוי לא מעמא די - לא משם שנגמר פריו.

הלכה ג

מתני' ערבה גזולה ויבישה פסולה. של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה. נקטם ראשה, נפרצו עליה, והצפצפה פסולה. כמושה, ושנשרו מקצת עליה, ושל בעל כשירה.

לגדל ענבים ירוקים, או אין תימר שהטעם שכאשר ענבי ההדס שחורים שזה פסול משם שאינן דומות לעצו, א"כ ההדס הזה יהיה כשר, שהרי וכי הענבים האלו אינן דומות לעצו?! והיות והם בצבע ההדס, לכך ההדס הזה צריך להיות כשר, אבל היות והמשנה לא חילקה, אלא המשנה אמרה באופן מוחלט שכאשר הענבים מרובים שההדס פסול, א"כ הוי ע"כ לא טעמא די אין הטעם שכאשר הענבים שחורים שזה פסול, אלא משם שנגמר פריו, ובהדס שדרכו לגדל ענבים ירוקים, זה ג"כ פוסל.

הלכה ג

מתני' ערבה גזולה ויבישה פסולה, של אשירה ושל עיר הנדחת פסולה, נקטם ראשה או נפרצו עליה, והצפצפה (הוא דומה במקצת לערבה, אך אינו ערבה) פסולה. אבל ערבה כמושה, או שנשרו רק מקצת עליה, וכן ערבה של בעל שגודלת בשדה כשירה.

ואיזה זה - זה הדס, שהרי אין תימר שזה זרגונה (מין אילן), לא יתכן, כיון שאומנם הוא עולה כמין קליעה העלים שלו משולשים, אבל ואין ענפיו חופין את רובו, ואין תימר שזה הולך לעניין זיתא (ענף הזית) ג"כ לא יתכן, שהרי אומנם ענפיו חופות את רובו אבל ואינו עולה כמין קליעה, ולכך ע"כ איזה זה - זה הדס.

או שהיו ענביו מרובות מעליו פסול: חייה בר אדא בשם ר"ש בן לקיש אומר שבמשחירות שנו שהמשנה מדברת דוקא כשענבי ההדס היו שחורים, אבל אם הם ירוקים ההדס הזה כשר. שואלת הגמ' למה כשענבי ההדס שחורים זה פסול, האם משם שאינן דומות לעצו וא"כ זה לא הדר, או משם שאם ענבי ההדס שחורים זה סימן שנגמר פריו, והיות והתורה אמרה לקחת "ענף עץ עבת" ולא ענף שיש בו פרי? ואומרת הגמ' מה נפק מן ביניהון איזה חילוק יש בין הטעמים? אם היה דרכו של ההדס הזה

גמ' כתיב [ויקרא כג] **וְעֲרַבְי נָחַל** - אין לי אלא של נחל, של בעל ושל הרים מניין? תלמוד לומר **וְעֲרַבְי**, אבא שאול אומר **וְעֲרַבְי נָחַל** שתיים - ערבה ללולב, וערבה למקדש, אם כן למה נאמר **וְעֲרַבְי נָחַל**? פרט לצפצפה, איזו היא של צפצפה, העשויה כמין מגל. תני העשויה כמין מגל כשירה, כמין מסר פסולה, איזו היא ערבה פסולה - עלה עגול וקנה לבן. איזו היא ערבה כשירה - עלה ארוך וקנה אדום.

הלכה ד

מתני' ר' ישמעאל אומר שלשה הדסים ושתי ערבות לולב אחד ואתרוג אחד, ואפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום, רבי טרפון אומר אפילו שלשתן קטומין, ר' עקיבה אומר כשם שלולב אחד ואתרוג אחד, כך הדס אחד וערבה אחת.

לצד אחד) כשירה, אבל אם היא עשויה כמין מסר (שהשיניים פונות לשתי הצדדים) פסולה, ואיזו היא ערבה פסולה, כל שהעלה שלה עגול, והקנה לבן, ואיזו היא ערבה כשירה, כל שהעלה שלה ארוך ומשוק והקנה אדום.

הלכה ד

מתני' ר' ישמעאל אומר שלשית לולב צריך לקחת שלשה הדסים ושתי ערבות ולולב אחד ואתרוג אחד, ויכולים לקחת אפילו שני הדסים קטומים היינו הדסים שגדל בהם עוד הדסים קטנים (כדרך ההדסים) וקצצו אותם, אבל אם נקטם ראשו של ההדס, זה פסול כדלעיל, ואחד שאינו קטום (הגמ' תבאר מדוע מספיק הדס אחד שאינו קטום), רבי טרפון אומר שאפילו אם שלשתן קטומין זה כשר. ר' עקיבה אומר כשם שנוטלים לולב אחד ואתרוג אחד, כך נוטלים הדס אחד וערבה אחת.

גמ' כתיב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן **וְעֲרַבְי נָחַל**, וא"כ אין לי שיכולים ליטול ללולב אלא ערבות של שגדלו בנחל, אבל ערבות של בעל שגדלו בשדה או של הרים מניין שהם כשרים? תלמוד לומר **וְעֲרַבְי** בלשון רבים, לרבות את אלו, אבא שאול אומר שהיות וכתוב **וְעֲרַבְי נָחַל** בלשון רבים, מכאן שנוטלים שתי פעמים ערבות, אחת ערבה ללולב, ואחת ערבה למקדש, ומסובבים בה את המזבח, ומניחים אותה בצד המזבח, וממשיך ת"ק ואומר אם כן למה נאמר **וְעֲרַבְי נָחַל** שמשמע שלוקחים רק ערבה שגודלת בנחל? אלא זה פרט לצפצפה שהיא דומה לערבה אך היא אינה גודלת בנחל, מה שאין כן ערבה שדרכה לגדול בנחל, לכך היא כשרה גם כשהיא גדלה בהרים או בשדה. ואומרת הגמ' איזו היא של צפצפה? כל ששפתה עשויה כמין מגל דהיינו שבשפת העלה יש שיניים. תני עלי הערבה העשויה כמין מגל (שהשיניים פונות

מסכת פרק ג [ה"ד - דף יד] סוכה

גמ' ר' ישמעאל אומר ג' הדסים וכו': ר' ישמעאל דרש פרי עץ הדר אחד, פפת תמרים אחד, וענף עץ עבת שלשה, וערבי נחל שתיים. ושתי דליות אחת שאינה קטומה. ר' טרפון אומר אפילו שלשתן קטומין. ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אימי, כמה דרבי ישמעאל מרבה בהדס, ירבה בשאר כל המינין? א"ל מיסבור את סבר על דר' ישמעאל קטום הדר? והא תנינן ר"ט אומר אפי' שלשתן קטומין, לית בר נש אמר אפי' - אלא דהוא מודה על קדמיתא? רבי חגי בעא קומי רבי יוסה מה בא ר' טרפון להוסיף על דברי ר' ישמעאל? א"ל ר' ישמעאל לא סבר קטום הדור, ור' טרפון סבר קטום הדור.

בהדס הזה, דהיינו שר' ישמעאל מצריך ג' הדסים, זה לא נכון, אלא לשיטת ר' ישמעאל הדס קטום הוא פסול, וא"כ בעצם ר' ישמעאל מצריך ליטול רק הדס אחד (שהוא לא קטום), ומה שר' ישמעאל אומר שיטול עוד שני הדסים קטומים, זה רק להידור מצוה. חזר ר' בא בר ממל ושאל את ר' אימי והא תנינן ר"ט אומר שהוא יכול ליטול אפי' שלשתן קטומין, והרי לית בר נש אמר אפי' והרי לא אומרים 'אפילו' אלא רק במקרה דהוא מודה על קדמיתא שהוא מודה לקולא של ר' ישמעאל, אלא שר"ט בא להקל יותר, ולדבריק ר"ט מחמיר על ר' ישמעאל, שר' ישמעאל מחייב רק בהדס אחד, ור"ט מצריך ג' הדסים, וכן רבי חגי בעא קומי רבי יוסה מה? האם בא ר' טרפון להוסיף ולהחמיר על דברי ר' ישמעאל? א"ל ר' אימי שר"ט מיקל על דברי ר' ישמעאל, שר' ישמעאל לא סבר שהדס הקטום זה הדור ור' טרפון מקיל וסבר שהדס הקטום זה הדור ויוצאים בזה ידי חובה, ואומנם ר"ט מחמיר על ר' ישמעאל שר"ט מצריך ג' הדסים ור' ישמעאל מצריך רק הדס אחד, אבל לענין הדס הקטום ר"ט מקיל, שהרי הוא מכשירו. אומרת הגמ'

גמ' ר' ישמעאל אומר ג' הדסים וכו': מבארת הגמ' ר' ישמעאל דרש שהיות וכתוב פרי עץ הדר א"כ משמע שנוטלים אתרוג אחד, וכן היות וכתוב פפת תמרים חסר ו"ו, א"כ כאילו כתוב כאן 'פפת' דהיינו שנוטלים לולב אחד, וכשכתוב וענף עץ עבת משמע שלשה (ענף אחד, עץ אחד, עבת אחד), וכשכתוב וערבי נחל בלשון רבים, א"כ משמע שנוטלים שתיים. ואומר ר' ישמעאל שיכולים ליטול שתי דליות היינו הדסים שניטל מהם ענפי הדס שגדל בצידם (דליות זה מלשון ענפים), ועוד הדס אחת שאינה קטומה, ור' טרפון אומר שאפילו אם שלשתן קטומין זה כשר. שואלת הגמ' ר' בא בר ממל בעא קומי ר' אימי כמה דרבי ישמעאל מרבה בהדס שצריך שלשה הדסים היות וכשכתוב וענף עץ עבת משמע שלשה, א"כ שירבה אף בשאר כל המינין ויצטרכו ליטול ג' אתרוגים היות וכתוב פרי עץ הדר (פרי אחד, עץ אחד, הדר אחד), וכן שיצטרכו ליטול ב' לולבים היות וכתוב פפת תמרים בלשון רבים? א"ל ר' אימי מיסבור את סבר אתה מבין על דברי ר' ישמעאל שהדס קטום הוא הדר ויוצאים ידי חובה

ר' יסא כד סלק להכא - חמתון מבחרין הדסה, אמר למה בני מערבא מבחרין הדסה? ולא שמיע דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי [נחמיה ח] וְאֶשֶׁר יִשְׁמְעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל עֲרֵיהֶם וּגו', לא היא הדס ולא היא עין עבות? אלא הדס לסוכה, ועין עבות ללולב, ר' זעירה הוה תקע לה.

תני העושה לולב לעצמו - אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות לולב, לאחר - על עשיית לולב. כשהוא נוטלו מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב, נתפלל בו אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, ומברך עליו כל שעה שהוא נוטלו. כיצד מברכין על נר חנוכה? רב אמר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות נר חנוכה. הכל מודין ביו"ט הראשון שהוא אומר על נטילת לולב, מה פליגין בשאר כל הימים - ר' יוחנן אמר על נטילת לולב, ר'

וצונו לעשות לולב, ואם הוא קושר לולב לאחר, הוא מברך על עשיית לולב. כשהוא נוטלו בסוכות לצאת ידי חובתו, מהו אומר? ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב, וכשהוא נוטלו להתפלל בו לומר את ההלל, ולנענע את הנענועים אומר ברוך שהחיינו וקימנו והגיענו לזמן הזה, ומברך עליו כל שעה (בכל יום) שהוא נוטלו, כיון שכל יום ויום זה מצווה נפרדת. ואומרת הגמ' כיצד מברכין על נר חנוכה? רב אמר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות נר חנוכה. ואומרת הגמ' שהכל (בין ר' יוחנן ובין ריב"ל שנחלקו להלן) מודין שביו"ט הראשון של סוכות (שנטילת הלולב הוא מן התורה) שהוא אומר בברכה על נטילת לולב, מה פליגין והיכן הם נחלקו? כשהוא נוטל את הלולב בשאר כל הימים, שר' יוחנן אמר שהוא ג"כ מברך על נטילת לולב, אבל ר'

שכאשר ר' יסא כד סלק להכא עלה לא"י חמתון ראה שבני א"י מבחרין הדסה בוחרים דוקא הדסים שאינם קטומים, אז שאל ר' יסא ואמר למה בני מערבא מבחרין הדסה שאינם קטומים? ואומרת הגמ' שר' יסא הקשה על בני א"י, מפני שלא שמיע ליה מה דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי על הפסוק וְאֶשֶׁר יִשְׁמְעוּ וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּכָל עֲרֵיהֶם וּבִירוּשָׁלַם לֵאמֹר צֵאוּ הָהָר וְהָבִיאוּ וְעָלִי הָדָס וְעָלִי עֵץ עֵבֶת לַעֲשֹׂת סֶכֶת פְּתוּבָה, וא"כ אומר ר' סימון בשם ריב"ל מדוע מוזכר בפסוק פעמיים הדס, וכי לא היא הדס ולא היא עין עבות? אלא הדס שאינו עבות יביאו לסכך בזה את הסוכה, ועין עבות יביאו ללולב, ולכך בני א"י הקפידו על הדס המשולש, ושהוא לא יהיה קטום, ואומרת הגמ' שר' זעירה הוה תקע לה קבע את זה להלכה, שצריך ליטול דוקא הדס שאינו קטום. **תני** העושה הקושר לולב לעצמו לפני סוכות אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו

מסכת פרק ג [ה"ד - דף יד] סוכה

יהושע בן לוי אמר על מצות זקנים, מה אמר רב כלולב? מה אם חנוכה שהיא מדבריהן הוא אומר על מצות נר חנוכה, לולב שהוא דבר תורה לא כל שכן, מה אמר רבי יהושע בן לוי בחנוכה? מה אם לולב שהיא דבר תורה אומר על מצות זקנים, חנוכה שהיא מדבריהן לא כל שכן, לא צורכא דילא מה אמר ר' יוחנן בחנוכה. חייה בריה דרב מברך על כל פעם ופעם, רב חונה לא מברך אלא פעם אחת בלבד, רבי חונה בשם רב יוסף טעמיה דרב חונה דמאי מדבריהן, ושאר כל הימים מדבריהן - מה דמאי אין מברכין עליו, אף שאר כל הימים אין מברכין עליו.

כיון שהם דברים פשוטים, אלא יש לשאול **מה אמר ר' יוחנן בחנוכה** האם על מצות זקנים כיון שעיקרה מדברי סופרים, או שגם בזה מברכים אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות נר חנוכה, כיון שהקב"ה ציווה אותנו לשמוע בקול דברי החכמים שאמרו להדליק נר חנוכה, והגמ' לא פושטת את הספק.

חייה בריה דרב אומר שמברך על הלולב **בכל פעם ופעם** (היינו בכל יום ויום) כשהוא נוטל את הלולב, כיון שכל יום ויום זה מצווה נפרדת, אבל **רב חונה** אומר **שלא מברך על הלולב אלא פעם אחת** ביו"ט בלבד, אבל על נטילת הלולב בחול המועד לא מברכים, היות וזה רק מדרבנן, ואומר **רבי חונה בשם רב יוסף (טעמיה דרב חונה)**, כנראה צריך למחוק את המילים האלו) שהטעם שלא מברכים על הלולב בחול המועד, כיון שהרי הפרשת התרו"מ מדמאי זה **מדבריהן**, ונטילת הלולב בשאר כל הימים זה **מדבריהן**, וא"כ מה על הפרשת תרו"מ מדמאי אין מברכין עליו, אף על נטילת הלולב בשאר כל הימים אין מברכין עליו.

יהושע בן לוי אמר שהוא מברך על מצות זקנים, כיון שנטילת הלולב בחול המועד הוא מדרבנן, ולכך הוא לא יכול לומר 'וצונו על נטילת לולב'. שואלת הגמ' **ומה אמר רב כלולב** בשאר הימים, האם על נטילת לולב כדברי ר' יוחנן או על מצות זקנים כדברי ריב"ז? אומרת הגמ' שודאי שהוא מברך על נטילת לולב, שהרי **ומה אמר בחנוכה** שעיקר מצות חנוכה היא **מדבריהן** אפי"ה רב אומר שהוא אומר על מצות נר חנוכה, לעניין לולב שעיקר מצות לולב הוא מדבר תורה לא כל שכן שגם בחול המועד שיברך על מצות לולב. שואלת הגמ' **מה אמר רבי יהושע בן לוי בחנוכה** האם מברכים על מצות זקנים או על נר חנוכה? אומרת הגמ' שודאי שהוא מברך על מצות זקנים, שהרי **ומה אמר על לולב** שהיא עיקרה מדבר תורה אפי"ה ריב"ל אומר שמברכים על מצות זקנים, הדלקת נר חנוכה שהיא מדבריהן - לא כל שכן שיברכו על מצות זקנים? ואומרת הגמ' **שלא צורכא די** שלא היינו צריכים לשאול את השאלות ששאלנו

הלכה ה

מתני' אתרוג הגזול והיבש פסול, של אשירה ושל עיר הנדחת פסול, של ערלה פסול, של תרומה טמאה פסול, ושל טהורה לא יטול, ואם נטל כשר. ושל דמאי בית שמאי פוסלין ובית הלל מכשירין. ושל מעשר שני בירושלם לא יטול, ואם נטל כשר.

גמ' כתיב [ויקרא כג] פְּרִי עֵץ הָדָר, עֵץ שִׁפְרִיו הָדָר וְעֵצוֹ הָדָר אֵיזָה זֶה - זֶה אֶתְרוֹג, אֵין תִּימֹר רִימוֹנָא - פְּרִיו הָדָר וְאֵין עֵצוֹ הָדָר, אֵין תִּימֹר חֲרוּבָה - עֵצוֹ הָדָר וְאֵין פְּרִיו הָדָר, אֵיזָה זֶה אֶתְרוֹג. 'הָדָר' אָמַר ר' לִוי שֶׁהוּא דַּר בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנָה לְחִבְרֵתָהּ. אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא תִירְגַּם עֲקִילָס 'הָדָר' הִידוּר - אֵילָן שֶׁהוּא גִדֵּל עַל פְּנֵי הַמַּיִם, תְּנִי רִשְׁבִּי וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, עֵץ

הלכה ה

מתני' אתרוג הגזול והיבש פסול, של אשירה ושל עיר הנדחת פסול, של ערלה פסול, וכן של תרומה טמאה פסול, היות ולא יכולים לאוכלו, לכך זה לא נקרא 'לכם', ואתרוג של תרומה טהורה לכתחילה לא יטול, כיון שע"י הנטילה האתרוג מתקלקל במשמוש הידים, ואם נטל כשר כיון שזה ראוי לאכילה לכהנים. ושל דמאי (אתרוג שנקנה מע"ה ולא חזרו והפרישו מזה תרומה) בית שמאי פוסלין כיון שזה כטבל מדרבנן, ובית הלל מכשירין, כיון שכל הדין שצריך לחזור ולהפריש מהדמאי זה רק חומרא דרבנן. ואתרוג של מעשר שני בירושלם לכתחילה לא יטול כיון שע"י הנטילה האתרוג מתקלקל (ע"י משמוש הידים), ואם נטל כשר, כיון שזה ראוי לאכילה (אבל חוץ לירושלים לא יוצאים ידי חובה במעשר שני, היות וזה לא ראוי לאכילה).

גמ' אומרת הגמ' מהיכן יודעים שצריך ליטול אתרוג, כיון שכתיב וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, דהיינו שצריך ליטול פרי מעץ שגם פריו הדר (יפה) וגם עצו הדר (יפה), ואיזה זה? זה אתרוג, שהרי אֵין תִּימֹר שֶׁזֶה מִתִּיחַס לְרִימוֹנָא, לא יתכן, שהרי אומנם פריו הדר אבל וְאֵין עֵצוֹ הָדָר, שהרי הוא משיר את העלים בחורף, וְאֵין תִּימֹר שֶׁזֶה מִתִּיחַס לְחֲרוּבָה לא יתכן, כיון שאומנם עצו הדר, אבל וְאֵין פְּרִיו הָדָר, וא"כ איזה זה שגם עצו יפה וגם פריו יפה? זה אתרוג. 'הָדָר' אָמַר ר' לִוי שֶׁזֶה מִלְשׁוֹן דִּירָה, דהיינו שֶׁהוּא דַּר בְּאֵילָנוֹ מִשְׁנָה לְחִבְרֵתָהּ. אָמַר רַבִּי תַנְחוּמָא שֶׁתִּירְגַּם עֲקִילָס (אין זה אונקלוס) 'הָדָר' הִינּוּ הִידוּר (מים ביוונית), ומכאן שלוקחים פרי מאילן שהוא גדל על פני המים, ולא מספיק לו מי הגשמים כשאר האילנות. וכן תני רשבי היות וכתוב וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר, מכאן שנוטלים פרי מעץ

מסכת פרק ג [ה"ו - דף טו] סוכה

שפריו הדר ועצו הדר, טעם פריו כטעם עצו, טעם עצו כטעם פריו, פריו דומה לעצו, עצו דומה לפריו, ואיזה זה - זה אתרוג.

ושל דמאי וכו': רבי יעקב דרומיאי בעי מתניתא דלא כבית שמאי, דתנינן ושל דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין, ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר.

הלכה ו

מתני' עלתה חזוית על רובו, ניטלה פיטמתו, ניקב נקלף נסדק, חסר כל שהוא פסול. עלתה חזוית על מיעוטו, ניטל עוקצו, ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. אתרוג הכושי פסול. הירוק ככרתן ר"מ מכשיר, ור' יהודה פוסל.

גמ' רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל כל הפסולין אינן פוסלין אלא ביום טוב הראשון בלבד. עלתה חזוית על רובו: תמן אמרין, ורובו מצד אחד,

ניטלה פיטמתו, או ניקב עד לגרעינים, או נקלף, או נסדק, או חסר כל שהוא פסול. אבל אם עלתה חזוית על מיעוטו, או ניטל עוקצו (שבו הוא תלוי על העץ), או ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. אתרוג הכושי (שחור) פסול. ואתרוג שהוא ירוק ככרתן ר"מ מכשיר, ור' יהודה פוסל כיון שהוא לא 'הדר'.

גמ' רבי יצחק בר נחמן בשם שמואל אומר שכל הפסולין הכתובים כאן במשנה, אינן פוסלין אלא ביום טוב הראשון בלבד, כיון שרק ביו"ט הראשון יש את הפסול של 'הדר', אבל בחול המועד יכולים ליטול את האתרוגים שיש בהם את הפסולים האלו.

עלתה חזוית על רובו: אומרת הגמ' שתמן בבבל אמרין, ורובו שאמרו שהחזוית פוסלת בו, ועל מיעוטו זה כשר, מדובר שכל החזוית נמצאת רק מצד אחד, אבל כשהחזוית

שפריו הדר ועצו הדר, וכן צריך שיהיה טעם פריו כטעם עצו וטעם עצו כטעם פריו, ושיהיה פריו דומה לעצו בהדרו, ועצו דומה לפריו בטעמו, ואיזה זה - זה אתרוג.

ושל דמאי וכו': רבי יעקב דרומיאי - שהגיע מדרום א"י (או שהיה גר ברומי - עיר הסמוכה לכפר חנניה), בעי אמר שמתניתא (במסכת עירובין) שאומרת שיכולים לערב בדמאי, זה דלא כבית שמאי, דתנינן ואתרוג של דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין, וא"כ כמו שלענין אתרוג דמאי ב"ש פוסלים כיון שמדרבנן זה כטבל, כך גם לענין העירוב לא יכולים לערב בדמאי. ושל מעשר שני בירושלים לא יטול ואם נטל כשר.

הלכה ו

מתני' עלתה חזוית קרום על רובו, או

חוטמו כרובו לפסול. ניטלה פיטמתו: תמן אמרין שושנתו, ור' יצחק בר חקולא אמר פיקא. ניקב: ניקב ולא פילש מבפנים כשר, כהיא דתנינן תמן ניטל עוקצו ניקב ולא חסר כל שהוא כשר. אתרוג הכושי פסול: הבא מן הכושי כשר.

הירוק ככרתן וכו': רבי זעירא בעא קומי רבי אימי כהן כרתנינו, או דדמי להן כרתנינו? אמר להן כהן כרתנינו. איזהו ירקרק שבירוקים - ר' לעזר אומר כשעוה וכשושנת קרמל, סומכוס אמר ככנפי טווס, איזהו אדמדמ שבאדומים - זה זהורית עמוקה, וכא הוא אמר הכין? אמר ר' פינחס שנייא היא תמן דכתיב יִרְקָק.

האם **כהן כרתנינו** האם דוקא כשהוא דומה ממש לכרתי, רק אז הוא פסול, או אפי' **דדמי להן כרתנינו** אפי' אם הוא ירוק קצת שדומה לכרתי, הוא כבר פסול? **אמר להן** שהאתרוג פסול דוקא **כהן כרתנינו** כשהוא ירוק ככרתי עצמו. שואלת הגמ' והרי למדנו בברייתא על הפסוק "וְהָיָה הַנֶּגַע יִרְקָק או אֲדַמְדָּם" **איזהו ירקרק שבירוקים?** ר' לעזר אומר כל שהוא **כשעוה** או **כשושנת הקרמל** (שושנה הגודלת בכרמל) שהיא חום צהוב, **סומכוס אמר** כל שהוא **ככנפי הטווס**, ואומרת הברייתא **איזהו אדמדמ שבאדומים?** זה **זהורית עמוקה** שושנה שמראה האדמימות שלה עמוק (ורוד), בכל אופן הברייתא אומרת שהירוק אינו ירוק חזק, **ובאן הוא** ר' אימי **אמר הכין** שהירוק נקרא ירוק דוקא כשהוא ככרתי? מתרצת הגמ' **אמר ר' פינחס שנייא היא תמן** שלענין הצרעת זה שונה, כיון **דכתיב יִרְקָק** לכך הכוונה היא לירוק חלש, אבל כשכתוב 'ירוק' היינו ירוק חזק שהוא ככרתי.

מפוזרת על האתרוג בשתים או שלשה מקומות, אפי' שבסך הכל החזוית לא נמצאת על רובו של האתרוג זה פסול, כיון שזה נראה כמנומר. וכן אם החזוית נמצאת על **חוטמו** הרי זה **כרובו לפסול**.

ניטלה פיטמתו: אומרת הגמ' **שתמן** בבבל **אמרין** שהיינו **שושנתו**, אבל **ור' יצחק בר חקולא אמר פיקא** שדוקא אם ניטל הפיטם עצמו, זה פסול, אבל אם ניטל רק השושנה הנמצאת על הפיטם, זה כשר.

ניקב: אומרת הגמ' שכל מה שהמשנה פוסלת זה דוקא כשניקב נקב מפולש עד למקום הגרעינים, אבל אם הוא **ניקב ולא פילש מבפנים** (למקום הגרעינים) **כשר**, וזה **כהיא דתנינן תמן** כמו ששנינו בסיפא **ניטל עוקצו** או **ניקב ולא חסר כל שהוא כשר**.

אתרוג הכושי פסול: אומרת הגמ' אבל אתרוג **הבא מן הכושי כשר**, כיון ששם זה דרך גידולו.

הירוק ככרתן וכו': שואלת הגמ' **רבי זעירא בעא קומי רבי אימי** מה כוונת המשנה,

הלכה ז

מתני' שיעור אתרוג קטן; ר' מאיר אומר כאגוז, ר' יהודה אומר כביצה. והגדול - כדי שיאחזו את שניהם בידו אחת דברי רבי יהודה, ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידיו.

גמ' שיעור אתרוג קטן וכו': תני אתרוג הבוסר; רבי עקיבה אומר אינו פרי, וחכמים אומרים פרי. רבי אילא רבי יסא בשם רבי לעזר - אתיא דרבי שמעון כשיטת רבי עקיבה רבו, כמה דרבי עקיבה אמר אתרוג בוסר אינו פרי, כן רבי שמעון אמר אתרוג בוסר אינו פרי, אמר רבי יוסה וכי כל שהוא כשר בלולב חייב במעשרות, וכל שאינו כשר בלולב אינו חייב במעשרות? התיבון הרי מנומר, הרי הוא גידל בדפוס, הרי הוא עשוי ככדור - הרי הוא פסול בלולב וחייב במעשרות, מסתברא רבי שמעון יודה לרבי עקיבה, רבי עקיבה לא יודה לר"ש, ר"ש יודה לר"ע.

הלכה ז

מתני' שיעור אתרוג הקטן; ר' מאיר אומר כאגוז, ר' יהודה אומר רק מכביצה והילך הוא כשר. ואתרוג הגדול כדי שיאחזו את שניהם (את האתרוג ואת אגודת הלולב) בידו אחת, היות וכתוב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר כַּפֹּת תְּמָרִים וגו', א"כ צריך שהוא יוכל ליטול את כל הד' מינים כאחד דברי רבי יהודה, ר' יוסי אומר שאפי' אם הוא יכול ליטול אתרוג אחד בשתי ידיו זה כבר כשר, הגמ' תבאר מדוע.

גמ' שיעור אתרוג קטן וכו': תני אתרוג הבוסר; רבי עקיבה אומר אינו פרי ופסול לנטילת לולב, וחכמים אומרים פרי וכשר לנטילת לולב, רבי אילא ורבי יסא בשם רבי לעזר, אומרים, שאתיא דברי רבי שמעון שפוסט את האתרוגים הקטנים ממעשרות כשיטת רבי

עקיבה רבו, וכמה דרבי עקיבה אמר שאתרוג הבוסר אינו פרי, ולכך הוא פסול לנטילת לולב, כן רבי שמעון אמר אתרוג בוסר אינו פרי, ולכך הוא פטור ממעשרות. אמר רבי יוסה וכי כל שהוא כשר בלולב חייב במעשרות, וכל שאינו כשר בלולב אינו חייב במעשרות? התיבון הרי אתרוג המנומר והרי הוא אתרוג הגידל בדפוס ונשתנה צורתו, והרי הוא אתרוג העשוי ככדור, הרי כל האתרוגים האלו הוא פסול בלולב וחייב במעשרות, וא"כ יכול להיות שהפסול של אתרוג הבוסר הוא משום "הדר" וכשאר הפסולים האחרים, אלא מסתברא שרבי שמעון הפוסט את האתרוגים הקטנים יודה לרבי עקיבה שאתרוג הבוסר פסול ללולב, אבל ורבי עקיבה יתכן שלא יודה לר"ש, ור"ע יחייב את האתרוגים הקטנים במעשרות, מבארת הגמ' ר"ש יודה לר"ע

דכתיב פְּרִי וַאיֵנוּ פְּרִי, ר"ע לא יודה לר"ש הרי מגומר, הרי גדל בדפוס, הרי הוא עשוי ככדור - הרי הוא פסול ללולב וחייב במעשרות.

ר' מאיר אומר כאגוז: אגן תנינן כאגוז, אית תנני תני עד כאגוז, מאן דאמר כאגוז - כאגוז עצמו כשר, מאן דאמר עד כאגוז - כאגוז עצמו פסול.

ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידי: אמר רבי יוסה אילו הוה כתיב וְכַפַּת תְּמָרִים יאות, לית כתיב אלא כַּפַּת תְּמָרִים, אפילו זה בידו אחת וזה בידו אחת. אמרו עליו על רבי עקיבה שנכנס לבית הכנסת ואתרוג על כתיפיו.

הלכה ח

מתני' אין אוגדין את הלולב אלא במינו דברי ר' יהודה, ר' מאיר אומר אפילו במשיחה, אמר ר' מאיר מעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את

אבל הרי לית כתיב אלא ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר, כַּפַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת וְעֶרְבֵי נָחַל, א"כ משמע שאפילו זה האתרוג בידו אחת, וזה הלולב ההדסים והערבות בידו אחת. ואומר ר' יוסי שאמרו עליו על רבי עקיבה שנכנס לבית הכנסת ואתרוגו על כתיפיו, וא"כ מוכח שיכולים ליטול אתרוג שלא יכולים לאחוז ביד אחת.

הלכה ח

מתני' אין אוגדין את הלולב אלא

במינו דברי ר' יהודה, כיון שר'

יהודה סובר שלולב חייב באגד, ואם הוא יאגוד את הלולב במין אחר, זה יחשב שהוא מוסיף עוד מין על הד' מינים, ויעבור על כל תוסיף. אבל ר' מאיר אומר שיכולים לאגוד את הלולב אפילו במשיחה, כיון שלא חייבים לאגוד את הלולב, לכך זה לא נחשב למין חמישי. ואמר ר' מאיר שמעשה באנשי ירושלים שהיו אוגדין את

כיון דכתיב לעניין נטילת לולב פרי עץ הדר, וכיון שאתרוג הקטן אינו פרי לכך הוא פסול, אבל ר"ע לא יודה לר"ש שהרי אתרוג המגומר, והרי אתרוג הגדל בדפוס, והרי הוא אתרוג העשוי ככדור, הרי הוא - הם פסולים ללולב וחייבים במעשרות, וא"כ יכול להיות שגם אתרוג הקטן פסול ללולב וחייב במעשרות.

ר' מאיר אומר כאגוז: אומרת הגמ' שאגן תנינן במשנה כאגוז, אבל אית תנני תני יש שגרסו במשנה עד כאגוז, ואומרת הגמ' שלמאן דאמר כאגוז אם האתרוג הוא כאגוז עצמו זה כשר, אבל למאן דאמר עד כאגוז א"כ אם האתרוג הוא כאגוז עצמו זה פסול.

ר' יוסי אומר אפי' אחד בשתי ידי: תני, אמר רבי יוסה שאילו הוה כתיב ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר וְכַפַּת תְּמָרִים, א"כ יאות דברי ר' יהודה נכונים, שצריך שיוכלו ליטול את כל הד' מינים כאחד,

מסכת פרק ג [ה"ח - דף טו] סוכה

לולביהן בגימזנות של זהב, אמרו לו במינו היו אוגדין אותו מלמטה. ואיכן היו מנענעין - הודו לה' תחילה וסוף, ואף באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא כדברי הלל, בית שמאי אומרים אף באָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא, אמר רבי עקיבה צופה הייתי ברכן גמליאל ובר' יהושע שכל העם מטרפין בלולביהן, והם לא ניענעו אלא באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא בלבד. מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב - כשיכנס לביתו יטול על שולחנו. אם לא נטל בשחרית - יטול בין הערבים, שכל היום כשר ללולב.

גמ' והם לא ניענעו אלא באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא בלבד: הא בהודו לא? להוציא אף באָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא. רב חייה בר אשי בשם רב, זה שהוא משכים לצאת לדרך - נוטל לולב ומנענע, שופר ותוקע, מגילה וקורא בה, לכשתגיע עונת קריאת שמע - הרי זה קורא את שמע ומתפלל.

לולב הוא רק מדרבנן, הוא מפסיק את סעודתו רק כשלא יהיה שהות לאחר האכילה ליטול את הלולב). ואומרת המשנה שאם הוא לא נטל לולב בשחרית שיטול בין הערבים, כיון שכל היום כשר ללולב.

גמ' והם לא ניענעו אלא באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא בלבד: שואלת הגמ' שמשמע מהמשנה הא בהודו לא שגם בהודו הם לא נענעו, והרי זה לא מסתבר, שהרי בזה אין מחלוקת שצריך לנענע בהודו? מתרצת הגמ' שכוונת המשנה להוציא מדברי ב"ש שאמרו שמנענעים אף באָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא, אבל הם נענעו רק באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא, ולא באָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא.

רב חייה בר אשי בשם רב אומר זה שהוא משכים לצאת לדרך; נוטל לולב מיד לאחר עלות השחר ומנענע, שופר ותוקע, מגילה וקורא בה, ולכשתגיע עונת קריאת שמע שזה כשיכיר את חבירו במרחק ד' אמות, הרי זה קורא את שמע ומתפלל.

לולביהן בגימזנות חוטים של זהב, וא"כ מוכח שיכולים לאגוד את הלולב גם שלא במינו, אמרו לו חכמים (הסוברים כשיטת ר' יהודה) שבמינו היו אוגדין אותו מלמטה לקיים את מצות אגד, ואח"כ הם היו אוגדים את הלולב בחוטי זהב מלמעלה לנוי.

ואיכן היו מנענעין את הלולב? כשאומרים הודו לה' וגו' תחילה וסוף בתחילת הפרק ובסופו, ואף באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא כדברי הלל, ובית שמאי אומרים שאף באָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא מנענעים, אמר רבי עקיבה שצופה ומביט הייתי ברכן גמליאל ובר' יהושע שכל העם מטרפין (מנענעים) בלולביהן גם כשאמרו אָנָא ה' הַצְלִיחָה נָא, והם לא ניענעו אלא באָנָא ה' הוֹשִׁיעָה נָא בלבד.

מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול בבוקר, לכשיכנס לביתו יטול, ואפי' אם הוא סועד על שולחנו הוא מפסיק את סעודתו ליטול את הלולב (ובחול המועד שנטילת

מסכת פרק ג [ה"ט - דף טז] סוכה עא

תני צריך לנענע ג' פעמים, ר' זעירה בעי הכין חדר והכין חדר, או הכין והכין חדר? תמן תנינן צריך לכסכם שלשה פעמים בין כל דבר ודבר, ר' זעירה בעי הכין חדר והכין חדר, או הכין והכין חדר?

הלכה ט

מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו - עונה אחריהן מה שהן אומרים, ותהא לו מאירה. אם היה גדול מקרא אותו - עונה אחריו הללויה.

גמ' תני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה, עבד לרבו, קטן לאביו. נחא אשה מברכת לבעלה, עבד לרבו, קטן לאביו - לא כן אמר ר' אחא בשם ר'

אומר אחריהן מילה במילה מה שהן אומרים, שהרי הם לא יכולים להוציאו ידי חובתו, ותהא לו מאירה קללה, על מה שהוא לא למד לקרוא לבד את ההלל. ואם היה גדול מקרא אותו את ההלל, הוא עונה אחריו הללויה, בימיהם הש"ץ היה אומר את ההלל, והציבור היה עונה אחריו כל פסוק הללויה, ובתחילת מזמור הקהל היה חוזר ואומר את המילה הפותחת את הפרק, דהיינו בתחילת ההלל, הש"ץ היה אומר הללויה, והקהל היו חוזרים ועונים אחריו הללויה, וכשהש"ץ היה אומר בצאת ישראל ממצרים, הקהל היה חוזר אחר הש"ץ ואומר בצאת ישראל ממצרים, וכן על זה הדרך.

גמ' תני אבל - באמת (כמו אָבֶל שָׁרָה אִשְׁתָּךְ יִלְדָת לָךְ בֶּן) אמרו, אשה מברכת ברכת המזון לבעלה ומוציאה אותו ידי חובתו, ועבד מברך לרבו, וקטן לאביו, שואלת הגמ' זה נחא מובן שאשה מברכת לבעלה, ועבד לרבו, כיון שהם ג"כ חייבים בברכת המזון, אבל איך קטן מברך להוציא את אביו, וכי לא כן אמר ר' אחא בשם ר'

תני צריך לנענע ג' פעמים בכל פעם שמנענעים, שואלת הגמ' ר' זעירה בעי שאל, האם הכין חדר והכין חדר האם כשמוליכים את הלולב זה נחשב לנענוע אחד, וכשמחזירים את הלולב זה נחשב לנענוע שני, או הכין והכין (כשמוליכים ומחזירים את הלולב) זה כנענוע אחד? ואומרת הגמ' שהשאלה היא גם על מה שתמן במסכת נדה תנינן, שצריך לכסכם (לשפשוף) שלשה פעמים על הכתם כדי לדעת האם זה כתם של דם (וא"כ הוא טעון טבילה), בין כל דבר ודבר משבעת הסממנים שמעבירים על הכתם, וכן כאן ר' זעירה בעי שאל האם הכין חדר והכין חדר האם כשמוליכים ומביאים בשעת השפשוף זה נחשב לפעמיים, או הכין והכין זה נחשב לשפשוף אחד? והגמ' לא פושטת את הספק.

הלכה ט

מתני' מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו את ההלל, הוא עונה

יוסי בן נהוריי כל שאמרו בקטן כדי לחנכו? תיפתר בעונה אחריהן, כהיא דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו - עונה אחריהם מה שהן אומרין, ותהא לו מאירה, ועוד אמרו תבוא מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר.

עונה אחריו הללויה: רב ושמואל חד אמר הללויה, וחורנה אמר הללו יה, מאן דאמר הללו יה - נחלק ואינו נמחק, מאן דאמר הללויה - נמחק ואינו נחלק, ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא, מן מה דאמר רב שמעית מן חביבי אם יתן לי אדם ספר תילים של ר"מ מוחק אני את כל הללויה שבו - שלא נתכוין לקדשן, הוי דו אמר הללו יה. מיליהון דרבנן פליגן, דאמר ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי - בעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תילים, באישור בניצוח בניגון בשיר במזמור

דאמר שהמילה הללו יה זה שתי מילים, א"כ הוא נחלק נכתב בשתי מילים, ואינו נמחק כיון שזה משמותיו של הקב"ה שאינם נמחקים, אבל למאן דאמר שהמילה הללויה הוא נכתב כמילה אחת, א"כ הוא נמחק כיון שאין זה משמותיו של הקב"ה, ואינו נחלק אלא הוא נכתב כמילה אחת. אבל אומרת הגמ' ולא ידעין מאן אמר דא ומאן אמר דא מי אמר מה, אבל מן מה דאמר רב שמעית מן ר' חייא חביבי (דודי) שאם יתן לי אדם ספר תהילים של ר"מ שהוא כתבו, מוחק אני את כל ההללויה שבו כיון שלא נתכוין לקדשן, א"כ הוי דו (רב) אמר שהללו יה נכתב בשתי מילים, אבל מיליהון דרבנן פליגן דברי החכמים נחלקים על מה שאמרנו (שאם זה נכתב כמילה אחת, שאין שם ה' כלול בו), דאמר ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי שבעשרה לשונות של שבח נאמר ספר תהילים באישור (אשרי), בניצוח (למנצח), בניגון (למנצח בניגונות), בשיר (מזמור שיר), במזמור (מזמור לדוד),

יוסי בן נהוריי שכל מה שאמרו בקטן שהוא חייב במצוות, זה רק כדי לחנכו, ובעצם אין על הקטן מצות ברכת המזון אפי' לא מדרבנן, אלא רק דין של חינוך, וא"כ איך הקטן יכול להוציא את אביו בברכת המזון, ואפי' אם אביו אכל רק שיעור דרבנן? מתרצת הגמ' תיפתר בעונה אחריהן שכאן מדובר שהאבא אומר אחרי הקטן מילה במילה, את כל הברכת המזון, וזה כהיא דתנינן תמן כמו ששינונו מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו את ההלל עונה אומר אחריהם מה שהן אומרין ותהא לו מאירה, ועוד אמרו חכמים תבוא מאירה - קללה לבן עשרים שצריך לבן עשר שיקרא לו את ההלל, או את הברכת המזון.

עונה אחריו הללויה: רב ושמואל נחלקו איך אומרים את המילה הללויה; ואחד אמר שאומרים אותו כמילה אחת הללויה, דהיינו שצריך להלל בהילולים הרבה, וחורנה אמר שאומרים אותו בשתי מילים הללו יה, דהיינו תהללו ותשבחו את ה', ואומרת הגמ' שלמאן

בהשכל ברינה בתורה בתפילה בברכה המאושר שבכולן הללויה - שהשם והשבח כלולין בו.

ר' זעירה בעי קומי רבי אבהו מה נעני? א"ל רבי אבא כיפה קומי. ר' יונה עני הכין והכין, ר' ליעזר לא עני הכין והכין, רב בשם ר' אבא בר חנה, ואית דאמרינן ר' אבא בר חנה בשם רב - והוא שענה ראשי פרקים. רבי זעירא בעי והיילין אינון ראשי פרקים? [תהילים קיג] הָלֵלוּ יְיָ הָלֵלוּ עֲבָדֵי ה' הָלֵלוּ אֶת שְׁם ה'. בעון קומי ר' חיייה בר בא, מנין אם שמע ולא ענה יצא? אמר לון מן מה דאנן חמיין רבנין רברביא קיימין בציבורא ואילין אמרין ברוך הבא, ואילין אמרין בשם ה', ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן.

ידי חובה. ואומרת הגמ' שרב בשם ר' אבא בר חנה אמר, ואית דאמרינן וי"א שר' אבא בר חנה בשם רב אמר, שאומנם הברייתא (הובא במסכת ברכות סוף פ"ח) אומרת שהשומע ולא ענה שהוא יצא ידי חובתו, אבל לכתחילה והוא שענה ראשי פרקים. שואלת הגמ' רבי זעירא בעי, והיילין אינון מה הם הראשי פרקים? מתרצת הגמ' כגון הָלֵלוּ יְיָ הָלֵלוּ עֲבָדֵי ה' הָלֵלוּ אֶת שְׁם ה', שזה תחילת מזמור, וכן בכל תחילת מזמור הציבור חוזר ועונה את תחילת המזמור, ולאפוקי הפסקות שעושים בהלל, כגון 'מִה אָשִׁיב' שזה לא נחשב לתחילת מזמור. בעון קומי ר' חיייה בר בא, מנין שאם שמע ולא ענה שהוא יצא ידי חובתו? אמר לון ר' חיייה בר בא מן מה דאנן חמיין רבנין רברביא מזה שאנחנו רואים את החכמים הגדולים קיימין בציבורא שהם עומדים בציבור ואילין אמרין שחלק אומרים ברוך הבא, ואילין אמרין והחלק האחר אומרים בשם ה', ואלו ואלו יוצאין ידי חובתן, א"כ מוכח שאם הוא שמע, אפי' שהוא לא ענה, שהוא יצא ידי חובתו.

בהשכל (משכיל לדוד), ברינה (רננו צדיקים), בתורה (הודו לה'), בתפילה (תפילה לעני), בברכה (ברכי נפשי), אבל המאושר המשובח שבכולן הוא הללויה כיון שהשם והשבח כלולין בו, וא"כ מוכח שריב"ל סובר שהללויה נכתב במילה אחת, ואפי"ה השם מוזכר בו.

ר' זעירה בעי שאל קומי רבי אבהו מה נעני מה הציבור עונה אחר הש"ץ כשהוא אומר את ההלל, האם עונים אחריו רק הללויה, או שצריך לענות אחרי הש"ץ ולומר את כל ההלל? א"ל רבי אבא לר' זעירה כיפה קומי הסלע לפניך, דהיינו המדבר במערה, הסלע חוזר אחריו ואומר את מה שהוא אמר (הד), וכן בהלל צריך לחזור ולומר אחרי הש"ץ את מה שהוא אומר, וכן ר' יונה עני אחר הש"ץ הכין והכין כך וכך (היינו ר' יונה היה אומר אחרי הש"ץ את כל ההלל), אבל ר' ליעזר לא היה עני הכין והכין אלא ר"א היה שותק, היות והוא לא ידע מה לומר האם את כל ההלל או לענות רק הללויה, לכך הוא היה שותק, שהרי השומע ולא ענה יוצא

תני רב אושעיא, עונה הוא אדם אמן אפילו לא אכל, ואינו אומר ברוך שאכלנו משלו אם לא אכל. תני אין עונין אמן יתומה, ולא אמן קטופה, איזו היא אמן יתומה? אמר רב הונא ההן דמחייב למיברכה והוא עני, ולא ידע מהו. תני גוי שבירך את השם עונין אחריו אמן, כותי שבירך את השם אין עונין אחריו אמן, אמר ר' תנחומא אם בירך גוי - ענה אחריו אמן, דכתיב [דברים ז] פָּרוּך תִּהְיֶה מִפֶּלַע הָעַמִּים. גוי אחד פגע את רבי ישמעאל ובירכו, אמר ליה כבר מילתך אמירה, אחר פגע בו וקיללו, אמר ליה כבר מילתך אמירה, אמרו ליה תלמידוי, רבי! היך מה דאמרת לדין אמרת לדין? אמר לון ולא כן כתיב [בראשית כז] אֲרִיכָה אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ.

דכתיב פָּרוּך תִּהְיֶה מִפֶּלַע הָעַמִּים, דהיינו תהיה מבורך מפי העמים, שהם יברכו אותך, וא"כ רואים שברכת גוי זה ברכה, ולכך צריך לענות על הברכה הזאת אמן. אומרת הגמ' גוי אחד פגע את רבי ישמעאל ובירכו, אמר ליה ר' ישמעאל כבר מילתך אמירה, ומעשה בגוי אחר שפגע בו בר' ישמעאל וקיללו, אמר ליה ר' ישמעאל כבר מילתך אמירה, אמרו ליה תלמידוי לר' ישמעאל רבי! היך מה דאמרת לדין שבירך אותך אמרת לדין שקילל אותך? אמר לון ר' ישמעאל לתלמידים, וכי לא כן כתיב אֲרִיכָה אָרוּר וּמְבָרְכֶיךָ בָּרוּךְ. וא"כ כשהגוי בירך את ר' ישמעאל, אמר לו ר' ישמעאל שאני לא צריך לברך אותך בחזרה, כיון שמילתך אמורה בתורה, שאתה מבורך, וכן למקלל אמר ר' ישמעאל שאני לא צריך לקלל אותך בחזרה, כיון שמילתך אמורה בתורה, שאתה מקולל.

תני רב אושעיא, עונה הוא אדם אמן על הברכה שהוא שומע אפילו לא אכל, אבל ואינו אומר כששומע את ברכת הזימון, ברוך שאכלנו משלו, אם לא אכל, כדי שלא יוציא שקר מפיו (אלא הוא אומר, ברוך הוא ומבורך שמו לעולם ועד).

תני, אין עונין אמן יתומה, ולא אמן קטופה היינו שהוא לא אומר את הנו"ן, ואומרת הגמ' איזו היא אמן יתומה? אמר רב הונא ההן דמחייב למיברכה אחד שצריך לצאת בברכה והוא עני, ולא ידע מהו - על מה הוא ענה.

תני, גוי שבירך את השם, עונין אחריו אמן, כיון שאין דרך הגוי לברך לשם העבודה זרה שלו, אבל כותי שבירך את השם, אין עונין אחריו אמן, כיון שחוששים שמא הוא בירך לשם הר גריזים, אלא א"כ הוא שמע את כל הברכה. אמר ר' תנחומא אם בירך גוי, ענה אחריו אמן,

הלכה י

מתני' מקום שנהגו לכפול יכפול, לפשוט יפשוט. לברך אחריו יברך, הכל כמנהג המדינה. הלוקח לולב מחבירו בשביעית נותן לו אתרוג במתנה - שאינו רשאי ליקחו בשביעית.

גמ' מקום שנהגו לכפול יכפול וכו': רבי היה כופל בה דברים, ר' לעזר בן פרטא פושט בה דברים.

שאינו רשאי ליקחו בשביעית: אמר ר' לעזר דוקני הגליל היא, דוקני הגליל אומרים אסור למסור למי שהוא חשוד על השביעית מזון שתי סעודות,

שביעית לע"ה, והרי כשקונים פרי של שביעית המעות מתקדשות בקדושת שביעית, וצריך לקנות במעות דבר מאכל ולאכלו בקדושת שביעית (אומנם יש איסור סחורה בפירות שביעית, אבל מותר ללקט פירות בשביעית ולמכרו שלא כדרך סחורה, אלא שהמעות מתקדשים בקדושת שביעית).

(סוגיית הגמ' הכתובה כאן בדפוסים בטעות, נכתבה במקומה לפני המשנה).

גמ' מקום שנהגו לכפול יכפול וכו': אומרת הגמ' שרבי היה כופל בה דברים כמנהגינו, אבל ר' לעזר בן פרטא היה פושט בה דברים ולא היה אומר פעמיים כל פסוק.

שאינו רשאי ליקחו בשביעית: אמר ר' לעזר שהמשנה היא מדברי זקני הגליל היא, דוקני הגליל אומרים שאסור למסור למי שהוא חשוד על השביעית אפי' מזון שתי סעודות, אבל לשיטת חכמים מותר למסור לע"ה מעות שביעית עד שיעור מזון שלש סעודות, והיות ואתרוג לא עולה כמזון שלש סעודות, לכך לשיטת חכמים מותר

הלכה י

מתני' מקום שנהגו לכפול את פסוקי ההלל מאוּדָף בִּי עֲנִיתָנִי והלאה (היו מקומות שכפלו את הפסוקים האלו היות ומתחילת המזמור דוד המלך כפל את הפסוקים, שהרי הפסוק 'הודו' כפול בתחילת הפרק ובסופו, וכן 'יאמר נא' כפול ג' פעמים, וכן 'קָרָאתִי יְהוָה' זה כפול שהרי כתוב 'בְּמִרְחָב יְהוָה, וכן ה' לי הפסוק כפול, וכן על זה הדרך, אבל מאוּדָף והלאה דוד המלך לא כפל, ולכך היו מקומות שכפלו ואמרו פעמיים את הפסוקים, וכן אנחנו נוהגים) **יכפול**, ובמקום שנהגו **לפשוט** לומר רק פעם אחת **יפשוט**. ובמקום שנהגו **לברך אחריו** (אחרי ההלל) **יברך, הכל כמנהג המדינה**.

הלוקח לולב מחבירו הע"ה בשביעית (בזה אין בעיה, היות וזה עץ בעלמא המעות לא מתקדשות בקדושת שביעית), המוכר נותן לו **אתרוג במתנה** בהבלעה (הקונה משלם על הלולב גם כנגד האתרוג) על פי בקשתו, מפני שאינו רשאי ליקחו את האתרוג בשביעית מהעם הארץ, שהרי אסור למסור מעות של

מסכת פרק ג [ה"א - דף טז] סוכה

אמר רבי מתנייה תיפתר דברי הכל, כשהיו אתרוגים נמכרין ביוקר, כהדא תרונגייא הוין מצפצפין תמן, והוה רב נחמן בר יעקב יהב אתרוגא מתנה לבריה, אמר ליה לכשתזכה בו ובמצותו - החזירהו לי.

הלכה יא

מתני' בראשונה היה הלולב ניטל במקדש שבעה, ובמדינה יום אחד, משחרב בית המקדש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב ניטל במדינה שבעה זכר למקדש, ושיהא יום הנף כולו אסור. יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן לבית הכנסת, למחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מכיר את שלו ונוטל, מפני שאמרו אין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו

ניטל במדינה שבעה ימים – זכר לבית המקדש, וכן תיקן ר' יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף יום הקרבת העומר (שמניפים אותו) כולו אסור מלקצור ולאכול מהתבואה החדשה, כיון שחוששים שמא יבנה בית המקדש בליל ט"ז ניסן ולא יספיקו להקריב את העומר (והרי כשבית המקדש בנוי יש איסור 'קדש' עד להקרבת העומר), ויבואו לאכול מתבואה החדשה באיסור.

יום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת – כל העם (הדרים חוץ לירושלים) מוליכין את לולביהן לבית הכנסת שהלולב יהיה מוכן להם למחרת, שהרי בשבת הם לא יוכלו להביא את הלולב משום איסור הוצאה, ולמחרת משכימין ובאין לבית הכנסת, וכל אחד ואחד מכיר את הלולב שלו ונוטל, מפני שאמרו חכמים שאין אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו ביו"ט הראשון של חג, היות וכתוב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן משמע שהלולב צריך להיות משלכם ולא את השאול, ולכך כל אחד צריך ליטול דוקא את

לקנות מהע"ה את האתרוג בשביעית, אבל אמר רבי מתנייה שתיפתר יכולים להעמיד את המשנה כדברי הכל גם לשיטת חכמים, ומדובר כשהיו אתרוגים נמכרין ביוקר, ביותר מדמי ג' סעודות, כהדא כאותו מעשה שהתרונגייא הוין מצפצפין תמן שבבבל האתרוגים היו בצמצום (מצפצפין זה מלשון צפוף), ולכך הוה רב נחמן בר יעקב יהב נתן אתרוגא מתנה לבריה לבנו, ואמר ליה לכשתזכה בו ובמצותו – החזירהו לי, ור' נחמן בר יעקב לא קנה שתי אתרוגים (הגם שהיה עשיר גדול, שהיה יושב בעגלה העשויה מזהב) היות ולא היה מספיק אתרוגים, ואם יקנה שתיים, במקומות אחרים לא יהיה בכלל אתרוג.

הלכה יא

מתני' בראשונה (בזמן שבית המקדש היה קיים) היה הלולב ניטל בבית המקדש שבעה ימים, ובמדינה רק יום אחד – ביו"ט, אבל משחרב בית המקדש, התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא הלולב

של חבירו ביו"ט הראשון של חג, ושאר כל ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חבירו. ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת - שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור, מפני שהוציאו ברשות.

ג'ב' משחרב בית המקדש וכו': כתיב [ויקרא כג] וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים; אֵת תְּנִי תְּנִי בְּשִׂמְחַת לולב הכתוב מדבר, אֵת תְּנִי תְּנִי בְּשִׂמְחַת שלמים הכתוב מדבר, מאן דאמר בשמחת הלולב הכתוב מדבר - ביום הראשון דבר תורה, ושאר כל הימים דבר תורה, ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבר תורה, מאן דאמר בשמחת שלמים הכתוב מדבר - ביום הראשון דבר תורה, ושאר כל הימים מדבריהן, ורבן יוחנן בן זכאי מתקין על דבריהן, ויש תקנה אחר תקנה?

תקנת רבן יוחנן בן זכאי מובנת, כיון שנטילת לולב ביום הראשון בגבולין זה מדבר תורה, ובירושלים גם בשאר כל הימים הלולב ניטל מדבר תורה, ורבן יוחנן בן זכאי שתיקן ליטול לולב כל שבעה זה מכיון שהוא מתקין ומוסיף על דבר תורה, אלא למאן דאמר שבשמחת שלמים הכתוב מדבר, וגם בביהמ"ק לא נוטלים לולב מן התורה כל שבעה, א"כ יוצא שביום הראשון נוטלים לולב מדבר תורה, ובשאר כל הימים היו נוטלים את הלולב בביהמ"ק רק מדבריהן, וא"כ יוצא שרבן יוחנן בן זכאי שתיקן ליטול לולב כל שבעה, הוא מתקין ומוסיף על דבריהן על דין דרבנן, וכי יש תקנה אחר תקנה, הרי לא גוזרים גזירה לגזירה (שהרי כל מה שחכמים גוזרים זה היות וכתוב "ושמרתם את משמרת" דהיינו שצריך לעשות משמרת למצוות, אבל לא יכולים לעשות משמרת למשמרת)? והגמ' נשאלה.

לולבו, ובשאר כל ימות החג - אדם יוצא ידי חובתו גם בלולבו של חבירו. ר' יוסי אומר שאם ביו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת הוא שכח והוציא את הלולב לרשות הרבים הוא פטור, מפני שהוציאו ברשות, דהיינו היות והוא טרוד בטרדה של מצוה לכך הוא פטור.

ג'ב' משחרב בית המקדש וכו': כתיב וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שִׁבְעַת יָמִים; אומרת הגמ' שאֵת תְּנִי תְּנִי יש ששנו בברייתא שבשמחת לולב (הכתוב לפני זה בפסוק) הכתוב מדבר, והפסוק בא לומר שאומנם בכל מקום צריך ליטול לולב רק ביום הראשון של סוכות, אבל לפני ה' צריך ליטול לולב שבעה ימים, ואֵת תְּנִי תְּנִי ויש ששנו בברייתא שבשמחת שלמים הכתוב מדבר, שצריך לאכול כל ימות החג שלמי שמחה. שואלת הגמ' בשלמא למאן דאמר שבשמחת הלולב הכתוב מדבר, א"כ

מסכת פרק ג [ה"א - דף יז] סוכה

יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת וכו': חברייא בעון קומי ר' יונה, היך מה דאת אמר והקרבנתם אשה לה' שבעת ימים, אין שבעה בלא שבת, ודכוותה ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, אין שבעה בלא שבת, אמר לון שניא היא דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון, חלק הראשון מהן, מעתה במקדש ידחה בגבולין לא ידחה? אמר ר' יונה אילו היה כתוב 'ולקחתם לפני ה' אלהיכם' הייתי אומר כאן ריבה ובמקום אחר מיעט, אלא 'ולקחתם לכם' מכל מקום, ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים בירושלם.

ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג וכו': חברייא אמרין דברי ר' יוסה שמצות עשה דוחה למצוה בלא תעשה, אמר לון ר' יוסי לא מן הדא, אלא מן הדא,

יונה כיון שאילו היה כתוב 'ולקחתם לפני ה' אלהיכם' א"כ הייתי אומר שכאן בביהמ"ק התורה ריבה שיטלו גם בשבת, ובמקום אחר היינו בגבולין מיעט שלא יטלו בשבת, אבל היות ולא כתוב כך, אלא כתוב 'ולקחתם לכם' ששמע שבכל מקום נוטלים לולב גם בשבת. ומה שכתוב ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים היינו אפי' בירושלם, וכמו שלענין מעשר שני כתוב ואכלת לפני ה' אלהיך והיינו בירושלים, כך גם כאן נוטלים את הלולב שבעה ימים גם בירושלים.

ר' יוסי אומר יו"ט הראשון של חג וכו': אומרת הגמ' שחברייא בני הישיבה אמרין שדברי ר' יוסה שפוטר את המוציא לולבו בשבת, זה מפני שמצות עשה של נטילת לולב דוחה למצוה בלא תעשה את האיסור של שבת שהוא בלאו, וא"כ ר' יוסי פוטר דוקא כשהוא עדיין לא יצא ידי חובתו, אבל אמר לון ר' יוסי (בר זבידא, האמורא) לבני הישיבה, שלא מן הדא שלא מהטעם הזה ר' יוסי (התנא) פוטר, אלא מן הדא

יו"ט הראשון של חג שחל להיות בשבת וכו': חברייא בני הישיבה בעון קומי שאלו את ר' יונה, היך מה דאת אמר שיהיה וכתוב והקרבנתם אשה לה' שבעת ימים, מכאן מוכח שמוספי המועדים דוחים את השבת, שהרי אין שבעה ימים בלא שבת, וא"כ ודכוותה על אותו משקל נאמר שהיות וכתוב ושמתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, והרי אין שבעה ימים בלא שבת, וא"כ שיטלו לולב במקדש שבעה ימים, ומדוע שנינו במשנה שרק כאשר יו"ט הראשון של סוכות חל להיות בשבת נטילת הלולב דוחה את השבת? מתרצת הגמ' אמר לון ר' יונה ששניא היא, כיון דכתיב ולקחתם לכם ביום הראשון, א"כ התורה חלקה את היום הראשון מהן משאר הימים. שאלו בני הישיבה א"כ מעתה מעכשיו נאמר שרק במקדש נטילת לולב ידחה את השבת, אבל ובגבולין לא ידחה, וא"כ מדוע שנינו במשנה שכאשר יו"ט הראשון של סוכות חל להיות בשבת נטילת הלולב דוחה את השבת גם בגבולין? מתרצת הגמ' אמר ר'

דאמר ר' אילא ותניי תמן, כך היה המנהג בירושלים אדם הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא את שמע ומתפלל ולולבו בידו, נכנס לבקר את החולה ולולבו בידו, לשאת את כפיו ולקרות בתורה - נותנו לחבירו, הניחו בארץ אסור לטלטלו. אמר ר' אבון זאת אומרת שהוא אסור בהנייה - תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת, רבנן דקיסרין אמרין ערבה מותר להניף בה לחולה בשבת. אף בסכין של מילה כן? אף במצה כן? מן מה דאמר רבי יוחנן דברי רבי יוסה אפילו פירש חוזר אפילו על הציצין שאינן מעכבין את המילה, הלא אמרה אף בסכין של מילה, אף במצה כן.

ומזה שהברייתא אוסרת לטלטל את הלולב (הגם שיש בה הדסים וערבות שראויים להניף בהם לחולה) ע"כ שהוא אסור בהנאה. שואלת הגמ' האם אף בסכין של מילה ר' יוסי אמר כן, והאם אף במצה ר' יוסי אמר כן, שאם הוא הוציא אותם לרה"ר בשבת (כדי למול, או כדי לאכול מצה בליל הסדר), שזה נקרא שהוא טועה בדבר מצווה ויהיה פטור? ותירצו מן מה דאמר רבי יוחנן, שלדברי רבי יוסה אפילו אם המוהל פירש ועזב מלחתוך את הערלה חוזר אפילו על הציצין שאינן מעכבין את המילה, הגם שאין בחתיכתם מצווה אלא רק הידור מצווה, א"כ הלא אמרה שאף בסכין של מילה, ואף במצה שהם מכשירי מצווה, אומרים כן, שאם הוא טעה והוציא אותם לרה"ר, שהוא נקרא טועה בדבר מצווה - ופטור, וא"כ מוכח מכאן שר' יוסי סובר שאפי' בדבר שאין בעשייתו מצווה גמורה, אבל היות והוא טעה בדבר מצווה, הוא פטור.

מהטעם דאמר ר' אילא וכן תניי תמן, כך היה המנהג בירושלים שהאדם הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, וכשהוא קורא את שמע או מתפלל ולולבו בידו, נכנס לבקר את החולה ולולבו בידו, אבל כשהוא עומד לשאת את כפיו (ברכת כהנים) או לקרות בתורה שהוא צריך לאחוז בתורה, לכך הוא נותנו את לולבו לחבירו שישמור לו עליו, ואם הניחו את הלולב בארץ, אז אסור לחזור ולטלטלו משום מוקצה (אבל כל עוד הלולב בידו, הוא יכול להמשיך לאחוז אותו). ור' יוסי פוטר את המוציא את לולבו, היות והוא טרוד במצוה, ולכך אפי' אם הוא כבר יצא ידי חובתו, ר' יוסי פוטר. אמר ר' אבון זאת אומרת מכאן מוכח שהוא הלולב אסור בהנייה ולכך לאחר שהניחו בארץ אסור לחזור ולטלטלו, שהרי תני מטלטלין עצי בשמים להריח בהן לחולה בשבת, ורבנן דקיסרין אמרין 'ערבה' מותר להניף בה לחולה בשבת,

הלכה יב

מתני' מקבלת אשה מיד בנה ומיד בעלה ומחזרת למים בשבת, ר' יהודה אומר בשבת מחזירין, וביו"ט מוסיפין, ובמועד מחליפין. כל קטן שיש בו דעת לנענע - חייב בלולב.

גמ' תני יודע לנענע חייב בלולב, יודע להתעטף חייב בציצית, יודע לדבר אביו מלמדו לשון תורה, יודע לשמור את ידיו אוכלין על ידיו תרומה, את גופו אוכלין על גופו טהרות, אבל אינו עובר לפני התיבה, ואינו נושא את כפיו, ואינו עומד על הדוכן - עד שיתמלא זקנו, רבי אומר וכולהם מבין עשרים שנה ומעלה, שנאמר [עזרא ג] וַיַּעֲמִידוּ אֶת הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְנִצָּחַ עַל מְלֶאכֶת בֵּית ה'.

הדרן עלך פרק לולב הגזול

הלכה יב

מתני' מקבלת אשה מיד בנה או מיד בעלה את הלולב (הגם שאשה פטורה מנטילת לולב, אפי"ה מותר לה לקחת את הלולב מבנה או מבעלה, כיון שהם לא הניחו את הלולב על הקרקע, לכך אין בזה משום מוקצה) ומחזרת למים בשבת כדי שההדסים והערבות לא יכמשו, ר' יהודה אומר שבשבת רק מחזירין את הלולב למים, אבל אסור להוסיף מים לכלי משום טרחה שלא לצורך השבת, וביו"ט מוסיפין מים לכלי (אם ירצה) כיון שיו"ט הוא יותר קל משבת, ובחול המועד מחליפין את המים. ואומרת המשנה שכל קטן שיש בו דעת לנענע - חייב בלולב.

גמ' תני קטן היודע לנענע - חייב בלולב, והיודע להתעטף - חייב בציצית, והיודע לדבר - אביו מלמדו

לשון תורה (לשון הקודש), והיודע לשמור את ידיו לא לגעת בדבר הפוסל את ידו, א"כ אוכלין על ידיו תרומה, והיודע רק לשמור את גופו מדבר המטמא - אוכלין על גופו טהרות, אבל אפי"ה כשהקטן הגדיל אינו עובר לפני התיבה להיות ש"ץ קבוע, וכן אינו נושא את כפיו לבדו, ואינו עומד על הדוכן של הלויים בבית המקדש (אלא הוא עומד על הקרקע) עד שיתמלא זקנו, וזה משום כבוד הציבור, רבי אומר וכולהם אם הם מבין עשרים שנה ומעלה אפי"ה שלא התמלא זקנם, הם יכולים לעשות את הדברים האלו (להיות ש"ץ קבוע וכו'), שנאמר וַיַּעֲמִידוּ אֶת הַלְוִיִּם מִבֶּן עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעְלָה לְנִצָּחַ עַל מְלֶאכֶת בֵּית ה', והפסוק לא מחלק בין אם התמלא זקנו או לא.

הדרן עלך בלי נדר פרק לולב הגזול

פרק ד

הלכה א

מתני' לולב וערבה ששה ושבעה, ההלל והשמחה שמונה, סוכה וניסוך המים שבעה, והחליל חמשה וששה. לולב שבעה כיצד? יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - לולב שבעה, ושאר כל הימים ששה. ערבה שבעה כיצד? יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת - שבעה, ושאר כל הימים ששה.

גמ' לולב וערבה ששה ושבעה: ר' זעירא רבי אילא, רבי יסא בשם רבי יוחנן ערבה הלכה למשה מסיני, ודלא כאבא שאול, דאבא שאול אומר ערבה דבר תורה - וְעֶרְבֵי נָחַל שְׁתִּים, ערבה ללולב וערבה למקדש. רבי בא רבי חייה בשם רבי יוחנן ערבה וניסוך המים ועשר נטיעות - הלכה למשה מסיני,

הלכה א

מתני' לולב וערבה (שנטלו בבית המקדש, וסיבבו בו את המזבח, והניחודו בצד המזבח) פעמים נוהגים ששה ימים, ופעמים שבעה. ההלל והשמחה (אכילת שלמי שמחה) נוהגים שמונה ימים. סוכה וניסוך המים שבעה. והחליל שניגנו בו בשעת ניסוך המים, פעמים ניגנו בחמשה ימים ופעמים בששה ימים; ומבארת המשנה, לולב שבעה כיצד? יום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת - הלולב ניטל שבעה ימים, ואם יו"ט הראשון של סוכות חל להיות בשאר כל הימים הלולב ניטל רק בששה ימים, כיון שהלולב דוחה את השבת רק ביו"ט הראשון. ערבה שבעה כיצד? יום השביעי של נטילת הערבה שחל להיות בשבת - הערבה ניטלת שבעה, ואם יום השביעי חל להיות בשאר כל הימים - הערבה ניטלת רק ששה ימים,

כיון שהערבה דוחה את השבת רק ביום השביעי.

גמ' לולב וערבה ששה ושבעה: ר' זעירא בשם רבי אילא, ורבי יסא בשם רבי יוחנן אומרים, שמצות ערבה (שנטלו בבית המקדש, וסיבבו בו את המזבח, והניחודו בצד המזבח) זה הלכה למשה מסיני, וזה דלא כאבא שאול, דאבא שאול אומר שמצות ערבה זה מדבר תורה, דכתיב וְעֶרְבֵי נָחַל בלשון רבים, שמשמע שתיים, אחד ערבה ללולב, ואחד ערבה למקדש, רבי בא רבי חייה בשם רבי יוחנן אומר שמצות ערבה, וניסוך המים שמנסכים ע"ג המזבח בסוכות, ועשר נטיעות (אילנות צעירים) הנטועים בבית סאה שמותר לחרוש את השדה בעבורם עד לראש השנה של השנה השביעית (הגם שבאופן רגיל יש דין של תוספת שביעית), כל אלו נלמדו מהלכה למשה מסיני, ואומרת הגמ' שדברי ר' יוחנן

להתקיים בידם כמה שנאמר למשה בסיני, ואתיא כהיא דאמר רבי מנא [דברים לב] פי לא דָּבַר יֶרֶק הוא מָפֶם, ואם דבר יֶרֶק - הוא מכם, למה? שאין אתם יגיעין בו, פי הוא חַיִּיכֶם, אימתי היא חייכם - בשעה שאתם יגיעים בו. רבי יוחנן אמר לרבי חייה בר בא, בבלייא! תרין מילין סלקון מן גביכון - מַפְשִׁיטוּתָא דתעניתא וערובתא דיומא שביעיאי, ורבנן דקיסרין אמרין אף הדא מְקֻזָּתָה.

ערבה שבעה כיצד וכו': ר' סימון מפקד לאילין דמחשבין - יהבון דעתכון דלא תעבדין לא תקיעתה בשבת ולא ערבתא בשבתא, ואין אדחקתון, עבדון תקיעתה ולא תעבדון ערבתא.

הלכה ב

מתני' מצות לולב כיצד? כל העם מוליכין את לולביהן להר הבית, והחזונין

לאותם שמחשבים ועושים את הלוח שנה, **יהבון דעתכון** שימו את לבבכם **דלא תעבדין** שלא תעשו **לא** את יום **תקיעתה** (ר"ה) **בשבת**, ולא יום **ערבתא** (הושענא רבא) **בשבתא**, כדי שלא לבטל את תקיעת שופר, ולא לבטל את מנהג נטילת הערבה, ואין אדחקתון ואם אתם דחוקים ואתם חייבים לקבוע את אחד מהימים האלו בשבת, אז אומנם **עבדון תקיעתה** תקבעו שר"ה ייצא בשבת (כיון שזה יהיה יום זָכְרוֹן תְּרוּעָה), אבל **ולא תעבדון** שיום **ערבתא** ייצא בשבת, כיון שאז זה יתבטל לגמרי באותו השנה.

הלכה ב

מתני' מצות לולב שדוחה את השבת ביו"ט הראשון כיצד? כל העם שבירושלים מוליכין את לולביהן מערב שבת להר הבית, והחזונין (השמשים)

להתקיים בידם כמה שנאמר למשה בסיני, ואתיא כהיא דאמר רזה כדברי רבי מנא שאמר, שכתוב בפסוק פי לא דָּבַר יֶרֶק הוא מָפֶם, ואם הדבר יֶרֶק, הוא בא מכם, ולמה? כיון שאין אתם יגיעין בו - בתורה, פי התורה היא חַיִּיכֶם, אימתי היא התורה חייכם, בשעה שאתם יגיעים בו.

רבי יוחנן אמר לרבי חייה בר בא, בבלייא! (ר' חייא בר בא עלה מבבל), תרין מילין סלקון מן גביכון שני מנהגים באו מבבל, מַפְשִׁיטוּתָא דתעניתא מה שנופלים בפישוט ידים בתענית בזמן התפילה, וערובתא דיומא שביעיאי ומה שלוקחים ערבה בהושענא רבא גם בגבולים, ורבנן דקיסרין אמרין אף הדא מְקֻזָּתָה גם מה שאומרים חצי הלל בראש חודש (מקזתה זה מלשון קיזור), זה מנהג שבא מבבל.

ערבה שבעה כיצד וכו': אומרת הגמ' שר' סימון מפקד ציוה לאילין דמחשבין

מסכת פרק ד [ה"ב - דף יז] סוכה

מקבלין מידן וסודרין אותן על גג האיציטבה, והזקנים מניחין את שלהן בלשכה. ומלמדין אותן לומר - כל מי שהגיע לולבי בידו הרי הוא לו מתנה, למחרת משכימין ובאין, החזנין מזרקין לפניהן והן מחטפין, ומכין איש את חברו, וכשראו ב"ד שהיו באין לידי סכנה - התקינו שיהיה כל אחד ואחד נוטל בביתו.

גמ' ומלמדין אותן לומר וכו': ר' יעקב דרומיאי בעי מתניתא דלא כר' דוסא, דר' דוסא אמר בשחרית אדם צריך לומר כל מה שילקטו העניים היום מבין העמרים הֶבֶקֶר - הרי הוא הֶבֶקֶר, רבי יודה אומר לעיתותי ערב, וחכמים אומרים

בברייתא, שר' דוסא אמר שבשחרית אדם צריך לומר כל מה שילקטו העניים היום מבין העמרים יותר מהמגיע להם, זה יהיה הֶבֶקֶר, והרי הוא הֶבֶקֶר, אבל לאחר שהעניים ליקטו את השיבולים הבעה"ב לא יכול להפקירם, היות והשיבולים כבר אינם ברשות הבעה"ב (דהיינו אם נופל בשעת הקציר שיבולת או שנים זה לקט וזה שייך לעניים, אבל אם נופל שלשה שיבולים זה שייך לבעה"ב, אבל היות ולא כל העניים יודעים להבחין בזה, ואם הם ילקטו את מה שלא מגיע להם זה יהיה להם למכשול, שהרי הלקט פטור ממעשר ומה שאינו לקט חייב במעשר, וא"כ העניים יאכלו טבל, ולכך הבעה"ב מפקיר את מה שהעניים ילקטו שלא כדין כדי שזה יהיה ג"כ פטור מהמעשר, והעניים לא ייכשלו באכילת טבל, ורבי יודה אומר שרק לעיתותי ערב הבעה"ב אומר שכל מה שהעניים לקטו יותר מהמגיע להם זה הפקר, אבל בבוקר הבעה"ב לא יכול לומר את זה כיון שאין ברירה (ר' יהודה סובר שהגם שהשיבולים כבר אינם ברשותו של הבעה"ב, הבעה"ב יכול להפקירם), וחכמים אומרים

מקבלין מידן את הלולים וסודרין אותן על גג האיציטבה על הגג שעל גבי הספסלים שהיו בחדר הבית (והניחו אותם בצד המזרחי של החדר הבית, והיות והניחו את הלולים בערב יו"ט שאז הצד המזרחי כבר מוצל, ונטלו אותם לפני נץ החמה, לכך הלולים לא התייבשו מהשמש), והזקנים שלא רוצים לדחוף כדי לקחת את הלולב, מניחין את שלהן בלשכה. ומלמדין אותן את כל העם לומר - כל מי שהגיע לולבי בידו הרי הוא לו מתנה, שהרי ביו"ט הראשון לא יוצאים בלולבו של חברו, ולמחרת כולם משכימין ובאין לחדר הבית, והחזנין מזרקין לפניהן את הלולים והן מחטפין כיון שכל אחד מפחד שלא ישאר לו לולב, ומכין איש את חברו, וכשראו ב"ד שהיו באין לידי סכנה - התקינו שיהיה כל אחד ואחד נוטל את לולבו בביתו.

גמ' ומלמדין אותן לומר וכו': ר' יעקב דרומיאי שבא מדרום א"י (או שהוא בא מרומי - עיר הסמוכה לכפר חנניה), בעי אמר שלכאור' מתניתא דלא כהברייתא שר' דוסא אמר בו את דבריו, דהיינו הרי שנינו

מסכת פרק ד [ה"ב - דף יז] סוכה פה

אין הבקר אנסים הבקר, ואין אנו אחראין לרמאין. תמן את אמר אין הבקר אנסים הבקר, והכא את אמר הבקר אנסים הבקר? אמר רבי לעזר תמן על כרחו הוא מבקר, ברם הכא על דעתו הוא מבקר. אמר רבי חנניה בריה דר' הילל ויאות, תדע לך שהוא כן שכבר חילופיו בידו.

רב מפקד לדבית רב אחי, רב המנונא מפקד לחברייא, כד תהוון יהבין מתנה ביומא טבא - לא תהוון יהבין לה אלא לדעת גמורה, כהדא רב הונא יהב אתרוגא מתנה לבריה, א"ל אין יומא טבא יומא דין הרי הוא לך מתנה, ואין למחר הרי הוא לך מתנה.

לך שהוא כן (כתליוהו זבין - שזביניה זביני), **שכבר חילופיו בידו** שהרי יש בידו לולב אחר.

רב מפקד צוה לדבית רב אחי, ורב המנונא מפקד צוה לחברייא לבני הישיבה, כד תהוון יהבין כשתביאו את הלולב למשהו אחר במתנה (ע"מ להחזיר) **ביומא טבא** ביו"ט הראשון, **לא תהוון יהבין לה לא תהיו מביאים את הלולב אלא לדעת גמורה**, כיון שאם זה לא לדעת גמורה, א"כ הוא לא ייצא בזה ידי חובתו, וזה כהדא כאותו מעשה שרב הונא יהב נתן את האתרוגא מתנה (ע"מ להחזיר) **לבריה, וא"ל אין יומא טבא יומא דין** אם היום זה יו"ט, א"כ הרי הוא לך במתנה, וגם אין היו"ט הוא רק למחר, הרי הוא לך במתנה (ע"מ להחזיר), וא"כ מוכח מכאן שצריך לתת את הלולב במתנה גמורה, אפי' שזה ע"מ להחזיר, אבל לא מספיק לתת את הלולב רק כדי שיצא בזה ידי חובתו.

שאין הבקר אנסים הבקר בכלל, והיותו והבעה"ב לא מפקיר את השיבולים מרצונו זה לא הפקר (תליוהו ויהיב לא הוי מתנה), והרי אין אנו אחראין לרמאין (אם היינו אחראים לרמאים, א"כ זה יהיה כתליוהו זבין - שזביניה זביני, ויחול ההפקר), וא"כ שואלת הגמ' **תמן את אמר שאין הבקר אנסים הבקר, והכא את אמר שהבקר אנסים הבקר**, שהרי בעל הלולב לא מפקיר את לולבו מרצונו? מתרצת הגמ' **אמר רבי לעזר שיש חילוק, שהרי תמן** (לענין הלקט) **על כרחו הוא מבקר, ולכך אין הפקרו הפקר, ברם הכא אבל כאן הרי על דעתו הוא מבקר** שהרי לא מכריחים אותו להביא את לולבו להר הבית, וברצונו הוא הביא את לולבו להר הבית, ולכך הפקרו הפקר, **אמר רבי חנניה בריה דר' הילל ויאות שכאן ההפקר חל אפי' אם תאמר שזה נקרא בעל כורחו, כיון שכאן זה כתליוהו זבין - שזביניה זביני, תדע**

הלכה ג

מתני' מצות ערבה כיצד? מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא, ויורדין לשם ומלקטין משם מורביות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצידי המזבח, וראשיהן כפופין על גבי המזבח, ותקעו והריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומר [תהילים קיח] אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה ה' הַצְלִיחָה נָּא, רבי יהודה אומר אני והוא הושיעה נא, אני והוא הושיעה נא. אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים, בשעת פטירתן מה הן אומרים? יופי לך מזבח יופי לך מזבח, רבי אליעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח.

גמ' מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא: מהו מוצא - ממצייא, אמר רבי תנחומא קלונייא הוה שְׁמָהּ. ומלקטין משם מורביות של ערבה וכו': בר קפרא אמר וגבהן אחת עשרה אמה, אמר רבי יוסה מתניתא אמרה כן, וראשיהן כפופין

הלכה ג

מתני' מצות ערבה כיצד? מקום היה למטה מירושלם שיש בו מעיינות וגדל שם עצי ערבה, ונקרא מוצא, הגמ' תבאר מדוע, ויורדין לשם ומלקטין משם מורביות ענפים של ערבה, ובאין וזוקפין אותן את הערבה בצידי המזבח, והם היו כ"ב ארוכים עד שראשיהן היו כפופין על גבי המזבח, והכהנים תקעו והריעו ותקעו בחצוצרות לשמחה של מצווה. ובכל יום היו מקיפין את המזבח עם ערבות פעם אחת, ואומרים אָנָּה ה' הוֹשִׁיעָה נָּא אָנָּה ה' הַצְלִיחָה נָּא, רבי יהודה אומר שאומרים אני והוא הושיעה נא אני והוא הושיעה נא, הגמ' תבאר את דברי ר' יהודה. ובאותו היום היינו בהושענא רבא היו מקיפין את המזבח עם הערבות שבע פעמים, ובשעת פטירתן לאחר שהלכו מהמזבח (בהושענא

רבא) מה הן אומרים? יופי לך מזבח יופי לך מזבח, היינו היופי שאנחנו עושים זה בשביל המזבח שמכפר לנו על חטאינו, ורבי אליעזר אומר שאומרים ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח, היינו היופי שאנחנו עושים זה בשביל הקב"ה ובשביל המזבח שמכפר לנו על חטאינו.

גמ' מקום היה למטה מירושלם ונקרא מוצא: מהו מוצא - ממצייא, היינו מקום שגודל בו הרבה עצים (התרגום של 'בְּצִיץ הַשָּׂדֶה - בְּמוֹצָא דְחֻקְלָא'). אמר רבי תנחומא קלונייא הוה שְׁמָהּ, וקראו למקום הזה 'קלונייא' היינו מקום שהוא פטור ממש. ומלקטין משם מורביות של ערבה וכו': בר קפרא אמר וגבהן של הערבות היה אחת עשרה אמה, אמר רבי יוסה שמתניתא אמרה כן, שהרי המשנה אמרה וראשיהן כפופין

על גבי המזבח. רבי זעירא שלח שאיל לר' דניאל בריה דרב קטינא שמעת מאביך טעונה ברכה, וניטלת בפני עצמה, ויש לה שיעור? אתא רבי אייבו בר נגרי בשם רב חונה ואמר טעמא - טעונה ברכה וניטלת בפני עצמה, ויש לה שיעור - לא שמעתי. תמן אמרין רב ששת ורב נחמן בר יעקב; חד אמר שלשה בדי עליו, וחורנא אפילו בר אחד.

בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת: תני ובעלי מומין. ר"ש בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח? א"ל כשירים היו.

רבי יהודה אומר אני והוא הושיעה נא: ר' אבהו בשם ר' יוחנן כיני מתניתא אני והוא הושיעה נא, אני והוא הושיעה נא. אמר ר' אבהו [תהילים פ] וְלִכָּה

לקחת גם ערבה קטנה מאוד, אלא אומר רש"י "והשתא נהגו להביא מורביות - ענפים ארוכים (בשיעור ג' טפחים כשיעור הערבה של הלולב) ויפים, שמנכרא מצוה בעין יפה".

בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת: תני וגם בעלי מומין היו מקיפים את המזבח בערבה, שואלת הגמ' ר"ש בן לקיש בעא קומי רבי יוחנן איך יתכן לומר שבעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח? א"ל שכשירים היו לנטילת הערבה, ולכך אין איסור במה שהבעלי מומין מקיפים את המזבח.

רבי יהודה אומר אני והוא הושיעה נא: ר' אבהו בשם ר' יוחנן אומר כיני מתניתא שכוונת המשנה הוא כגירסתינו - אני והוא הושיעה נא אני והוא הושיעה נא (ולא כגרסת הבבלי 'אני והו הושיעה נא'), דהיינו שמתפללים להקב"ה שיושיע אותנו, וכן שיושיע את השכינה שהיא נמצאת בצער כל זמן שעם ישראל נמצאים בצער (בבית שני הגאולה לא היתה מושלמת) כמו שנאמר "עמו אֲנֹכִי בְצָרָה", וכן אמר ר' אבהו שכוונת הפסוק וְלִכָּה

על גבי המזבח, והרי המזבח היה ט' אמות, והיה בו שתי כניסות (ביסוד ובסובב) שכל אחד מהם היה אמה, ולכך היו צריכים להביא ערבות בגובה של אחת עשרה אמה.

רבי זעירא שלח שאיל את שאלתו לר' דניאל בריה דרב קטינא האם שמעת מאביך האם ערבה טעונה ברכה, והאם היא ניטלת רק בפני עצמה, או שהוא יכול להגביה את הלולב שיש בו ערבות, כדי לקיים את מצות הערבה, והאם יש לה שיעור (כמו הערבה של הלולב שצריכה להיות ג' טפחים)? ואומרת הגמ' שאתא רבי אייבו בר נגרי בשם רב חונה ואמר טעמא (את הדין), שערבה טעונה ברכה ככל המצוות שמברכים עליהם, וניטלת רק בפני עצמה כדי שיהיה ניכר שהוא נוטל את הערבה לשם מצות ערבה, ולעניין האם יש לה שיעור - לא שמעתי. ואומרת הגמ' שתמן בבבלי אמרין, שרב ששת ורב נחמן בר יעקב נחלקו כמה ערבות צריך לקחת למצות 'ערבה', ואחד אמר שצריך ליטול שלשה בדי ענפים שיש בהם עליו, וחורנא אמר שמשפיק אפילו בר ענף אחד, אך יכולים

מסכת פרק ד [ה"ג - דף יט] סוכה

לִישַׁעְתָּהּ לָנוּ - לך וודאה. דרש רבי בא סרוגניה [זכריה יב] וְהוֹשַׁע ה' אֶת אֶהְלִי
יְהוּדָה בְּרֹאשָׁנָה - וְהוֹשַׁע כתיב. דרש ר' זיכיי [מיכה ד] פִּי עֵתָה תִצְאֵי מִקְרִיָּה וְשִׁכְנָתְךָ
בְּשָׂדֶה - ושכינתי בשדה. חנניה בן אחי ר' יהושע אומר [שמות כ] אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם - הוֹצֵאתִיךָ כתיב. רבי ברכיה רבי ירמיה בשם ר' חיה
בר בא, דריש לוי בר סיסִי בנהרדעא [שמות כד] וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלֵיו
כָּמַעְשָׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר וּכְעָצֵם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר, זו עד שלא נגאלו, אבל משנגאלו
איכּן דרכה של לבנה - להינתן שם היא נתונה. אמר ר' ברכיה מעשה אין כתיב
כאן, אלא כְּמַעְשָׂה - הוא וכל ארגלייה שלה, היא וכל פרקמטיא שלה. אמר ר'

רבי ירמיה בשם ר' חיה בר בא אומר
שדריש לוי בר סיסִי בנהרדעא על הפסוק
וַיֵּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וַתַּחַת רִגְלֵיו
כָּמַעְשָׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר וּכְעָצֵם הַשָּׁמַיִם
לְטָהֵר, ולמעשה הפסוק הזה מאוד ק', שהרי
הפסוק מתחיל ואומר וַתַּחַת רִגְלֵיו כְּמַעְשָׂה
לְבַנֵּת הַסְּפִיר דהיינו בצבע כחול חזק כצבע
הספיר, ואח"כ כתוב וּכְעָצֵם הַשָּׁמַיִם לְטָהֵר,
והרי השמים הם בצבע תכלת, אלא זו
כְּמַעְשָׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר היה עד שלא נגאלו
כדי שהקב"ה יזכור ויראה בצערם של ישראל
שעובדים בלבנים, אבל משנגאלו לְבַנֵּת
הַסְּפִיר כבר לא נמצאת תחת רגלי ה', אלא
היא נמצאת איכּן שדרכה של הלבנה
להינתן דהיינו בבית גגוי מרומים שם היא
נתונה עד לגלות הבאה (מראש נגזר על עם
ישראל להיות בד' גליות). ומוסיף ואמר ר'
ברכיה שמעשה לְבַנֵּת הַסְּפִיר אין כתיב
כאן, אלא כְּמַעְשָׂה לְבַנֵּת הַסְּפִיר, כיון שזה
בא ללמד שהוא הלבנה וכל ארגלייה
שלה וכל כלי מלאכת עשייתה, היא הלבנה
וכל פרקמטיא החומרים שלה דהיינו הטיט
והתבן וכו', היו לפני הקב"ה. אמר ר'

לִישַׁעְתָּהּ לָנוּ - לך וודאה דהיינו שמבקשים
מהקב"ה שיושיע את עם ישראל (לפני אֶפְרַיִם
ובנימין ומנשה עוֹרְרָה אֶת גְּבוּרָתָךְ), ואז כביכול
יהיה לך - להקב"ה עצמו ישועה, שהרי
ישועת ישראל היא ישועת השכינה, וכן דרש
רבי בא סרוגניה (עיר הסמוכה לכינרת)
שכוונת הפסוק וְהוֹשַׁע ה' אֶת אֶהְלִי יְהוּדָה
בְּרֹאשָׁנָה, והיות זה כתוב חסר ו"ו א"כ
כאילו וְהוֹשַׁע כתיב דהיינו שהקב"ה יִשַׁע
יחד עם יהודה. וכן דרש ר' זיכיי על הפסוק
פִּי עֵתָה תִצְאֵי מִקְרִיָּה וְשִׁכְנָתְךָ בְּשָׂדֶה,
והרי הפסוק הזה מאוד ק', שהרי כשכתוב
'ושכנת' משמע בביטחה ובשלוחה, והרי הפסוק
מדבר לעניין יציאת עם ישראל לגלות (כי
עֵתָה תִצְאֵי מִקְרִיָּה דהיינו מירושלים, וְשִׁכְנָתְךָ
בְּשָׂדֶה בגלות), אלא ע"כ שהפסוק מדבר
לעניין השכינה שהקב"ה אומר שכאשר תצאו
לגלות שכינתי תהיה עמכם בשדה כמו
שנאמר "עמו אָנֹכִי בְּצָרָה". חנניה בן אחי ר'
יהושע אומר על הפסוק אָנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ
אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, ודורשים
כאילו שהוצאתיך כתיב, דהיינו שהקב"ה
יצא ממצרים יחד עם ישראל. רבי ברכיה

מיישה בבבל כתיב [יחזקאל א] פְּמִרָאָה 'אַבֵּן' סְפִיר, ובמצרים כתיב פְּמַעֲשָׁה 'לִבְנֵת' הַסְפִיר, ללמדך שכשם שהאבן קשה מן הלבינה, כך שיעבודה של בבל היה קשה משיעבודה של מצרים. תני בר קפרא עד שלא נגאלו ישראל ממצרים היתה רשומה ברקיע, משנגאלו עוד לא נראית ברקיע, מה טעמא וּבְעֵצָם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר - שמיא כד אינון נקיין מן עננין. תני בשם ר' ליעזר ע"ז עברה עם ישראל בים, מה טעמא [שמואל ב ז] מִפְּנֵי עֲמֻךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גִּזְיִם 'וְאַלְהֵיו', אמר לו ר' עקיבה ח"ו אם אומר את כן נמצאת עושה את הקודש חול, מה תלמוד לומר לומר אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם - כביכול כאילו עצמך פדית.

אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים: אמר ר' אחא זכר ליריחו.

ומהיכן יודעים את זה? כיון שכתוב בפסוק וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְדּוּלָה וְנִגְרָאוֹת לְאַרְצְךָ מִפְּנֵי עֲמֻךְ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גִּזְיִם 'וְאַלְהֵיו', אמר לו ר' עקיבה ח"ו לומר כך, כיון שאם אומר את כן שכאשר כתוב 'וְאַלְהֵיו' שזה הולך לעניין ע"ז, א"כ נמצאת עושה את הקודש חול, כיון שכאשר כתוב 'וְאַלְהֵיו' זה הולך לעניין ה' יתברך, אלא מה תלמוד לומר אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם גִּזְיִם 'וְאַלְהֵיו', כביכול כאילו את עצמך פדית ממצרים, שהרי כשעם ישראל היו במצרים הקב"ה היה ג"כ במצרים, כמו שנאמר "עמו אנכי בצרה".

אותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים: אמר ר' אחא מדוע מקיפים שבע פעמים, זה זכר ליריחו שהקיפו את חומת יריחו שבע פעמים ואז היא נפלה ונכבשה הארץ לפני עם ישראל.

מיישה שבמראה הנבואה שיחזקאל ראה **בבבל כתיב** וממעל לרקיע אֲשֶׁר עַל רֹאשׁ הַסְפִיר 'אַבֵּן' סְפִיר דְּמוּת כֶּסֶּא, ובמצרים כתיב פְּמַעֲשָׁה 'לִבְנֵת' הַסְפִיר, ומה החילוק? אלא זה בא ללמדך שכשם שהאבן קשה מן הלבינה, כך שיעבודה של בבל היה קשה משיעבודה של מצרים, כיון שלבבל עם ישראל גלו ממקום מושבם, אבל למצרים עם ישראל הגיעו לפני שהיו קבועים במקומם, ולכך גלות בבל היתה קשה יותר. תני בר קפרא עד שלא נגאלו ישראל ממצרים היתה רשומה של הלבינה ברקיע, אבל משנגאלו עוד לא נראית ברקיע, מה טעמא ומהיכן יודעים את זה? שהרי כתוב וּבְעֵצָם הַשָּׁמַיִם לְטַהֵר דהיינו שמיא כד אינון נקיין מן עננין השמיים נקיים מעננים. תני בשם ר' ליעזר ע"ז עברה עם ישראל בים סוף, מה טעמא

מסכת פרק ד [ה"ד - דף יט] סוכה

הלכה ד

מתני' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותה מערב שבת, מניחין אותן בגיגיות של זהב כדי שלא יכמושו. רבי יוחנן בן ברוקה אומר חריות של דקל היו מלקטין, וחובטין על גבי המזבח, ואותו היום היה נקרא יום חיבוט חריות. מיד התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן.

גמ' מיד התינוקות שומטין את לולביהן וכו': לא אמר אלא קטן, הא גדול לא. לא כן אמר רב אבינא בשם רב אתרוג שנפסל ביום טוב הראשון מותר לאוכלו? אמר רבי יוסה תמן הוא אינו ראוי לצאת בו - אחרים ראויין לצאת בו, ברם הכא לא הוא ולא אחרים יוצאין בו.

הלכה ד

מתני' כמעשהו של הערבה בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיו מלקטין אותה את הערבה מערב שבת (כיון שליקוט הערבה אינה דוחה את השבת), ומניחין אותן את הערבות בגיגיות של זהב מלאות במים כדי שלא יכמושו, רבי יוחנן בן ברוקה אומר שלא היו מקיפים את המזבח בערבות, וכן לא היו מניחים ערבות בצד המזבח, אלא חריות ענפים של דקל (מה שנקרא היום סכך) היו מלקטין ומקיפים בהם את המזבח, ומניחים אותם בצד המזבח, ובהושענא רבא היו חובטין אותם על גבי המזבח, ואותו היום היה נקרא יום חיבוט חריות. ומיד לאחר שהניחו את הלולב, התינוקות היו שומטין זורקים את לולביהן ואוכלין את אתרוגיהן.

גמ' מיד התינוקות שומטין את לולביהן וכו': אומרת הגמ' שהמשנה לא אמרה

שיכולים לאכול את האתרוגים, אלא לעניין קטן, אבל הא גדול לא, היות וזה הוקצה למצוותו, לכך אסור לאכול את האתרוג בהושענא רבא. שואלת הגמ' מדוע אסור לאכול את האתרוגים בהושענא רבא, וכי לא כן אמר רב אבינא בשם רב שאתרוג שנפסל ביום טוב הראשון מותר לאוכלו, היות והוא לא ראוי יותר למצוה (וכל מה שהקצו אותו, זה רק כדי לקיים בו מצוה), וא"כ היה צריך להיות ג"כ בהושענא רבא שהיות והאתרוג כבר לא עומד למצוה שהרי כבר נטלו אותו, שיהיה מותר לאוכלו? מתרצת הגמ' אמר רבי יוסה שיש הבדל, תמן בהושענא רבא אומנם הוא אינו ראוי לצאת בו כיון שהוא כבר נטל את הלולב, אבל הרי אחרים שלא נטלו עדיין לולב ראויין לצאת בו, ולכך האתרוג עדיין מוקצה, אבל ברם הכא כשהאתרוג נפסל לא הוא ולא אחרים יוצאין בו, ולכך רב אמר שיכולים לאוכלו.

הלכה ה

מתני' ההלל והשמחה שמונה כיצד? מלמד שאדם חייב בכבוד יו"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג. סוכה שבעה כיצד? גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו, אבל מוריד הוא את הכלים מן המנחה ולמעלן, בשביל כבוד יו"ט האחרון.

גמ' ההלל: תני שמונה עשר יום, ולילה אחד, קורין בהן את ההלל בכל שנה; שמונת ימי החג, ושמונת ימי החנוכה, ויו"ט של עצרת, ויו"ט הראשון של פסח, ולילו.

והשמחה: ר' זעירה עולא בר' ישמעאל בשם ר' לעזר שלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל - אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל, התיב ר' בא והתני חגיגת ארבעה עשר יוצאין בה משם שמחה, ואין יוצאין בה משם שלמים? אמר ר' זעירה תיפטר בששחטה ברגל, אמר ר' בא אם בששחטה ברגל אין זו חגיגת ארבעה עשר,

הלכה ה

מתני' ההלל והשמחה שמונה כיצד? מלמד שאדם חייב בכבוד יו"ט האחרון של חג כשאר כל ימות החג, הגם שהפסוק "וְשִׂמְחָתָּ בְּחַגֶּךָ" נאמר בחג הסוכות. סוכה שבעה כיצד? גמר מלוכל (מלאכול) ביום השביעי של סוכות, לא יתיר לא יפתח את קישורי סוכתו (לא יפרק את סוכתו) עד סוף היום השביעי, אבל מוריד הוא את הכלים הנאים מהסוכה מן המנחה ולמעלן, כדי לסדר אותם בביתו, בשביל כבוד יו"ט האחרון.

גמ' ההלל: תני שמונה עשר יום, ולילה אחד קורין בהן את ההלל בכל שנה, ומה הם - שמונת ימי החג, ושמונת ימי החנוכה, ויו"ט של עצרת, ויו"ט הראשון של פסח, ולילו ליל הסדר (למעשה קוראים את ההלל גם בשחיטת

הפסח, אלא ששם רק הלויים היו קוראים את ההלל, ולכך הברייתא לא מנתה את זה).

והשמחה: אומרת הגמ' ר' זעירה ועולא בר' ישמעאל בשם ר' לעזר אמרו ששלמי חגיגה ששחטן מערב הרגל - אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל, משום חובת אכילת שלמי שמחה, כיון שצריך לאכול דוקא מבשר שנשחט בשעת שמחה, היינו ברגל. שואלת הגמ' התיב ר' בא והתני והרי שנינו בברייתא חגיגת ארבעה עשר יוצאין בה משם שלמי שמחה, ואין יוצאין בה משם שלמים שלמי חגיגה, וא"כ מוכח שלא חייבים לאכול מבשר שנשחט ברגל? מתרצת הגמ' אמר ר' זעירה תיפטר תעמיד שמדובר שהוא לא שחט את החגיגת י"ד ב"ד ניסן, אלא בששחטה ברגל, אמר ר' בא אם מדובר בששחטה ברגל, א"כ אין זו (לא שייך לקרוא לזה) חגיגת ארבעה עשר,

מאי כדון? אמר ר' זעירה עד דאנן תמן שמעתנה עולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר, כד סלקינן הכא שמעתנה ר' חייה בשם ר' לעזר [דברים מז] וְהָיִיתָ אֶף שְׂמִיךְ לְרִבּוֹת לִילִי יו"ט האחרון לשמחה, או יכול אף לילי יו"ט הראשון תלמוד לומר אֶף - אֶךְ חֶלֶק, ר' חייה בשם ר' לעזר [דברים יד] וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגְגָּךְ, מִשָּׁאת מִתְחַיֵּיב בַּחֲגִיגָה - אֶת מִתְחַיֵּיב בַּשְּׂמִיחָה. התיבון והתנינן ההלל והשמחה שמונה, הגע עצמך שחל יום הראשון להיות בשבת, לשוחטין מערב הרגל אין אֶת יכול, דאמר ר' זעירא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר שלמי חגיגה ששחטין מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל, לשוחטין ברגל אין אֶת יכול, שכבר למדנו שאין חגיגה דוחה את השבת, אימתי אמרו ההלל והשמחה שמונה, אמר ר' יוסה קיימה ר' אבודמי נחותה בכהנים בשעיר.

שואלת הגמ' התיבון השיבו על דברי ר"א והתנינן והרי שנינו במשנה ההלל והשמחה שמונה, וא"כ הגע תתבונן בעצמך כשחל יום הראשון של סוכות להיות בשבת איך ישמחו שמונה ימים, והרי לשוחטין את השלמים מערב הרגל אין אֶת יכול, דאמר ר' זעירא עולא בר ישמעאל בשם רבי לעזר שלמי חגיגה ששחטין מערב הרגל אינו יוצא בהן ידי חובתו ברגל, ולשוחטין ברגל אין אֶת יכול, כיון שכבר למדנו שאין החגיגה דוחה את השבת, וא"כ אימתי באיזה אופן אמרו שההלל והשמחה שמונה, ואם תאמר שזה דוקא במקרה שיו"ט הראשון לא חל להיות בשבת, א"כ שהמשנה תכתוב 'השמחה שבעה ושמונה'? מתרצת הגמ' אמר ר' יוסה שקיימה שהעמיד ר' אבודמי נחותה - מהחכמים היורדים לבבל (היו חכמים שהיו עולים ויורדים כל ימיהם מבבל לא"י ומא"י לבבל כדי להעביר את השמועות) את המשנה שהשמחה נוהגת שמונה ימים בכהנים, שהם יוצאים ידי שמחה באכילת בשר שעיר החטאת.

ומאי כדון מה עכשיו, האם יוצאים בבשר שלמים שנשחטו מערב הרגל? אמר ר' זעירה עד דאנן תמן כשהייתי בבבל שמעתנה שמעתי שעולא בר ישמעאל בשם ר' לעזר אמר שאין יוצאים בבשר שלמים שנשחטו מערב הרגל, וכד סלקינן הכא וכשעליתי לא"י שמעתנה שר' חייה בשם ר' לעזר הביא לזה ראייה מהברייתא, שהיות וכתוב וְהָיִיתָ אֶף שְׂמִיךְ והרי זה מיותר, כיון שכבר לפני זה כתוב וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגְגָּךְ, אלא זה בא לרבות גם את לילי יו"ט האחרון לאכילת בשר שלמי שמחה, ואומרת הברייתא או יכול שנרבה אף לילי יו"ט הראשון לאכילת בשר שלמים? תלמוד לומר אֶף והרי כשכתוב 'אֶךְ' זה בא לחלק, וטעם החילוק הוא כיון שלא יוצאים ידי חובת שמחה אלא בקרבן שנשחט בזמן השמחה היינו ברגל. ואומר ר' חייה בשם ר' לעזר מהיכן יודעים שלא יוצאים ידי חובת שמחה אלא בקרבן שנשחט בזמן שמחה? כיון שכתוב וְשִׁמְחָתָּ בְּחֻגְגָּךְ, מכאן נלמד שרק מִשָּׁאת מִתְחַיֵּיב בַּחֲגִיגָה היינו ביו"ט אֶת מִתְחַיֵּיב בַּשְּׂמִיחָה.

גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו וכו': רבי אבא בר כהנא רב חייא בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום, רבי יהושע בן לוי אמר צריך לקדש בתוך ביתו, רבי יעקב בר אחא בשם שמואל קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר - מקדש. רבי אחא רבי חיננא בשם רבי הושעיה בשם רב מי שסוכתו ערבה עליו מקדש בלילי יו"ט האחרון בתוך ביתו, ועולה ואוכל בתוך סוכתו, אמר רבי אבון ולא פליגין מה דאמר רב הושעיה כשהיה בדעתו לאכול בבית אחר, ומה דאמר שמואל כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר, אמר ר' מנא אתיא דשמואל כרבי חייא, ודרבי הושעיה כרבי יהושע בן לוי, אמר ר' אמי זאת אומרת שנחלקין בפירוש.

אמר רבי אבון ולא פליגין שר' הושעיה ושמואל לא נחלקים, כיון שמה דאמר רב הושעיה כשהיה בדעתו לאכול בבית אחר - בסוכה, לכך מועיל הקידוש שקידש בבית, ומה דאמר שמואל שהוא צריך לחזור ולקדש, כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר, וכמו ששמואל אומר שהוא נמלך אח"כ לאכול בבית אחר. אבל אמר ר' מנא שאתיא דשמואל כרבי חייא בר אשי, שאומר שאם הוא רוצה לאכול בסוכה בשמחת תורה, הוא צריך לפסול את סוכתו, כיון שהוא לא יכול לקדש בבית ולאכול בסוכה, ודרבי הושעיה כרבי יהושע בן לוי, שאומר שהוא יכול לקדש בבית, ולאכול בסוכה. אמר ר' אמי זאת אומרת מדברי ר' מנא מוכח שר' הושעיה ושמואל נחלקין גם כשהמקדש אמר בפירוש שהוא רוצה לאכול בבית אחר, שלדברי שמואל הוא צריך לחזור ולקדש.

גמר מלוכל לא יתיר את סוכתו וכו': רבי אבא בר כהנא אמר בשם רב חייא בר אשי בשם רב, שאם הוא רוצה לאכול בסוכה בשמחת תורה, צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום, כדי שזה לא יראה שהוא מוסיף על המצוה, שהוא עושה סוכה שמונה ימים, רבי יהושע בן לוי אמר שהוא צריך לקדש בתוך ביתו, ורק אח"כ הוא יכול לעלות ולאכול בסוכה, וכיון שהוא קידש בבית מוכח שהוא לא מתכוין לשם מצות סוכה. רבי יעקב בר אחא בשם שמואל אומר, שאם אחד קידש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר, הוא חוזר ומקדש במקום סעודתו, כיון שהקידוש צריך להיות במקום סעודה, רבי אחא רבי חיננא בשם רבי הושעיה בשם רב אומר, שמי שסוכתו ערבה עליו ורוצה לאכול בסוכה בשמחת תורה מקדש בלילי יו"ט האחרון בתוך ביתו, ועולה ואוכל בתוך סוכתו,

הלכה ו

מתני' ניסוך המים שבעה כיצד? צלוחית של זהב מחזקת שלשת לוגין היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים תקעו והריעו ותקעו, עלה בכבש ופנה לשמאלו, ושני ספלים של כסף היו שם, ר' יהודה אומר של סיד היו - אלא שהיו מושחרין מפני היין, ומנוקבין כמין שני חוטמין דקין, אחד מעובה ואחד מידק - כדי שיהו פְּלִים בבת אחת, מערבי של מים ומזרחי של יין, עירה של מים בתוך של יין, או של יין לתוך של מים יצא. ר' יהודה אומר מלוג היה מנסך כל שמונה, ולמנסך אומרים לו הגבה את ירך - שפעם אחת ניסך על רגליו, ורגמוהו כל העם באתרוגיהם.

גמ' היה ממלא מן השילוח: אמר ר' יוסי בן חנינה כדי לעשות פומפי לדבר.

הלכה ו

מתני' ניסוך המים שבעה כיצד? צלוחית (כד) של זהב מחזקת שלשת לוגין היה ממלא מן השילוח, כיון שכתוב "וּשְׁאַבְתֶּם מִים בְּשִׁשֹּׁן מִמַּעֲיָנִי הַיְשׁוּעָה" ולכך צריך להביא את המים לניסוך המים - ממעיין. הגיעו לשער המים ואז הכהנים תקעו והריעו ותקעו, וכשהכהן עלה בכבש הוא פנה לשמאלו, והכהן לא הקיף את המזבח מימין כרגיל, כדי שהמים לא יתעשנו מעשן המזבח, ושני ספלים של כסף היו שם, ר' יהודה אומר של סיד היו - אלא שהיו מושחרין מפני היין שהיו מנסכים בהם, ולכך זה היה נראה ככסף, והספלים היו מנוקבין והיה בתחתית הנקב כמין שני חוטמין (צינורות קטנים) דקין, ואחד מעובה ואחד מידק - כדי שיהו היין והמים פְּלִים בבת אחת (כזמן ניסוך המים ניסכו גם את היין), והספל המערבי היה של המים, והמזרחי (הקרוב יותר לכבש) היה של היין (שזה נוהג בכל יום, כדי שלא לעבור

על המצוות), ואם הוא עירה שפך את הכד של המים בתוך הספל של היין, או אם הוא שפך את הכד של היין לתוך הספל של המים יצא. ר' יהודה אומר שלא היו מנסכים ג' לוג, אלא מלוג היה מנסך, וכן ניסוך המים היה כל שמונה (גם בשמיני עצרת) ולא רק בשבעת ימי הסוכות כדברי ת"ק. ואומרת המשנה שלמנסך היו אומרים לו הגבה את ירך כדי שנראה להיכן אתה מנסך את המים, ומדוע נצרכו לזה, כיון שפעם אחת הכהן היה צדוקי, והוא ניסך את המים על רגליו, כיון שהצדוקים לא מודים בניסוך המים, ורגמוהו כל העם באתרוגיהם.

גמ' היה ממלא מן השילוח: אמר ר' יוסי בן חנינה מדוע לא לקחו את המים מאמת המים שהיתה בעזרה, הגם שמימיה היו ג"כ ממעין (מעין עיטם), כדי לעשות פומפי לדבר, להוציא מליבן של צדוקין שלא היו מודים בניסוך המים, ולכך שאבו את המים מהשילוח.

מסכת פרק ד [ה"ו - דף כ] סוכה צה

תקעו והריעו ותקעו: ר' יוסי בן חנינה בשם מנחם יותפייה דר"ע היא, דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה. תמן תנינן ר' לעזר אומר אף המנסך מים בחג בחוץ חייב, אמר ר' יוחנן כל שיטת ר"א כשיטת רבי עקיבה רבו, כמה דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה - כן ר' לעזר אומר ניסוך המים דבר תורה. אית תַּנְיָי תַּנְיָי בשם ר"א צריך שיהא מילויין לשם החג, אית תַּנְיָי תַּנְיָי בשם ר' לעזר אינו צריך שיהא מילויין לשם החג, מה נפק מן ביניהון? מאן דאמר צריך שיהא מילויין לשם החג, ר' לעזר כר"ע, ומאן דאמר אינו צריך שיהא מילויין לשם החג, ר' לעזר כרבנן, לית יכול דאמר ר' יוחנן כל שיטת ר' לעזר כשיטת ר"ע רבו, כמה דר"ע אמר ניסוך המים דבר תורה - כן ר' לעזר אמר ניסוך המים דבר תורה, אית תַּנְיָי תַּנְיָי יש להן שיעור,

ששנו בברייתא בשם ר"א שצריך שיהא מילויין של המים לשם החג, ורק אז הוא חייב על הניסוך בחוץ, ואית תַּנְיָי תַּנְיָי ויש ששנו בברייתא בשם ר' לעזר שאינו צריך שיהא מילויין לשם החג, ואומרת הגמ' מה נפק מן ביניהון? מה שורש המחלוקת בין הברייתות? שלמאן דאמר שצריך שיהא מילויין לשם החג, זה מכיון שר' לעזר סובר כר"ע שניסוך המים הוא מן התורה, ולכך צריך למלאות את המים לשם החג, ומאן דאמר שאינו צריך שיהא מילויין לשם החג, זה מכיון שר' לעזר סובר כרבנן שניסוך המים הוא רק מדרבנן, והיות והמים לא מתקדשים מן התורה, לכך חייבים בכל מקרה, אבל חוזרת הגמ' ואומרת שלית יכול שלא יכולים לומר כך, דאמר ר' יוחנן שכל שיטת ר' לעזר שמחייב על ניסוך המים הוא כשיטת ר"ע רבו, וכמה דר"ע אמר שניסוך המים זה מדבר תורה כן ר' לעזר אמר שניסוך המים זה מדבר תורה, אבל לשיטת חכמים פטורים לגמרי על ניסוך המים, לכך אומרת הגמ' שהרי אית תַּנְיָי תַּנְיָי יש ששנו בברייתא שיש להן למים שיעור,

תקעו והריעו ותקעו: ר' יוסי בן חנינה בשם מנחם יותפייה (מהעיר יודפת) אומר שהמשנה מדברי ר"ע היא, דר"ע אמר שניסוך המים הוא מדבר תורה, שמקשים את ניסוך המים לניסוך היין (היות וכתוב וְנִסְכֵּיהֶּ וּמִכָּאן נלמד שבסוכות צריך לנסך שתי ניסוכים - אחד ניסכי מים ואחד ניסכי יין), ולכך צריך לתקוע בשעת ניסוך המים, כמו שתוקעים בשעת ניסוך היין, אלא שלא רצו לתקן את התקיעות בשעת הניסוך, היות ובאותו הזמן תוקעים לניסוך היין, וא"כ התקיעות לא יהיו ניכרות שהם לניסוך המים, ולכך תוקעים כשנכנסים לעזרה.

תמן במסכת זבחים תנינן, ר' לעזר אומר אף המנסך מים בחג בחוץ חייב כרת, משום שהעלה בחוץ דבר המתקבל בפנים, אמר ר' יוחנן כל שיטת ר"א שמחייב על ניסוך המים בחוץ, זה מפני שהוא סובר כשיטת רבי עקיבה רבו, וכמה דר"ע אמר שניסוך המים זה מדבר תורה כן ר' לעזר אומר שניסוך המים זה מדבר תורה, ולכך המנסך מים בחג בחוץ חייב משום העלאתה. ואומרת הגמ' שאית תַּנְיָי תַּנְיָי יש

מסכת פרק ד [ה"ו - דף כא] סוכה

ואית תַּנְיַי תַּנְיַי אין להן שיעור, מה נפק מן ביניהון? אמר ר' זעירא והוא שניסך שלשת לוגין בפנים ושלשת לוגין בחוץ, מאן דאמר יש להן שיעור פטור, ומ"ד אין להן שיעור חייב.

ושני ספלים של כסף היו שם: יוסי בר אשיין בשם ר"ש בן לקיש צריכין הספלים להיות פקוקין בשעת הניסוך, מה טעמא [במדבר כח] בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּף נִסָּךְ שֶׁכֶּר לָהּ, תני ר' יוסי אומר השית היה נקוב עד התהום, מה טעמא [ישעיהו ה] וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ וַיַּטְעֵהוּ שֶׁרֶק וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ - זה ההיכל, וַיִּקֶּב חֲצֵב בּוֹ - זה המזבח, וְגַם יָקֵב זה השית, רבי שמעון אומר מעשה שמים היו, לפי שהיו מעשה שמים יכול לא יהו נאים כמעשה ידי אומן? תלמוד לומר [שיר השירים ז] חֲמוּקֵי יִרְכָּן.

בשעת הניסוך, ורק לאחר שהספל התמלא פותחים את הנקבים, שהמים או היין ירדו לשיתין, מה טעמא ומאיכין יודעים את זה? כיון שכתוב בַּקֹּדֶשׁ הַסֵּף נִסָּךְ שֶׁכֶּר לָהּ, והרי פירוש המילה 'שֶׁכֶּר' היינו שביעה ושיכרות, ולכך הספלים צריכים להיות מלאים לפני שפותחים אותם. תני ר' יוסי אומר השית (החלל שבמזבח) שהיין היה נכנס לשם, היה נקוב עד התהום, מה טעמא ומאיכין יודעים את זה? כיון שהנביא המשיל את עם ישראל לכרם, וכתוב עליהם וַיַּעֲזָקְהוּ שֶׁכֶּר לָהּ, גָּדַר את א"י וַיִּסְקָלְהוּ והוציא מא"י את הגויים וַיַּטְעֵהוּ שֶׁרֶק ואז הקב"ה נטע את עם ישראל בא"י כנטיעת הגפן בכרם, וַיִּבֶן מִגְדָּל בְּתוֹכּוֹ - זה ההיכל, וַיִּקֶּב חֲצֵב בּוֹ - זה המזבח, שדומה ליקב (מפני שמנסכים עליו יין), והיות וכתוב וְגַם יָקֵב שֶׁכֶּר לָהּ - זה השית שמגיע עד לתהום. וכן רבי שמעון אומר שהשיתין מעשה שמים היו, ואומר ר"ש לפי שהשיתין היו מעשה שמים א"כ יכול לא יהו נאים כמעשה ידי אומן (שהרי הקב"ה ברא את העולם בצורה שהיא טעונה תיקון)? לכך תלמוד לומר חֲמוּקֵי יִרְכָּן הדבר הנסתר

ואית תַּנְיַי תַּנְיַי ויש ששנו בברייתא שאין להן למים שיעור, ואומרת הגמ' מה נפק מן ביניהון איזה חילוק דין יש בין הברייתות? אמר ר' זעירא והוא שניסך שלשת לוגין מים בפנים ואח"כ שלשת לוגין בחוץ, שלמאן דאמר שיש להן שיעור, הוא יהיה פטור, כיון שהמים האלו לא מתקבלים בפנים, ולמ"ד שאין להן שיעור הוא יהיה חייב, שכיון שאין שיעור למים, יכולים לנסך כמה וכמה פעמים ג' לוג של מים על גבי המזבח, ולכך גם לאחר שכבר ניסכו בפנים, המים האלו מתקבלים בפנים, ויהיו חייבים על ניסובם בחוץ, וא"כ בזה נחלקו הברייתות לעיל, שהברייתא שאומרת "שצריך שיהא מילויין לשם החג" היינו שהוא יהיה חייב על הניסוך בחוץ, דוקא אם עדיין לא ניסכו על גבי המזבח, והברייתא שאומרת "שאינו צריך שיהא מילויין לשם החג" היינו שהיא מחייבת על ניסוך המים בחוץ, גם אם כבר ניסכו על גבי המזבח.

ושני ספלים של כסף היו שם: אומרת הגמ' שר' יוסי בר אשיין בשם ר"ש בן לקיש אומר שצריכין הספלים להיות פקוקין

כְּמוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמֶן, נאים היו יותר ממעשה ידי אומן. תני אמר רבי לעזר בר' צדוק לול קטן היה בין האולם ולמזבח, אחת לשישים או לשבעים שנה היו פרחי כהונה יורדין ומעלין אותו שהיה קרוש כעיוגולי דבילה, ובאין ושורפין אותו בקדושה, כשם שהיה ניסוכו בקדושה - כך היתה שריפתו בקדושה. אמר רבי ראה שהתפיסתך התורה לשון חיבה לשון שיבעה לשון שיכרות. ר' יודה בר לקרה בשם ר' שמואל בר נחמן משחרב בית המקדש - פסק יין קרוש, ופסקה זכוכית לבנה, מהו זכוכית לבנה? שהיתה מתקפלת.

אחר מעובה ואחד מידק וכו': הוון בעיין מימר המעובה של מים, והמידק של יין, דאמר רבי יונה בשם רבי אימי נקב שאינו מוציא מים מוציא יין, ושאינו מוציא יין מוציא שמן, ושאינו מוציא שמן מוציא דבש, ואפילו תימר חילופין, דר'

שמואל בר נחמן אומר **משחרב בית המקדש** - פסק יין המשובח שהוא נהיה קרוש, וכן פסקה זכוכית לבנה, ואומרת הגמ' **מהו זכוכית לבנה? שהיתה מתקפלת** וא"כ לבנה זה מלשון של ירח, וכמו שהירח מתגדל ומתקטן, כך הזכוכית הזו מתגדלת ומתקטנת (וא"כ זה לא הזכוכית שיש בידינו).

אחר מעובה ואחד מידק וכו': אומרת הגמ' שהוון בעיין מימר שבני הישיבה רצו לומר שהנקב המעובה הוא של הספל של המים, והנקב המידק הוא של הספל של היין, כיון שיש מים שהם יותר סמיכים מאשר יין, דאמר רבי יונה בשם רבי אימי נקב שאינו מוציא מים כיון שהמים סמיכים מוציא יין כיון שהיין דליל יותר מאשר המים, ונקב שאינו מוציא יין - מוציא שמן, ושאינו מוציא שמן - מוציא דבש, חוזרת הגמ' ואומרת שאפילו תימר חילופין דהיינו שהנקב הדק הוא של המים והנקב העבה הוא של היין, וזה מכיון שהמשנה מדברי ר'

בירך המזבח, הוא כְּמוֹ חֲלָאִים תכשיטים נאים מַעֲשֵׂה יְדֵי אָמֶן, ונאים היו יותר ממעשה ידי אומן כיון שדורשים את המילה 'חֲלָאִים' מלשון חולין, דהיינו שהתכשיטים שהאומן עושה הם פחותים ממעשה הקב"ה. אבל אומרת הגמ' שר"א בר צדוק נחלק והוא סובר שהשיתין לא היו יורדים עד לתהום, שהרי תני, אמר רבי לעזר בר' צדוק לול חדר קטן היה בין האולם ולמזבח, ולשם הנסכים היו יורדים, ואחת לשישים או לשבעים שנה היו פרחי כהונה יורדין לאותו המקום, ומעלין אותו את הנסכים, שהיה קרוש כעיוגולי דבילה (תאנים מיובשות בצורה עגולה), ובאין ושורפין אותו בקדושה בעזרה, שהרי כשם שהיה ניסוכו בקדושה - כך היתה שריפתו בקדושה. אמר רבי ראה שהתפיסתך התורה בלשון של חיבה, שהרי המילה 'שָׁכַר' זה מלשון שיבעה (שובע) ולשון שיכרות, דהיינו כביכול הקב"ה תאב לנסכים. אומרת הגמ' ר' יודה בר לקרה בשם ר'

מסכת פרק ד [ה"ו - דף כא] סוכה

יהודה היא, דר' יהודה אמר מלוג היה מנסך כל שמנה.

ר"ש בן לקיש בעא קומי ר' יוחנן הקדימן לזבח מה הן, ניסכן בלילה מה הן, לא ניסך היום מהו שינסך למחר? א"ל נישמענה מן הדא דאמר רבי אילא בשם ר' יוסי וְנִסְכִּיהָ אחד ניסכי מים ואחד ניסכי יין, הדא אמרה הקדימן לזבח כשר, ניסכן בלילה כשר, לא ניסך היום לא ינסך למחר, על שם עבר יום עבר קרבנו. ר' יהודה אומר מלוג היה מנסך כל שמונה: רבנן מְרַבִּים במים, וממעטים בימים, ר' יהודה ממעט במים, ומְרַבֶּה בימים.

שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם: אית דבעי מימר היא

צריך לנסך שתי ניסוכים – אחד ניסכי מים ואחד ניסכי יין, אבל הם שתי ניסוכים שונים ניסוך היין הוא לחובת הקרבן, וניסוך המים הוא לחובת היום, כדי שיבוא זכרונינו לטובה, וכמו שיונתן תירגם "וְחָמַר נִיסֻכָּהּ, וְצִלְחִיתָא דְמִיָּא הָווּן מְנַסְכִּין בְּיוֹמָא דְחָגָא דְמִסְלִיָּא דּוֹכְרִין טַב לְרַבִּיעָא דְמִטְרָא", וא"כ הדא אמרה מכאן אנחנו אומרים שאם הקדימן את ניסוך המים לזבח – כשר, ואפי' אם ניסכן בלילה כשר, אבל אם לא ניסך היום לא ינסך למחר, על שם (מחמת הכלל שאומר) עבר יום עבר קרבנו.

ר' יהודה אומר מלוג היה מנסך כל שמונה: מבארת הגמ' את המחלוקת בין ר' יהודה לחכמים, שרבנן מְרַבִּים במים, שהרי לשיטתם מנסכים ג' לוג, אבל וממעטים בימים, שהרי לשיטתם מנסכים רק ז' ימים, ור' יהודה ממעט במים, שהרי לשיטתו מנסכים רק לוג, ומְרַבֶּה בימים, שלשיתו מנסכים ח' ימים.

שפעם אחת ניסך על רגליו ורגמוהו כל העם באתרוגיהם: אומרת הגמ' שאית דבעי מימר יש אומרים שהיא

יהודה היא, דר' יהודה אמר מלוג היה מנסך כל שמנה, והיות והמים מועטים מהיין, לכך צריך לעשות להם נקב דק יותר, כדי שהמים יסתניימו יחד עם היין שניסכו מהם ג' לוג.

שואלת הגמ' ר"ש בן לקיש בעא קומי ר' יוחנן הקדימן את ניסוך המים לשחיטת הזבח של תמיד של שחר מה הן, האם ניסוך המים הוא חובת הקרבן (שבסוכות התחדש שצריך לנסך גם מים), וא"כ לא יכולים לנסך לפני הקרבת התמיד, או שניסוך המים זה חובת היום, שצריך לנסך מים בסוכות, וא"כ אם ניסכו לפני שחיטת התמיד של שחר יצאו ידי חובה, עוד שואלת הגמ' (לצד שניסוך המים הוא מחובת היום, א"כ) מה הדין אם הוא ניסכן מבעוד לילה (כגון בליל יו"ט) מה הן, עוד שואלת הגמ' (אם ניסוך המים הוא מחובת הקרבן), מה הדין אם לא ניסך היום את המים מהו שינסך למחר, האם הוא כניסוך היין שיכולים לנסך גם למחרת? א"ל ר' יוחנן נישמענה מן הדא יכולים להוכיח את זה ממה דאמר רבי אילא בשם ר' יוסי שהיות וכתוב וְנִסְכִּיהָ ומכאן נלמד שבסוכות

דפרה היא דסוכה היא דכפורים, ר' סימון לא אמר כן אלא או דפרה ודסוכה חד, ודכפורים חד, או דפרה ודכפורים חד, ודסוכה חד, מאן דאמר לא באו ימים קלים עד שמת - תלתייהון עבד, מאן דאמר יצא חוטמו מוּזַק תולעים, וכמין פרסת עגל יצאת מתוך מצחו, כמאן דאמר או דפרה ודסוכה חד, ודכפורים חד, או דפרה ודכפורים חד, ודסוכה חד. צווחה עליהן העזרה צאו מיכן צאו מיכן בני עֲלִי, טימאתם בית אלהינו. בו ביום נפגמה קרן המזבח ונתנו עליו גוש של מלח - שלא יהא נראה כפגום, שכל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד פגום הוא. בעון קומי ר'

אבל לפי המאן דאמר שכאשר הצדוקי יצא מקודש הקדשים חוטמו היה מוּזַק תולעים, וכמין פרסת עגל יצאת מתוך מצחו, ומת מיד ביום הכיפורים, א"כ הוא לא היה יכול לעשות את כל שלשת המעשים, אלא או כמאן דאמר (או שתאמר) או דפרה ודסוכה נעשו ע"י צדוקי אחד, דהיינו שהוא שרף את הפרה לפני סוכות, ובסוכות הוא נהרג ע"י רגימת האתרוגים, ודכפורים נעשה ע"י צדוקי אחד, או דפרה ודכפורים נעשו ע"י צדוקי אחד, ודסוכה ע"י צדוקי אחד. והיות שהבאנו את מעשה הצדוקי, לכך מביאה הגמ' שהיו עוד שעשו בבית המקדש שלא כהוגן, וצווחה עליהן העזרה על בני עֲלִי הכהן שביזו את הקדשים ואמרה צאו מיכן צאו מיכן בני עֲלִי, היות וטימאתם את בית אלהינו. ואומרת הגמ' שבו ביום שרגמו את הצדוקי שניסך את המים על גבי רגליו, נפגמה קרן המזבח מחמת האתרוגים והאבנים שזרקו עליו, ונתנו עליו על המזבח גוש של מלח, שלא יהא נראה כפגום, אבל המזבח פסול עד שיתקנוהו, כיון שכל מזבח שאין לו קרן וסובב ויסוד - פגום ופסול הוא. שואלת הגמ' בעון קומי ר'

דפרה היא דסוכה היא דיום הכפורים, דהיינו מצינו בג' מקומות שהצדוקים עשו כשיטתם, ביה"כ שהוא הניח את הקטורת על גבי הגחלים מחוץ לקודש הקדשים ולא בקודש הקדשים, ובסוכה שהוא ניסך את המים על גבי רגליו ולא על המזבח, ובפרה אדומה שהוא שרף את הפרה כשהוא היה טהור גמור ולא כשהוא היה טבול יום; וא"כ יש אומרים שכל המעשים האלו נעשו ע"י כהן אחד, שהרי באופן רגיל הצדוקים לא היו עושים כשיטתם, אבל ר' סימון לא אמר כן שכל המעשים האלו נעשו ע"י כהן אחד, אלא זה נעשה לפחות ע"י שני כהנים; ואומר ר' סימון אלא או דפרה ודסוכה נעשו ע"י צדוקי אחד, ודכפורים ע"י צדוקי אחד, או דפרה ודכפורים נעשו ע"י צדוקי אחד, ודסוכה ע"י צדוקי אחד, ומבארת הגמ' את המחלוקת, שלפי המאן דאמר שהצדוקי לא מת מיד ביה"כ, אלא לא באו ימים קלים עד שמת, א"כ יתכן שתלתייהון עבד שאותו ליצן עשה את שלשת המעשים האלו, דהיינו שבתחילה הוא שרף את הפרה, ואח"כ היה יוד"כ, ובסוכות כשהוא ניסך על גבי רגליו רגמוהו כל העם באתרוגיהן ומת.

מסכת פרק ד [ה"ז - דף כא] סוכה

אבהו והא כתיב [ויקרא מז] וְכָל אָדָם לֹא יִהְיֶה פֹאֶהֱל מוֹעֵד בָּבֹאוּ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ עַד
צֵאתוֹ, אִפִּי' אוֹתֵן שְׁכֵתוֹב בֵּהֶן [יחזקאל א] וְדַמּוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם לֹא יִהְיוּ בִּאֵהֱל
מוֹעֵד בָּבֹאוּ לְכַפֵּר בְּקוֹדֶשׁ? אִמֵּר לֹון בִּשְׁעָה שֶׁהוּא נִכְנָס כְּדִרְכּוֹ.

הלכה ז

מתני' כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת, אלא שהיה ממלא מערב שבת חבית
של זהב שאינה מקודשת מן השילוח ומניחה בלשכה. נשפכה או נתגלתה
היה ממלא מן הכיור, שהמים והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח.

גמ' חבית של זהב שאינה מקודשת: למה לי שאינה מקודשת, ואפי' מקודשת?
לא כן אמר רבי אחא ר' חנינא בשם רבי יסא [שמות מ] וְקִדְשָׁתָּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ
וְהָיָה הַמִּזְבֵּחַ קֹדֶשׁ קְדָשִׁים, מה המזבח אינו מקדש אלא בדעת, אף הכלים לא

של זהב שאינה מקודשת (כדי שהמים לא
יפסלו בלינה) מן השילוח, ומניחה בלשכה,
ואומרת המשנה שאם החבית נשפכה או
נתגלתה – היה ממלא (את הצלוחית
לניסוך המים) מן הכיור, כיון שהמים או היין
המגולים פסולין מעל גבי המזבח.

גמ' חבית של זהב שאינה מקודשת:
שואלת הגמ' למה לי למלאות דוקא
בחבית שאינה מקודשת, והרי אפי' אם הוא
ימלא בחבית מקודשת אלא שהוא לא יתכוון
לקדש את המים, המים לא יפסלו בלינה, כיון
שהם לא מתקדשים בקדושת הגוף, שהרי וכי
לא כן אמר רבי אחא ר' חנינא בשם
רבי יסא שהיות וכתוב ומשחת את המזבח
העלה ואת כל פליו, וקדשת את המזבח
והיה המזבח קדש קדשים, וא"כ אנחנו
אומרים מה המזבח אינו מקדש אלא
בדעת, אף הכלים האמורים לפני זה לא

אבהו איך המלאך היה בקודש הקדשים
לבעוט בצדוקי הזה, והא כתיב וְכָל אָדָם
לֹא יִהְיֶה פֹאֶהֱל מוֹעֵד בָּבֹאוּ לְכַפֵּר בְּקֹדֶשׁ
עַד צֵאתוֹ, ומכאן שאפי' אותן המלאכים
שכתוב בהן וְדַמּוֹת פְּנֵיהֶם פְּנֵי אָדָם לֹא
יהיו באהל מועד בבואו לכפר בקודש?
מתרצת הגמ' אמר לון שזה דוקא בשעה
שהוא הכהן נכנס כדרכו כדינו, אבל היות
ואותו צדוקי לא עשה כדין, לכך אין איסור
להיות באוהל מועד.

הלכה ז

מתני' כמעשהו של ניסוך המים בחול כך
מעשהו בשבת, אלא שבשבת לא
יכולים למלאות את המים מהשילוח, כיון שלא
יכולים להוליך את המים בשבת, משום איסור
הוצאה מרשות לרשות, ולכך הכהן היה
ממלא את המים כבר מערב שבת בחבית

מסכת פרק ד [ה"ז - דף כב] סוכה קא

יקדשו אלא בדעת? חזקיה אמר שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידיים ורגלים נפסלין בלינה, דבית רבי ינאי אומרין שלא יהו אומרין ראינו מי החג נפסלין בלינה. ר' יוחנן אמר מפני מראית העין, ולא ידעין אין כהדא דחזקיה, אין כהדא דר' ינאי, דברי הכל. ר' פדת בשם ר' הושעיה מ' סוטה נפסלין בלינה, רבי אחא בשם ר' אבוהה כל שאין ממנו למזבח, אין הלינה פוסלת בו.

שהמים והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח: הוון בעיי מימר עבר והביא כשר, תנה רבי יושוע דרומיאי קומי רבי יונה שהמים והיין המגולים 'פסולין' מעל גבי המזבח, מאי טעמא [יחזקאל מוה] וְשָׂה אֶחָת מִן הַצֵּאֵן מִן הַמֵּאֲתִים מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל

ר' פדת בשם ר' הושעיה אומר מ' סוטה (המים שמשקים את הסוטה) **נפסלין בלינה**, כיון שמשקים אותה ממ' הכיור, אבל רבי אחא בשם ר' אבוהה אומר שכל דבר שאין ממנו למזבח, אין הלינה פוסלת בו, ולכך מ' סוטה לא נפסלים בלינה (והגם שמי הכיור נפסלים בלינה, אבל כאשר נוטלים את המים בכלי חרס להשקות את הסוטה מתבטל מזה קדושת הכיור).

שהמים והיין המגולים פסולין מעל גבי המזבח: הוון בעיי מימר רצו בני הישיבה לומר שאם עבר והביא מים או יין מגולים, זה יהיה כשר, אבל תנה רבי יושוע דרומיאי שבא מדרום א"י (או שהוא בא מרומי – עיר הסמוכה לכפר חנניה) קומי רבי יונה שזה פסול, היות ושנינו במשנה שהמים והיין המגולים 'פסולין' מעל גבי המזבח, וא"כ משמע שזה פסול לגמרי, ואומרת הגמ' מאי טעמא מדוע זה פסול? כיון שכתוב וְשָׂה אֶחָת מִן הַצֵּאֵן מִן הַמֵּאֲתִים מִמִּשְׁקָה יִשְׂרָאֵל (למנחה ולעולה ולשקמים), וא"כ

יקדשו אלא בדעת, וא"כ מדוע צריך למלאות את המים דוקא בחבית שאינה מקודשת? מתרצת הגמ' חזקיה אמר כדי שלא יהו אומרין ראינו מים שנתמלאו לקידוש ידיים ורגלים שהם נפסלין בלינה, ואותם ניסכו על גבי המזבח, וא"כ יבואו לומר שמותר לנסך מים שנפסלו בלינה, ולכך לא מילאו בחבית קדושה, ודבית רבי ינאי אומרין כדי שלא יהו אומרין שראינו מ' החג שנפסלין בלינה (כיון שהם יחשבו שקידשו את המים), ואותם ניסכו על גבי המזבח, ויבואו לומר שמותר לנסך מים שנפסלו בלינה, ולכך לא מילאו בחבית קדושה, ואומרת הגמ' שר' יוחנן אמר שהטעם שלא מילאו בחבית קדושה, זה מפני מראית העין, אבל ולא ידעין לאיזה מראית העין ר' יוחנן חשש, אין כהדא האם מפני הטעם דחזקיה, אין כהדא אם מפני הטעם דר' ינאי, או שר' יוחנן חשש לדברי הכל, היינו גם לטעם שחזקיה אמר וגם לטעם שבבית ר' ינאי אמרו.

מסכת פרק ד [ה"ז - דף כב] סוכה

מדבר שהוא מותר לישראל, עד כדון מים, יין? אמר רבי שובתיי [שופטים
ט] המִשְׁמַח אֱלֹהִים וְאֲנָשִׁים.

הדרן עלך פרק לולב וערבה

הַחֲדָלְתִּי אֶת תִּירוּשֵׁי הַמִּשְׁמַח אֱלֹהִים (ע"י
ניסוך היין) וְאֲנָשִׁים, וא"כ איזה יין כשר
לניסוך, דוקא אם הוא משמח אנשים, אבל
יין המגולה הגם שהעבירוהו במסננת, אומנם
יש כאלה ששותים אותו, אבל יש להם
פחד בשתיה חזו שמא נשאר ביין מהארס
של הנחש, ולכך היין הזה לא משמח את
האנשים, ולכך לא יכולים לנסך אותו על
גבי המזבח.

הדרן עלך בלי נדר פרק לולב וערבה

משמע שיכולים להביא למזבח דוקא מִדְּבָר
שהוא מותר לישראל, אבל יין או מים
המגולים שאסור לשתותם מחמת הסכנה,
לכך הם פסולים למזבח, שואלת הגמ' עד
כדון עד עכשיו אתה מוכיח לעניין מים
המגולים שהם אסורים בשתיה, אבל שואלת
הגמ' מדוע יין המגולה פסול למזבח, והרי
יכולים להעבירו במסננת, ואז הוא מותר
בשתיה? מתרצת הגמ' אמר רבי שובתיי
שהיותו וכתוב לעניין היין וְתֹאמַר לָהֶם הִגֵּפוֹן

פרק ה

הלכה א

מתני' החליל חמשה ושישה, זה חליל של בית השואבה - שאינה דוחה לא שבת ולא יו"ט. אמרו, כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה - לא ראה שמחה מימיו.

גמ' זה חליל של בית השואבה וכו': הא של קרבן דוחה, מתניתא דר' יוסי בר' יודה, דתני חליל של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי בר' יהודה, וחכ"א אינו דוחה לא את השבת ולא את יו"ט. תמן תנינן בשנים עשר יום בשנה החליל מכה לפני המזבח; בשחיטת הפסח הראשון, בשחיטת הפסח השני, וביו"ט הראשון של פסח, וביום העצרת, ובשמונת ימי החג, ויש שמונה בלא שבת?! ר' יוסי אמר לה סתם, ר' יוסה בר' בון בשם ר' יוחנן - דר' יוסה בר' יהודה היא, על דעתהון דאילין רבנן למה אינו דוחה - משם שאינו מחזור, והא כתיב [מלכים א א] וְהָעָם

הלכה א

מתני' החליל נהג חמשה ושישה ימים, וזהו חליל של בית השואבה שהוא אינה דוחה לא שבת ולא יו"ט. אמרו! כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה - לא ראה שמחה מימיו.

גמ' זה חליל של בית השואבה וכו': אומרת הגמ' שמשמע מהמשנה הא החליל של קרבן (שניגנו בשעת הקרבת הקרבנות) דוחה את השבת והיו"ט, כיון שמתניתא מדברי ר' יוסי בר' יודה, דתני חליל של קרבן דוחה את השבת דברי ר' יוסי בר' יהודה, וחכ"א אינו דוחה לא את השבת ולא את היו"ט. ואומרת הגמ' תמן במסכת ערכין תנינן, בשנים עשר יום בשנה החליל מכה מנגנים בחליל (כשמנגנים בחליל מכים בנקביו, ולכך זה נקרא 'החליל מכה') לפני המזבח; בשחיטת

הפסח הראשון ביו"ט, ובשחיטת הפסח השני ביו"ט, וביו"ט הראשון של פסח, וביום העצרת (שבועות), ובשמונת ימי החג סוכות (ניגנו בחליל רק בשעת ההלל), וא"כ אומרת הגמ' וכי יש שמונה ימים בלא שבת?! ואפי"ה ניגנו בחליל (וכן מוכח שניגנו בחליל ביו"ט), וא"כ ר' יוסי (בר זבידא) האמורא אמר לה סתם היינו בשם עצמו, ור' יוסה בר' בון אמר את זה בשם ר' יוחנן שהמשנה מדברי ר' יוסה בר' יהודה היא שסובר שהחליל של קרבן דוחה שבת ויו"ט, אבל לשיטת חכמים, הלויים לא היו מנגנים בשבת וביו"ט, ואומרת הגמ' על דעתהון דאילין רבנן לשיטת חכמים למה החליל אינו דוחה את השבת והיו"ט? משם שהניגון על הקרבן אינו מחזור אינו ברור שמצוותו מן התורה, ולכך הוא אינו דוחה את השבת והיו"ט. שואלת הגמ' והא כתיב וְהָעָם

מסכת פרק ה [ה"א - דף כב] סוכה

מְחַלְלִים בְּחֻלָּלִים, בשמחת שלמה הכתוב מדבר. רבי יונה בשם רבי בא בר ממל [ישעיהו ל'] וְשִׁמְחַת לֵבָב פְּהוּלָךְ פְּחֻלָּל, כל זמן שהחליל נוהג - החלל נוהג. רבי יוסי בר' בון בשם ר' בא בר ממל למה קורין את החלל כל שבעת ימי החג - כנגד הלולב שהוא מתחדש כל שבעה, ולמה מן כל אילין מיליין חליל תנינן - שזה לקיצין וזה לקיצין, וזה חביב וזה חביב, ותלו חביב בחביב. ובעצרת אומר לו הילך מצה הילך חמץ, אית תַּנְיָי תַּנְיָי הילך חמץ הילך מצה, מאן דאמר הילך מצה שהוא תדיר, מאן דאמר הילך חמץ שהוא חביב.

זה חליל של בית השואבה וכו': אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמה בית שואבה

שהיה בשמחת בית השואבה חליל תנינן המשנה הזכירה את החליל, שכתוב במשנה "החליל חמשה וששה"? מתרצת הגמ' היות שזה (שמחת בית השואבה) בא לקיצין (מזמן לזמן) וזה (החליל) בא לקיצין, וזה (שמחת בית השואבה) חביב, וזה (החליל) קולו חביב, ולכך תלו את החביב בחביב. ומביאה הגמ' שמצינו בעוד מקום שיש חשיבות לדבר שהוא חביב; שהרי שנינו לקמן במשנה, ובעצרת שחל להיות בשבת, הממונה על חלוקת הקרבנות אומר לו לכהן הילך מצה מלחם הפנים, והילך חמץ משתי הלחם, אבל אית תַּנְיָי תַּנְיָי יש ששנו במשנה הילך חמץ הילך מצה, וטעם שינוי הנוסחאות הוא, שמאן דאמר מי שגרס במשנה כגרסתינו הילך מצה הילך חמץ (דהיינו שהקדימו את הלחם הפנים לשתי הלחם) מפני שהוא לחם הפנים תדיר, אבל מאן דאמר הילך חמץ הילך מצה (דהיינו שהקדימו את שתי הלחם ללחם הפנים) מפני שהוא חביב שהרי הוא בא רק פעם בשנה. זה חליל של בית השואבה וכו': אמר ר' יהושע בן לוי למה נקרא שמה בית השואבה ולא שמחת ניסוך המים (והרי

מְחַלְלִים בְּחֻלָּלִים וְשִׁמְחִים שְׂמָחָה גְדוֹלָה, וא"כ מוכח שעיקר השירה היא ע"י כלי נגינה? מתרצת הגמ' ששם מדובר בשמחת המלכות שלמה למלך הכתוב מדבר, אבל שירה גם ללא כלי נגינה היא טובה. אומרת הגמ' רבי יונה בשם רבי בא בר ממל כתוב בפסוק שהנביא אמר שהקב"ה יהרוג את חיילי סנחריב ואז 'השיר יהיה לכם פליל התקדש חג (ליל הסדר) וְשִׁמְחַת לֵבָב פְּהוּלָךְ בְּחֻלָּל (ליל הסדר) ושמחת הלבבות יהיה כמו בזמן שמביאים את הביכורים (שבדרך מחללים בחלילים) לבוא בְּהָר ה' אֶל צוֹר יִשְׂרָאֵל; ומכאן שכל זמן שהחליל נוהג - ההלל נוהג (כנראה שצריך לגרוס להיפך כל זמן שההלל נוהג החליל נוהג), ולכך היו מנגנים בחלילים בשנים עשר יום האלו. אומרת הגמ' רבי יוסי בר' בון בשם ר' בא בר ממל אומר למה קורין את ההלל כל שבעת ימי החג של סוכות (ובפסח קוראים את ההלל רק ביו"ט)? זה כנגד הלולב שהוא מתחדש בכל יום משבעת ימי החג (שהרי אינו נוהג בלילות), ומחמת חידוש השמחה של הלולב, אומרים את ההלל כל ימי הסוכות. שואלת הגמ' ולמה מן כל אילין מיליין מדוע מכל כלי הנגינה

מסכת פרק ה [ה"א - דף כב] סוכה קה

- שמשם שואבים רוח הקודש, על שם [ישעיהו יב] וּשְׁאַבְתֶּם מִיָּם בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הַיְּשׁוּעָה. דִּלְמָא רבי לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין תרתין סילעין - מיעול מצמתא קהלא קומי רבי יוחנן, עאל רבי לוי ודרש יונה בן אמיתי מאַשֶׁר היה, דכתיב [שופטים א] אֲשֶׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת יִשְׂרָאֵל עַפּוֹ וְאֶת יוֹשְׁבֵי צִידוֹן, וכתוב [מלכים א יז] קום לך צִרְפָּתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן. עאל רבי יוחנן ודרש יונה בן אמיתי מזבולן היה, דכתיב [יהושע יט] וַיַּעַל הַגּוֹזֵל הַשְּׁלִישִׁי לְבָנִי זְבוּלָן לְמִשְׁפַּחְתָּם וכתוב ומִשֶּׁם עֶבֶר קְדָמָה מְזֻרְחָה גְּתָה חֲפֵר עֲתָה קָצִין, וכתוב [מלכים ב יד] פְּדָבֵר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבָר בְּיָד עֲבָדָיו יוֹנָה בֶן אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֲפֵר. בשוכתא חורייתא אמר ר' לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא, ואיעול מצמתא קהלא קומי ר' יוחנן, עאל ואמר קומיהון יפה לימדנו רבי יוחנן - אמו מאַשֶׁר ואביו מזבולן

משבט זבולן היה, דכתיב וַיַּעַל הַגּוֹזֵל הַשְּׁלִישִׁי לְבָנִי זְבוּלָן לְמִשְׁפַּחְתָּם וגו', וכתוב ומִשֶּׁם עֶבֶר קְדָמָה מְזֻרְחָה גְּתָה חֲפֵר עֲתָה קָצִין, וא"כ מוכח שגת החפר היה מחלקו של זבולן, וכתוב (שיונה הנביא היה מהעיר גת החפר) פְּדָבֵר ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר דָּבָר בְּיָד עֲבָדָיו יוֹנָה בֶן אֲמִתִּי הַנְּבִיא אֲשֶׁר מָגַת הַחֲפֵר, ואומרת הגמ' שבשוכתא חורייתא שבשבת הבאה אמר ר' לוי ליהודה בר נחמן סב לך אילין תרתין סילעיא קח לך את שתי הדינרים המגיעים לך (שהרי הם היו אומרים את השיעור כל שבוע לסירוגין), ואיעול מצמתא קהלא ואני יאסוף את הציבור ואמסור את השיעור המקדים קומי לפני שיעורו של ר' יוחנן (כיון שאני רוצה להסביר את מה שאמרתי בשבוע שעבר), ור' לוי עאל נכנס ואמר קומיהון לפני הציבור שיפה לימדנו רבי יוחנן שיונה הנביא היה משבט זבולן, אבל גם אני צודק, כיון שאמו היתה מאַשֶׁר ואביו מזבולן,

המצווה היא הניסוך ולא שאיבת המים), אלא מפני שמשם שואבים רוח הקודש, על שם שנאמר וּשְׁאַבְתֶּם מִיָּם (חכמה עמוקה המשולה למים) בְּשִׁשּׁוֹן מִמַּעֲיָנִי הַיְּשׁוּעָה. ואומרת הגמ' דָּא לְמָא – את זה אני רוצה לומר לך שרבי לוי ויהודה בר נחמן הוון נסבין היו מקבלים תרתין סילעין שתי דינרים בשביל מיעול מצמתא שיכניסו ויאספו את הקהלא לבית המדרש קומי לפני הדרשה של רבי יוחנן, והם היו אומרים (כל אחד בשבוע אחד לסירוגין) דרשה מקדימה לשיעורו של ר' יוחנן, ועאל ונכנס רבי לוי ודרש שיונה בן אמיתי משבט אַשֶׁר היה, דכתיב אֲשֶׁר לֹא הוֹרִישׁ אֶת יִשְׂרָאֵל עַפּוֹ וְאֶת יוֹשְׁבֵי צִידוֹן וא"כ מוכח שצידון זה מחלקו של אַשֶׁר, וכתוב שהקב"ה אמר לאליהו הנביא קום לך צִרְפָּתָה אֲשֶׁר לְצִידוֹן וגו', ובן האלמנה שאליהו היה אצלה הוא היה יונה הנביא, וא"כ מוכח מכאן שיונה הנביא היה משבט אַשֶׁר, וכאשר עאל רבי יוחנן הוא דרש שיונה בן אמיתי

מסכת פרק ה [ה"א - דף כג] סוכה

[בראשית מט] וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידָן יֶרֶךְ שִׁיעָא מַמְנָה - מַצִּידוֹן הִיָּה, וּכְתִיב [יונה א] וַיֵּרֶד יָפוֹ לֹא צוּרְכָא דִּילָא וִירֵד עֵכוֹ? אָמַר ר' יוֹנָה, יוֹנָה בֶן אֲמִיתִי מַעוּלֵי רַגְלִים הִיָּה, וְנִכְנַס לְשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׂוֹאבָה וּשְׂרַת עָלָיו רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ, לְלַמְדָּךְ שְׁאִין רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ שׁוֹרָה אֵלָא עַל לֵב שְׂמַח, מַה טַּעְמָא [מלכים ב ג] וַתְּהִי כְּנָגַן הַמְּנִיָּן וַתְּהִי עָלָיו יָד ה'. אָמַר ר' בְּנִימִין בַּר לִוִּי וְהִיָּה כְּנָגַן בְּמִנְגָן אִין כְּתִיב כֹּאן, אֵלָא כְּנָגַן הַמְּנִיָּן וַתְּהִי עָלָיו יָד ה'.

אמרו כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה וכו': תני אמר ר' יודה כל שלא ראה דיופלי איסטבא של אלכסנדריא - לא ראה כבוד ישראל מימיו, כמין בסילקי גדולה היה ואסטמיו לפנים מסמיו היתה, פעמים היו בה כפלים כיוצאי

שְׂמַח, מַה טַּעְמָא וּמַהִּיכֵן יוֹדְעִים אֵת זֶה? כִּיּוֹן שִׁכְתוּב וַתְּהִי כְּנָגַן הַמְּנִיָּן וַאֲזַי וַתְּהִי עָלָיו עַל אֲלִישַׁע יָד ה'. וְדַרְךְ אֲגַב הַגֹּמ' מְבִיאָה עוֹד מֵאֲמַר עַל הַפְּסוֹק הַזֶּה; אָמַר ר' בְּנִימִין בַּר לִוִּי וְהִיָּה כְּנָגַן בְּמִנְגָן אִין כְּתִיב כֹּאן, שִׁמְשַׁמַּע שֶׁאֶחָד מִנְּגָן בְּכָלִי הַמְּנִיָּן, אֵלָא כְּנָגַן הַמְּנִיָּן וַתְּהִי עָלָיו יָד ה', שִׁמְשַׁמַּע שֶׁהַכִּינּוֹר הִיָּה מִנְּגָן מֵאִילָנִי. זֶה הִיָּה ע"י הַרוּחַ (הַגֹּמ' שֶׁהַפְּסוֹק הַזֶּה כְּתוּב אֲצֵל אֲלִישַׁע הַנְּבִיא, אֲבָל הַגֹּמ' מְבִיאָה רֵאִיָּה שִׁישׁ כֹּזֶה דַּבֵּר) זֶה מַה שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר 'עוֹרָה הַנֶּבֶל וְכְנֹר' דִּהִיָּינו ע"י הַנֶּבֶל וְכִינּוֹר 'אֶעֱיֶרָה שְׁחָר' דוּד הַמֶּלֶךְ הִיָּה קָם מִשְׁנָתוֹ.

אמרו כל מי שלא ראה שמחת בית השואבה וכו': תני אמר ר' יודה כל שלא ראה דיופלי (דיו - שנים, פלי - שרים) איסטבא (ספסל) היינו הספסל הכפול של מושב השרים והחשובים של אלכסנדריא, לא ראה כבוד ישראל מימיו, זה כמין בסילקי היכל גדולה היה, ואסטמיו לפנים מסמיו היתה וספסל לפנים מספסל היה, ופעמים היו בה כפלים כיוצאי

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידָן דִּהִיָּינו יֶרֶךְ שִׁוְנָה הַנְּבִיא יֵצֵא מַמְנָה - מַצִּידוֹן הִיָּה הִיָּינו מִשְׁבֵּט אָשֶׁר (הַפְּסוֹק מִרְמֵז עַל יוֹנָה הַנְּבִיא, וְכוּונָת הַפְּסוֹק שֶׁהַנְּבִיא שְׁבָא מִשְׁבֵּט זְבוּלֵן, הוּא לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן הוּא יֵרֵד לְחוּף הַיָּם (כְּשֶׁבֶרַח מֵה'), וְהוּא לְחוּף אֲנִית יִהְיֶה כְּשֶׁהִדְגַּ פִּלְט אוֹתוֹ, וַיִּרְכְּתוּ עַל צִידָן הִיָּינו אֲמוֹ גֵּרָה בְּצִידוֹן, כִּיּוֹן שֶׁהִיא מִשְׁבֵּט אָשֶׁר). וּכְתִיב וַיֵּרֶד יָפוֹ וְהִרִי לֹא צוּרְכָא דִּי יוֹנָה הַנְּבִיא לֹא הִיָּה צָרִיךְ לִרְדֹּת לִנְמַל יָפוֹ, אֵלָא הִיָּה צָרִיךְ לִהְיוֹת וִירֵד עֵכוֹ שׁוֹה נִמְצָא בַּצִּפּוֹן א"י, סִמּוֹךְ לְגִבּוּלוֹת אֲשֶׁר זְבוּלוֹן? אֵלָא אָמַר ר' יוֹנָה שִׁוְנָה בֶן אֲמִיתִי מַעוּלֵי רַגְלִים הִיָּה, וְנִכְנַס לְשִׁמְחַת בֵּית הַשְּׂוֹאבָה וּשְׂרַת עָלָיו רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ וּשְׂם הוּא קִיבֵל אֵת הַנְּבוּאָה לִלְכַת לְנִינּוּה, וְלִכְךָ הוּא יֵרֵד לִנְמַל יָפוֹ שֶׁהוּא נִמְלָה שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם (מַה שְׁמוֹכִירִים לְשִׁבַח אֵת יוֹנָה הַנְּבִיא שֶׁעָלָה לְרַגֵּל, זֶה מִפְּנֵי שֶׁהוּא הִיָּה גֵר בְּמַמְלַכַת יִשְׂרָאֵל שֶׁאֲסָרוּ עֲלֵיהֶם לַעֲלוֹת לְרַגֵּל לִירוּשָׁלַיִם, וְיוֹנָה הַנְּבִיא מִסֵּר אֵת נַפְשׁוֹ וְעָלָה לְרַגֵּל, וְלִכְךָ הוּא זֹכֶה לְנְבוּאָה). לְלַמְדָּךְ שְׁאִין רוּחַ הַקּוֹדֶשׁ שׁוֹרָה - אֵלָא עַל לֵב

מצרים, ושבעים קתידראות של זהב היו שם מקובעות אבנים טובות ומרגליות כנגד שבעים זקנים, וכל אחת ואחת היתה עומדת בעשרים וחמש ריבוא דינרי זהב, ובימה של עץ באמצע וחזן הכנסת עומד עליה, עמד אחד מהן לקראות בתורה - היה הממונה מניף בסודרין והן עונין אחריו אמן, על כל ברכה וברכה שהיה מברך - היה הממונה מניף בסודרין, והן עונין אחריו אמן, אף על פי כן לא היו יושבין מעורבבין, אלא יושבין כל אומנות ואומנות בפני עצמה, שאם יבוא אכסנאי יהא מודבק בבני אומנותו, ומשם היתה פרנסתו יוצאה. ומי החריבה - טרוגיינוס הרשע. תני רשב"י בג' מקומות הוזהרו ישראל שלא לשוב ארץ מצרים, שנאמר [שמות יד] **כִּי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם**, [דברים יז] **וְהָאֵמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּ לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד**, [דברים כח] **וְהִשְׁבֵּךְ ה' מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת, וּבִשְׁלֹשֶׁת חֳזָרוֹ וּבִשְׁלֹשֶׁת נִפְלוּ, אַחַת בִּימֵי סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר שֶׁנֶּאֱמַר [ישעיהו לא] הוּא הִיָּדִיד מִצְרַיִם לְעֶזְרָה, מֵה כְּתִיב בְּתִרְיָה וּמִצְרַיִם אָדָם וְלֹא אֵל**

פרנסתו יוצאה ע"י שהיו מזמינים אותו לעבודה. ומי החריבה? טרוגיינוס הרשע (כחמישים שנה אחר חורבן ביהמ"ק). תני רשב"י אומר, בג' מקומות הוזהרו ישראל **שלא לשוב לארץ מצרים שנאמר כי אֲשֶׁר רְאִיתֶם אֶת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפוּ לְרֹאֲתָם עוֹד עַד עוֹלָם**, ואומנם בפשטות משה רבינו אמר לעם ישראל שהמצרים ימותו, אבל רשב"י דורש מזה שיש איסור לחזור ולראות את מצרים, וכן כתוב רק לא יִרְבֶּה לוֹ סוֹסִים וְלֹא יֵשִׁיב אֶת הָעַם מִצְרִימָה לְמַעַן הִרְבוֹת סוֹס, **וְהָאֵמַר לָכֶם לֹא תִסְפוּ לָשׁוּב בְּדֶרֶךְ הַזֶּה עוֹד**, וכן כתוב **וְהִשְׁבֵּךְ ה' מִצְרַיִם בְּאֲנִיּוֹת בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר אֶמְרָתִי לָךְ לֹא תִסִּיף עוֹד לְרֹאֲתָהּ, וּבִשְׁלֹשֶׁת פַּעֲמִים הִיהוּדִים חֲזָרוּ לְמִצְרַיִם וּבִשְׁלֹשֶׁת נִפְלוּ, אַחַת בִּימֵי סִנְחָרִיב מֶלֶךְ אַשּׁוּר שֶׁנֶּאֱמַר הוּא הִיָּדִיד מִצְרַיִם לְעֶזְרָה, וּמֵה כְּתִיב בְּתִרְיָה וּמִצְרַיִם אָדָם וְלֹא אֵל**

מצרים (מיליון ומאתיים אלף איש), ושבעים קתידראות כסאות חשובים של זהב היו שם ומקובעות באבנים טובות ומרגליות ועשו שבעים כסאות כנגד שבעים זקנים, וכל אחת ואחת היתה עומדת (משוערת) בעשרים וחמש ריבוא דינרי זהב, ובימה של עץ היה באמצע בית הכנסת וחזן הכנסת (הש"ץ) היה עומד עליה כדי שישמעו אותו, וכאשר עמד אחד מהן לקראות בתורה - היה הממונה (השמש) מניף בסודרין (כדי שידעו לענות אחריו) והן עונין אחריו אמן, וכן על כל ברכה וברכה שהיה ש"ץ מברך - היה הממונה מניף בסודרין, והן עונין אחריו אמן, ואף על פי כן שהיו שם כל כך הרבה אנשים, לא היו יושבין מעורבבין, אלא היו יושבין כל בעלי אומנות ואומנות בפני עצמה, בשביל שאם יבוא אכסנאי (אורח ממקום אחר) יהא מודבק בבני אומנותו, ומשם היתה

מסכת פרק ה [ה"א - דף כג] סוכה

וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְגו', ואחת בימי יוחנן בן קרח [ירמיהו מב] וְהִיתָה הַחֶרֶב אֲשֶׁר
 אַתֶּם יֹרְאִים מִמֶּנָּה שֵׁם תִּשְׁיֹג אֶתְכֶם וְגו', ואחת בימי טרוגיינוס הרשע, נולד לו בן
 בתשעה באב, והיו מתעניין, מתי בתו בחנוכה, והדליקו נרות, ושלחה אשתו ואמרה
 לו עד שאת מכבש את הברכריים בוא וכבוש את היהודים שמרדו בך, חשב מיתי
 לעשרה יומין ואתא לחמשה, אתא ואשכחון עסיקין באורייתא בפסוקא [דברים
 כח] יִשָּׂא ה' עִלְיָךְ גּוֹי מִרְחָק מִקְצֵה הָאָרֶץ וְגו', אמר לון מה הויתון עסיקין אמרין
 ליה הכין וכן, אמר לון ההוא גברא הוא דחשב מיתי לעשרה יומין ואתא לחמשה,
 והקיפן ליגיונות והרגן, אמר לגשיהן נשמעות אתם לליגיונותי ואין אני הורג אתכם,
 אמרין ליה מה דעבדת בארעיא עבד בעיליאי, ועירב דמן בהלך הדם בים

ימי הפלגה, ואתא לחמשה ימים, אתא
 ואשכחון עסיקין באורייתא וכשהגיע לבית
 הכנסת של אלכסנדריה הוא ראה שהם
 קוראים בתורה, ואחזו בפסוקא יִשָּׂא ה'
 עִלְיָךְ גּוֹי מִרְחָק מִקְצֵה הָאָרֶץ כְּאֲשֶׁר
 יִדְּאָה הַנָּשֶׁר (היינו במהירות) וְגו', אמר לון
 במה הויתון עסיקין במה אתם עוסקים?
 אמרין ליה הכין וכן בפסוק הזה והזה
 (היינו בפסוק שהזכרנו), אמר לון ההוא
 גברא הוא שהפסוק מתייחס עלי, דחשב
 מיתי לעשרה יומין שהרי אני חשבתי
 שהדרך תיקח עשרה ימים ואתא לחמשה
 ובאתי לחמשה ימים – כְּאֲשֶׁר יִדְּאָה הַנָּשֶׁר,
 והקיפן ליגיונות חיילים והרגן, ואח"כ הוא
 עלה לעזרת נשים ואמר לנשיהן האם
 נשמעות אתם להיבעל לליגיונותי ואין
 אני הורג אתכם, אמרין ליה אמרו
 לו מה דעבדת בארעיא מה שעשית
 בבית הכנסת למטה, עבד בעיליאי תעשה
 בעליית בית הכנסת (בעזרת נשים), דהיינו
 תהרוג אותנו, והרג אותן ועירב דמן של
 הנשים בדמן של הגברים והלך הדם בים

וְסוּסֵיהֶם בָּשָׂר וְלֹא רוּחַ, וְה' יִטָּה יְדוֹ וְכָשַׁל
 עוֹזְרוֹ (היינו המצרים שבאו לעזור לישראלים),
 וְנָפַל עוֹזְרוֹ (וגם הישראלים שנעזרו במצרים
 יפלו), וַיַּחֲדוּ בָלֵם יְכָלִיּוֹן. ואחת בימי יוחנן
 בן קרח (לאחר חורבן ביהמ"ק הראשון
 שהיהודים שנשארו לאחר החורבן פחדו
 להישאר בא"י, ורצו לרדת למצרים), אמר
 להם ירמיהו הנביא וְהִיתָה הַחֶרֶב אֲשֶׁר
 אַתֶּם יֹרְאִים מִמֶּנָּה שֵׁם תִּשְׁיֹג אֶתְכֶם
 בָּאָרֶץ מִצְרַיִם וְהָרַעַב אֲשֶׁר אַתֶּם דֹּאֲגִים
 מִמֶּנּוּ שֵׁם יִדְבַק אַחֲרֵיכֶם מִצְרַיִם וְשֵׁם תָּמָתוּ.
 ואחת בימי טרוגיינוס הרשע, שנולד
 לו בן בתשעה באב, ובני ישראל היו
 מתעניין תענית ת"ב, וכשמתה בתו בחנוכה,
 ובני ישראל הדליקו נרות חנוכה, ושלחה
 אשתו לטרוגיינוס הרשע ואמרה לו עד
 שאתה מכבש את הברכריים (המרדוקאים,
 הרומאים לא הבינו את שפתם ולכך הם
 קראו להם ברברים – מגמגמים), בוא וכבוש
 את היהודים שיושבים באלכסנדריה שמרדו
 בך, וטרוגיינוס הרשע חשב מיתי לעשרה
 יומין הוא חשב שהדרך תיקח לו עשרה

מסכת פרק ה [ה"ב - דף כג] סוכה קט

עד קיפרים, באותה השעה נגדעה קרן ישראל, ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד.

הלכה ב

מתני' מוצאי יו"ט הראשון של חג היו יורדין לעזרת הנשים, ומתקנין שם תיקון גדול, ומנורות של זהב היו שם, וספלים של זהב בראשיהן, וארבעה סולמות על כל מנורה ומנורה, וד' ילדים מפרחי כהונה ובידיהן כדי שמן של מאה ועשרים לוג והן מטילין על כל ספל וספל.

גמ' אמר ר' יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר, בתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר, משם היו הולכין להקריב את המוספין, ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות, ומשם היו הולכין לוכל ולשתות, ומשם היו הולכין לתלמוד תורה, ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים, ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה. והא

לפרוח ולגדול להם הזקן) עלו למלאות שמן במנורה, ובידיהן כדי שמן של מאה ועשרים לוג (בין 41 ל 72 ליטר), והן מטילין שמן על כל ספל וספל.

גמ' אמר ר' יהושע בן חנניה כל ימים של שמחת בית השואבה האנשים

לא היו טועמין טעם שינה כל עיקר, כיון שבתחילה היו הולכין להקריב תמיד של שחר, ומשם היו הולכין להקריב את המוספין, ומשם היו הולכין להקריב נדרים ונדבות, ומשם היו הולכין לוכל (לאכול) ולשתות, ומשם היו הולכין לתלמוד תורה, ומשם היו הולכין להקריב תמיד של בין הערבים, ומשם היו הולכין לשמחת בית השואבה. שואלת הגמ' והא

עד שהגיע לקיפרים (אי סמוך לאלכסנדריה), ובאותה השעה נגדעה קרן (כבוד) ישראל, ועוד אינה עתידה לחזור למקומה עד שיבוא בן דוד במהרה בימינו.

הלכה ב

מתני' במוצאי יו"ט הראשון של חג היו יורדין לעזרת הנשים לשמחת בית השואבה, ומתקנין שם תיקון גדול (הגמ' תבאר מהו). ומנורות של זהב היו שם, וספלים של זהב בראשיהן של המנורות, וארבעה סולמות היו על כל מנורה ומנורה (דהיינו העמידו ד' סולמות כמין חצובה, ולמעלה היה מנורה), וד' ילדים מפרחי כהונה (כהנים צעירים שמתחיל

מסכת פרק ה [ה"ב - דף כג] סוכה

תני שבועה שלא אישן שלשה ימים מלקין אותו וישן מיד? מתנמנמן היו. ומתקנין שם תיקון גדול: מה תיקון היו עושין שם? שהיו מעמידין האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן, כהיא דתנינן תמן וחלקה היתה בראשונה, והקיפוח כצוצטרא - שהנשים רואות מלמעלן והאנשים מלמטן, כדי שלא יהו מעורבין, ממי למדו? מדבר תורה [זכריה יב] וְסִפְּדָה הָאָרֶץ מְשֻׁפָּחוֹת מְשֻׁפָּחוֹת לְבָד, מְשֻׁפָּחַת בֵּית דָּוִיד לְבָד וְנִשְׁיָהֶם לְבָד. תריין אמורין - חד אמר זה הספידו של משיח, וחורנה אמר זה הספידו של יצר הרע, מאן דאמר זה הספידו של משיח - מה אם בשעה שהן אבילין את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן, בשעה שהן שמחים לא כל שכן, מאן דאמר זה הספידו של יצר הרע - מה אם בשעה שאין יצר הרע קיים את אמר האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן, בשעה שיצר הרע קיים לא כל שכן.

דבר בביהמ"ק? מתרצת הגמ' שזה נלמד מדבר תורה שהרי כתוב וְסִפְּדָה הָאָרֶץ מְשֻׁפָּחוֹת מְשֻׁפָּחוֹת לְבָד, מְשֻׁפָּחַת בֵּית דָּוִיד לְבָד וְנִשְׁיָהֶם לְבָד, ותריין אמורין נחלקן על מי יספידו, ואחד אמר שזה הספידו של משיח בן יוסף שנהרג, וחורנה אמר שזה הספידו של יצר הרע שנהרג, וא"כ אומרת הגמ' שלמאן דאמר שזה הספידו של משיח עשו כך את הק"ו, ומה אם בשעה שהן אבילין על המשיח שנהרג, את אמר שהאנשים נמצאים בפני עצמן והנשים בפני עצמן, בשעה שהן שמחים בשמחת בית השואבה לא כל שכן שהאנשים צריכים להיות לבד והנשים לבד, ולמאן דאמר שזה הספידו של יצר הרע עשו כך את הק"ו, ומה אם בשעה שאין יצר הרע קיים שהרי הוא כבר נהרג, את אמר שהאנשים נמצאים בפני עצמן והנשים בפני עצמן, בשעה שיצר הרע עדיין קיים, לא כל שכן שהאנשים צריכים להיות לבד

תני שהאומר שבועה שלא אישן שלשה ימים - מלקין אותו על שנשבע שבועת שוא (כיון שלא יתכן לא לישון ג' ימים), וישן מיד כיון שהשבועה לא חלה כלל, וא"כ איך יתכן שלא ישנו בכל הימים של שמחת בית השואבה? מתרצת הגמ' שמתנמנמן היו (בסוכה במקום שהיו אוכלים), אלא שלא היו טועמים טעם שינה על המיטה.

ומתקנין שם תיקון גדול: שואלת הגמ' מה תיקון היו עושין שם? מתרצת הגמ' שהיו מעמידין את האנשים בפני עצמן ואת הנשים בפני עצמן, דהיינו שבנו מרפסות שהנשים יעמדו שם, וזה כהיא דתנינן תמן במסכת מדות, וחלקה היתה הכותל של עזרת נשים בראשונה, ואח"כ הקיפוח כצוצטרא מרפסת, שהנשים יהיו במרפסת ורואות מלמעלן את השמחת בית השואבה, והאנשים יהיו מלמטן, כדי שלא יהו מעורבין, שואלת הגמ' וממי למדו לעשות את המרפסות האלו, והרי יש איסור לשנות

מסכת פרק ה [ה"ג - דף כג] סוכה קיא

ומנורות של זהב היו שם: בר קפרא אמר וגובהן מאה אמה, והא תני כל דתלי מאה אמין בעי בסיס תלתין ותלת - סולמא מיכא תלתין ותלת, וסולמא מיכא תלתין ותלת, והתני כל העזרה לא היתה אלא אורך מאה ושמונים ושבע על רוחב מאה ושלושים וחמש? אשכח תני, מקומן מעשה ניסים היו.

ובדיהן כדי שמן וכו': מה, ביד כולהם מאה ועשרים לוג, או ביד כל אחד ואחד מאה ועשרים לוג?

הלכה ג

מתני' מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן היו מפקיעין, ובהן היו מדליקין. לא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה מאור בית השואבה.

גמ' מבלאי מכנסי כהנים וכו': תני מבלאי מכנסי כ"ג - היו מדליקין את הנרות

נמצאה ברייתא שאומרת שמקומן של המנורות מעשה ניסים היו ולא תפסו מקום כלל.

ובדיהן כדי שמן וכו': שואלת הגמ' מה כוונת המשנה, האם ביד כולהם היה בסך הכל מאה ועשרים לוג, או שביד כל אחד ואחד היה מאה ועשרים לוג? והגמ' לא פושטת את הספק.

הלכה ג

מתני' מבלאי מכנסי כהנים ומהמייניהן ומהאבנטים שלהם היו מפקיעין (הגמ' תבאר מה הכוונה) ובהן היו מדליקין את המנורות, ואומרת המשנה שלא היתה חצר בירושלים שלא היתה מאירה מאור בית השואבה.

גמ' מבלאי מכנסי כהנים וכו': אומרת הגמ' תני ששנינו בברייתא שמבלאי מכנסי כ"ג היו מדליקין את הנרות של

והנשים לבד, ולכך בנו את המרפסות שיהיה מקום לנשים להיות.

ומנורות של זהב היו שם: בר קפרא אמר, וגובהן של המנורות היה מאה אמה, שואלת הגמ' והא תני והרי שנינו כל דתלי כל דבר שהוא גבוה מאה אמין (אמות) בעי בסיס תלתין ותלת הוא צריך בסיס של שלושים ושלוש אמות מכל צד, וא"כ מרחק הסולמא מיכא ממרכז המנורה היה תלתין ותלת, וסולמא מיכא היה תלתין ותלת, וא"כ יוצא שזה תפס שישים ושש אמות, והתני שכל העזרה לא היתה אלא אורך מאה ושמונים ושבע אמות על רוחב מאה ושלושים וחמש (הגמ' הביאה כאן את הסיפא של המשנה שמוזכר לפני זה שהעזרת נשים היתה מאה שלושים וחמש אמות על מאה שלושים וחמש אמות) והיות והיה לפחות שתי מנורות א"כ הם תפסו כמעט את כל שטח העזרת נשים? מתרצת הגמ' שאשכח תני

מסכת פרק ה [ה"ג - דף כג] סוכה

שבפנים, ומבלאי מכנסי כהן הדיוט - היו מדליקין את הנרות שבחוץ. אמר ר' שמואל בר רב יצחק כתיב [שמות כז] לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד, שיערו לומר אין לך עושה שלהבת אלא פשתן בלבד. מהו מפקיעין? תירגם רבי חגי קומי רבי יוסה מפשילים. לא היתה חצר בירושלים וכו'; תני לא היה חצר בירושלם שלא היתה מאירה מאור בית השואבה, תני יכולה אשה לבור חיטה לאור המערכה, ולא היו מועלות? לאו, דאמר רבי יהושע בן לוי הריח והמראה והקול אין בהן מעילה.

ששה קולות היו נשמעים מיריחו; מיריחו היו שומעין קול שער הגדול שנפתח, מיריחו היו שומעין קול המגריפה, מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז, מיריחו היו שומעין קול החליל,

המנורה שבפנים שבהיכל (היות וזה חשוב), ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שנמצאים בחוץ בעזרה (את המנורות של שמחת בית השואבה, וכן את המנורות שהאירו את העזרה, במשך כל השנה). אמר ר' שמואל בר רב יצחק מדוע הדליקו את המנורה מבלאי מכנסי הכהנים? כיון שכתיב לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד, דהיינו שהשלהבת צריכה לעלות מאיליה בלי תיקון והטייה, וחכמים שיערו לומר שאין לך פתילה שעושה שלהבת כזו, אלא פשתן בלבד. ואומרת הגמ' מהו מפקיעין? תירגם רבי חגי קומי רבי יוסה מפשילים היינו שוזרים את הפתילות.

המנורה שבפנים שבהיכל (היות וזה חשוב), ומבלאי מכנסי כהן הדיוט היו מדליקין את הנרות שנמצאים בחוץ בעזרה (את המנורות של שמחת בית השואבה, וכן את המנורות שהאירו את העזרה, במשך כל השנה). אמר ר' שמואל בר רב יצחק מדוע הדליקו את המנורה מבלאי מכנסי הכהנים? כיון שכתיב לְהַעֲלֹת נֵר תָּמִיד, דהיינו שהשלהבת צריכה לעלות מאיליה בלי תיקון והטייה, וחכמים שיערו לומר שאין לך פתילה שעושה שלהבת כזו, אלא פשתן בלבד. ואומרת הגמ' מהו מפקיעין? תירגם רבי חגי קומי רבי יוסה מפשילים היינו שוזרים את הפתילות.

ששה קולות היו נשמעים מיריחו בדרך נס (וזה למעלת יריחו, שקדושתה מעין קדושת ירושלים); מיריחו היו שומעין את קול שער הגדול בזמן שנפתח, מיריחו היו שומעין קול המגריפה, ו"א שזה מין כלי שיר בדלקמן, וי"א שזהו המגריפה שכאשר הכהן המקטיר והנושא את הגחלים הגיעו לבין האולם ולמזבח, הממונה היה נוטל את המגרפה וזורקה על הארץ, והיא היתה משמעת קול גדול כדי שהכהנים יבואו להיכנס להיכל להשתחוות, ושהלויים יבואו לדוכן לשורר. מיריחו היו שומעין קול העץ שעשה בן קטין מוכני לכיור, מיריחו היו שומעין קול גביני כרוז שהיה אומר "עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם", מיריחו היו שומעין את קול החליל,

לא היתה חצר בירושלים וכו'; תני שנינו בברייתא שלא היה חצר בירושלם שלא היתה מאירה מאור בית השואבה, וכן תני שם בברייתא שיכולה אשה לבור (לברור) חיטה לאור אש המערכה, שואלת הגמ' איך יכולים ליהנות מאש המערכה, ומדוע לא היו מועלות במה שנהנו מאש

מסכת פרק ה [ה"ד - דף כד] סוכה קיג

מיריחו היו שומעין קול הצילצל, ויש אומרים אף קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכיפורים, מיריחו היו מריחין ריח פיטום הקטורת, אמר ר' לעזר בן דלגוי עזים היו לבית אבא בהרי אכזור והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת.

הלכה ד

מתני' החסידים ואנשי מעשה היו מרקדין לפניהן באבוקות, ואומר לפניהן דברי תושבחות, והלויים בכינורות בנבלים ובמצלות ובכל כלי שיר בלא מספר, על חמש עשרה מעלות היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים - כנגד חמש עשרה שיר המעלות שבתהילים, שעליהם עומדים הלויים בשיר.

גמ' החסידים ואנשי מעשה וכו': יש מהן שהיו אומרים אשריך ילדתי שלא ביישה את זקנותי - אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשריך זקנותי שכיפרה על ילדתי - אלו בעלי תשובה, אלו ואלו היו אומרים - אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא יימחל לו. הלל הזקן כד הוה חמי לון עבדין בפחו,

(מדרגות) היורדות מעזרת ישראל לעזרת נשים (כשניגנו על הקרבן עמדו על הדוכן), ואומרת המשנה שעשו חמש עשרה מדרגות כנגד חמש עשרה שיר המעלות שכתוב בתהילים, שעליהם עומדים הלויים בשיר של שמחת בית השואבה.

גמ' החסידים ואנשי המעשה וכו': אומרת הגמ' שיש מהן שהיו אומרים אשריך ילדתי שלא ביישה את זקנותי (וגם כשהיינו צעירים לא חטאנו), אלו חסידים ואנשי מעשה, ויש מהן אומרים אשריך זקנותי שכיפרה על ילדתי - אלו בעלי תשובה, ואלו ואלו היו אומרים אשרי מי שלא חטא, ומי שחטא ישוב בתשובה ויימחל לו. ואומרת הגמ' שהלל הזקן כד הוה חמי לון כשהיה רואה שעבדין בפחו שהיו בקלות ראש (זה היה

מיריחו היו שומעין את קול הצילצל, ויש אומרים שהיו שומעים אף את קולו של כהן גדול בשעה שהוא מזכיר את השם ביום הכיפורים, מיריחו היו מריחין את ריח פיטום הקטורת, אמר ר' לעזר בן דלגוי עזים היו לבית אבא בהרי אכזור (בבבלי הגירסא 'מכזור' דהיינו ארץ יעזר הנמצא מזרחית לים המלח) והיו מתעטשות מריח פיטום הקטורת.

הלכה ד

מתני' החסידים ואנשי מעשה (אנשים שעסקים בקיום מצוות) היו מרקדין לפני הציבור באבוקות, ואומרים לפניהן דברי תושבחות, והלויים ניגנו בכינורות בנבלים ובמצלות ובכל כלי שיר בלא מספר, והלויים עמדו בשמחת בית השואבה על החמש עשרה מעלות

מסכת פרק ה [ה"ד - דף כד] סוכה

הוה אמר לון, דאנן הכא מן הכא, ולקילוסן הוא צריך?! והכתיב [דניאל ז] אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבָּן קְדָמוּהִי יְקוּמוּן, כד הוה חמין לון עבדין בכושר, הוה אמר די לא נן הכא - מאן הכא, שאף על פי שיש לפניו כמה קילוסין, חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל, מה טעמא [שמואל ב כג] וְנָעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל [תהילים כב] יוֹשֵׁב תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל. בן יהוצדק היה משתבח בקפיצותיו, אמרו עליו על רבי שמעון בן גמליאל שהיה מרקד בשמונה אבוקות של זהב, ולא היה אחד מהן נוגע בחברו, וכשהיה כורע - היה נועץ גודלו בארץ וכורע ומיד היה נזקף. אי זו כריעה ואי זו בריכה? ר' חייא רבה הראה כריעה לפני רבי ונפסח ונתרפא, לוי בר סיסי הראה בריכה לפני רבי ונפסח ולא נתרפא,

בית השואבה, היו משבחים אותו שהוא יודע לרקוד טוב מאוד. אמרו עליו על רבי שמעון בן גמליאל שהיה מרקד בשמונה אבוקות של זהב (שנמצאים בכלי זהב), והיה זורקם ולא היה אחד מהן נוגע בחברו, וכשהיה כורע - היה נועץ גודלו בארץ וכורע ומיד היה נזקף, מבלי להתכופף. שואלת הגמ' אי זו כריעה ואי זו בריכה (שהרי בפסוק כתוב באו נִשְׁתַּחֲוּהוּ וְנִכְרָעָה נִכְרָכָה לִפְנֵי ה' עֲשֹׂנָה, וא"כ מוכח שיש כריעה ויש בריכה) וכאן הגמ' לא פושטת, אלא החילוק הוא שבריכה זה כריעה על הברכיים, וכריעה זה השתחויה בפישוט ידים ורגלים. ואומרת הגמ' שר' חייא רבה הגדול הראה כריעה לפני רבי ונפסח והוא נהיה צולע, ואח"כ נתרפא, אבל לוי בר סיסי הראה בריכה לפני רבי ונפסח ולא נתרפא, כיון שבריכה זה קשה יותר מאשר כריעה, שהרי בכריעה עומדים על הברכיים ואח"כ נזקפים, אבל בבריכה שזה בפישוט ידים ורגלים שהוא מושכב על הארץ, וכאשר הוא נעמד בצורה ישרה, א"כ כל כובד המשקל הוא על המותניים, לכך לוי נהיה צולע ולא

לפני שתיקנו שרק החסידים ואנשי מעשה ירקדו בשמחת בית השואבה). הוה אמר לון היה אומר להם דאנן הכא אומנם אנחנו כאן, אבל מן הכא מי כאן וכי לקילוסן שלנו הוא הקב"ה צריך?! והכתיב אֶלֶף אֶלְפִין יִשְׁמְשׁוּנָה וְרַבּוֹ רַבָּן קְדָמוּהִי יְקוּמוּן דהיינו שלפני הקב"ה עומדים מיליוני מלאכים לשורר לפניו, וא"כ מה אנחנו חשובים, אבל כד הוה חמין לון כשהלל היה רואה שעבדין בכושר שהיו בכובד ראש, הוה אמר די לא נן הכא אם אנחנו לא נמצאים כאן מאן הכא מי נמצא לפני הקב"ה, שהרי אף על פי שיש לפניו כמה קילוסין ממיליוני המלאכים שמשוררים לפניו, אפי"ה חביב הוא קילוסן של ישראל יותר מכל, מה טעמא ומהיכן יודעים את זה? שהרי כתוב נָאִם דָּוִד בֶּן יִשִּׁי מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב וְנָעִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל דהיינו שדוד המלך הוא היה משיח של ה' ושל מי שנעים לו לשמוע את הזמירות של עם ישראל, וכן כתוב וְאַתָּה קְדוֹשׁ יוֹשֵׁב וּמִצְפָּה לִשְׁמוֹעַ אֶת תְּהִלּוֹת יִשְׂרָאֵל. בן יהוצדק היה משתבח בקפיצותיו, דהיינו כשהוא היה רוקד בשמחת

כתיב [שמואל ב ו] וַיָּשָׁב דָּוִד לְבֵרֶךְ אֶת בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיֶּכֶל בֵּת שָׁאוּל לְקִרְאֵת דָּוִד וגו', מהו אחד הַרְקִים? אמר אבא בר כהנא הִרִיק שְׁבִרִיקִים - זה ארכיסטים, אמרה היום נגלה כבוד בית אבא, אמרו עליו על בית שאול שלא נראה מהם לא עָקַב ולא גודל מימיהם, הדא הוא דכתיב [שמואל א כד] וַיָּבֹא אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאֵן עַל הַדֶּרֶךְ וַשֵּׁם מַעֲרָה, רבי אבון בשם רבי לעזר גדר לפניו מגדר היה, וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהִסָּף אֶת רִגְלָיו, והוה חמי ליה משולשל ציבחד ומסליק ציבחד, משולשל ציבחד ומסליק ציבחד, אמר דוד היאך מינגע בהדין גופה צדיקא - הדא הוא דו אמר ליה הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נִתְּנָה ה' הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמַּעֲרָה וְאָמַר לְהַרְגֶּךָ, ואחוס עליך אין כתיב כאן, אלא וַתִּחַס עֲלֶיךָ - צניעותך חס עליך, [שמואל ב ו] וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכָל לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ וגו' וַנִּקְלָתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפֵל בְּעֵינַי, וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ עִמָּם אֶפְבֹּדָה, שאינן אמהות אלא אימהות. ומה

מבגדיו ומסליק ציבחד ומעט מבגדיו נשאר לכוסותו, משולשל ציבחד ומסליק ציבחד, דהיינו שהוא התנהג בצניעות מרובה, אמר דוד היאך מינגע בהדין גופה צדיקא איך אני יגע בגוף קדוש כזה, הדא הוא דו אמר ליה וזה מה שדוד המלך אמר לשאול המלך הִנֵּה הַיּוֹם הַזֶּה רָאוּ עֵינֶיךָ אֶת אֲשֶׁר נִתְּנָה ה' הַיּוֹם בְּיָדִי בַּמַּעֲרָה וְאָמַר לְהַרְגֶּךָ (וחשבתי להורגך) ואחוס עליך אין כתיב כאן, אלא וַתִּחַס עֲלֶיךָ וְאָמַר לֹא אֶשְׁלַח יָדִי בְּאֲדָנִי בִּי מְשִׁיחַ ה' הוא, דהיינו צניעותך חסה עליך (שהרי רק מחמת הצניעות של שאול המלך, דוד המלך לא הרגו, כיון שאמר איך אני יגע בגוף קדוש כזה). וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכָל לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי מֵאֲבִיךָ ומִכָּל בֵּיתוֹ לְצוֹת אֹתִי נָגִיד עַל עַם ה' עַל יִשְׂרָאֵל וְשִׁחַקְתִּי לִפְנֵי ה' וַנִּקְלָתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפֵל בְּעֵינַי, וְעַם הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתָּ (שהתבוזתי בעיניהם) עִמָּם אֶפְבֹּדָה, שבעיני הן אינן אמהות הן לא שפחות אלא אימהות חשובות, ואומרת הגמ' ובמה מיכל

התרפא. כתיב וַיָּשָׁב דָּוִד לְבֵרֶךְ אֶת בֵּיתוֹ וַתֵּצֵא מִיכָל בֵּת שָׁאוּל לְקִרְאֵת דָּוִד, ותאמר מה נִכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינַי אֲמָהוֹת עֲבָדָיו כְּהַגְלוֹת נִגְלוֹת אֶחָד הַרְקִים, שואלת הגמ' מהו מה הכוונה 'אֶחָד הַרְקִים'? מתרצת הגמ' אמר אבא בר כהנא הִרִיק שְׁבִרִיקִים - זה ארכיסטים מלך הליסטים, ומיכל אמרה שהיום נגלה (התגלה) הכבוד שהיה בבית אבא, שהרי אמרו עליו על בית שאול שלא היה נראה ולא היה מתגלה בשרם מהם, ואפי' לא עָקַב ולא אגודל של רגליהם מימיהם (ואתה כשרקדת התגלה בשרך), הדא הוא דכתיב וזה כמו שכתוב וַיָּבֹא (שאול המלך) אֶל גְּדֵרוֹת הַצֹּאֵן עַל הַדֶּרֶךְ וַשֵּׁם מַעֲרָה, ואמר רבי אבון בשם רבי לעזר מה הכוונה 'גדרות' היינו גדר לפניו מגדר היה, וַיָּבֹא שָׁאוּל לְהִסָּף אֶת רִגְלָיו, וְדוֹד וְאֲנָשָׁיו בִּירְכֵתִי הַמַּעֲרָה יֹשְׁבִים, ודוד המלך הוה חמי ליה ראה את שאול המלך משולשל ציבחד שמוריד מעט

מסכת פרק ה [ה"ד - דף כד] סוכה

נענשה? ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה, והא כתיב [דברי הימים א ג] **הַשִּׁשִּׁי יִתְרָעַם לְעֵגְלָה אִשְׁתּוֹ, שָׁנְעַת כַּעֲגֹלָה וּמָתָה.**

והלויים בכינורות בנבלים וכו': ר' חייה בר בא אמר היא נבל היא כינור - נימין יתירות בין זה לזה. אמר רבי חייה בר אבא למה נקרא שמו נבל? שהוא מלבין כמה מיני זמר. ר' חונה בשם רב יוסף על ידי עור שאינו עבוד, ועל ידי נימין יתירות - היה מלבין כמה מיני זמר. ר"ש בן לקיש אמר עוגב זה ארדבלים. תני רבן שמעון בן גמליאל לא היה ארדבלים בירושלים, מפני שהוא סורח את הנעימה. **תני** חליל של מקדש - של משה היה, ושל קנה היה, נשבר ותיקנוהו, ולא היה קולו ערב כמות שהיה, חזרו ונטלוהו וחזר לכמות שהיה. צלצל של מקדש - של משה היה, ושל נחושת היה, נשבר ותיקנוהו, ולא היה מצלצל כמות

נימין יתירות שיש לו, לכך הנבל היה מלבין ומבייש כמה מיני זמר. והיות והסברנו מה זה נבל, לכך הגמ' מבארת עוד כמה כלי נגינה; ר"ש בן לקיש אמר שעוגב זה ארדבלים פעמון, תני, רבן שמעון בן גמליאל אומר לא היה ארדבלים בירושלים (בבית המקדש) מפני שהוא סורח מושך את הנעימה, ואינו מסיים את קולו יחד עם שאר כלי נגינה (ולכך יכולים לנגן בו רק ככלי יחיד, ולא ביחד עם עוד כלי נגינה).

תני חליל של מקדש - של משה היה, ושל קנה היה (החליל שהיה בבית המקדש, היה מזמין משה רבינו, והוא היה עשוי מקנה), ונשבר ותיקנוהו, ולא היה קולו ערב אפי' כמות שהיה כשהיה שבור, ולכך חזרו ונטלוהו את התיקון, וחזר לכמות שהיה כשהיה שבור. וכן צלצל של מקדש - של משה היה, ושל נחושת היה, ונשבר ותיקנוהו, ולא היה מצלצל אפי' כמות

נענשה? ולמיכל בת שאול לא היה לה ילד עד יום מותה, וזה מדה כנגד מדה, שהיא לא זכתה להיות אמא לילד, שואלת הגמ' **והא כתיב הַשִּׁשִּׁי יִתְרָעַם לְעֵגְלָה** (מיכל) **אִשְׁתּוֹ, וא"כ** מוכח שהיה לה ילד? מתרצת הגמ' שמכיל לא זכתה להיות לאמה, כיון ששנעת שבשעת הלידה היא צעקה **כַּעֲגֹלָה** מחמת ייסורי הלידה, ומתה.

(סוגית הגמ' נכתבה בדפוסים בטעות לקמן, והועברה לכאן, שזה מקומה).

והלויים בכינורות בנבלים וכו': ר' חייה בר בא אמר היא נבל היא כינור דהיינו שהנבל דומה לכינור, אלא שנימין יתירות יש בין זה לזה בין הנבל לכינור (בנבל יש יותר נימין מאשר בכינור), אמר רבי חייה בר אבא למה נקרא שמו נבל? מפני שהוא מלבין ומבייש כמה מיני זמר מתוך שקולו ערב מאוד, ואומר ר' חונה בשם רב יוסף שלנבל יש קול ערב כיון שעל ידי שמותחים עליו עור שאינו עבוד (לפני שעבידו אותו) ועל ידי

שהיה, חזרו ונטלוהו וחזר לכמות שהיה. מכתשת של מקדש - של משה היה, ושל נחושת היה, נשברה ותקנוה, ולא היתה מפטמת כמו שהיתה, חזרו ונטלוה וחזרה לכמות שהיתה. אלו שני כלים שנשתברו בבנין הראשון ולא עלתה עליהן ארוכה, עליהן הוא אומר [דברי הימים ב ד] נחשת מרוק [מלכים א ז] נחשת ממרט [עזרא ח] וכלי נחשת מצהב טובה שנים חמודת פזזהב, תרין אמורין, חד אמר חד מינייהון כתרין דדהב, וחורנה אמר תרין מנהון כתרין דדהב. תני רבן שמעון בן גמליאל אומר שילוח היה מוציא מים כאיסר, אמרו נרחיבנו וירבו מימיו, הרחיבוהו ונתמעטו מימיו, חזרוהו וגדרוהו וחזר לכמות שהיה. מגריפה; רב ושמואל, חד אמר עשרה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא מאה מיני זמר, וחורנה אמר מאה נקבים היו בה, כל אחד ואחד היה מוציא עשרה מיני זמר, מדברי שניהם היתה מוציאה אלף מיני זמר.

שמעון בן גמליאל אומר שמעיין השילוח היה מוציא מים כאיסר (מין מטבע), אמרו, נרחיבנו את פתח המעיין וירבו מימיו, הרחיבוהו ונתמעטו מימיו, חזרוהו וגדרוהו וסתמו את הפתח והעמידו אותו כמות שהיה, וחזר לכמות שהיה. מגריפה מין כלי נגינה שהיה בבית המקדש, והוא היה דומה לחמת חלילים (והוא נקרא מגריפה, שכמו שלמגריפה יש לה קת ולה זרועות הרבה, כך לחמת החלילים יש קנה גדול שבו נופחים, ויוצא ממנו הרבה חלילים); ורב ושמואל נחלקו כיצד היה נראה, ואחד אמר שעשרה נקבים היו בה היינו עשרה חלילים יצאו מהנוד, וכל אחד ואחד מהחלילים היה מוציא מאה מיני זמר, כיון שבחליל היה מאה נקבים, וחורנה (והאחר) אמר שמאה נקבים היו בה היינו מאה חלילים יצאו מהנוד, וכל אחד ואחד מהחלילים היה מוציא עשרה מיני זמר כיון שבחליל היה עשר נקבים, ומדברי שניהם למדנו שהמגריפה היתה מוציאה אלף מיני זמר.

שהיה כשהיה שבור, ולכך חזרו ונטלוהו את התיקון וחזר לכמות שהיה כשהיה שבור. וכן מכתשת של מקדש - של משה היה, ושל נחושת היה, נשברה ותקנוה, ולא היתה מפטמת אפי' כמו שהיתה כשהיתה שבורה, חזרו ונטלוה את התיקון, וחזרה לכמות שהיתה כשהיתה שבורה, ואומרת הגמ' שאלו שני הכלים (מכתשת וצלצל) מנחושת שנשתברו בבנין הראשון ולא עלתה עליהן ארוכה רפואה, ועליהן הוא הפסוק אומר נחשת מרוק נחשת ממרט, היינו נחושת מבריקה מאוד, ועליהם כתוב בפסוק וכלי נחשת מצהב טובה שנים חמודת פזזהב, ותרין אמורין נחלקו בביאור הפסוק, ואחד אמר שאחד מינייהון מכלי הנחושת היה שווה כתרין דדהב כשתי כלי זהב (דהיינו שהנחושת היתה שווה פי שתיים מזהב), וחורנה (והאחר) אמר שתריני מנהון ששתיים מכלי הנחושת (המכתשת והצלצל) היו שווים כתרין דדהב כשתי כלי זהב (דהיינו שהנחושת שלדם היתה שווה כזהב). תני רבן

הלכה ה

מתני' עמדו שני כהנים בשער העליון היודר מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושתי חצוצרות בידם, קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו, הגיעו למעלה עשירית תקעו והריעו ותקעו, הגיעו לעזרה תקעו והריעו ותקעו, היו תוקעין והולכין עד שמגיעין לשער היוצא למזרח, הגיעו לשער היוצא למזרח, הפכו פניהן למערב ואמרו אבותינו היו במקום הזה [יחזקאל ח] אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיֵּכָל ה' וּפָנִיהֶם קִדְמָה וְהִמָּה מִשְׁתַּחֲוִיָּתָם קִדְמָה לְשִׁמְשׁ, ואנו ליה עינינו, רבי יהודה אומר שונין אותו לומר אנו ליה וליה עינינו.

גמ' קרא הגבר: תירגם רב קומי דבית ר' שילה קרא גברא - אכריז כרוזא, אמרין ליה קרא תרנגולא, אמר לון והא תנינן בן גבר, אית לך מימר בר תרנגולא. **הגיעו** למעלה עשירית: רבי ירמיה בעי עשירית מלמעלן, עשירית מלמטן?

הלכה ה

מתני' עמדו שני כהנים בשער העליון היודר (שדרך שם יורדים) מעזרת ישראל לעזרת נשים, ושתי חצוצרות בידם, וכאשר קרא הגבר (הגמ' תבאר מה הכוונה), שני הכהנים תקעו והריעו ותקעו, וכאשר הגיעו למעלה (למדרגה) העשירית שני כהנים תקעו והריעו ותקעו, וכאשר הגיעו לעזרה לעזרת נשים, שני כהנים תקעו והריעו ותקעו, והיו תוקעין ומאריכים בתקיעות והולכין וחוצים את כל העזרת נשים (תוך כדי התקיעות) עד שמגיעין לשער היוצא למזרח, וכאשר הגיעו לשער היוצא למזרח, כל ישראל הפכו פניהן לצד מערב לכיוון הבית המקדש ואמרו - אבותינו כשהיו במקום הזה אַחֲרֵיהֶם אֶל הַיֵּכָל ה' וּפָנִיהֶם קִדְמָה וְהִמָּה מִשְׁתַּחֲוִיָּתָם קִדְמָה לְשִׁמְשׁ,

אבל ואנו ליה עינינו, רבי יהודה אומר שהיו שונין אותו לומר, אנו ליה וליה עינינו.

גמ' קרא הגבר: תירגם רב קומי דבית ר' שילה והסביר 'קרא הגבר' היינו קרא גברא ואכריז כרוזא והכריז המכריז "עמדו כהנים לעבודתכם ולוים לדוכנכם וישראל למעמדכם", אמרין ליה אמרו לרב מדוע לא תבאר 'קרא הגבר' היינו קרא תרנגולא, חזר רב ואמר לון לבני ישיבת ר' שילה, והא תנינן והרי שנינו במסכת שקלים "בן גבר על נעילת שערים" וכי אית לך מימר שבר תרנגולא היה אחראי על נעילת השערים, וא"כ ע"כ שהכוונה היא כמו שפירשתי דהיינו קרא האחראי.

הגיעו למעלה עשירית: שואלת הגמ' רבי ירמיה בעי מה הכוונה מעלה עשירית, האם עשירית מלמעלן או עשירית מלמטן?

מסכת פרק ה [ה"ו - דף כד] סוכה קיט

אבותינו היו במקום הזה וכו': אמר ר' חייה בר בא והמה משתחיים אין כתיב כאן, אלא והמה משתחיים, שהיו משתחיים לחמה ומשחיתים להיכל. אמר ר' אבא בר כהנא [ירמיהו ב] פי שנים רעות עשה עמי, וכי שנים רעות עשה עמי, הא וותרה לאלף? אלא שהיו משתחיים לחמה ומשחיתים להיכל.

הלכה ו

מתני' אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש, ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה; בכל יום היו שם עשרים ואחת תקיעה - שלש לפתיחת שערים, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, ולמוספין מוסיפין עוד תשע, ובערב שבת מוסיפין עוד שש - שלש להפטיר את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול. ערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה, שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, שלש לשער התחתון, שלש למילוי המים, שלש

יום היו שם עשרים ואחת תקיעה, כיצד? שלש לפתיחת שערים, כשפתחו את שערי העזרה, תקעו והריעו ותקעו, תשע לניסוך היין של תמיד של שחר, דהיינו חילקו את השיר של יום לג' חלקים, ובין חלק לחלק תקעו והריעו ותקעו, וכן תשע לניסוך היין של תמיד של בין הערבים, הרי עשרים ואחד תקיעות שהיו בכל יום ויום. ולמוספין מוסיפין עוד תשע תקיעות, בניסוך היין של המוספים. ובערב שבת מוסיפין עוד שש תקיעות, שלש להפטיר (להפסיק) את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קודש לחול. ואומרת המשנה שבערב שבת שבתוך החג היו שם ארבעים ושמונה תקיעות, כיצד? שלש לפתיחת שערים, שלש לשער העליון, שלש לשער התחתון, שלש למילוי המים היינו כשנכנסו לשער המים, שלש כשהניחו את

אבותינו היו במקום הזה וכו': אמר ר' חייה בר בא שבפסוק 'והמה משתחיים' אין כתיב כאן, אלא והמה משתחיים, דהיינו שהיו משתחיים לחמה ובאותו הזמן היו משחיתים עושים את צרכיהם לכיוון ההיכל, עד כדי כך זילזלו בה, וכן אמר ר' אבא בר כהנא שכתוב עליהם בפסוק פי שנים רעות עשה עמי, והרי הפסוק מאוד ק' וכי רק שנים רעות עשה עמי, הא הקב"ה וותרה על אלף רעות אחרות? אלא הכוונה היא כמו שאמרנו, שבאותו מעשה עשו שתי רעות, כיון שהיו משתחיים לחמה ומשחיתים להיכל.

הלכה ו

מתני' אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות במקדש ולא מוסיפין על ארבעים ושמונה; מבארת המשנה, בכל

על גבי המזבח, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, תשע למוספין, שלש להפטיר את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול.
גמ' אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות וכו': תני אין פחות משבע ולא יותר על שש עשרה, ההן תנייא עבד תקיעה ותרועה ותקיעה חדא, וההן תנייא עבד כל חדא חדא מינהון חדא. שתמצא אומר אחת על כל מִטָּה ומִטָּה, ר' יהודא אומר אחת על כל דגל ודגל. ותני שלש למעלה עשירית? הא חורי, מאן דאית ליה על גבי המזבח לית ליה למעלה עשירית, מאן דאית ליה למעלה עשירית לית ליה על גבי המזבח. אמר רבי זעירה זאת אומרת שלא היו תוקעין אלא לניסוך המים בלבד, אין תימר למילויין - נתני שלש למילוי המים של יום ושלש למילוי המים של מחר.

ואח"כ תקעו לשבט זבולון שיסעו, ולכך ת"ק מונה כל תקיעה בפני עצמה, אבל ר' יהודא אומר שתקעו והריעו ותקעו בפעם אחת על כל דגל ודגל, ולכך לא יכולים למנות כל תקיעה לעצמו. שואלת הגמ' והרי תני שהיו תוקעים שלש תקיעות כשהגיעו למעלה עשירית, וא"כ יוצא שהיה חמישים ואחת תקיעות? מתרצת הגמ' הא חורי שהמ"ד הזה חולק, ומאן דאית ליה שתוקעים על גבי המזבח, לית ליה תקיעה למעלה עשירית, ומאן דאית ליה שתוקעים למעלה עשירית, לית ליה תקיעה על גבי המזבח. אמר רבי זעירה זאת אומרת מהמשנה מוכח שלא היו תוקעין אלא בשביל ניסוך המים בלבד, כיון שאין תימר שהיו תוקעים למילויין למילוי המים, א"כ נתני שהמשנה תאמר שתקעו שלש תקיעות למילוי המים של יום שישי, ושלש תקיעות למילוי המים של מחר של שבת, ומזה שלא תקעו למילוי המים לצורך שבת, מוכח שהתקיעות היו רק לצורך הניסוך.

הערבה על גבי המזבח, תשע לתמיד של שחר, ותשע לתמיד של בין הערבים, תשע למוספין, שלש להפטיר את העם מן המלאכה, ושלש להבדיל בין קדש לחול, הרי כאן מ"ח תקיעות.
גמ' אין פוחתין מעשרים ואחת תקיעות וכו': אבל בברייתא תני שנינו שאין פחות משבע תקיעות ולא יותר על שש עשרה, ואומרת הגמ' שאין מחלוקת בין המשנה לברייתא אלא ההן תנייא הברייתא עבד מחשיבה את התקיעה ותרועה ותקיעה לחדא, וההן תנייא והמשנה עבד מחשיבה כל חדא חדא מינהון מהתקיעות (היינו מונים את התקיעה לחוד, ואת התרועה לחוד) לחדא. ואומרת הגמ' שתמצא אומר שהמחלוקת (האם מונים את התקיעה תרועה תקיעה כאחד או כג') היא, שת"ק סובר שבמדבר כנסעו למסעות, תקעו תקיעה אחת על כל מִטָּה ומִטָּה, כגון כשדגל מחנה יהודה נסע, תקעו תקיעה לשבט יהודה שיסעו, ואח"כ הריעו לשבט יששכר שיסעו,

מסכת פרק ה [ה"ו - דף כה] סוכה קכא

אילין אינון, והא אית לך חורנין תשע למוספי שבת, תשע למוספי ראש חדש, ותשע למוספי יום טוב של ראש השנה? אלא דלא כמאן דאמר יתקעו - לפי מנין המוספין יתקעו, רבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא ואפי' כמאן דאמר יתקעו - לפי מנין המוספין יתקעו, תוקעין היו מוסיפין, לא היו מוסיפין תקיעות.

מוספי שבת ומוספי ר"ח מי קודם? ר' ירמיה סבר מימר מוספי שבת ומוספי ר"ח - מוספי ר"ח קודמין, חייליה דר' ירמיה מן הדא שירו של שבת ושירו של ר"ח - שירו של ר"ח קודם, אמר ר' יוסה שנייה היא דאמר ר' חיה בשם רבי יוחנן, כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ר"ח, ברם הכא מוספי שבת ומוספי ר"ח - מוספי שבת

שלוש זוגות כהנים היו תוקעים בחצוצרות, אבל לא היו מוסיפין עוד תקיעות, ולכך המשנה לא אמרה שבר"ה שחל להיות בשבת, היה מ"ח תקיעות.

(סוגית הגמ' שנכתבה כאן בדפוסים בטעות הועברה למקומה לפני הלכה ה')

שואלת הגמ' **מוספי שבת ומוספי ר"ח** מי קודם, אם אין מספיק קרבנות להביא? ר' ירמיה סבר מימר (רצה לומר) שמוספי שבת ומוספי ר"ח - מוספי ר"ח קודמין, וחייליה והראיה דר' ירמיה זה מן הדא מזה ששירו של שבת ושירו של ר"ח - שירו של ר"ח קודם ודוחה את השיר של שבת, וא"כ אותו דבר לעניין המוספין, מוספי ר"ח דוחים את המוספי שבת אם אין מספיק קרבנות, אבל אמר ר' יוסה שאין משם ראיה, כיון ששנייה היא לעניין השיר זה שונה, דאמר ר' חיה בשם רבי יוחנן, מדוע שיר של ר"ח דוחה את השיר של שבת? כדי לפרסמו ולהודיע שהוא ר"ח, ברם הכא אבל לעניין המוספים, מוספי שבת ומוספי ר"ח - מוספי שבת

שואלת הגמ' וכי רק אילין אינון וכי רק ביום שישי שבתוך חג הסוכות היה מ"ח תקיעות, והא אית לך חורנין והרי גם כשר"ה חל להיות בשבת היה מ"ח תקיעות, כיצד כ"א תקיעות שבכל יום, ועוד תשע תקיעות למוספי שבת, ותשע תקיעות למוספי ראש חדש, ותשע תקיעות למוספי יום טוב של ראש השנה? מתרצת הגמ' אלא המשנה דלא כמאן דאמר שהיות וכתוב וגבי אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות, שזה בא לרבות שלפי מנין המוספין יתקעו, אלא המשנה סוברת שגם כאשר יש כמה מוספין, תוקעים תקיעה אחת לכל המוספין. ורבנן דקיסרין בשם רבי יעקב בר אחא אמרו ואפי' תאמר שהמשנה סוברת כמאן דאמר שהיות וכתוב וגבי אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות, שזה בא לרבות שלפי מנין המוספין יתקעו, אבל המשנה סוברת שרק תוקעין היו מוסיפין, דהיינו כשהיה מוסף אחד, רק זוג כהנים היו תוקעים בחצוצרות, וכשהיה שני מוספין, אז שני זוגות כהנים היו תוקעים בחצוצרות, וכאשר היה ג' מוספין,

מסכת פרק ה [ה"ז - דף כה] סוכה

קכב

קודמין, על שם כל התדיר מחבירו קודם את חבירו, כיצד הוא עושה? שוחט מוספי שבת, ואומר עליהן שירו של ר"ח.

הלכה ז

מתני' יום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד, נשתיירו שם ארבעה עשר כבשים לשמנה משמרות; ביום הראשון ששה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בשני חמשה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בשלישי ארבעה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. ברביעי שלשה מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בחמישי שנים מקריבין שנים שנים, והשאר אחד אחד. בשישי אחד מקריב שנים, והשאר

מקריבין שני כבשים שני כבשים, והשאר וארבעה משמרות הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום השלישי של סוכות שהתמעט עוד פר אחד, וא"כ יש רק ארבעה עשר קרבנות גדולים, א"כ ארבעה משמרות מקריבין שני כבשים שני כבשים, והשאר ושה משמרות הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום הרביעי של סוכות שהתמעט עוד פר אחד, וא"כ יש רק שלשה עשר קרבנות גדולים, א"כ שלשה משמרות מקריבין שני כבשים שני כבשים, והשאר ושמנה משמרות הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום החמישי של סוכות שהתמעט עוד פר אחד, וא"כ יש רק שנים עשר קרבנות גדולים, א"כ שנים משמרות מקריבין שני כבשים שני כבשים, והשאר ועשרה משמרות הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום השישי של סוכות שהתמעט עוד פר אחד, וא"כ יש רק אחד עשר קרבנות גדולים, א"כ אחד מהמשמרות מקריב שני כבשים, והשאר ושנים עשר משמרות

קודמין, על שם כיון שכל התדיר מחבירו קודם את חבירו, והתדיר גם דוחה את שאינו תדיר, כשלא יכולים לקיים את שניהם, ואומרת הגמ' א"כ כיצד הוא עושה? שוחט מוספי שבת, ואומר עליהן שירו של ר"ח, כדי להודיע שקידשו את החודש.

הלכה ז

מתני' ביום טוב הראשון של חג היו שם שלשה עשר פרים ואילים שנים ושעיר אחד, שהם ניתנו לשש עשרה משמרות להקריב אותם (וכל משמר ומשמר עשה לעצמו גורל מי יזכה להקריב את הקרבן שהוא זכה להקריבו), ונשתיירו שם ארבעה עשר כבשים שאותם צריך לתת לשמנה משמרות שלא קיבלו קרבן גדול, וכיצד זה מתחלק? ביום הראשון שיש ששה עשר קרבנות גדולים, א"כ ששה משמרות מקריבין שני כבשים שני כבשים, והשאר ושני משמרות הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום השני של סוכות שהתמעט פר אחד, וא"כ יש רק חמשה עשר קרבנות גדולים, א"כ חמשה משמרות

מסכת פרק ה [ה"ז - דף כה] סוכה קכג

אחד אחד. בשביעי כולן שווין. בשמיני חזרו לפייס כרגלים. אמרו מי שהיה מקריב היום לא היה מקריב פרים למחר, אלא חוזרין חלילה.

גמ' תני כל המשמרות שהיו במקדש היו שונות ומשלשות בפרים, חוץ משתים האחרונות שהיו שונות ולא היו משלשות בפרים. ר' לעזר שאל מהו להתחיל מהן לרגל הבא? אמר רבי יוסה מתניתא אמרה כן - בשמיני חזרו לפייס כרגלים, לא צורכה דילא כהדא דתני בשם ר' נתן, דתני ר' נתן שמיני לא היה בו פייס, על דעתיה דר' נתן מהו להתחיל מהן לרגל הבא?

גמ' תני כל המשמרות שהיו במקדש היו שונות ומשלשות בפרים (הקריבו שלשה פעמים פרים), חוץ משתים האחרונות (דליהו ומעזיהו) שהיו שונות (שהקריבו רק פעמיים) ולא היו משלשות בפרים. שואלת הגמ' ר' לעזר שאל מהו להתחיל מהן (מהמשמרות שלא זכו להקריב שלשה פעמים פרים) לרגל הבא, ובפסח ישלימו להם? אמר רבי יוסה שמתניתא אמרה כן שלא משלימים להם בפסח, שהרי שנינו שבשמיני עצרת חזרו לפייס כרגלים, ולא נתנו את הפר לאחד מהמשמרות שלא זכו להקריב שלשה פעמים פרים, חוזרת הגמ' ואומרת שלא צורכה די שהשאלה היא לא לשיטת משנתינו (כיון שזה פשוט שלא משלימים להם), אלא השאלה היא רק כהדא (לשיטת הברייתא) דתני בשם ר' נתן, דתני ר' נתן שבשמיני עצרת לא היה בו פייס על הפר בין כל המשמרות, אלא הוא ניתן לאחד מהמשמרות שלא שילשו בפרים, וא"כ השאלה היא על דעתיה דר' נתן מהו להתחיל מהן לרגל הבא, האם בפסח ישלימו למשמר האחרון פר, או לא? והגמ' לא פושטת את הספק.

הנותרים כל אחד מהן מקריב כבש אחד כבש אחד. וביום השביעי של סוכות שהתמעט עוד פר אחד, וא"כ יש רק עשרה קרבנות גדולים, כולן כל המשמרות שמקריבים כבשים שווין וכולם מקריבים רק כבש אחד. ובשמיני עצרת חזרו לפייס כרגלים דהיינו שכל הכהנים של כל המשמרות התכנסו יחד לגורל. ואומרת המשנה שביום הראשון התחילו לתת את הפרים ממשמר יהויריב (סדר המשמרות יצא על פי הגורל, והסדר הוא: וַיֵּצֵא הַגּוֹרֵל הָרִאשׁוֹן לַיהוֹרִיב, לַיִדְעִיָּה הַשְּׁנִי, לַחֶרֶם הַשְּׁלִישִׁי, לַשֹּׁעֲרִים הָרְבִּעִי, לַמִּלְכִּיָּה הַחֲמִישִׁי, לַמִּזְבֵּן הַשְּׁשִׁי, לַהֲקֹץ הַשְּׁבָעִי, לַאֲבִיָּה הַשְּׁמִינִי, לַשּׁוֹעַ הַתְּשַׁעִי, לַשְּׂכִנְיָהוּ הָעֲשָׂרִי, לַאֲלִישִׁיב עֲשָׂרִי עֶשְׂרִי, לַיָּקִים שְׁנִים עֶשְׂרִי, לַחֲפָה שְׁלֹשָׁה עֶשְׂרִי, לַיִשְׁבָּאב אַרְבָּעָה עֶשְׂרִי, לַבְלָגָה חֲמִשָּׁה עֶשְׂרִי, לַאֲמֵר שֵׁשָׁה עֶשְׂרִי, לַחֲזִיר שִׁבְעָה עֶשְׂרִי, לַחֲפָצִי שְׁמוֹנֶה עֶשְׂרִי, לַפְתִּיָּה תִשְׁעָה עֶשְׂרִי, לַיְחֻזְקָאֵל הָעֶשְׂרִים, לַיִכִּין אֶחָד וָעֶשְׂרִים, לַגְּמֹול שְׁנַיִם וָעֶשְׂרִים, לַדְּלִיָּהוּ שְׁלֹשָׁה וָעֶשְׂרִים, לַמַּעֲזִיָּהוּ אַרְבָּעָה וָעֶשְׂרִים), אבל ביום השני לא התחילו ביהויריב, אלא אמרו מי שהיה מקריב היום לא היה מקריב פרים למחר, אלא חוזרין חלילה, והתחילו ממשמר ישבאב (שהוא המשמר הי"ג), וכן על זה הדרך.

מסכת פרק ה [ה"ח - דף כה] סוכה

בשמיני חזרו לפייס כרגלים: אמר רבי יוחנן, ותני כן, שמיני רגל בפני עצמו, פייס בפני עצמו, ברכה בפני עצמה, קרבן בפני עצמו. רגל - דאמר רבי אבין בשם רבי אחא כולחם כתוב וביום וכאן כתיב ביום, ללמדך שהוא רגל בפני עצמו. פייס - אמר ר' יוסה מתניתא אמרה כן בשמיני חזרו לפייס כרגלים. ברכה - אמר אילא זמן. קרבן - פר אחד איל אחד.

הלכה ח

מתני' בשלשה פרקים בשנה היו כל המשמרות שוין - באימורי הרגלים ובחילוק לחם הפנים. בעצרת אומר לו ה' לך מצה ה' לך חמץ. משמר שזמנו קבוע הוא מקריב תמידין, נדרים ונדבות, וכל קרבנות הציבור, ומקריב את הכל. יו"ט סמוך לשבת בין מלפניה בין מלאחריה - היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם

הלכה ח

מתני' בשלשה פרקים זמנים בשנה היינו ברגלים, היו כל המשמרות (גם אלו שזה לא הזמן הקבוע להם) שוין בחילוק הקרבנות, אבל הם היו שוים רק באימורי הרגלים בקרבנות שבאים מחמת הרגל (מוספין, ועורות של העולת ראיה, וחזה ושוק של שלמי חגיגה), ובחילוק לחם הפנים (הגם שזה לא מקרבנות הרגל). ובעצרת שחל להיות בשבת, הממונה אומר לו לכהן ה' לך חתיכה מלחם הפנים שהוא מצה, וה' לך חתיכה משתי הלחם שהוא חמץ. והמשמר שזמנו קבוע מקריב את כל הקרבנות שלא באים מחמת הרגל, ולכך הוא מקריב את התמידין, ואת הנדרים ונדבות, וכל שאר קרבנות הציבור כגון פר העלם דבר של ציבור, ושעירי ע"ז, וכן הוא מקריב את הכל (עולות לקיץ המזבח). ואומרת המשנה שאם יו"ט חל להיות סמוך לשבת בין מלפניה ביום שישי, ובין מלאחריה במוצאי שבת, ג"כ היו כל המשמרות שוין בחילוק לחם

בשמיני חזרו לפייס כרגלים: אמר רבי יוחנן וכן תני כן, ששמיני עצרת, הוא רגל בפני עצמו, ולא מזכירים בתפילה 'חג הסוכות', אלא מזכירים 'ביום השמיני חג העצרת', וכן עושים בו פייס בפני עצמו כדלעיל, וכן יש בו ברכה בפני עצמה וקרבן בפני עצמו (הגמ' תבאר מה הכוונה). ומבארת הגמ' שיום השמיני הוא רגל בפני עצמו, דאמר רבי אבין בשם רבי אחא שכולחם בכל ימי סוכות כתוב 'וביום' בו"ו החיבור, וכאן בשמיני עצרת כתיב 'ביום' ללמדך שהוא רגל בפני עצמו. ולענין מה שר' יוחנן אמר שבשמיני יש בו פייס בפני עצמו, אמר ר' יוסה שמתניתא אמרה כן - בשמיני חזרו לפייס כרגלים. ומבארת הגמ' מה הכוונה ברכה בפני עצמו, אמר ר' אילא היינו זמן, שאומרים שהיינו בשמיני עצרת. וקרבן בפני עצמו, היינו שמקריבים רק פר אחד ואיל אחד, ולא הרבה פרים ושני אילים כמו בסוכות.

מסכת פרק ה [ה"ח - דף כו] סוכה קכה

הפנים. חל יום אחד להפסיק בינתיים, משמר שזמנו קבוע הוא נוטל עשר חלות, והמתעכב נוטל שתיים. ובשאר כל ימות השנה הנכנס נוטל שש והיוצא נוטל שש, רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע והיוצא נוטל חמש. הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום. בלגה לעולם חולקת בדרום, וטבעתה קבועה וחלונה סתומה.

גמ' בשלשה פרקים בשנה וכו': כתיב [דברים יח] חֶלֶק חֶלֶק יֵאָכְלוּ, יכול אף בשאר כל ימות השנה כן? תלמוד לומר לְבַד מִמֶּנְיָ עַל הָאֲבוֹת, חוץ ממה שמכרו אבות לבנים - אֵת שִׁבְתָּךְ, ואני שִׁבְתִּי.

ובעצרת אומר הי לך מצה הי לך חמץ: אית תַּנִּי תַּנִּי הילך חמץ הילך מצה, מאן דאמר הילך מצה - שהוא תדיר, מאן דאמר הילך חמץ - שהוא חביב.

בה את הסכינים, היתה סתומה, ולכך הם היו צריכים להשתמש בחלונות של שאר הכהנים, הגמ' תבאר מדוע הענישו את בילגה.

גמ' בשלשה פרקים בשנה וכו': אומרת הגמ' כתיב חֶלֶק חֶלֶק יֵאָכְלוּ, א"כ יכול אף בשאר כל ימות השנה כן שכל כהן שנמצא בבית המקדש מקבל חלק מהקרבנות? תלמוד לומר לְבַד מִמֶּנְיָ עַל הָאֲבוֹת היינו חוץ ממה שמכרו אבות לבנים, וחילקו את המשמרות, ואמרו שאתה תעבוד ותקבל חלק בִּשְׁבִּתָּךְ, ואני אעבוד ואקבל חלק בִּשְׁבִּתִּי.

ובעצרת אומר הי לך מצה הי לך חמץ: אומרת הגמ' אבל אית תַּנִּי תַּנִּי יש ששנו במשנה הילך חמץ הילך מצה, וטעם שינוי הנוסחאות הוא, שמאן דאמר מי שגרס במשנה כגרסתינו הילך מצה הילך חמץ (דהיינו שהקדימו את הלחם הפנים לשתי הלחם) מפני שהוא לחם הפנים תדיר, ומאן דאמר הילך חמץ הילך מצה (דהיינו שהקדימו את שתי הלחם ללחם הפנים) מפני שהוא חביב שהרי הוא בא רק פעם בשנה.

הפנים, היות וכל הכהנים חייבים להיות בבית המקדש בשבת הוּו, אבל אם חל יום אחד להפסיק בינתיים, דהיינו שיו"ט חל להיות ביום חמישי או ביום שני, שהכהנים לא חייבים להיות בבית המקדש בשבת, לכך המשמר שזמנו קבוע הוא נוטל עשר חלות (וזה מתחלק בין המשמר הנכנס למשמר היוצא), ושאר הכהנים המתעכבים בבית המקדש נוטלים שתיים. ובשאר כל ימות השנה המשמר הנכנס נוטל שש לחמים (מהלחם הפנים) והיוצא נוטל שש, רבי יהודה אומר שהנכנס נוטל שבע (היות והוא סוגר את שערי הבית המקדש שהמשמר היוצא פתח, לכך הוא מקבל בשכרו עוד שתי לחמים), והיוצא נוטל חמש. ואומרת המשנה שהנכנסין חולקין את הלחם הפנים כשהם בצפון העזרה, והיוצאין בדרום. אבל משמר בלגה לעולם חולקת בדרום, וטבעתה (הטבעת שהיתה תופסת את הקרבן בשעת השחיטה שלא תוכל לזוז) היתה קבועה ולא יכלו להשתמש בה, ולכך הם היו צריכים להשתמש בטבעות של שאר המשמרות. וחלונה שהיו מניחים

מסכת פרק ה [ה"ח - דף כו] סוכה

אמר רבי לוי כל המשמרות היו נתונות בדרום, אמר רבי יוסי מתניתא אמרה כן, חל יום אחד להפסיק בינתיים.

רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע וכו': רבי יודה בן טיטס בשם ר' אחא קרייא מסייע להן תנייא, [שמואל א כא] וְעָתָה מָה יֵשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמֹשֶׁה לָחֶם תִּנָּה בְיָדִי אוֹ הַנֶּמֶץ, ואחימלך מן המשמר היוצא היה.

הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום: אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל כדי לחלוק כבוד לנכנסין, אמר ר' יוסי בר' בון לא מטעם זה, אלא בגין דתנינן כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל.

בלגה לעולם חולקת בדרום: מפני מרים בת בלגה שהמירה דתה והלכה ונישאת לסרדיוט אחד מִשְׁלַל מלכות בית יון, ובאה וטפחה על גגו של מזבח, אמרה לו לוקום לוקום - אתה החרבתה נכסיהן של ישראל, ולא עמדת להן בשעת דוחקן,

הנכנסין חולקין בצפון והיוצאין בדרום: אמר רבי חנניה בריה דרבי הלל שהטעם שהנכנסים חולקים בצפון, זה כדי לחלוק כבוד לנכנסין, אמר ר' יוסי בר' בון שלא מטעם זה, אלא בגין היות דתנינן כל הנכנסין להר הבית נכנסין דרך ימין ומקיפין ויוצאין דרך שמאל, לכך צפון העזרה שזה לימין הנכנסים, הנכנסים ממתינים שם ומחלקים להם את המגיע להם, והיוצאים היות והם צריכים לצאת מדרום העזרה, לכך מחלקים להם בצד דרום.

בלגה לעולם חולקת בדרום: מבארת הגמ' מדוע הענישו את בילגה, מפני מרים בת בלגה שהמירה דתה והלכה ונישאת לסרדיוט שר אחד מִשְׁלַל מלכות בית יון, וכשהיוונים כבשו את הבית המקדש, היא באה וטפחה על גגו של מזבח, ואמרה לו לוקוס לוקוס (זאב זאב) אתה החרבתה כילית את נכסיהן של ישראל ע"י הקרבנות, ולא עמדת להן בשעת דוחקן, שהרי

אמר רבי לוי שברגלים כל המשמרות היו נתונות בדרום בזמן שחילקו להם את הלחם הפנים, ורק משמר הנכנס עמד בצפון, אמר רבי יוסי שמתניתא אמרה כן, שהרי שנינו חל יום אחד להפסיק בינתיים וכו', ואומרת המשנה "הנכנסין חולקין בצפון ויוצאין בדרום", והרי שאר המשמרות לא יותר טובות מהיוצאים, ולכך כולם חולקים בדרום.

רבי יהודה אומר הנכנס נוטל שבע וכו': רבי יודה בן טיטס בשם ר' אחא אומר שקרייא מסייע להן תנייא הפסוק מסייע לדברי ר' יהודה, שהרי דוד המלך אמר לאחימלך וְעָתָה מָה יֵשׁ תַּחַת יָדְךָ חֲמֹשֶׁה לָחֶם שְׁקִיבֶלֶת מֵהֶלֶחֶם הַפָּנִים תִּנָּה בְיָדִי, אוֹ הַנֶּמֶץ ואם אכלת חלק מהלחמים תביא לי את מה שנשאר לך, ומדוע דוד המלך אמר לאחימלך 'חמשה לחם'? אלא זה מכיון שאחימלך מן המשמר היוצא היה וכדברי ר' יהודה, שהמשמר היוצא מקבל רק חמשה לחמים.

ויש אומרים ע"י שהגיע זמנה לעלות ולא עלת, ונכנס ישבאב ושימש תחתיה בכהונה, לפיכך בלגה לעולם ביוצא וישבאב בנכנס. ויעקרו אותה ממקומה? לית יכול, דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי קשה לפני המקום לעקור שלשלת יוחסין ממקומן, ויעשו אותן עשרים ושלש? לית יכול, דכתיב [דברי הימים א ט] הָמָּה יֶסֶד דָּוִיד וְשִׁמְוֹאֵל הָרֹאֶה בְּאֶמּוֹנָתָם - באומנותם, אומנות גדולה היתה שם, שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חברו, אמר ר' אבהו חישבתים שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חברו.

ומבעתה קבועה: רבי בא בשם רב יהודה טבעות עשו להן רחבות מלמטן וצרות מלמעלן.

גדולה בחשבון היתה שם בחילוק הכהנים לכ"ד משמרות, שעל ידי זה אין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חברו, דהיינו שלא יקרה שאותו משמר ישרת בתחילת שנת היובל (שאו מקבלים את השדות שהקדישו לבית המקדש) פעם שניה, עד שכל המשמרות ישרתו בתחילת שנת היובל, ואמר ר' אבהו שחישבתים ומצאתי שזה כך, שאין משמר נוטל ושונה בשדה אחוזה עד שיטול חברו, ולכך לא רצו חכמים לשנות ולחלק את המשמרות לכ"ג, כיון שאז יכול להיות שמשמר אחד ישמש בבית המקדש בתחילת שנת היובל יותר פעמים מאחרים, והוא יזכה ביותר שדות אחוזה.

וטבעתה קבועה: רבי בא בשם רב יהודה אומר שאת הטבעות עשו להן שיהיו רחבות מלמטן וצרות מלמעלן כיון שהצואר של הבהמה בצד של הגב רחב יותר מצד פנים, ולכך עשו את הטבעות באופן הזה, כדי שהבהמה תיתפס טוב, ולא תזוז בשעת השחיטה.

היוונים כבשו את היהודים, והיות והיא זלולה כל כך במזבח, מוכח שגם בבית אביה זלולו בבית המקדש, ויש אומרים שקנסו את משמר בילגה ע"י מחמת שהגיע זמנה לעלות ולא עלת, ונכנס ישבאב שהוא המשמר שלפני בילגה, ונשארו ושימשו תחתיה בכהונה, לפיכך בלגה לעולם חולקת במקום של היוצא היינו בדרום, וישבאב במקום של הנכנס היינו בצפון. שואלת הגמ' ויעקרו אותה ממקומה לגמרי, דהיינו שכהני בילגה לעולם לא ישמשו בבית המקדש? מתרצת הגמ' לית יכול לא יכולים לעשות כזה דבר, דאמר רבי סימון בשם רבי יהושע בן לוי קשה לפני המקום לעקור שלשלת יוחסין ממקומן, שואלת הגמ' שיפזרו את משמר בילגה בין כל המשמרות, ויעשו אותן את הכהנים לעשרים ושלש משמרות במקום עשרים וארבע? מתרצת הגמ' שגם זה לית יכול כיון דכתיב על חלוקת המשמרות הָמָּה יֶסֶד דָּוִיד וְשִׁמְוֹאֵל הָרֹאֶה בְּאֶמּוֹנָתָם, ואומרת הגמ' שדורשים כאילו כתוב כאן 'באומנותם' דהיינו שאומנות

מסכת פרק ה [ה"ח - דף כו] סוכה

קכח

וחלונה סתומה: שלא העמידו אותה על סכיניהן, כהיא דתנינן תמן הוא היה נקרא
בית החולפות, ששם היו גונזין את הסכינין.

הדרן עלך פרק החליל

וסליקא לה מסכת סוכה

ששם היו גונזין את הסכינין בחלונות
הקבועים בכותל ההוא (סכין נקרא 'חֶלֶף' היות
והוא מחליף את חיי הבהמה למיתה).

הדרן עלך בלי נדר פרק החליל
וסליקא לה מסכת סוכה

וחלונה סתומה: מבארת הגמ' שלא
העמידו להם אותה את החלון על (בשביל
לשמור שם את) סכיניהן, וזה כהיא דתנינן
תמן במסכת מדות הוא (כותל האולם העודף
על ההיכל) היה נקרא בית החולפות,

מסכת

סוכה

קכט

הדרן עלך מסכת סוכה,
והדרך עלן, דעתן עלך מסכת
סוכה, ודעתך עלן, לא
נתנשי מינך מסכת סוכה,
ולא תתנשי מינך,
לא בעלמא הדין, ולא
בעלמא דאתי:

הדרן עלך נחזור עליך בלי נדר מסכת
סוכה, והדרך עלן ויפה לנו מסכת סוכה,
דעתן עלך דעתינו עליך מסכת סוכה,
ועבשיו מבקשים מהקב"ה ודעתך עלן,
שמסכת סוכה תחשוב עלינו לטובה, לא
נתנשי מינך, לא נעזוב אותך מסכת
סוכה, ומבקשים מהקב"ה ולא תתנשי
מינך, שמסכת סוכה, לא תעזוב אותנו, לא
בעלמא הדין לא בעולם הזה, ולא בעלמא
דאתי ולא בעולם הבא:

יאמר כן שלשה פעמים, ואחר כך אומר:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתהא תורתך אומנתינו, בעולם הזה, ותהא עמנו
לעולם הבא:

הערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפינו, ובפיפיות עמך בית ישראל, ונהיה כולנו אנחנו,
וצאצאינו, וצאצאי עמך בית ישראל, כולנו יודעי שמך, ולומדי תורתך לשמה.

מאיבי תחכמני מצותך, כי לעולם היא לי: יהי לפני תמים בחקיך, למען לא אבוש: לעולם לא
אשכח פקודיך, כי כם חיייתי: ברוך אתה אדני, למדני חקיך:

אמן אמן אמן סלה ועד:

מודים אנחנו לפניך, אדני אלהינו ואלהי אבותינו, ששמת חלקנו מיושבי בית המדרש, ולא
שמת חלקנו מיושבי קרנות, שאנו משכימים, והם משכימים, אנו משכימים לדברי תורה,
והם משכימים לדברים בטלים, אנו עמלים והם עמלים, אנו עמלים ומקבלים שכר, והם
עמלים ואינן מקבלים שכר, אנו רצים והם רצים, אנו רצים לחיי העולם הבא, והם רצים
לבאר שחת, שנאמר ואתה אלהים תורדם לבאר שחת, אנשי דמים ומרמה, לא יחצו מיהם,
ואני אבטח בך:

יהי רצון מלפניך, אדני אלהי, כשם שעזרתני לסיים מסכת סוכה, כן תעזרני להתחיל
מסכתות וספרים אחרים ולסייםם, ללמוד, וללמד, לשמור ולעשות ולקיים את כל דברי
תלמוד תורתך באהבה, וזכות כל התנאים ואמוראים ותלמידי חכמים, יעמוד לי, ולזרעי, שלא
תמוש התורה, מפני, ומפי זרעי, וזרע זרעי עד עולם. ותתקיים בי, בהתהלךך תנחה אתך,
בשכבך תשמר עליך, והקיצות היא תשיחך: כי בי ירבו ימיה, ויוסיפו לך שנות חיים: אך
ימים בימינה, בשמאולה עשר וקבוד: אדני עז לעמו יתן, אדני יברך את עמו בשלום:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֶלְמָא דְּהוּא
 בְּעֶלְמָא דְּהוּא עֵתִיד לְחַדְתָּא,
 וְלֹאֲחִיָּא מִתִּיָּא, וְלֹאֲסָקָא לְחִיָּי
 עֶלְמָא, וְלִמְבִּנֵי קְרִיתָא דִּירוּשָׁלַם,
 וְלִשְׂכָלֵל הֵיכְלִיהָ בְּגוֹה, וְלִמְעַקֵּר
 פּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה מֵאַרְעָא,
 וְלֹאֲתָבָא פּוֹלְחָנָא דְּשָׁמַיָּא
 לְאַתְרָהּ, וַיִּמְלִיךְ קוּדְשָׁא בְּרִיךְ
 הוּא, בְּמַלְכוּתִיהָ וַיְקַרְהָ, [וַיִּצְמַח
 פְּרָקְנָה וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ.] בְּחֵיכּוֹן
 וּבְיוֹמֵיכּוֹן, וּבְחֵי דְכָל בֵּית
 יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן קָרִיב.
 וְאָמְרוּ אָמֵן:

יִתְגַּדֵּל וַיִּתְקַדֵּשׁ שְׁמֵהּ רַבָּא. בְּעֶלְמָא דְּהוּא
 עֵתִיד לְחַדְתָּא, בַּעוֹלָם שְׁהִקְבִּ"ה עֵתִיד
 לְחַדֵּשׁ, וְלֹאֲחִיָּא מִתִּיָּא, וְלֹאֲחִיָּוִת אֶת הַמֵּתִים,
 וְלֹאֲסָקָא לְחֵי עֶלְמָא, וְלֹאֲעֵלּוֹת אֶת הַמֵּתִים
 מִקְבָּרָם לְחֵי עוֹלָמִים, וְלִמְבִּנֵי קְרִיתָא
 דִּירוּשָׁלַם, וְלִבְנוֹת אֶת הָעִיר יְרוּשָׁלַם,
 וְלִשְׂכָלֵל הֵיכְלִיהָ בְּגוֹה, וְלִיסֵד אֶת הֵיכְלוֹ
 בַּתּוֹךְ הָעִיר, וְלִמְעַקֵּר פּוֹלְחָנָא נּוֹכְרָאָה
 מֵאַרְעָא, וְלַעֲקוֹר אֶת עֲבוֹדַת הָאֱלִילִים
 מֵאַרְצוֹ: מֵאַרְץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹאֲתָבָא פּוֹלְחָנָא
 דְּשָׁמַיָּא לְאַתְרָהּ, וְלִהְיוֹת אֶת עֲבוֹדַת
 הַשָּׁמַיִם לְמִקְוֵמוֹ (בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ), וַיִּמְלִיךְ
 קוּדְשָׁא בְּרִיךְ הוּא, וְהִקְבִּ"ה יִמְלֹךְ,
 בְּמַלְכוּתִיהָ וַיְקַרְהָ, בְּמַלְכוּתוֹ וּבְבוֹדוֹ, (וַיִּצְמַח
 פְּרָקְנָה וְהִקְבִּ"ה יִצְמִיחַ אֶת הַהַצֵּלָה: שֶׁל עַם
 יִשְׂרָאֵל, וַיִּקְרַב מְשִׁיחָהּ. וַיְבִיֵּא אֶת מְשִׁיחוֹ).
 וְכָל אֵלּוֹ הַדְּבָרִים יִהְיוּ בְּחֵיכּוֹן וּבְיוֹמֵיכּוֹן,
 וּבְחֵי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּעֶגְלָא וּבְזֶמֶן
 קָרִיב. וְזֶה יִהְיֶה בְּמַהֲרָה וּבְזֶמֶן קָרוֹב. וְאָמְרוּ
 אָמֵן:

יְהֵא שְׁמֵהּ רַבָּא מְבָרַךְ, לְעָלָם וּלְעָלְמֵי עָלְמַיָּא

יִתְבָּרַךְ וַיִּשְׁתַּבַּח וַיִּתְפָּאֵר וַיִּתְרַומֵּם וַיִּתְנַשֵּׂא וַיִּתְהַדָּר וַיִּתְעַלֶּה וַיִּתְהַלָּל, שְׁמֵהּ דְּקֻדְשָׁא
 בְּרִיךְ הוּא. לְעָלָא מִן כָּל בְּרַכָּתָא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנַחֲמָתָא, דְּאָמְרִין
 בְּעֶלְמָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל רַבָּנָן וְעַל תַּלְמִידֵיהוֹן וְעַל כָּל תַּלְמִידֵי תַלְמוּדֵיהוֹן, וְעַל כָּל מֵאָן
 דְּעָסְקִין בְּאוֹרֵיתָא, דִּי בְּאַתְרָא [בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל: קְדִישָׁא] הָדִין, וְדִי כָּל אֲתֵר
 וְאַתֵּר, יְהֵא לְהוֹן וּלְכוּן, שְׁלָמָא רַבָּא, חָנָא וְחִסְדָּא וְרַחֲמִין, וְחֵינן אֲרִיכּוֹן, וּמְזוּנָא רִיחָא,
 וּפְרָקְנָא מִן קֳדָם אֲבוּהוֹן דְּבִשְׁמַיָּא וְאַרְעָא. וְאָמְרוּ אָמֵן:

יְהֵא שְׁלָמָא רַבָּא מִן שְׁמַיָּא, וְחַיִּים טוֹבִים, עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן:

עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו, הוּא יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם, עָלֵינוּ וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל. וְאָמְרוּ אָמֵן: